I. Peltz

Nopțile domnișoarei Mili

Editura Eminescu

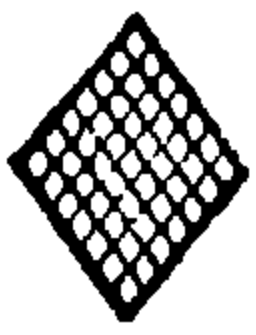

I. Peltz

Nopţile domnişoarei Mili

ediţia a II-a

Editura Eminescu

 ROSTEŞTE ÎN gînd acest nume şi i se pare că a oprit timpul în loc. Au pierit toate brazdele din obraji, oboseala dinlăuntru-i, boala care-l macină zi de zi. Iată-l, aşadar, în plină tinereţe, privind cu spaimă şi nedumerire acel cap de fată zănatecă, în ochii căreia ard flăcări. Un asemenea cap n-a mai întîlnit de-atunci niciînd.

E mică, despletită, bîntuită de năluci, şi fuge de oameni şi de lumină ca o pasăre de noapte domnişoara asta Mili! O urmăresc vedeniile, poate, sau povara vreunui blestem.

Toate celelalte au dispărut definitiv. Înalte, scunde, voluntare, şovăitoare, s-au dus! Viaţa e plină de imaginea unicei fiinţe care i-a covîrşit tinereţea şi n-a mai plecat dintr-însul, din sîngele, din făptura sa. Anii au trecut — zece, douăzeci, patruzeci... Toate nopţile acestei Mili, domnişoară vîrstnică, sînt şi ale lui, toate îndoielile, toate răfuielile cu destinul şi toate înfrîngerile ei sînt şi ale lui!

A încărunţit, a obosit.

Trăieşte, întocmai ca fata de-atunci — astăzi bătrînă profesoară de pian, curiozitatea carticrului — numai noaptea, în nesfîrşita noapte a amintirilor.

Mili a căzut în războiul vieţii, fără eroism. El, de asemenea.

Mili este o bătrînică uscată şi curată, care îşi îngrijeşte mîinile şi se piaptănă cu cărare la mijloc, nu vorbeşte cu nimeni şi nu mai doreşte nimic.

El a renunțat, de asemenea, la toate : își așteaptă ceasul din urmă cu resemnare. Drumul străbătut nu i se pare lung și nici deosebit : e drumul destinului.

Pînă la ivirea domnișoarei Mili — cea de astăzi, firește — s-a izbit de atîtea măști, de atîtea rînjete... Viața a fost scurtă, dar populată de capete ca o sală de teatru, aglomerată în serile de duminică sau de sărbători.

Capete... capete... Zîmbete proaspete înflorind un obraz ca o bunăvestire, ochi întunecați, ochi trăiți, rînjete prematur obosite... Erau hotărîți unii să înfrunte viața : s-o încalece. Alții, triști înainte de vreme, începeau să moară odată cu primăvara vîrstei. Și acum mai aude, în marea noapte, vuietele, răcnetele, chemările și implorările lor. Ale tuturor ! Cînd încearcă să-i învie, îi pare rău de risipa asta a tinereții, a dragostei, a biruinței lor și a înfrîngerilor. Aude toate strigătele. Ale cui sînt ? Ale vieții, poate... Ale femeilor ciuruite de gloanțele disperărilor, ale „băieților“ cărora un dumnezeu zeflemist le-a lipit — prea tîrziu sau prea devreme — bărbi albe pe obraz și le-a dezgolit — mărind-o ilar — fruntea... Pînă mai ieri purtau plete și zvelțețea unui trup fără moarte.

Închide ochii și evadează din odaia cu tavanul scoborît, în care a venit să vadă o bătrînică slabă și puțin maniacă. Ar vrea să nu-i cunoască nimeni gîndul. S-o asculte pe domnișoara Mili, care se plînge de insomnie, și să retrăiască viața, cu treizeci de ani mai tînăr. Să nu priceapă nimic profesoara de pian din ce se zbate înlăuntru-i, nimic ! Ar vrea să uite că se află lîngă propria-i viață, moartă, lîngă făptura dezgolită de speranțe, căreia nu i-au mai rămas decît nopțile, și să reînvie în balul vîrstei, în balul lumii... E în stare să danseze și să cînte ca atunci, întocmai ca atunci...

Cine a tăcut deodată în odaia mică ? De unde răzbate mirosul ăsta de brad și de tinerețe ? Și cum se șterg toate din minte și cum se înfățișează iar vechile zîmbete, vechile capete ?

E în mijlocul lor, cu obrajii aprinși, cu ochii strălucind de visul netrăit, cu toată făptura în zbatere. Înainte și în urma lui sînt alții, zeci, sute, mii de tineri aprinși la față, cu febră în fiecare gest, rîvnind același paradis. Fetele

sînt toate prezente : casieriţa e mai palidă, ofticoasa e mai vioaie, actriţa a înviat parcă din morţi...

— Eşti mai obosit astăzi !

Cine a vorbit ? O priveşte tăcut. E bătrînă şi aceeaşi.

— Da, sînt mai obosit !

Domnişoara Mili îl ascultă şi-l înţelege.

Pe dinaintea ochilor lui închişi prezentului reîncepe viaţa de atunci, viaţa care nu mai revine niciodată.

...„Balul Rîndunelelor“ !... Lampioane colorate pe un cer de catifea. Măşti şi grimase... Repede, cămaşa albă şi cravata neagră. Dulapul nu mai scîrţîie, mătuşa nu mai tuşeşte. Haina, mai periată ca oricînd. E moale şi curată stofa şi strălucitori pantofii de lac, cumpăraţi la „Magazinul American“ din Piaţa de Flori.

O prăvălie ca un paradis al culorilor. Acolo oboseşte la casă, de zece ani, acelaşi cap blond de femeie sălbatecă. (Acelaşi ? Dar cutele de pe frunte, care sporesc ?) Este o mare dezamăgită, desigur, care ştie preţui cum se cuvine zîmbetul clientului pomădat şi ocheada bărbatului matur. Sau e, poate, o mare zeflemistă, căreia viaţa îi prilejuieşte numai glume amare. Priveşte lumea şi ghetele cu resemnare. Trăieşte singură între pereţii plini de fotografii şi de panglici colorate. Le-a adunat, sîrguitoare, de cînd a păşit pragul vieţii şi-al prăvăliei. E familiara artiştilor de cinematograf şi a boxerilor, a muzicienilor cu plete răzvrătite şi a aviatorilor înapoiaţi victorioşi de prin diferite Africi nebănuite, a tuturor gloriilor de o zi, de un an sau de-o secundă. E obsedată de ei din vremi. Îi urmărea cu rîvnă şi afla la timp de căsătoria frumosului prim-amorez american cu partenera sa, mărunţă şi neastîmpărată. Ştia cîţi copii are aventurierul filmelor primejdioase şi de cîte ori a divorţat. Ţinea în acest scop o vastă şi complicată contabilitate sentimentală. Nu uita nimic. Se închipuia în tandreţe cu eroul melodramei mute care rula anevoie la micul cinematograf de cartier. (Nu-şi privea tovarăşii de bancă, urîţi, caraghioşi şi prost-crescuţi.) Ea se mutase cu ochii, cu trupul şi cu sufletul, toată, pe pînza vie, alăturea de înaltul cavaler, şi suspina din adînc, sprijinită de umărul lui băr-

bătesc. O iubea, nu se îndoia o clipă. Puțin îi păsa de intriga piesei. Avea ea sub bluză o inimă care bătea repede ? Își construia — indiferent de ceea ce se întîmpla pe ecran — drama ei și epilogul care-i convenea ? Pleca acasă fericită și se așeza la masă, unde întîrzia pînă la ivirea zorilor, aplecată peste filele unei scrisori fierbinți adresate lui... N-aștepta răspuns. Ce i-ar putea scrie mîndrul artist, obosit de atîtea femei și de atîtea ușoare cuceriri ? În toate sertarele avea asemenea scrisori, vechi și parfumate, unele rupte și întrerupte altele. Cînd afla de trădarea logodnicului închipuit, cădea la pat, bolnavă. Gazda presupunea o răceală trecătoare sau o tulburare stomacală și-i oferea leacuri știute. Ea le respingea cu blîndețe. De unde să bănuiască biata femeie că marele artist din Londra a părăsit-o și s-a încurcat cu vedeta austriacă, picată în odaia lui la un ceas nepotrivit de seară ? Cînd a încercat să-i mărturisească zbuciumul, a întîlnit niște ochi speriați într-un obraz umflat și o nedumerire pe care o încercăm numai înaintea pensionarilor ospiciilor. N-a stăruit : a înțeles că nu se poate înfățișa cum e și că trebuie să-și ascundă bine aventura. A glumit, prin urmare ! Să fie liniștită gazda : nu e nimic adevărat din ce i-a spus. Avea și puțină febră. În aceeași seară a legat o idilă calmă cu neamțul tăcut și sfios din filmul proaspăt adus în cartier. E un băiat bun și o s-o înțeleagă. E, mai ales, foarte statornic. Așa sînt mai toți timizii, care abia ating mîna iubitelor și se înroșesc de cîte ori întîlnesc privirea fetei, candidă și ea. Cu acest tînăr cuminte va rătăci prin parcuri vaste în nopți fierbinți de iulie, cînd cerul e imens și aerul încărcat de toate miresmele închipuite. În copaci vor cînta păsări triste și de undeva, de departe, se va auzi, vătuit, chemarea orașului părăsit. O va îndrăgi cu adevărat neamțul ! Simte ea asta și nu se înșela ! Începu să-l urmărească atent prin toate cinematografele și pe toate afișele. Odată, din fuga automobilului, cît p-aci să cadă. Un țipăt ascuțit, de femeie îngrozită, a speriat și a indispus spectatorii. Ce e ? Cine a fost ? Casieriţa s-a ghemuit pe scaun, s-a strîns între fuste, rușinată, și a tăcut. Unii, supărați, au înjurat cu voce tare : „Cine dracu ne mai sperie ?“ Alții au hohotit, disprețuitor... Altă dată l-a văzut sărutîndu-și prea apăsat logodnica fictivă. Cu mare greu-

tate și-a înăbușit suspinul și plînsul. Acum îl pierde, poate ! Băieți de felul lui, fără experiență, pot fi ușor amăgiți. S-a hotărît să-i scrie. A stat ceasuri întregi, umplînd pagini multe de hîrtie roză cu lamentări și sfaturi. Are să-i trimită scrisoarea ; de astă dată dragostea ei e autentică. Era convinsă că o asemenea epistolă, primită de noaptea, îl va mișca, îl va interesa. Este, își va spune el, undeva, în România, o fată simplă și iubitoare care îl „adoră" altfel decît roiul admiratoarelor obișnuite. Da, altfel, cu totul altfel. Pentru el ar fi în stare să moară liniștită și fără pic de regret. Cînd a sfîrșit, dimineața poposise la fereastră. Își pipăi tîmplele. O durea ceafa, ochii îi erau injectați, și la lumina zilei pricepu că e zadarnic să-i trimită foile scrise cu aprindere. Dimineața i-a dizolvat speranțele, a făcut-o lucidă. Vede mai bine cît de obișnuită e casa, mobila, strada. Nici un mister nicăieri. Resemnată, cu cearcăne în jurul ochilor obosiți, casieriția își încuie scrisoarea — a cîta ? — în sertar. Pornește, apoi, cu pasul greu, spre magazinul din Piața de Flori, întocmai ca ieri, ca alaltăieri. Acolo va întîlni mustața bine întoarsă a „directorului" — un craidon viteaz în bătăliile sale sentimentale — și capetele de ceară ale băieților, slujbași îmbătrîniți prematur și așteptîndu-și parcă fiecare sfîrșitul în același chip : cu mîna la reverul hainei, pe gînduri. Nimic nou în prăvălie, nimic nou în vorba clienților. Misterul revine seara, la cinematograf, și după aceea acasă, cînd se închide în odaia ei săracă.

Acum e sigură că nu va mai intra în legături cu amorezii de pe pînză, nici cu aventurierii filmelor. Nu ești liniștită cu ăștia. Ți se strecoară pe ușă cînd îi crezi mai aproape de tine. Atîtea frumuseți libere circulă doar pe bulevardele planetei, atîtea dezamăgite au umplut doar continentele cu blondețea părului lor abundent și cu bijuteriile lor de preț ! Oricît ar rezista primii-amorezi, tentația e prea mare, prea vie, prea stăruitoare. Nu, nu, nu ! Nu se va mai lega de artiști. Oh, boxerii, oh, luptătorii de circ !... Voinicii ăștia sînt mai leali, mai statornici. Sînt sinceri, li se vede în ochi puritatea. Nu-și complică viața, n-o speculează, nu sînt în stare să-nșele sau să mintă ! Casieriția colecționează de cîtva timp numai fotografii de bărbați în tricou, la modă în acest an de sfîrșit de epocă,

bărbați cu pieptul bombat și cu ochi severi, de învingători. Nu știe pe care să-l aleagă, cu care să rămînă noaptea într-o lungă și neauzită dispută, căruia să-i mărturisească neliniștile. Odată a stat aplecată peste o fotografie pînă au podidit-o lacrimile. I s-a părut că buzele groase ale luptătorului prind a-i zîmbi disprețuitor. Desigur, are și ăsta o iubită, o nevastă, dracu știe ce ! Și ea, naivă, credulă și curată, l-a iubit ! Ar fi rupt toate fotografiile din poșetă și ar fi sfîrșit și ea spînzurîndu-se, cum intenționase demult, dacă nu s-ar fi vestit și în acest an „Balul Rîndunelelor“...

Cînd i-a împachetat pantofii de lac, a avut un surîs cald pe buzele albe. L-a și întrebat dacă vine la bal. Da, vine ! Chiar pentru bal și-a cumpărat pantofii de lac ! Atunci de-abia i-a zărit el fața, cam latră, cam mare, deschizîndu-i-se ca o floare de cîmp. Numai o clipă a stăruit o lumină vie pe obrajii-i unsuroși. Apoi ochii i s-au întristat, parcă, și a rămas cîtva timp nemișcată. El a întîrziat puțin cu pachetul în mînă. Ar trebui să-i spună ceva. Dar ce anume ? Că nu e frumos să se omoare cu firea ? Că are să treacă și supărarea ei nouă, cum au trecut celelalte ? Dar care sînt „celelalte“ ? El nu știe nimic... Cu douăzeci de ani în urmă, casierița — fîșneață de optspre-zece ani, ignorînd pudra și roșul de buze — a mers pentru întîiași dată la „Balul Rîndunelelor“. A dansat, caldă și proaspătă cum era, cu patronul magazinului, care, deși însurat și tată respectat a patru copii bine împliniți, cutreiera saloanele, înfometat de carnea parfumată a codanelor. Caută slujbă ? Cum a ghicit, într-adevăr, e uimitor ! Are s-o primească el casieră. Are chiar nevoie de-o asemenea fată pricepută. Nu e muncă grea, i se potrivește slujba de minune. Și ce-i place e că e tînără și cuminte. N-are nevoie de stricate la el la magazin. Are oameni serioși, oameni de familie !... Dimineața, cînd ultimii cavaleri se îndreptau spre casele mizere de la marginea orașului, patronul a invitat-o la un restaurant, undeva la Șosea. Au cîntat încet și au suspinat cu meșteșug țiganii în camera din fund a cabaretului — își simte și acum, după douăzeci de ani, ochii plînși — și-apoi el a sărutat-o pe frunte și pe ochi, și-a blestemat viața, n-a avut un ceas fericit, și iar a strîns-o de mînă... Era demn de milă, puțin

chel și puțin burtos cum se afla, dar atît de tandru, atît de umil ! Și a consimțit să bea (din ce în ce i se face mai cald), și a cerut și altă sticlă, și mai rece, și mai spumoasă ! Dacă dansează pe masă ? Cum nu ? Goală, goală, ca într-un vis de beție și de dragoste. A aplaudat, zgomotos, și a îngenunchеat în fața ei... De-atunci, mărturisi el, începu să cunoască viața, prețul ei, știu, în sfîrșit, de ce respiră, de ce își pierde nopțile și își consumă ceasurile care nu se vor întoarce niciodată. Asta-i dragostea, dragostea după care grăsunul negustor aleargă de patruzeci de ani... Afară ningea egal ca într-o poveste. În mica odaie de restaurant mirosea bine coaja de portocale și șampania. Își zvîrli pieptenul din cap, părul i se prelinse peste ochi. Bărbatul o sărută pe frunte, părintește. Tremura. De azi înainte — de azi — începe viața lui ! Are și-acasă o femeie, are și copii, n-o minte !; dar se face întuneric într-însul de cîte ori pomenește de cămin. Unde nu-i dragoste !... Da, da ! pricepe și dînsa. La optsprezece ani, fetele mahalalei au învățat de toate. Au o singură odaie, și între cei patru pereți se iubește și se bolește, se ceartă și se împacă lumea. Puștancele și nevîrstnicele se rotunjesc repede, nimic nu mai rămîne taină ochiului și minții. De ce s-a însurat, atunci ? Negustorul oftează și ridică din umeri, dezolat. Cine poate răspunde la o asemenea întrebare ? ! Fatalitatea, singură ea !... Au trecut douăzeci de ani. A trecut, poate, toată viața ei. Ceasul de atunci nu s-a mai întors niciodată.

...Ea a continuat să obosească la „casă", să îndrăgească boxeri și aviatori, dar n-a mai mers la „Balul Rîndunelelor". Negustorului i-au crescut burta și chelia și a obosit : nu mai dansează, nu se mai spovedește nimănuia. Femeia de acasă i-a mai dăruit doi pui de oameni și s-a mai îngrășat... Casierița se trezește brusc. Ah ! restul, a uitat să-i dea restul ! Și patronul o privește cu alți ochi decît în noaptea dusă pentru vecie. E nemulțumit de încetineala cu care mînuiește banii, de privirea tristă cu care întovărășește pe clientul tînăr, de aerul ei absent. Și totuși, își spune femeia, ea are mîinile de atunci — mîini pe care le-a sărutat grăsanul —, are ochii de atunci, în pupilele cărora și-a adîncit propria-i neliniște, este ea, întreagă, aceeași care i s-a dăruit fără complicații în odaia restau-

rantului de noapte, în timp ce afară ningea frumos, ca astăzi, poate, sau cum n-are să mai ningă nicicînd !... Prin urmare, o să-l întîlnească diseară ? Da, o să-l întîlnească...

Își trage pantofii și e vesel ! Luciul lor impecabil îl umple de-o bucurie nouă. Ciudat, a văzut atîția bărbați serioși în ghete de lac — la nunți, la serate, în reuniuni de familie — păstrîndu-și masca gravă de ingineri și de petroliști. Și-a încălțat pantofii și iată-l altul, mai viu, mai zglobiu. E în stare să fluiere chiar: N-a fluierat de mult ! Nici în copilărie nu izbutea. Rămînea mirat și îngîndurat de cîte ori auzea chemarea triumfală a tovarășilor săi de-o șchioapă care știau să fluiere lung și diferit. După douăzeci de ani, prin urmare, casieriţa va veni iar la „Balul Rîndunelelor“ !

Cum de se izbește mereu de ea ? N-a interesat-o, asta e sigur ! Ea nu mai reține privirea de obicei aprinsă a unui tînăr de douăzeci de ani. Totuși, a fost atît de tristă, i-a vorbit atît de stins, a zîmbit atît de resemnat...

Iat-o și pe mătușa, cu obrazul ei obosit și cu neliniștea ei groaznică în ochi. Îi urmărește fiecare mișcare, speriată parcă, și gata să țipe sau să leșine. E, de cînd o știe, în așteptarea catastrofei. Așa a fost dintotdeauna mătușa. E adevărat, viața nu i-a însorit zilele trăite în aceeași casă, în același chip. Moartea s-a plimbat prin familie ca pe o moșie proprie. Femeia aștepta veșnic sentința medicului sau a farmacistului. O vede, în copilăria-i ceţoasă și în adolescența-i de curînd sfîrșită, ștergîndu-și ochii de lacrimi sau implorînd pe cineva — pe oricine — să facă sau să nu facă nu importă ce. A intrat în casă, și acum, nervoasă, dar tăcută, îl privește crunt. Ar vrea să-i impute veselia, tentativa zadarnică de a fluiera, sau noaptea albă pe care o prevestesc pregătirile lui festive ? Dar el nu-i dă răgaz. A terminat. E în negru, e pudrat și are o frezăă lucioasă, optimistă. Acum i-a pus o mînă pe umeri și-i spune că pleacă. Dacă se-ntoarce curînd ? Nu, firește că nu ! „Balul Rîndunelelor“ începe tîrziu, după miezul nopții. De ce nu se odihnește ? De ce nu se întinde pe canapea ? Unde aleargă așa, într-un suflet ? Nu poate întîrzia ! Nu e obosit deloc și nici nu pricepe cum poate fi cineva în stare să se întindă pe canapea la un asemenea ceas nepotrivit. N-aude freamătul de-afară, chemările în-

depărtate ale nopții curate și ale cerului sărbătorește luminat, nu simte că balul e prevestit de calmul de-afară, de bucuria felinarelor, de rîsul fetelor, înapoiate mai tinere acasă, și mai înviorate ? Și-apoi, îl așteaptă băieții ; cafeneaua trebuie să fie plină de ei și unii s-or fi mirînd că nu-l văd încă la masa lor ! Băieții ! Mătușa oftează și clatină din cap. Îi cunoaște ea ! Îi știe cît sînt de primejdioși băieții ăștia ahtiați după toate curvиștinele și în stare să-și piardă viața, la iuțeală, într-o încăierare de sfîrșit de noapte și de chef ! Unii vin cu capul umflat, bandajați și însîngerați. Au fost transportați cu targa la spital, și de acolo acasă, la mama șubredă, care își scoate, tremurînd, ochelarii de pe nasul subțire, să-și privească feciorul desfigurat sau fratele mai mic, uluit de întîmplare ! Ei ostenesc prin prăvălii ziua, sau prin ateliere, și încep viața odată cu înserarea. Atunci se înțolesc cu ce au mai bun prin cufere vechi, își înfloresc butoniera și se piaptănă, și se stropesc abundent cu parfum de liliac... Alții se pomenesc duși din sala balului în beciul poliției sau al pușcăriei. Au scos, înfierbîntați, cuțitul din buzunar — prea era îndrăzneț vrăjmașul ! — și l-au înfipt la repezeală în pieptul ălualalt !... Se întîlnesc în ceainăria gangului cu fotografii, acolo unde răsună cîteodată glasul stins, dar dulce, al actriței cu păr alb la tîmple, care a iubit mult în cei cincizeci de ani de viață și care a colindat Americile ca pe niște uliță de-ale cartierului ! Femeia e răbdurie și bună cu băieții. Dintr-o ochire îi cîntărește. Asta, brunetul cu ochii tulburi, ar trebui să se mai astîmpere. Își cheltuiește prea repede tinerețile. Sînt bune, firește, nopțile îngropate sub plăpumi colorate, alăturea de trupul, numai foc, al fetelor libere. Dar, iată, ochii îi joacă nesiguri în orbite și pe obraji i se așterne o paloare ca o umbră. O să-și mănînce anii în cîteva nopți... Dar ăla, bălan și lungan, stîngaci și cu vocea cînd curată, cînd hodorogită ? A dat de-o leliță pofticioasă și-a uitat de toate. Nu e rău, cugetă actrița, e chiar prea bine clădit pentru vîrsta lui puțină, dar o asemenea dragoste nepotrivită îl usucă și-l ucide. Ce să mai spună de puștanul care, începînd de dimineața, la ceasul șovăielnic al răsăritului de soare, și sfîrșind tîrziu, în noapte, culege de pe bulevarde și din

restaurante codanele uitate acolo și părăsite ? E în stare să-și încerce vitejia într-o singură zi cu zece muieri ! Au să-l găsească într-o zi răpus la o margine de drum sau într-o odaie de hotel !... Cînd e numai lume cunoscută în ceainărie și nici o ureche străină, cînd viscolește dincolo de fereastră sau plouă mărunt în toamna galbenă care a cuprins ca o boală orașul, artista, neinvitată, își începe cîntecul. E vorba, mai totdeauna, de fiul nevinovatei bătrîne care a plecat în lume, ars de dorul vieții. Unde o fi astăzi, cînd acasă revine primăvara, și mama — mama lui — a împietrit în pat așteptîndu-l ? „Copilul meu... copilul meu", cîntă actrița și se vede bătrînă și mamă, și-și simte inima prea vie sub bluza subțire, și o năpădesc lacrimile. Ea e mama părăsită ! Disperarea pune stăpînire pe dînsa și-și lasă capul între palme, și plînge încet, să nu supere pe nimeni. Dar patronul nu se înduplecă. Actrița asta, care înainte consuma abundent și aducea des o armată de prieteni și de cunoscuți în bunele dimineți de iarnă să-și prelungească petrecerea în ceainăria vagabonzilor, e acum înfrîntă, săracă și singură. Cînd plînge, e mai urîtă și mai izolată de lume. Unii clienți, care intră în timp ce ea cîntă, se întristează cînd o văd sau strîmbă din nas, plictisiți. „Afară ! zbiară omul, alarmat. Afară !" Și se uită, gîtuit de panică, jur împrejur, nu cumva s-o vadă burghezii liniștiți care vor să-și soarbă pe îndelete ceaiul înainte de a porni la prăvălioara întunecoasă din ulița apropiată sau la cealaltă cafenea din centru, unde „lucrează". Acolo consumă doar o dulceață — de nevoie ! — și așteaptă... Nu, nu e nimeni în sală ! încearcă să-l convingă femeia ; și-apoi, unde să iasă ? Afară vin ierni grele și-i vifor și nimeni n-are s-o întrebe dacă și-a încălzit bine trupul ostenit, nimeni ! N-o chinuie atît foamea sau oboseala, cît singurătatea asta de plumb care i-a intrat în sînge și o răpune încet-încet. Pe vremuri — ehe ! — alți băieți, alte chipuri, alte rînjete și alte țipete ! Țipete de dragoste, firește, chipuri aprinse în jocul știut, firește, rînjete tinere de bestii vesele, care nu cunosc cununia cu tăcerile și cu gîndurile ! Au iubit-o toți, în pat bogat (pretutindeni numai mătase !), sau la margine de șosea în nopți fără sfîrșit, în odăi banale de hotel sau în trăsuri cu coșul ridicat, în cabina ei de actriță, în fugă, sau în tren,

în timp ce toate visurile o năpădeau ca o beţie de miresme. Dar au trecut anii şi a trecut şi ea printr-înşii, fără nici o socoteală. N-a dăruit nimic, n-a păstrat nimic. Au ars, ca lumînările, frumuseţile întîlnite şi pulbere au ajuns speranţele zadarnic adunate sub tîmplă...

Ah ! banda asta a prietenilor lui — îi cunoaşte, da ! da ! îi cunoaşte bine, nu i-ar mai cunoaşte ! Sînt restaurante, pe bulevard, care nici nu se încumetă să-i primească ! Li se dă bere — una singură de fiecare lungan — şi sînt poftiţi aiurea.

Băieţii nu refuză nimic. Pleacă, veseli şi cu ochii aprinşi, alăturea, la celălalt „local familial", unde pun stăpînire pe mese ca pe nişte bunuri proprii. Chelnerii îngălbenesc, fiecare presimte sfîrşitul. Nu se îngăduie închiderea la ceasul ştiut, nu ! Masa e răsturnată, vocile se amestecă, unii cîntă gros, pomenind, moldoveneşte, de vetre şi neveste imaginare, alţii s-au dus şi s-au întors cu fetele culese la noroc prin uliţe. Ameţite de strigătele tinereţii şi de cele cîteva pahare de vin turnate la repezeală pe gît, rîzînd fără pricină şi jucîndu-şi trupul prea strîns în corset, fetele îndeamnă masa la rezistenţă. Patronul e palmuit, o sticlă zboară în capul prietenului, cineva a fluierat lung. (), cunoaşte bine mătuşa revenirile acelea în zorii zilei sau întîrzierile, care o sperie şi-o îmbătrînesc ! După trei zile, iată l mai slab şi mai vesel ca oricînd. Ce s-a întîmplat ? Unde-a fost ? Nu s-a întîmplat nimic. N-a fost nicăieri. Cere de mîncare şi înghite, lacom, şi vorbeşte cu gura plină, şi e dornic de somn şi adoarme îndată greu, ca după boală... Iată, a mîngîiat-o pe obraz. E osos obrazul mătuşii, vechiul obraz pe care-l cunoaşte din copilărie, cînd îndrepta spre femeie ca spre ultima speranţă ochii lui speriaţi de orfan ! Să nu se mai necăjească zadarnic, n-are să bea în timpul dansului. asudat şi agitat. Nici cu fete n-are să meargă la hotel — cu două deodată şi necunoscute. Nu, n-are să se mai repete ruşinoasa poveste de anu' trecut, să-l creadă ! Anu' trecut era mai crud, mai năuc. O întîlnise în grădina publică. Picase în dimineaţa aceea din provincie. O dragoste, cîndva, fără urmare. El, corupătorul, a fugit, ca de obicei... Au mîncat într-o cîrciumă, în apropierea micului hotel destinat parcă perechilor grăbite, şi apoi s-au încuiat sus, într-o cameră apropiată de cer

și de Dumnezeu. Dimineața a uitat totul. După trei-patru zile, rușinea ochilor plecați, vizitarea zi de zi a doctorului blond, care de treizeci de ani se îndeletnicea cu tămăduirea uretrelor umflate, a prostatelor iritate și a scurgerilor, a scurgerilor fără sfîrșit, tortura întrebărilor mătușii. Ah! cum știa să întrebe femeia asta de bine și de des, și de adînc. Băi de șezut, să nu care cumva să uite de ele, să nu care cumva să se culce, obosit cum îl știe și cam zănatec, fără să le facă. Nimic n-ajută mai bine ca apa fierbinte. O întreagă poemă băile acelea de șezut! Venea mătușa cu ligheanul, înjurînd, blestemînd, clătinîndu-și ca și acum capul îngrijorat, și-l obliga să-și scoată pantalonii și să încerce apa! Îi e rușine? Doamne-Dumnezeule, dar de mers la stricatele acelea infecte nu i-a fost rușine? O să se otrăvească într-o zi — săturată pînă dincolo de cap de atîtea necazuri —, o să se spînzure în pod, asta o să facă! Încearcă apa și scoate un strigăt: „Ah!“ (Un „ah!“ ascuțit și mortal.) Apa e fierbinte — femeia și-a fript degetul pe care sarea și ceapa bucătăriei l-au subțiat și iritat. Vrea să iasă și se împiedică, și e cît p-aci să cadă. O tragedie!... Își sfîrșea baia și își tăinuia rufele, cu ochii mereu la pîndă, cu ochi de tîlhar. În curte mai avea un tovarăș de suferință, un ovrei roșcat, cu privirile aprinse; cam zănatec. El se trata singur. Se încuia în privata din fund și de acolo zbiera de cîte ori i se părea că trebuie să-și vestească boala ca pe-o cucerire, ca pe unica-i glorie. Zilele treceau greu și scurgerile nu mai încetau. Doctorul îi asculta, calm, lamentarea și ridica din umeri: „Tinerețea!“ Asta știa să spună: „Tinerețea!“ Ca și cînd cuvîntul ierta și lămurea totul. Apoi îl întindea frumos pe masă și... iar gîlgîitul apei... iar încercarea prostatei! În sălița așteptau bătrîni triști, băieți de prăvălie, zgomotoși, povestindu-și aventura cu vorbe de ocară, tinere midinete și rar cîte-un dascăl de școală primară, cu haina încheiată pînă la gît și revoltat de „obrăznicia“ celorlalți... Nu, mătușă, nu se va mai repeta întîmplarea. De atunci, de acum un an, a mai crescut la trup și la minte și nu mai cade! Femeia e cotropită de prevestiri rele și-l pipăie pe frunte și pe ochi și vrea să vadă dincolo de haină și de piept, să se încredințeze că tînărul nu va mai greși. O, de n-ar mai

greşi ! E singur, săracu', ca un cîine de-abia aciuat pe lîngă o casă. Mă-sa a murit demult, tat-su este şi nu este ; singur a rămas băiatu, cu tinereţile şi cu ispitele şi cu primejdiile ei ! Şi, totuşi, cît de grăbit e şi cît de vesel ! Ce-l aşteaptă în noaptea de argint ? O femeie ? Un dans ? Un chef ? Ei şi ? Mătuşa clatină iar capul — oh ! ce poză idioată ! şi i se face cald sub gene, şi-o cuprinde mila de toate cîte se petrec sub cerul înalt al oraşului, toate, fără întoarcere ! Uite, azi e încă slab şi neastîmpărat — mîine în haină neagră — şi mîine îl şi vede cu obrazul brăzdat de cute şi cu ochii stinşi, mîine, cînd reumatismele îi vor apăsa oasele şi oboseala grea îl va ţintui ceasuri şi zile în jilţ. Întocmai ca pe înaintaşii lui, întocmai ca pe urmaşii lui !... Plînge mătuşa ? Nu, aşa îi sînt întotdeauna pleoapele : roşii. Şi sub ele, ochii în panică, necontenit urmăriţi de viziuni de iad, în adăstarea catastrofei.

— Ce e ? De ce te-ai întristat ?

Ce voce caldă, gîndi femeia. Asta-i vocea familiei. Toţi bărbaţii familiei vorbesc aşa, cald, adînc, grav. Aşa vorbea tata, aşa fraţii ei.

- Nu m-am întristat ! De unde o mai scoţi şi p-asta ? Am ochii roşii de nesomn. Am suferit mult ! Ce ştii tu ? Eşti tînăr, un puştan mai răsărit, asta eşti !

Tăcu, deodată, lăsîndu-şi capul în piept. Băiatul n-are să priceapă plînsul ei, tristeţea ei. De astă dată n-o doare nimic, n-o mai îngrijorează nimic. O tinereţe întreagă îl copleşeşte pe nepot, şi nu i se poate împotrivi ! Nici nu e bine să i se împotrivească. Trebuie să cînte şi să zburde — e timpul lui. O doare însă altceva : conştiinţa că flacăra asta a tinereţilor dezlănţuite durează puţin. Asta o doare. În familia ei, tinereţile se duc repede-repede. De mila lui e întristată astăzi, de viaţa lui, care se va isprăvi curînd. Nu, n-are de unde să ştie tînărul ăsta, în haină neagră şi în pantofi strălucitori de lac, n-are de unde să ştie ce fierbe într-însa.

— Ai suferit mult... ai suferit mult ! o imită, supărat, nepotul. Mereu te-aud vorbind aşa ! Bine, te cred, ai suferit mult ! Poate că am şi eu o vină ! Ţi-am spart odată un geam sau am zbierat şi te-am trezit din somn ! Nu ? Sînt întîmplări grozave ! Gro-za-ve !

Privi spre mătușă, ursuz. Ridicase capul. Pe obrazul ei strălucea, cu lumini de aur șters, un zîmbet liniștit. Cum de s-a ivit o asemenea liniște pe capul ei răzvrătit pînă acum o clipă ? Femeia îl privea cu blîndețe, cu o ușoară compătimire parcă, așa cum nu l-a mai privit de mult. „De ce ? se întrebă el. De ce privește așa ? Sînt palid, tușesc ? N-am, poate, o ținută bărbătească ? Trebuie să fiu caraghios în hainele astea, cine știe ? Ceva trebuie să fie, în sfîrșit !“ E atît de rar în costum negru și în pantofi de lac ! Desigur, îmbrăcămintea nu i se potrivește : ochiul femeii vede bine, de astă dată, lucid.

— De ce te uiți așa la mine ?

Vorbi răstit.

Femeia continua să-l privească, tăcută și tolerantă.

— Spune : de ce ? Hai, spune !

Ah, ochii ăștia umezi și capul ăsta obosit, de femeie simplă, bîntuită de catastrofe. Nu-i răspunde nimic.

— Ți-e milă de mine, așa-i ?

Mătușa se apropie de el cu pași ușori. Îi e teamă acum de orice zgomot. Umblă încet, să nu rănească, parcă, podeaua. Îi pune o mînă pe umăr.

— Ce faci ? Ce e asta ? De ce mă mîngîi ?

Revolta i se dizolvase ca sub puterea unui miracol. Se simțea stînjenit.

Femeia nu putea sau nu știa ce să-i spună. Îl mîngîia cu gîndul dus în trecut. Mîngîia tinerețile lui și ale tuturor bărbaților din familia ei. Nici nu știe ce-l așteaptă, săracu' !... Cîntă în trupul lui mii de muzici. Ard într-însul mii de lampadare. E numai zvîcnet și numai jar. Mîine, însă, toate vor dispărea. Tinerețile lui vor păli, ca și cînd n-ar fi fost vreodată ! Și el nu știe nimic, nu bănuiește nimic... Asta e drama tuturor, gîndi ea. Trăim în neștire și ne consumăm viața. Cînd nu mai e, pricepem adînc valoarea comorilor pierdute. Dar e tîrziu, prea tîrziu !

— E tîrziu ! La revedere ! se auzi glasul băiatului, ca și cînd ar fi răspuns gîndurilor femeii.

Tresări.

— Tîrziu ? E tîrziu ? se miră mătușa.

— Desigur ! M-așteaptă lumea ! Toată lumea trebuie să fie la ceainărie !

— Aaa... de bal vorbești ! Da, e tîrziu ! se dumiri ea. Du-te ! Își luă mîna de pe umărul lui : Du-te ! mai spuse, zîmbind mereu. Dar bagă de seamă... să nu asuzi ! Să nu bei rece, să-ți înveleşti bine gîtul ! E frig !...

— Da, da !

El o asigură, plictisit, că are să asculte și are să-i împlinească toate dorințele.

...A ieșit ? N-a mai rămas nimic din persoana lui subțire și neastîmpărată în casa plină încă de parfum și de neliniște ? Nimic ? Și, totuși, oglinda îi mai păstrează chipul pistruiat, și toată ființa lui arsă de tulburătoare întrebări lăuntrice parcă mai stăruie în odaie. L-a înghițit marea noapte de afară ? Nu, e numai amăgire ! A plecat, în plină tinereţe victorioasă, la bal. Tinereţea își trăiește balul, asta-i tot ! De la fiul potentatului pînă la calfa de croitor, toți își ameţesc visul netrăit într-o sală luminată. Toți își simt sîngele aprins, sîngele tinereților... Îl vede, gîfîind și asudat, la braţ cu una dintre fetele cartierului. Trebuie să fie frumos, acolo, între flori și măști, în sunetele muzicii... Ea n-a fost de prea multe ori la bal în tinereţile ei moarte ! Odată au luat-o cu de-a sila prietenele. Era o noapte rece de decembrie. Mama a încuviințat aventura. „Să petreci și tu puţin, acum, cît ești tînără !“... Sala era luminată ca într-un vis de-al ei din copilărie. A trebuit să închidă ochii. O durea atîta lumină, și-o întrista. Modistele, și croitoresele, și prăvăliașii se învîrteau în mijlocul salonului, obosiți și surîzători după valsul de-abia sfîrșit. Ea voia să danseze, nu importă cu cine, numai să danseze. Voia să uite de toate, de casă, îndeosebi, și să fie întocmai ca prietenele ei — nepăsătoare, veselă, tînără... cît mai veselă și mai tînără ! Dar și-a adus aminte de chipul galben al fratelui mai mic, căruia îi dădea, cu mîna ei pricepută, medicamentul în fiecare noapte, înainte de culcare. Tușea băiatul și se învineţea. Acolo, în bazarul de mărunțișuri, unde salahorea, n-avea ore anumite de lucru. Pleca devreme și se întorcea tîrziu, adesea după miezul nopţii. Dacă o găsea dormind, nu mai lua doctoria. A doua zi tușea mai rău. Mama știa cînd „ofticosul“ — cum i se spunea, pe jumătate în glumă, pe jumătate în chip de compătimire — n-a luat lingura obișnuită de sirop. Și atunci o

privea încruntată. Cu băiatul care se grăbea spre bazar n-avea nimic. Ei îi făcea imputări mute din ochi. După primul vals a pălit. Medicamentul ! Tovarăşele au rîs, amuzate : „Mare grijă, auzi ! Nu e nimic, încearcă ele s-o mîngîie, ai să-i dai lingura dimineaţa. Uite, începe iar dansul ! Are să fie şi program !...“ Dar ea n-a putut să rămîie. A părăsit, zdrobită, balul.

— De ce te-ai întors ? s-a mirat mamă-sa.

Nu voia să-i spună.

Femeia a stăruit, speriată.

— Ce e ? Eşti bolnavă, poate, şi tu ?

Apăsă pe ultimele cuvinte.

— Nu ! Nu sînt bolnavă ! Sînt obosită !

Curînd sosi şi fratele, sloi de ghcaţă. Tremura în paltonaşul de ocazie.

— M-aştepţi, m-aştepţi ! făcu el supărat către sor-sa. Medicamentul, nu-i aşa ?

Vinovată, fata înclină capul. Într-adevăr : îl aşteptase ca să-i dea medicamentul. De-abia atunci a priceput şi mama de ce i s-a înapoiat fata de la bal...

Altă dată a întîrziat mult în faţa salonului luminat, neîndrăznind să intre. Afară se adunaseră, ca înaintea tuturor sălilor de dans, femei în zdrenţe şi bătrîni. Mulţi semănau cu rubedenii de-ale ei. Oamenii, aproape degeraţi, cerşeau un gologan pentru un lemn, pentru o ţoală. Dincolo de geam, se iubea, se petrecea. Dincolo — tinereţea lumii, dezlănţuită. Dincolo — viaţa ! Aici, în stradă, calicii — cei căzuţi în drum, învinşii. Asta se poate întîmpla oricui. Se poate însă întîmpla, mai ales, rubedeniilor ei. O familie osîndită, o familie de înfrînţi. Se gîndea la cîte un unchi de-al ei. Poate că degeră şi el acum, în odaia lui rece şi izolată. Şi ea să petreacă la bal ! A stat mult timp înaintea sălii şi n-a intrat. S-a înapoiat acasă, pocăită...

Cel puţin băiatul ăsta, nepotu' ei, să-şi trăiască tinereţile ! Ea ştie bine cît de scurte sînt ele, îndeosebi în familia lor. Se aşează la fereastră. Afară ningea calm. Aşa a nins întotdeauna de-a lungul anilor ei duşi. Mama era o femeie tăcută şi muncită. Avea copii slabi şi mereu bolnavi. Îşi găsea tot felul de vini. Se socotea răspunzătoare

de oftica unuia, de reumatismul altuia, de șubrezenia tuturor. Își trecea ziua între doctori și farmacii. În afară de ofticos, mai avea un băiat, lucrător, undeva într-un atelier. Se văita de pîntec și nu mînca mai nimic... Erau două fete, ambele covîrșite de boli. Soră-sa, mai tînără, avea migrene și i se spunea „prințesă“ din cauza acrului ei suferind, a obrazului ei palid și a chipului în care mînca : puțin și cu mari dificultăți.

Tata era și el șubred și sta toată ziua cu acul în mînă, aplecat peste o haină. Suferea de o boală tainică, pe care nici un doctor n-o putea dibui. Au fost cu dînsul și la marele rabin din Buhuși. A oftat bătrînelul frumos în barba-i curată și a ridicat ochii spre cer : aștepta de acolo un răspuns. Răspunsul n-a venit. Boala s-a dovedit fără leac. Lucra fără spor, deși nu cunoștea odihna. Tușca din cînd în cînd, sfios, delicat, cuviincios. O tuse ca un poem. De cîte ori înceta lucrul, fie din pricina bolii, fie din pricina crizei, se închidea într-o mutenie grea, din care nu voia să iasă cu nici un preț. I se părea și lui, întocmai ca mamei, că poartă vina tuturor : și-a suferinței băiatului mare — a ofticosului —, și a celuilalt, și-a „prințesei“, și-a neveste-si. Refuza mîncarea. Se mulțumea cu un ceai, fără zahăr. Avea, adesea, o bucată, două de zahăr, ascunse în fundul buzunarelor, de unde le scotea pe furiș și le sugea hoțește, cu ochi de animal bătut. În asemenea zile, cerea să i se facă bagajele (o lădiță în care i se puneau două cămăși, un album cu fotografii și-o flanea) și pleca să caute de lucru în provincie. Soseau, destul de des, cărți poștale ilustrate din Ploiești sau Tîrgu-Jiu, din Bacău sau Roman. Toată familia știa că tata a găsit de lucru și cîștigă. Dar absența nu era niciodată lungă. Pe neașteptate, în plină zi sau în miez de noapte, se auzeau bătăi în ușă. Mama se scula, greoaie, din pat și își întîmpina bărbatul. Îl privea ridicînd lampa de gaz în dreptul obrazului palid, și se speria.

— Ce-ai ? Ce-ai pățit ? Nu ți-e bine ?

Omul tușea cu sfiiciune. N-are nimic. Îi e bine — s-a isprăvit lucrul — asta e ! Asta, și-i de-ajuns ! Pentru dînsul lipsa de lucru însemna o catastrofă, moartea. De multe ori femeia îl mîngîia, îl zgîlțîia de umeri, cu veselie

voită : are deocamdată, bani, de ce-și otrăvește zadarnic sîngele și își sporește grijile ? Omul o asculta, adîncit în gînduri. Ehehe, ce poate să știe o biată femeie ? Cînd lucrezi, cîștigi. Banul te încălzește ca un cojoc bun. Altminteri, să n-aibă el atîtea guri acasă, ar fi rătăcit prin tîrguri și orașe, în goană după un patron mai fericit ? Fiecare tîrg i se înfățișa ciudat. Suferea adesea de ochi, și atunci casele, străzile și trecătorii deveneau niște imenși nori întunecați. Ulițele strîmte din tristele provincii uitate îl chemau și-l amețeau ca o băutură tare. Ducea dorul lor în seri calde de vară, cînd îl munceau nevoile și nu știa cum să le alunge ; cînd în casă boleau mai toți copiii și nevastă-sa plîngea încet cu mîna la gură, cînd miresmele florilor din grădinița vecinului îl întristau adînc. Nu s-ar fi mirat să-și întîlnească, la una din răscrucile mizeriei, un frate mai mare mort demult, în pribegie, un unchi sau un bunic, de asemenea dispărut de ani și ani de zile în tristețea tîrgurilor mizere. E adevărat, alerga după o pîine, dar și după năluci. Zadarnic îl mîngîia nevastă-sa și-l amăgea : copiii au ce le trebuie, băieții cîștigă, fetele la fel... Se odihnea o noapte, și dimineața, pe cînd casa era încă adormită, pleca. Avea același cufăr, în care, alături de două cămăși și-o flanea, mai punea vechiul lui album de fotografii. Nimic nu îi era mai drag decît acest album, în care îi zîmbeau băieții strengărește, și fetele, îndeosebi „prințesa“, cu aerul ei obosit. Mai erau acolo amintiri scumpe din tinerețile lui bucureștene : „cavaleri“ cu mustața mică, fericiți în hainele lor de duminică, ținîndu-se de braț și rîzînd liber în fața fotografului și-a vieții, cucoane masive, de multă vreme măritate, vechi cunoștințe de familie, „domnișoare“ de toată mîna... Croitorul își înfunda adesea capul între scoarțele albumului și uita. O uitare ca un somn adînc îl cuprindea și-i făcea bine... El trecea în altă lume. Nimic de acasă nu-l mai tulbura. Pretutindeni s-au aprins lumini, și nimeni nu geme, nimeni nu bolește. Albumul îl îmbăta cu imaginea tare a sănătății și fericirii obștești.

Într-o seară — își amintește bine ! —, mama a intrat ca o vijelie pe ușă. Avea ochii umflați de plîns. S-a dezbrăcat repede și s-a trîntit pe canapea, cu fața la perete. Nimeni n-a cutezat să-i tulbure durerea. Nimeni n-o mai

văzuse într-un asemenea hal de disperare. „Prințesa", pe șoptite, a întrebat de tata. Voia să știe dacă nu cumva intrarea asta a mamei și tăcerea ei cruntă nu sînt în legătură cu tata. Dar fratele o liniști. De-abia aseară s-a întîlnit cu un prieten care sosea din Pitești, unde a băut ceai cu tata. Părea, după spusele lui, mai sănătos și mai vesel ca oricînd. Atunci ? „Prințesa" nu mai stărui. După un ceas, mama se trezi. Pe obrazul ei mare și plin de cute se așternuse o paloare care îngrozea. I se subțiase fața, toată făptura ei părea ciudată.

— Copii, spuse, — și toți gîndiră în aceeași clipă că și vocea i se schimbase — tata...

Nu putu continua. „Prințesa" scoase un țipăt lung și căzu pe podea. Fratele și sora au ridicat-o cu multă ușurință — trupul fetei era subțire — și-au culcat-o în pat.

— Tata..., voiră să se intereseze copiii.

Mama încuviință din cap.

— Da ! murmură ea.

— Cînd ? se miră băiatul, care voia tocmai să-i spună că l-a întîlnit un prieten aseară.

— Azi-noapte ! făcu femeia.

După ce băuse ceaiul cu prietenii pitești, croitorul simți o durere vie în dreptul inimii. Tot sîngele i se adunase parcă într-o singură parte a trupului. Se privi în oglinjoara de buzunar și începu să tremure : era alb și mut. Și-a apăsat bine, cu mîna strînsă pumn, pieptul. Nimeni dintre tovarășii de masă n-a băgat de seamă suferința fulgerătoare a croitorului. Totul s-a petrecut repede. „Acuma s-a sfîrșit !" își spuse omul și se îndreptă spre casă. Locuia chiar la patron, într-o odăiță scundă, laolaltă cu doi ucenici, băieți de țară, veșnic zdrențuiți și hămesiți. A intrat cu vechea lui sfiiciune în cameră. Ucenicii se aflau în pat, dar nu dormeau.

— Bravo ! le vorbi el încet. Bravo ! Așa, da ! flăcăi în toată regula ! Îmi pare bine că nu dormiți !

Ultimele cuvinte le rosti greu. Simți iar o durere vie în inimă.

— Îmi pare bine... repetă el... foarte bine !

Își dezbrăcă haina și pantalonii și le întinse, atent, pe un scaun.

— Băieţi, spuse el încet, uite, vă dăruiesc vouă haina mea, vesta şi pantalonii... Sînteţi cam dezbrăcaţi ! Eu nu mai am nevoie de ele !

Ucenicii, nedumeriţi, îşi dădeau cu coatele.

— Nu ! Nu ! Nu mai am nevoie de ele !

Scoase diferite obiecte din buzunare. Privi îndelung la ceasul mare de argint pe care şi l-a cumpărat demult, în tinereţe.

— Ceasul să-l daţi nevestei mele ! Tabachera, băiatului ăl mare. Am şi eu băieţi ! Butonii, ăluilalt...

Se învîrti prin casă, obosit.

— Fetelor... am şi fete... ce să las ? A... lor le las albumul !...

Ucenicii priveau şi ascultau speriaţi cuvintele lucrătorului. Apoi au sărit, ambii în acelaşi timp, din pat şi au vestit pe patron.

— Ce-i cu dumneata, omule ? Ai înnebunit ? îl mustră croitorul. Sperii băieţii... Ce-ai ?

— Scumpule, îi vorbi bolnavul, te-aş ruga să ai dumneata grijă, ştii...

— Ce grijă ? Ce tot îndrugi ?

— Grijă... repetă lucrătorul, privind spre ucenici, pe care nu voia să-i mai sperie.

Îi făcu patronului un semn cu mîna. Acesta se apropie de lucrător.

— Ştii... *după*... înţelegi...

Vorbea destul de liniştit şi părea destul de teafăr. Patronul crezu că e băut.

— Bine ! îi spuse, spre a-l pololi. Bine, o să mai vorbim de asta !

— Nu ! Nu mai e timp ! făcu trist lucrătorul. Nu mai e timp.

Îşi scoase gulerul.

— Vezi că las hainele băieţilor ! Şi arătă spre ucenici. Sînt dezbrăcaţi, săracii, vai de capu' lor !... Ceasul să-l daţi nevestei... Tabachera, „ofticosului“, şi butonii...

Tuşi, aceeaşi tuse calmă, plină de cuviinţă, reţinută.

— Aici, întinse degetul spre masă, sînt hîrtiile mele... Ah ! am uitat să isprăvesc mîneca sacoului ! îşi aminti el şi intră în atelier, urmat orbeşte de patron, care nu voia să-l supere.

Nu-şi lămurea bine ce anume s-a-ntîmplat cu acest lucrător tăcut şi delicat, care, de cîte ori tuşea, privea speriat în juru-i şi parcă îşi cerea iertare. „Iertaţi-mă, spuneau ochii lui, n-am să mai fac.“

Se aşează pe scăunelul mic, luă bucata de stofă şi începu să coase. Patronul îl privi nedumerit. Omul rămase parcă împietrit cu acul în mînă. Nu, capul i se aplecase puţin pe umăr. Se apropie de lucrător, îl zgîlţîi puţin şi-i strigă :

— Ei, ce-i cu dumneata, omule ? Îl mai fixă cîteva clipe. A murit ! A murit ! ţipă patronul.

În aceeaşi noapte fu vestită mama...

Au trecut ani grei, şi nimeni dintre ai casei nu mai pomenea de tata. Chipul lui se odihnea într-o cadră, pe perete, acelaşi chip liniştit şi rezervat de om de lume, de filozof sau de medic. Nici nu se putea bănui, după fotografie, că tata a fost un simplu croitor sărman şi copleşit de necazuri. Mama se scula dis-de-dimineaţă şi pornea la piaţă să cumpere păsări ieftine, pe care apoi le revindea burghezilor din cartier pe un preţ mai ridicat. „Ofticosul“ mărturisi într-o zi că vrea să plece în Australia, unde avea o rubedenie. La „bazar“ era luat în rîs.

— De ce să mori în Australia ? i se spunea cam în glumă, firește, dar nimeni nu ştia dacă în aceste cuvinte nu se ascundea şi un adevăr.

— Da' n-am să mor deloc, nerozilor ! îi repezea el, diez. N-am să vă fac pofta ! Am să mă-nvîrtesc acolo mai bine. O să vă scriu !...

— N-ai decît ! Vezi că acolo, după ce ai dat ortu' popii, te „transportă“ cu automobilul !

Mama s-a întunecat o clipă. În Australia ? Ar fi vrut să ştie ce anume îl împinge să-şi lase ţara, familia, rostul lui, în fine, şi să se afunde într-o lume străină, necunoscută ? Dar băiatul i-a vorbit atît de cald şi ochii îi scînteiau atît de puternic încît femeia n-a mai stăruit, s-a înduplecat şi i-a spus doar atît :

— Bine ! Pleacă ! Ce pot să fac ?

Îşi aminteşte întîmplarea. Îl vede pe „ofticos“. Părea mai înalt şi mai slab. Renunţase la medicament. Se în-

viorase în ultimele zile și vorbea repede, mult. Își întocmise o mică avere în geamantanul lui de mînă. Nu se îndura de nimic. Toate gîndurile și le îndreptase spre Australia. A părăsit casa înainte de răsăritul soarelui. A umblat în vîrful degetelor, să nu cumva să-și trezească mama, fratele, surorile... Ea, însă, nu dormea. Știa că „officosul“ pleacă de cu noapte. Ținea pleoapele pe jumătate trase pe ochi și răsufla egal, ca băiatul să nu bănuiască nimic. „Officosul“ s-a dus, întîi, la patul mamei și a sărutat-o pe obraz ușor, cu buzele lui uscate. A rămas, apoi, cîteva clipe în picioare, clătinînd din cap, în fața „prințesei“. Ce o fi însemnat asta, nici azi nu știe. L-a văzut doar cum sta în picioare, îngîndurat, și cum își mișca ușor capul. I-o fi părut rău că pleacă, poate! S-a apropiat, apoi, cu aceiași pași de vată, de fratele mai mic și l-a învelit. Atît a făcut. A ridicat un colț de plapumă și l-a acoperit bine, cu grijă paternă. Pe dînsa a privit-o mai mult și parcă i-a zărit o lacrimă în ochi. Dar de asta nu poate fi sigură.

De atunci nu s-a mai pomenit niciodată de „officos“. Nu s-a primit vreo scrisoare, vreo știre, vreun cuvînt din partea-i. Nimeni nu îndrăznea să întrebe de el. După ani și ani de zile, mama a fost chemată la Primărie, i s-a cerut actul de naștere al fiului plecat. A fost foarte agitată atunci mama. Dar tulburarea ei s-a potolit repede. „Officosul“ a fost definitiv uitat. Prin cartier se credea că băiatul n-a izbutit s-ajungă în Australia. Schimbarea climei l-ar fi prăpădit încă pe drum. Se mai vorbea de-o întîmplare nenorocită... Între timp, soră-sa, „prințesa“, îndemnată de mama și de rubedenii, s-a căsătorit cu un mic tejghetar, al cărui vis era să-și deschidă o cîrciumă în cartier. Celălalt frate a plecat și el de acasă, înhăitîndu-se azi cu una, mîine cu alta. Avea o fire nestatornică și iute băiatul. Dacă n-ar fi suferit de pîntec, ajungea, desigur, rău de tot, gîndea ea, subit întristată. Apoi i-a venit în minte o scenă hazlie. Aveau musafiri : croitorese, modiste, tineri lucrători de prin împrejurimi. Fratele povestea cum într-o încăierare cu studenții, la o serată undeva, a bătut măr un grup întreg de adversari. Și tocmai cînd se înfierbîntase, ridicînd brațul spre a arăta exact

cum a lovit, a rămas alb, imobil și mut în mijlocul odăii. „Burta !“ Atît a putut spune și a dispărut, în panică, pe ușa violent deschisă...

S-a măritat, apoi, și dînsa cu unul dintre tinerii și masivii vînzători de haine vechi. Are mătușa doi băieți bine clădiți, care seamănă mult și la chip și la purtare cu bărbatu-său. Soră-sa născuse și ea un băiat. Devenise mai palidă, mai șubredă. Cu cît creștea copilul, cu atît se înrăutățea starea ei. Băiatul se dovedise de mic arțăgos și suferind. Se hrănea anevoie, își găsea rar odihna, o ducea într-un plînș nesfîrșit. Venise pe lume cu o neînțelegere lăuntrică și cu o scîrbă de oameni cumplită. După moartea soră-si, a „prințesei“, — moarte prevăzută de mult de familie — bătrîna-i mamă, împreună cu copilul, au găsit adăpost la dînsa...

Și-acum iată-l pe nepot, mînz, nici douăzeci de ani n-a împlinit, gonind toată noaptea după muieri și țopăind la baluri ! Ah ! numai de nu i s-ar întîmpla nimic ! Se gîndea la el ca la un copil fără de apărare. Adesea il silea să-i mărturisească dureri și amărăciuni intime. Îi ridica, enervată și revoltată, cămașa și-i examina cu ochi cercetători, de gîde, pieptul. I se părea că, odată ieșit din casă, îl pîndesc de pretutindeni haite de lupi. La urma urmei, nu e un copil lipsit cu desăvîrșire de pricepere ? N-a avut cine să-l învețe, asta e ! își spuse femeia. La școli n-a umblat, prin familii alese, nici atît. Un copil de maidan, al nimănui. Mamă-sa a bolit tot timpul. N-a putut să-l mîngîie, măcar, cum se cuvine pe obraz. Într-adevăr, obrazul lui n-a cunoscut mîngîiere. I se făcu milă de „mînz“. Fără mîngîiere ! E de mirare că se lasă acum prostit de tîrfe ? Ah ! ce nebunie în tinerețea lui, în tinerețea tuturor. Sîntem nebuni, nu mai încape îndoială ! Îi era frică de întîmplările posibile, de rătăcirile băiatului, de naivitatea, de fierbințeala lui. Peste drum, în curtea îngustă și lungă, locuiește o bătrînă săracă, un fel de mamă sau bunică a patru fete crude și destrăbălate. Nu e noapte în care să nu se umple odaia lor de bărbați, calfe de croitori cu mustață subțire pe buze supte, soldați în concediu și măcelari. Țipetele fetelor răzbat în afară ca niște chemări înflăcărate de dragoste. Chemările astea le-a auzit odată și dînsul. Ah ! Doamne, acolo, în casa

blestemată, şi-a îngropat el întîile zvîcniri ale tinereţii. De acolo s-a întors istovit şi bolnav. Ea l-a iscodit, necruţătoare. Zadarnic a încercat să nege.

— Nu ! Nu ! N-am fost acolo, crede-mă !

— Ai fost, ticălosule ! Ai fost, copii rău ! Ai să mă omori ! Asta ai să faci !

— Da, n-am fost ! susţinea băiatul. Am şi alte locuri unde să merg. N-am nevoie de...

Rosti cîteva cuvinte urîte. Mătuşa a ţipat, ridicînd mîini disperate spre cer.

Casa de peste drum o chinuia. Presupunea blestemăţii drăceşti, crime îngrozitoare consumîndu-se între cele patru ziduri soioase. Cînd s-a întîlnit cu bătrîna casei la băcănie şi a văzut-o şchiopătînd puţin şi suflînd greu, s-a mirat, adînc. Asta e depravata, bestia, nemernica mamă a curvelor ? Bătrîna i se plînse, pe un ton simplu, de bunică, de vechiul ei reumatism şi de scumpetea vieţii. Mătuşa auzea şi nu-i venea să creadă : auzea oare bine ? Nu cumva trăieşte o închipuire ? De la moartea „prinţesei“ a avut multe ceasuri ciudate, în care întîmplările adevărate se amestecau cu altele, plăsmuite. E adevărat că monstrul bătrîn e de fapt o bătrînă ca toate celelalte, îndurînd greutăţile existenţei şi ale reumatismului. Dar fetele ? Dar ţipetele lor în noapte, nerușinate şi îmbietoare, momeli pentru bărbaţi ? Dar viorile care cîntă acolo pînă tîrziu, spre ziuă ? Bătrîna i-a mai spus, cu vocea stinsă, că una din fete are „nervi“. „Cea mai simţitoare“, adaugă ea, cea mai cuminte.

— Aşa să-mi ajute Dumnezeu că-ţi spun adevărul adevărat : e fată mare ! Şi se leagă de ea golanii care vin la celelalte... ştii...

Mătuşa a oprit-o. Celelalte sînt, deci, necinstite. Nu s-a înşelat.

— Venim de departe noi ! a continuat bătrîna cu înţeles.

Da, ştia mătuşa că familia de peste drum s-a refugiat în 914 în ţară de undeva din Polonia.

— Ne-au jefuit năvălitorii...

Ah, o poveste de război. Mătuşa a auzit atîtea poveşti de război ! Un han întreg şi-o uliţă întreagă s-au umplut în ultimii doi ani de ovrei polonezi fugiţi de spaima aus-

triccilor îi vedea pe bărbați, înalți, cu perciuni, avînd în ochi o mirare și o teamă de vietățile întîlnite ; femeile lor, cu fețele îmbătrînite, aproape că nu se mai deosebeau între ele, cum nu se mai deosebeau mame de fiice. Rătăceau prin străzile cartierului, cersind sau încercînd să vîndă o marfă oarecare, purtată într un biet coș de mînă. Au adus și mulți copii cu ei, goi și timizi. În ochi mai păstrau imagini de-acasă.

— Cine v-a jefuit ?

Tîlharii... Și fetele...

Își acoperi fața cu mîna. Femeia observă pentru întîiași dată mîna bătrînei, plină de vînătăi și pe alocurea cu pielea arsă.

— Da' ce-ai pe mînă ?

Bătrîna clătină capul.

— Ce să am ? Amintiri ! Tot de-atunci... Au venit peste noi, sălbaticii... Caii le erau nemîncați, ca și ei... Toți flămînzi ! Războiul ! Arde-l-ar focu... au înnebunit cu toții !

Se oprește din vorbă, își trece iar mîna peste față și răsuflă adînc, ca după un urcuș anevoios. Apoi, sforțîndu-se, arată cum au intrat năvălitorii în biata ei gospodărie. Au spart și au dărîmat tot ce le ieșea în cale. Au tăbărît pe fete sub ochii ei. Cea mică s-a ascuns, totuși, într-un ungher plin de boarfe din odaia devastată. De-acolo înnebunită, a privit la bestiile care îi necinsteau surorile.

— Ea... știi... nu înțelegea ! Era mică. Da' vedea ochii lor aprinși... ochi de drac și de bețivi, auzea suflarea lor greoaie de băutură și... surorile sub ei ! Înțelegi ?...

De-atunci a rămas cu o boală de nervi. Altminteri, fată cuminte, susținea bătrîna, singura ei fată cuminte...

Mai tîrziu aflase și alte amănunte. De cîte ori veneau bărbații, în bandă, amețiți de vin, și se culcau cu fetele bătrînei, „nervoasa" tremura toată și blestema.

— O vezi ? își spuneau bărbații.

— E în draci !

— Hoață !

Și închideau ochii cu tîlc.

Bărbaţii se apropiau de ea şi o ciupeau de bărbie. Ea ţipa ascuţit. Ah, astea sînt ţipetele care se-aud în noapte, „îmbierile", „momelile"...

Fetei îi e din ce în ce mai rău. Bătrîna e nevoită să cheme un medic. Omul cu ochelari ascultă, blînd, şi ridică din umeri.

— Esenţialul, spune doctorul, e să-i schimbăm mediul, pricepi, madam ?

Mama nu pricepe, dar, instinctual, cunoaşte şi ea leacul. Fata vede prea multe şi-o chinuie trecutul prea apropiat.

— Trebuie s-o scoţi de-aici ! S-o duci în altă parte !

— La aer ? se interesează bătrîna, cu toate că ştie că nu e în stare să cheltuiască nimic.

— La aer sau chiar în altă casă, pricepi dumneata ?

Femeia clătină din cap.

— Altfel ce se întîmplă ? mai vrea să afle dînsa de la medic.

Omul cu ochelari desface larg palmele mîinii şi ridică sprîncenele.

— Cine poate şti ? Poate că-şi agravează boala ! Poate că...

Nu-şi isprăvi vorba. Bătrîna începe să se vaiete, alarmată, în timp ce doctorul părăseşte, calm şi important, casa.

Bătrîna îl urmăreşte cu ochii speriaţi, şi în suflet i se face un gol imens. Hm ! să schimbe „mediul" ! Să plece, adică, în altă parte, într-o casă de oameni cumsecade, unde fetele nu se înhaită sub văzul ei cu golanii, unde pîinea de fiecare zi vine uşor pe masa frumos pusă la ore potrivite, unde o mamă ca ea o ajută la pian şi o mîngîie altfel... Ehe, e uşor de dat sfaturi, domnule doctor ! Dar cum dracu să evadeze fata din unica lor cameră, cînd fiecare zi e pentru întreaga lor casă un chin : de unde bani pentru hrană, pentru chirie, pentru rufărie, pentru lumină, pentru încălzit ? Cînd nu vin bărbaţi, se isprăvesc repede economiile. Ceaiul s-a mîntuit, întocmai ca bucata de salam, şi-i frig şi urît în încăperea scundă. Fetele se înghesuie una într-alta şi tac îngîndurate. Cîte una se desprinde din grup şi înlătură

perdeaua, să vadă mai bine curtea pustie : poate că, totuși, are să vină cineva. Dar ceasurile trec grele și nimeni nu le încearcă ușa. Atunci bătrîna se hotărăște : va cere băcanului pe datorie.

— Pînă cînd ? îi rînjește roșcovanul, care cunoaște bine casa femeii.

— Pînă...

Vorba i se încurcă printre gingii. Bătrîna tace deodată, rușinată.

— Ei, pînă cînd ? vrea să știe băcanul, de pe buza căruia n-a dispărut rînjetul.

— Pînă... ne vin și nouă bani !

— „Vă vin“ ? rîde, gros, omul. Ha ! Ha ! Ha ! Auzi, că le „vine“ ! se întoarce către băiatul din prăvălie, amuzat și el de scenă. Poate vă „vine“ de la bancă ? Nu ? Sau din America ? Ia stai ! Nu cumva aveți ceva rude p-acolo ? De ce să n-aveți, la urma urmei ? Acum înțeleg! Te servesc cu plăcere ! Cît zahăr ? Unt, ceva ? E foarte proaspăt !

Roșcovanul îi adună pachetele într-un coșuleț și-i tot vorbește, cu aerul serios.

La plecare îi șuieră la ureche :

— Ascultă, dacă în trei-patru zile n-achiți „nota“, te-ai curățat, auzi ? Te-ai curățat ! Caută de fă rost mai repede de clienți !...

Femeia tace și pleacă, mormurînd. Ce anume murmură numai băcanul bănuiește.

Vin, apoi, zile bune, zile „pline“, cum le numește una din fete, cea mai dezghețată și mai resemnată în fața mizeriei. Atunci sosesc, în bandă, tineri meseriași sau băieți de cîrciumă, veseli și dornici de femei. Ei comandă vin, beau, cîntă și se culcă cu fetele sub ochii speriați ai bolnavei. În asemenea nopți, mama stă la fereastră și privește în întuneric. Nu vede nimic în curtea cuprinsă de beznă. Dar își închipuie că se află iar acolo, în tîrgul ei îndepărtat. Întunericul dispare ca prin farmec și, iată-i, vin zdrahonii beți pe cai flămînzi. Doamne, Doamne, vor năvăli ca și atunci în bordeiul lor sărac, vor culca fetele la pămînt și cea mică va scînci, ascunsă undeva printre boarfe și va rămîne puțin scrîntită. Și ei i se va spune, de atunci, mereu „bătrîna“, cu toate că nu e !

— Hei, madam, se aude, ne mai aduci o sticluță, ce zici ?!

Femeia se trezește din visul ei trăit și pornește anevoie spre bodegă...

În timp ce în casă e cald și liniște — după plecarea unui grup vesel de băieți cu mîna generoasă — strada începe, deodată, să vuiască. Se aud țipete, înjurături, fluierături și huiduieli. Toate mamele, toți copiii, toți gospodarii au ieșit la poartă.

Bătrîna clatină din cap.

— Vine ! șoptește, resemnată, femeia.

— Vine ! răspund fetele.

Urmat de o mahala întreagă de copii, își face apariția un lungan palid, cu o barbă mare, frumos pieptănată. De obicei e liniștit și impunător. Acum, însă, îi ard ochii. E descheiat la gît, gulerul și cravata îi atîrnă pe un umăr, și cămașa, puțin ruptă, descoperă un piept păros și agitat.

— Lua-v-ar dracu de ticăloși ! zbiară el către copii și se apleacă după o piatră.

Nu găsește nimic, buzele îi tremură și ochii i se zbat în orbite.

Își lasă pantalonii jos și-și întoarce spatele către mulțime.

— Na ! Na ! Na ! țipă el strident.

Copiii îi răspund prin alte huiduieli și înjurături. Unii zvîrlă cu nisip într-însul și-l nimeresc.

— Ticăloșilor ! Hoților ! Nenorociților ! zbiară omul, și pe obraz i se așternbujori ca niște flăcări. Știți voi cine a venit aici ? Știți voi în cine aruncați cu pietre ? Eu sînt Sfîntul-Sfinților, Mesia !

Observînd pe un copil că e gata să arunce în el cu o cutie goală, își face vînt în mulțime.

Alte țipete și alte blesteme trezesc pe ultimii adormiți ai cartierului. Sfîntul-Sfinților alergă după puștanii răzvrătiți, se împiedică și cade, se ridică furios și, în disperare, se lovește cu palmele în cap. Barba îi tremură și buzele îi sîngeră.

— O să vă ardă focul și o să intrați în iad ! Tîlharilor ! Ați cutezat să loviți pe Mesia, nenorociților !

...Tîrziu, omul se nimerește în casa din han. Sudoarea îi curge de pe frunte, rece, pe obrajii supți, în barba răvășită. E istovit de alergătură.

— Pe mine. Sfîntul-Sfinților... Mesia !

Se vaită și se lovește cu mîna moale în cap. Bătrîna îl așază în pat. Îi șterge sudoarea, lacrimile, sîngele. Cu o batistă muiată în apă de Colonia îl atinge, ușor, pe frunte. Îi pregătește o cafea neagră, tare, și-l silește s-o bea.

— Taci ! Taci ! îi șoptește ca matern. Liniștește-te ! Iar ai băut prea mult !

Omul soarbe din ceașca înflorită și oftează.

— Eu... Sfîntul-Sfinților !... Mesia !

— Știu ! Știu cine ești ! îl mîngîie bătrîna. Cine nu te știe ?

În ochii omului licărește ceva — a bucurie, a mulțumire. Începe să uite mahalaua.

— Mesia ! făcu el convins.

— Da ! Da ! Te știm ! Noi te știm !

Fața omului s-a înseninat. Numai mîinile îi tremură. Plînge. Plînge încet pe brațul bătrînei.

— Eu... Sfîntu...

— Da ! Da ! Acu taci ! Odihnește-te ! Nu trebuie să bei prea mult !

Bărbosul adoarme copilărește. Somnul îi e populat de vise cumplite. Suspină din cînd în cînd și se zbate, urmărit, parcă, de vedenii.

Fetele adorm pe scaune sau pe podea, spre a nu-i tulbura odihna.

Dimineața omul se trezește, rușinat, și nu știe cum să-și ceară iertare. Alege cuvintele, se înclină mereu, surîde și e stîngaci ca un adolescent.

— V-am făcut atîtea supărări !... Iertați-mă ! Vă rog ! Pe viitor, fiți sigure că nu se mai repetă !...

Pleacă apoi cu capul între umeri, vinovat, spre slujbă. Sfîntul-Sfinților este un foarte corect funcționar în marele magazin din centrul comercial, unde convinge cucoanele să cumpere stofa „cea mai fină“ și „mătasea naturală“. E un vînzător subțire, și patronul e mulțumit. Toți îi știu patima, dar nimeni nu-i jignit. Trec săptămîni de zile, cîteodată luni întregi fără ca bărbosul să greșească. Pînă într-o

zi, cînd patronul observă că funcţionarul n-a venit la ora precisă. Atunci toată lumea ştie ce s-a întîmplat... A doua zi, Sfîntul se înfăţişează, tăcut şi pocăit, şi trece la raion, să vîndă iar cucoanelor marfa preţuită.

Bărbosul nu are intimităţi cu nimeni. Salută cuviincios pe patron şi pe colegi şi-şi vede de treabă. Cînd prăvălia e goală şi e liber, nu se duce, ca alţii, în gang la plăcintar sau la bărbier, unde se adună vînzătorii tuturor prăvăliilor, zgîindu-se la fetele de la coafură şi manichiură. Rămîne în picioare, mut şi gînditor, în aşteptare...

În vechea cîrciumă bucureşteană din cartierul boieresc, unde vinul e curat şi preţuit de muşteriii mustăcioşi şi pricepuţi la băutură, e bine cunoscut şi respectat. Bărbosul nu supără pe nimeni şi nu e mofturos. Se întîmplă, citeodată, şi altfel. Atunci devine Sfîntul-Sfinţilor şi Mesia. Nimeni nu poate să prevadă însă catastrofa.

Omul intră ca de obicei în cîrciumă, salută frumos pe patron, se aşază liniştit la masă şi, mai mult cu gestul decît cu vorba, comandă :

— Un sfert, vă rog !

Vine sfertul, şi bărbosul îl bea tacticos.

Cînd intră vreun cunoscut, se înclină, surîzînd. „Ce om binecrescut !“ gîndesc despre el pensionarii şi dascălii, slujbaşii de la Primărie şi proprietarii urbani care se abat, o dată pe zi, la un păhărel.

Bărbosul a băut vinul şi, cu acelaşi gest, plin de discreţie, cere altul :

— Un sfert, vă rog !

I se aduce sticluţa, pe care o consumă tacticos.

— Un sfert, vă rog ! mai cere tăcutul şi cumsecadele client.

Urmează aşa alte douăsprezece sferturi. Bărbosul e tot tăcut, tot surîzător şi tot amabil cu clienţii care se mai întîmplă în cîrciumă. Nimeni nu-l mai ia în seamă. Răspîndeşte în juru-i atîta linişte, încît s-a uitat cu desăvîrşire de prezenţa lui. Tinerii de la Primărie îşi laudă virtuţile : au fost şi-aseară la „maimuţe“ !...

Deodată, o voce groasă acoperă pe celelalte, o voce izbucnită pe neaşteptate :

— Eu sînt Sfîntul-Sfinţilor !

Capetele se întorc nedumerite spre bărbos. El strigase. Acum s-a ridicat, amenințător, și e mai înalt și mai fioros. Ține în mînă sticluța de vin.

— Păcătoșilor ! zbiară el și zvîrle masa, care se răsturnă zgomotos.

Patronul se apropie : vrea să-i vorbească. Dar bărbosul îl injură și-i aruncă sticla drept în față. Cîrciumarul s-a ferit, sticla a nimerit vitrina, care s-a spart.

— Eu sînt Mesia ! continuă bărbosul. Ați fost niște porci, cu toții, niște nenorociți !

Se descheie la gît, aruncă scîrbit gulerul și cravata și fulgeră cu ochii tulburi pe clienții înmărmuriți.

— Bani ? Vreți bani ? Poftim !

Bagă mîinile în buzunare și scoate de-acolo cîteva bancnote și cîteva monede de argint. Își face vînt și aruncă banii pe podea. Băieții se apleacă să-i ridice.

— Dumnezeu o să vă pedepsească, tîlharilor !

Cineva s-a apropiat de bărbos. Vrea să-l împingă în stradă. Omul se ține, însă, cu mîna de tejghea.

— Nu te-atinge nenorocitule ! Știi cine sînt eu ?... Eu sînt Sfîntul-Sfinților !

Patronul a chemat un gardian. Se încinge o bătaie cumplită între bărbos și băieții din cîrciumă, care vor să-l scoată afară. Dar omul e voinic și îndărătnic. Își smulge cămașa, haina și se aruncă disperat la pămînt.

— Nu v-atingeți, hoților ! Nu puneți mîna pe mine, tîlharilor ! Eu sînt Mesia !

Cu mare greutate bărbosul e scos afară. Tremură din tot trupul și ochii îi sînt incendiați. În jurul lui, copii care rîd și-l stîrnesc :

— Sfinte ! Sfinte ! ți se vede c...

— Lua-v-ar dracu de păcătoși !

Gardianul l-a înșfăcat bine și bărbosul se lasă dus orbește.

A doua zi, cine se ivește, curat, liniștit, cuviincios și surîzător, în prăvălie ?

Bărbosul !

Salută ca de obicei pe patron și pe clienți, se așază, modest, la masă și comandă, mai mult cu gestul :

— Un sfert, vă rog !

Patronul își face semne cu băieții și cu mușteriii, care, întîmplător, au luat parte la bătaia din ajun.

Omul bea, tacticos, vinul și cere, făcînd același gest :

— Un sfert, vă rog !

Patronul n-are încotro. Îi servește vinul. Clientul e tăcut, plătește, la plecare, fără a obiecta nimic, toate pagubele pricinuite cu o zi înainte și iese salutînd încă o dată, amabil.

— L-ai văzut ? se crucește cîrciumarul. Parcă n-a fost el !

În fiecare zi bărbosul apare în local și-și consumă sticlușele, tăcut. Pînă-i vine !... Dar cine poate ști cînd anume se întîmplă catastrofa ?

Dacă, după al patrulea „sfert", cîrciumarul ezită să-l mai servească, bărbosul îl roagă fruinos :

— Încă una, te rog !

Și vocea omului e atît de calmă și ruga lui e atît de convingătoare...

I se mai dă încă unul, și încă unul, și încă trei. Patronul începe să-l urmărească, alarmat, prevăzînd drama. Omul se scoală, însă, liniștit de la masă, plătește, salută zîmbind și pleacă discret. Și vine mereu, și e mereu cuminte și cuviincios, o adevărată grădină de om. Întîmplarea e cu desăvîrșire uitată

— Un sfert, vă rog !

I se aduce, mereu, vinul cerut, vecinii de masă sînt prinși într-o discuție înfierbîntată, nimeni nu mai ține minte „trăsnaia".

Deodată, însă, răsună gros o voce cunoscută :

— Eu sînt Sfîntul-Sfinților !

Și se întîmplă întocmai ca întîiași dată...

Cînd vine la magazin, bandajat la cap, nimeni nu-l întreabă nimic. Îi cunosc „meteahna" toți.

— Dacă s-ar însura ! Numai însurătoarea îl scapă ! obișnuia să spună patronul.

I s-a propus, chiar, o „partidă". Bărbosul a refuzat, însă, cu încăpățînare.

— Am fost însurat ! spunea el. Am gustat din ciorba asta !

Vorbea puțin, și colegii nu îndrăzneau să-l sîcîie, de teamă. Fel de fel de zvonuri au fost născocite pe seama

lui. O rubedenie de-a patronului, un medic tînăr, sta ceasuri întregi şi-l observa. Ce-o fi cu el ? se întreba doctorul. Un dement cu stări lucide ? Un exaltat ? Un alcoolic ?

Bărbosul, cu toate că se ştia urmărit de ochiul medicului, nu-şi schimba purtarea. Înfăţişa marfa, convingător, clienţilor şi vindea mai bine decît ceilalţi funcţionari, discuta zgîrcit şi numai cît era nevoie cu patronul şi pleca, liniştit, la ceasul reglementar, acasă...

...Mătuşa, de cînd a întîlnit bătrîna din han, n-o mai priveşte cu ură. Înţelege şi pe nepot, parcă, şi-i iartă greşelile. A trecut şi el, firește, pragul casei „blestemate". Ei şi ? Tinereţea răzbate pretutindeni şi i se iartă multe, i se iartă toate.

O chinuiesc iar gîndurile vechi. Să nu răcească băiatul la bal ! Nu-i mai pare rău c-a plecat. Acum trebuie să plece, acum e balul vîrstei. Mai tîrziu vin durerile de oase şi oboselile şi se sting luminile, afară şi înlăuntru.

Mătuşa moţăie pe scaun. Bărbatul sforăie şi se luptă în vis cu concurenţii îndrăciţi. E o tăcere plăcută, aitmînteri, în casă, ca în preajma sărbătorilor. Casa asta e a bătrîneţii, a înfrîngerii. Niciodată n-a înflorit în butonicra omului ei vreo lalea, niciodată ! Căsnicia şi copiii, bucătăria şi somnul, adăstat ca un leac al tuturor beteşugurilor. Şi-apoi, nimic, absolut nimic. Brrr ! Începe să tremure de frig ? de groază ? Goală i-a fost viaţa, şi iernatică. Parcă ar fi nins mereu în sufletul ei şi i-ar fi urlat în cap lupi flămînzi, fără încetare. De ce, oare, nu-i mai scrie nimic feciorul rătăcit prin ţări de piatră şi nisip ? Îi caută, prin întuneric, fotografia înfiptă undeva în perete. E un bărbat rotofei şi spîn, şi foarte satisfăcut că trăieşte. Asta se vede limpede de pe mutră. Ar voi să cînte, dar se teme de lacrimile care o inundă ori de cîte ori încearcă vechea romanţă. Aude, ca prin vată, vocea răguşită a bărbatului care o încredinţează că feciorul o duce bine şi n-are timp de scrisori mălăieţe, bune pentru muieri. Fie şi-aşa !

Mătuşa se ridică de pe scaun. E timpul să-şi întindă trupul obosit în pat... Încercînd să adoarmă de-a binelea, înlătură imaginile sumbre, în mijlocul cărora stăruie icoana nepotului imprudent...

„...Ah, seara asta fără vînt, o seară de iarnă tînără, ce potrivită e !“ gîndește el, iuțind pașii. Totul e viu și proaspăt. Strada s-a înnoit, prin case mici surîd numai capete de fete — unde o mai fi și moartea de care pomenesc bătrînii reumatici și femeile știrbe ? Uite, cerul e curat și bine populat de stele, un adevărat sfat al stelelor deasupra orașului primenit. Uite, nimeni nu se plînge de frig în uliță : iarna e îmbrățișată ca o iubită. Pasul, hotărît și viu, ocolește colțuri întunecate.

În fața cafenelelor surîd covrigarii. Toată strada, lungă și întortocheată, e plină de ei ca un cer răsturnat covîrșit de stele. Sînt mai toți în zdrențe, tremură de frig și privesc la fiecare trecător, unii cu dulceață, alții aproape cu ură. Trecătorii au pe ei haine groase și paltoane ; deasupra cămășii sau sub ea bănuiesc covrigarii flanele...

El îi cunoaște bine. A locuit, copil fiind, alături de un asemenea cioclu al nopții. În fiecare trăiește un poet și un răzvrătit. Nici o asemănare între covrigarii carticrului evreiesc și ceilalți, băieții voinici și osoși de pe străzile mai bune ale orașului, care umblă din casă în casă și-și strigă marfa. Ei vin din frumoase ținuturi oltenești și păstrează încă în grai și în ochi cîntecul de frunză verde și răcoarea văilor veșnic proaspete. Țin covrigii ca pe niște crengi și nici nu-și dau seama cînd se trec în praful și-n noroiul, în arșița și în gerul urît al cetății.

Cei de aici, însă, nu se pot mișca cu ușurință. Pe fiecare îl roade o boală, pe fiecare îl ține în loc o amintire sau un dezgust mortal de orice sforțare. Unii au părăsit de curînd pușcăriile, unde au putrezit ani de zile pentru hoții mărunte sau înșelăciuni. Lipsiți de apărare, străini de tainele judecăților, oamenii sufereau asprimea legilor cu resemnare. Acasă îi aștepta, credincioasă și amărîtă, o femeie palidă și o grămadă de copii. Au lăsat meserii în care se pricepeau bine ; dorul de aventură și de neatîrnare îi gonea de pe schelă sau din atelier.

— Aa, uite ce boier, măi-măi ! l-a întîmpinat, cu gura larg deschisă într-un rînjet blind, tînărul covrigar cu aparență de moșneag șubred.

E scund, are albeață pe ochiul drept, fața zbîrcită, de babă, și e știrb. S-a pomenit covrigar de cînd lumea.

Sentimental, s-a însurat la o vîrstă fragedă, și acum domnește peste șase copii, mărunți-mărunți și neastîmpărați.

— Tu ești, mă ? îi răspunde el prietenește. Ce boierie vezi la mine ? Mă duc la bal ! N-ai văzut și tu afișele p-aici ? Azi toată lumea e la bal !

A vorbit repede, ca și cînd ar fi vrut să se dezvinovățească.

— Aha !... face chiorul. La bal ! Clatină din cap, înghite de două-trei ori saliva și-apoi murmură : Mai-măi !... Apoi, cu melancolie : Uite, eu n-am fost niciodată la bal ! Și nu numai eu : nici unul dintre-ai noștri. (Prin „ai noștri“ înțelege pe ceilalți covrigari.) Și să nu crezi că n-am vrut ! Am vrut ! Parcă n-am văzut și eu afișele ? „Balul Rîndunelelor“ !... Auzi ? „Balul Rîndunelelor“ ! Deschidea gura mare, goală, adîncă și neagră și pronunța frumos : „Balul Rîndunelelor“ ! Măi-măi !

— Ia spune-mi, cum merge ?

Voia să schimbe vorba. Covrigarul a rămas o clipă nedumerit. Păru că n-a priceput bine întrebarea : „Cum merge ?“

— Aaa... cum merge ? Cum să meargă ? Prost !

Îi puse mîna pe palton, începu să mîngîie stofa, privi la pantofii de lac, care se vedeau bine strînși în galoșii curați, și oftă.

— „Balul Rîndunelelor“ ! repetă el, gînditor. Apoi, fără tranziție, cu oarecare vioiciune : Ar merge mai bine dacă n-ar fi prichindeii !...

Covrigarul se gîndea la copiii de-acasă, care îl așteptau, cu ochii deschiși, pînă dimineața. Mă-sa îi culca adesea nemîncați. Puștanii au băgat de seamă că tata vine totdeauna acasă cu un coș întreg de covrigi. Ei îl pîndesc de pe rogojina rece și, cum îl văd intrînd, dau buzna peste el. Nu-i cer nimic, dar îl privesc atît de stăruitor, atît de fierbinte, atît de adînc, încît ochiul sănătos al covrigarului se umezește.

— Ce vreți, mă, copii ? Ce vreți, tată, ce vreți ?

Atunci, un deget mic se îndreaptă spre coș. Atît. Nici un cuvînt, nici o văicăreală. Omul bagă mîna în coș și-și împarte marfa ploziior flămînzi. A doua zi iese cu coșul gol, aiurit, amărît și scîrbit de toate.

Cîteodată încearcă să reziste. Știe că-l așteaptă o dimineață mai rece ca de obicei și gura rea a neveste-si.

— Nenorocitule, ce faci ? O să crăpăm de frig ! O să ne dea afară din bordei, cîrpă ce ești ! Te iei după puștii ăștia lacomi și-ți împarți marfa ca un neghiob !... Le-am dat de mîncare, așa să-mi ajute Dumnezeu !

Și-și smulge părul din cap, și plînge, și se zvîrcolește pe podea, disperată. Se repede la copii.

— Nu v-am dat, mă, calicilor, ceai cu pîine și cartofi copți ? Nu ? Da' ei te-așteaptă pe tine și nu se culcă, dracii, te-așteaptă cu covrigii cu care i-ai obișnuit !

Covrigarul își spune în gînd : „Are dreptate muierea !“ Și se ferește de copii, încercînd să ascundă coșul. Dar prichindeii îl înconjoară și ridică spre dînsul ochii lor mari, stăruitori, fierbinți, adînci. Nu cer nimic, dar îl privesc. Zadarnic îi gonește. Zadarnic se repede femeia să-i bată. Ei nu se dezlipesc de lîngă covrigar. Atunci, biruit, omul bagă mîna în coș și-și împarte marfa.

Dar cîteodată — foarte rar se întîmplă asta — vine cu coșul gol. A avut o zi bună, a vîndut toată marfa. Copiii se privesc nedumeriți, cercetează bine coșul și izbucnesc, grav jigniți, într-un hohot de plîns...

— Ține un biștar. Are să te încălzească ! îi spune și-i oferă o monedă.

Omul o ia, îi mulțumește. I-a strîns mîna și-a fugit. Mai aude în urma lui un „măi-măi“ slab... Ar trebui să oprească o trăsură. Odată urcat în acest vehicul, lumea cealaltă dispare. Încerci o senzație de înnoire : nu mai ești tu ! Cel de pînă acum a rămas în stradă, între covrigari. Ești altul, un tînăr cu sîngele aprins, dornic să ajungă mai repede la ceainăria băieților, care îl așteaptă, îmbrăcați și ei în negru, desigur, și încălțați în pantofi de lac. N-ar vrea să mai treacă pe lîngă cîrciumile „de familie“ și cafenelele de cartier : în fiecare din ele adastă șchiopi, și ciungi, și orbi. Au fost, pe vremuri, negustori grași în tîrguri moldovenești. Au întîrziat în dosul tejghelelor, adunînd cu sîrg arginți. Și-au trimis feciorii la școală.

Fetele lor cîntau la pian. Şi într-o zi tîrgul s-a pustiit. Războiul s-a ivit şi în prăvălia lor. Apoi o năpastă, şi încă una, şi astăzi iată-i rătăcind prin uliţele cartierului, cu ochii goi şi cu inima grea. La început le vine greu să întindă mîna. Stau, de obicei, la uşa localului şi aşteaptă. Nimeni nu-i întreabă ce rost au pe-acolo. Cînd foamea îi arde pe dinăuntru şi ochii li se măresc de groază, încep să ceară, întîi în şoapte şi-apoi din ce în ce mai tare, mai hotărît. Sînt unii care opresc pe trecător şi-l ţin strîns de haină :

— Dă-mi ceva !...

De ce îi apar în noaptea asta a tinereţelor, a cîntecului unanim, al dragostei şi al jocului figurile de ospiciu şi de uzil, de ce îl chinuiesc arătări moarte şi rînjete ?...

— Birjar ! Opreşte, birjar !

Omul de pe capră îi surîde cu o figură de bunic.

— Mergem la bal ? îl întreabă, privindu-i pantofii de lac.

— Da ! Dar mă opresc puţin la gang, ştii unde ?

Bunicul de pe capră încuviinţează din cap, zîmbeşte. Gangul ! El, tocmai el să nu-l cunoască ? Acolo a dus de sute şi mii de ori atîţia băieţi veseli după beţiile zgomotoase din fundătură ! Acolo a întîrziat şi el la un coniac straşnic.

— Ţi-i frig, iubitule ? îl întreabă, îngrijorat.

— Frig ? se miră birjarul şi întoarce spre client un cap bine dispus, zîmbitor, care îi evocă imediat alt chip. Nuuu ! deloc ! Sîntem obişnuiţi : cu cu frigu' şi frigu' cu mine ! Apoi, tot în glumă : La urma urmei, avem şi leacu' la-ndemînă !

Şi scoase un fel de chiot care răsuna puternic sub cerul luminat al nopţii. Un chiot care îl încălzi brusc.

Ar voi să se mai uite o dată în obrazul birjarului. Se ridică şi-l privi o clipă.

— Ce e, oprim ?

— Nu ! am... vrut... am vrut să văd ceva !

Birjarul înclină capul şi tăcu.

Nu mai avu nici o îndoială : omul de pe capră aducea izbitor cu fratele mai mare al bunicăi. Acelaşi zîmbet bun de ovrei domol, aceeaşi privire limpede şi iertătoare, parcă, şi aceeaşi voce... Era un om întreg moşul. Cam fără că-

pătii, izgonit de creditori și dispreţuind lumea ordonată. Dar toţi bărbaţii familiei sale aveau același păcat : preferau șederii rătăcirea, și tihnei, aventura. Moșul și-a întrecut, însă, neamul. Trăia numai din danii. Făcea cît e ziua de mare colindul rubedeniilor, și de la fiecare ciupea un gologan. Intra, apoi, în prima cafenea, de unde nu ieșea pînă ce nu cheltuia toţi banii, cînd nevoia îl gonea iar din casă-n casă. „Și, totuși, întreg, om întreg !“ gîndea el despre bătrîn. N-ar fi fost în stare să mintă sau să sîcîie pe cineva. Așa înţelegea el viaţa, și așa o trăia. Nu-i părea rău de nimic, nici de cerșetoria pe care o practica, nici de vremea cheltuită în cafenea, nici de umilinţele pe care le îndura eroic. Și povestea frumos bătrînul. Pe el, îndeosebi, îl apropiase. Venea adesea la mătușa, cam în taină, să-i ceară un gologan, și cînd îl zărea pe el, uita de toate ; începea să-i povestească.

— Spune întîmplarea cu orfanii ! se ruga piciul de pe-atunci.

Bătrînul se încrunta o clipă. Întîmplarea cu orfanii ? A, da !...

— Așadar, în casa pustie n-au rămas decît orfanii. Doi pui de oameni, slabi și fricoși. Doi copilași, fără tată, fără mamă...

Aici ochii lui începeau să lupte cu lacrimile. Își ridica, sfios, capul spre bătrîn :

— Și n-aveau vreo mătușă ?

Bătrînul se gîndea o clipă. Dacă vocea copilului era prea tristă, dacă i se părea că în curînd îl va podidi plînsul, răspundea cam așa :

— Ba da ! Lasă-mă să-ţi povestesc ! Aveau o mătușă... Și mătușa avea o casă caldă și cozonaci calzi...

Dacă, însă, moșul era îngîndurat sau amărît și nu-și dădea seama de focul care-l ardea pe copil, de marea și adînca lui îngrijorare de soarta orfanilor, răspundea simplu :

— Nu ! N-aveau pe nimeni !

El izbucnea în plîns, cu sughiţuri dureroase, și de-abia atunci moșneagul se lămurea.

— Dar întîmplarea cu șoricelul nu-ţi place ? Ce zici de șoricelul care a furat o roată de cașcaval de o sută de ori mai mare decît dînsul ? îl întreba, ca să uite de orfani.

Printre lacrimi, începea să rîdă. Cunoştea povestea, de care făcea mare haz.

În copilăria lui pustie, lipsit de melodia cuvîntului matern (mereu întinsă pe spate, mama începuse încă de la naşterea lui să moară încet), fără prezenţa vie a unui tată (se întîlnea rar cu un omuleţ scund, care veşnic venea sau pleca de la mica bodegă de cartier), Moşul era singurul prilej de bucurie, unicul împărţitor de voie bună, cel care aprindea o torţă în noaptea nevîrstnicului. Îl aştepta, flămînd de o mîngîiere şi de o poveste. Bătrînul, după ce termina „rondul", ajungea şi la casa mătuşii. El îl întîmpina, febril, nu-l lăsa să respire, îşi lipea ca un cîine obrazul de mîna Moşului şi-l implora :

— Spune-mi, ce-a mai păţit feciorul de crai după ce s-a pierdut în pădure ? Hai, Moşule, te rog !

Ciudat, bătrînul avea imaginaţie păgînă. La gura lui se îmbulzeau zîne, şi împăraţi, şi diavoli.

— Bine, scumpule, bine, puiule, îţi spun ! îl liniştea el. Stai, să-mi trag sufletul !

Se aşeza, undeva, pe un scaun, îşi aprindea o ţigară groasă, gata făcută de acasă, îi umbla cu mîna prin păr şi surîdea. Ah ! mîna Moşului, cît de bună şi de la timp venită era ! Nimeni în casă n-avea o asemenea mînă şi nimănui nu-i trăsnea prin minte să-l mîngîie. Nimeni nu-l numea „scump", nici „pui"...

Şi, deodată, se făcea linişte adîncă. Durerile lui de copil amărît dispăreau cu desăvîrşire. Toate s-au schimbat ; toate au intrat în poveste.

— Tîlharii l-au oprit în bezna pădurii ! se auzea glasul de bas îndulcit al Moşului. Era iarnă şi ningea. Feciorul de crai pornise de-acasă în haine subţiri de mătase şi pe deasupra era flămînd şi bolnav. Iarna cumplită l-a slăbit mult...

Cînd ajungea aici, bătrînul tuşea încet. Lui i se făcea milă de feciorul craiului rătăcit în noaptea de iarnă a pădurii, flămînd şi bolnav.

— Moşule, îl ruga, sfios, copilul. Îmi vine să plîng !

— De ce, puiule, de ce, mînzule ? se prefăcea bătrînul că nu ştie pricina tristeţii subite a ascultătorului. Şi fără a-i mai da răgaz, continua, de astă dată ridicînd glasul :

Dar paznicii craiului nu dormeau. O sută de zile și o sută de nopți l-au căutat pe fecior în pădure. Și-acum, iată, au dat de el. Cu suliți înroșite în foc s-au repezit asupra tîlharilor și i-au gonit în desișul pădurii...

Bătrînul trebuia să evite orice moarte care ar fi pricinuit amărăciune copilului. El nu îngăduia asemenea finaluri nici pentru tîlhari.

— Odată izgoniți răufăcătorii, feciorul craiului a fost poftit într-o caleașcă trasă de patru zmei, bine ospătat și bine îmbrăcat...

— Au avut mîncare acolo, în pădure ?

— Cum nu ? Au adus de toate !... Așaa... Bine ospătat, am spus, și bine îmbrăcat, feciorul craiului a ajuns cu bine acasă, unde își aștepta logodnica...

— Dar s-a însănătoșit ? voia să știe copilul.

— Ohoho ! îl asigură bătrînul.

— Și s-a logodit ?

— Da ! Da ! S-a logodit !

El se simțea liniștit. Acum putea să suporte ceaiul gretos, fără zahăr, și pîinea mucegăită, patul tare, fără saltea, și odaia ca o magazie, în care somnul venea anevoie. Dacă Moșul îl încredințează că feciorul craiului a scăpat teafăr de tîlhari și s-a și logodit, nu-i mai pasă de nimeni și de nimic.

Trăsura se opri o clipă în fața templului evreiesc.

— Tinere, vorbi omul de pe capră, și arătă cu mîna spre un pachet de cîrpe, din care ieșea un cap osos de femeie speriată, care sta rezemată de porțile locașului de rugăciuni, atinge-o cu un gologan !

El privi o clipă, tulburat, spre grilajul templului, fără a înțelege pe birjar.

— E o amărîtă ! continua moșul. Uite, așa stă de zece ani, lipită de porți, și n-o poți urni de acolo s-o tai, s-o omori. Dacă i se dă v-un ban, își ia un ceai sau un covrig...

În sfîrșit, a văzut bine arătarea și s-a dumirit.

— Poftim ! a strigat el către femeie și i-a întins cîțiva gologani.

Pachetul de zdrențe s-a mișcat puțin. O mînă uscată s-a întins spre el. Apoi s-a auzit un murmur.

— A mulţumit ! lămuri birjarul.

— Dă-i drumul, te rog !

— Imediat ! Hiii... cai ! făcu bătrînul, şi trăsura porni încet-încet prin strada pustie.

Privi spre casele mici, cu perdelele trase. Ce-o fi dincolo ? Desigur, o altă mătuşă care-şi ceartă nepotul. Sau o mamă care îşi sărută fiul înapoiat din cine ştie ce meleaguri îndepărtate. La cîte un etaj zîmbea, în noapte, o lumină. Acolo se iubeşte, poate, în căldura domoală a sobei. Altă lumină, şi mai palidă. Trebuie să fie patimă multă în dosul perdelelor. O fi blondă femeia sărutată ? Înaltă ? Scundă ?

— De ani de zile stă aşa, ca o mumie, lîngă templu ! rosti birjarul.

El tresări. A, tot de pachetul acela de zdrenţe e vorba !

— Zău ? se miră el, fără convingere.

— Da, da !... Aşteaptă, zice, pe Mesia !

Îi veni să rîdă.

— Pe Meşia ?...

Revăzu chipul bărbosului, bine cunoscut în cartier.

— Şi nu vine Mesia ?

Bătrînul întoarse capul, şiret :

— Închipuieşte-ţi : nu vine ! Şi peste cîteva clipe : Dar are să vie ! Trebuie să vie ! Poţi rîde dumneata — tinereţea rîde întotdeauna ! — dar Mesia are să vie !

Vorbea parcă mai încet, mai din adînc.

— Da' nu m-am gîndit la Mesia... M-am gîndit la Sfîntu-Sfinţilor... îl ştii, nu ?

Birjarul hohoti gros.

— Aaa... de omu' nostru vorbeai ? Iartă-mă !... Apăi nu pe ăsta îl aşteaptă ea ! Ea îl aşteaptă pe Mesia adevăratu'! Se gîndi puţin şi continuă : Numai că e greşit locul de întîlnire. Mesia n-are să vie la templu. Nu poate suferi pe jobenaţii şi pe pişicherii de-acolo. Are să vie Meşia — nu încape nici o îndoială —, da' are să vie la o şcoală veche din cartier, la o sinagogă mică şi curată, unde îl aşteaptă de mii de ani norodul !

Termină cu un citat din *Talmud.*

— Moşule !

Birjarul întoarse capul, şi el observă uimit cît de mult i s-a luminat privirea.

— Poftim !

— N-am vrut să te supăr ! Şi eu cred că are să vie Mesia !

— Atunci e bine !

Îşi îmbie caii la mers şi nu-şi mai întoarse capul.

— Am ajuns !

...După plecarea bătrînului, simţi o părere de rău, ca în copilărie după dispariţia Moşului.

Intrînd în gang, se opri o clipă. Banda e în cafenea, desigur. Dar pentru bal e totuşi prea devreme. În casele cu etaj de pe strada pustie a văzut ici-colo o lumină. Un fior îl trecu şi revăzu, brusc, altă odaie de etaj, într-o fundătură. Odaia ţiitoarei, a somnului tulburat de suspine, şi de rîsete scurte, şi de gemete, a dragostei fulgerătoare, odaia iniţierilor în practica vechiului rit...

Surîse amintirii...

A întîlnit puiul de muiere pe bulevard. Un corp mic, strîns într-un şorţ negru de şcoliriţă. Un obraz slab şi ruşinat parcă de uitătura tovarăşului de plimbare. N-au vorbit nimic. Strînşi de mînă, simţindu-şi, parcă, bătăile de inimă repezi, au intrat în odaia de la etaj, s-au dezbrăcat şi s-au afundat în patul imens, patul gazdei...

„Asta e ? Asta e ? Asta e ?“ s-a mirat el, scîrbit ca după o faptă urîtă, meschină, degradantă. Şi a fugit în stradă, gol de toate speranţele, gol de el. Vara începuse curînd, cerul era limpede, şi prin curţi de mahala se iveau fete bucălate şi proaspete în dimineaţa însorită.

„Şi ele, la fel ! Toate, la fel ! Atunci, suspinul, evadarea din tine, mîna strînsă în febră, buzele care se apleacă peste obrazul rumen... zădărnicii, nimicuri, gesturi preliminare ale jocului uşor, simplu şi grotesc ?“

A ocolit mult timp casa de la etaj, precum a ocolit ochii frumoaselor din han, unde veneau prietenii din bandă şi bărbaţii înfometaţi de dragoste.

Într-o noapte s-a hotărît : va repeta jocul ! Băuse mult, obrajii îi ardeau.

...I-a deschis o femeie înaltă, prea înaltă, prea bine zidită. Cînd l-a văzut arzîndu-i în obraji şi în ochi flăcări, i-a zîmbit. Dar zîmbetul ivit pe gură venea din altă parte şi din trupul ei imens, dominant.

— Știu pe cine cauți ! i-a spus, și parcă vorbea cu tot trupul. Nu e aici, a plecat !

— A... a... a... plecat ? întrebă el și observă, îngrozit, că-i tremură glasul.

— A... a... a... plecat ! îl imită ea, rîzînd.

Pentru întîiași dată a văzut un bust de femeie, plin, bogat, rizînd.

Era văduvă, cam melancolizată de experiențele sentimentale încercate la o vîrstă prea crudă și cam maliţioasă. Poate că părea numai așa.

— Mulțumesc ! și voi să plece.

Văduva l-a reținut c-o vorbă și cu o înclinare strengărească a capului.

— Luați loc, vă rog ! Nu vi se întîmplă nimic rău ! Nu mușc !

Intimidat, s-a așezat pe un colț al scaunului. Gîfîia. Văduva i-a povestit, la iuțeală, întreg romanul vieții ei stinghere.

— ...și-acu închiriez camere mobilate ! Ai nevoie de o cameră mobilată ?

Stînjenit, îi răspunse că deocamdată locuiește la o mătușă. Dar, cine știe ?

Același surîs îl făcu să roșească.

Pe nesimțite s-a apropiat de pieptul bogat al femeii. O mirosea cîinește, cu nările dilatate. Ea îi surîdea mereu, îndemnîndu-l s-o sărute.

— Știi... eu nu mai cred în astea ! spunea văduva în timp ce-i apleca, puternic, capul pe sîn. Nu mai cred decît în tinerețile tale, în tinerețile oricui. Îmi place să plac, îmi place să fac plăcere, ție, altuia, oricui, nu importă cui !

Îi spunea „tu“ și-l mîngîia, cu degetele distrate, pe obraz.

— Ești tînără !

— Tînără ! repetă ea.

— Frumoasă !

— Frumoasă !

I-a înlănțuit trupul. Ciudat ! Gestul i se părea nefiresc, închipuit numai. Prea era înaltă și trupeșă văduva. Cealaltă avea un corp mic, subțire, bun de stăpînit. Femeia pe care o ținea acum în brațe era imensă, neverosimilă.

...În timpul jocului ştiut al dragostei — pierdut într-însa —, n-auzea nici un suspin, nici un geamăt. (Le presupunea fatale jocului.) Femeia îl suporta indiferentă şi, surîzînd, îi şoptea :

— Toţi chiriaşii sînt nişte bestii... Pînă văd chiria... ah ! cum asuzi !... îmi iese sufletul ! Mai ales cu studenţii... vai, mamă, cum te-ai înfierbîntat !... e o adevărată pacoste să închiriezi la studenţi ! Vin cu nişte otrăvite... te-ai făcut roşu ca sfecla !... de te miri de unde le găsesc, şi zbiară, şi cîntă, şi se bat toată noaptea... Gata ? Iar surîde şi îşi mişcă, strengăreşte, capul.

Ce fel de tinereţe tăinuieşte trupul acesta masiv şi ochii aceştia care spun atîtea ? (Poate că spun mai mult decît e nevoie, mai mult decît e adevărat !)

— Gata ?

Îl ustură cuvîntul ca o tăietură în carne vie. Asta, prin urmare, e o ţiitoare !... A plecat, urmărit pînă la uşă şi dincolo de uşă, în stradă, acasă, în patul lui sărac, pretutindeni, de surîsul trupeşei femei, de surîsul fiinţei ei integrale... De atunci, din cînd în cînd, se urcă în odaia de la etaj ca să strîngă un trup imens în braţe şi s-asculte, în toiul dezmierdărilor, o voce egală :

— ...mi-a plecat fără să-mi achite o lună ! Auzi ? O lună ! Ah ! nu te agita atîta !... Nebuna de jos nu mă mai salută !...

Să facă iar drumul ştiut ? Din fundul gangului îi apăru chipul mare al femeii şi parcă şi zîmbetul ei. Nu ! Are tot timpul s-o vadă — mîine, poimîine, oricînd. Poate că se pregăteşte şi ea de bal !...

S-ar duce la cealaltă, la văduva-filozoafă ! Dar mai bine la bal !

De undeva, din casele înşiruite pe ambele laturi ale coridorului de piatră, se aud, vătuite, sunetele unei viori. O mînă, în febră, conduce arcuşul pe coarde. E proaspătă însă melodia. Iarna ? Ridică din umeri. Se simţi covîrşit de o bucurie nouă. Stelele se înmulţesc, luna e prietenoasă, noaptea e şi ea limpede şi prietenoasă. Ah ! puterile acestea care îl mînă în miezul vieţii ! Ar fi în stare să chiuie, să fluiere lung, să sară din doi paşi pe scara din fund. Iarna e o soră bună, o iubită albă, o ţărancă...

Intră în ceainărie dansînd, parcă, şi cîntînd.

Banda se afla, toată, la masă. Numai el şi minorul lipseau.

— Salve, puştiule ! îl întîmpinară vocile groase şi tinere. Nu cumva îl porţi în vestă pe minor ?

— Nu ! rîse el. Port în vestă un piramidon !

— La ce bun ? ! se interesează, gîfîind zgomotos, o namilă cu obrajii roşii.

— Stîrpeşte melancolia ! îl lămuri el.

— Definitiv, fără urmă ?

— Definitiv !

— Atunci dă-i-l repede actriţei. Uite-o...

Femeia sta singură lîngă fereastră, cu capul vîrît între palme. Dormea ? Nimeni nu putea să ştie.

Dar în timp ce banda se ocupa de minorul absent, se auzi un geamăt uşor.

— Aha ! observă cineva. Şarpele Boa se trezeşte !

— Porcilor, făcu actriţa moale şi surise ca şi cînd le-ar fi adresat un cuvînt cald, un salut.

Banda grohăi scurt, în chip de răspuns.

— Ai dormit bine ? se interesă namila cu obrajii roşii.

— Singură şi bine, ce zici ? stărui altul.

— Doarme singură de-un secol !

— De-un mileniu !

Vorbeau cu toţii.

Actriţa îi privea cu ochii rătăciţi, pe jumătate adormiţi parcă şi surîzători.

— Măă... proştilor ! spuse ea lenes şi mişcă mîna ca şi cum ar fi gonit o insectă invizibilă. Amăriţilor ! Ştiţi voi ce-i aia ?

Buza de sus i se ridică dispreţuitoare.

Banda se linişti o clipă, mirată şi oarecum jignită de gestul actriţei.

— Ai să ne înveţi tu, mătuşă ? ciripi un băieţaş slab şi nervos.

— Mătuşă ! repetă actriţa şi ridică din umeri. Buza i se lărgi şi mai mult : „Fie ce-o fi — voia să însemneze gestul — spune-mi şi mătuşă dacă îţi face plăcere ! Nu te pot opri !“

Dar nu răspunse.

— O să vă învețe dînsa ce-i aia ! continuă furios băiețandrul.

— Să ne învețe, că știe bine ! intervenî cineva în derîdere.

— A uitat ce-a știut ! E mult de-atunci !

Actrița se ridică puțin și șopti grupului, fără răutate :

— Voi credeți că știți ce-i aia !... Cocoșeilor ! Sînteți toți niște cocoșei, asta sînteți ! Vi se pare că faceți dragoste ! Poate că sînt și unele femei cărora le place asta... Treaba lor !

Se reașează, înfundîndu-și iar capul între palme.

Banda hohoti, țipă, înjură. Vocile se amestecară, și tămbălăul crescu nebunește. Actrița nu se sinchisea, absentă de astă dată cu desăvîrșire la chemările, ironiile și ațîțările băieților.

— Auziți, mă ! spuse brunetul. „Ni se pare“ că facem dragoste ! Și eu viu acum de la a cincea... Și mă știți, nu sînt... de la „partea sedentară“ !

Banda numea astfel pe cei care amînau întîlnirile cu fetele cartierului, prinși de studii sau ascultînd, seară de seară, conferințele.

— P-aia cîrnă am lăsat-o ! Gura i se strîmbă : Nu făcea de mine ! O moliie și-o vacă ! Am alte cinci în loc. Și nu trece zi fără să le joc pe toate, pe toate !

În ochii lui tulburi tremura o scînteie.

— Ce-ai pățit cu cîrna ? Ce-ai pățit cu cîrna ?

Brunetul încercă să rîdă, dar nu izbuti. Se schimonosi și își lăsă o clipă capul în piept.

— Taci ? Ai băgat-o pe mînecă !

— Ce-ai pățit cu cîrna ?

Cineva picat în clipa aceea întrebase. Era un copilandru slab și scund. Avea o față albă, lăptoasă și o privire limpede. Ochii lui albaștri nu tăinuiau nimic.

— Ah, uite-l și pe minoru' ! A venit minoru' !

Cîteva mîini îl înghesuiră în colț, îl dezbrăcară de palton, îl așezară la masă.

Era în haină neagră, ca mai toți tinerii din bandă.

— Ce-ai vrut să știi, mă ? îl iscodi roșcatul. Parc-ai întrebat ceva ?

Uluit și cam stînjenit de atîta zgomot, minorul îngînă sfios :

— Ce-a fost cu cîrna ?

— Ce-ai păţit cu cîrna ? Ce-ai păţit cu cîrna ?

Brunetul îşi înalţă capul.

— Nimic. Fleacuri. Astea se-ntîmplă oricui. Poate că nu ştiţi exact cum a fost.

— Nu ! Nu ! Nu ştim !

Cineva sîsîi inutil.

— S-auzim ! S-auzim !

— Se-ncurcase c-un babac... un moşier orb... un fraier de vreo patruzeci de ani, dacă nu şi mai bătrîn !

— Ei, şi era „babac“ la patruzeci de ani ? întrerupse, roşindu-se brusc, minorul.

— Da' ce era, mă, minor ? Minor era ? Babac ! Sigur că era babac ! Auzi ?

Banda îl repezi pe copilandrul care tăcu, ruşinat.

— ...şi eu nu mă băgam ! Treaba ei ! Babacu', săracu' de el !, venea o dată pe săptămînă, sîmbăta, şi stătea cu ea un sfert de ceas cu totul. Dracu ştie cînd avea timp să se dezbrace... În fine !... Într-o zi, adică într-o seară, înainte de a intra la cinematograf — rula un film de război şi voiam să văd cum arăta tata în tranşee ! — trec pe la cîrnă. Aveam cheia mea. O văd aprinsă la faţă şi cam supărată. Mie, vă spun drept, de mult nu mai îmi plăcea !... Molîie ! Vacă ! Zice : „Ştii că-i aici bărbatu-meu !“ „Bărbatu-tău ? Babacu', vrei să zici, moşu' ? chioru' ?“ „M-am cununat cu el !“ face hahalera în şoaptă. „Te-ai cununat cu el ?“ Şi-mi venea să rîd, dar în ochii ei era atîta spaimă, că m-am pomenit şi eu şoptind. „Bine ! Atunci plec !“ „Nu, şopti dînsa, privind dincolo, unde era moşierul. Nu, rămîi puţin !“ Privi în săliţă ca o hoaţă, şi nu-ş' ce dracu a făcut, că ne-am pomenit amîndoi pe un coş de nuiele... Se vede că făceam zgomot... nu-mi dau bine seama... Atîta ştiu, că orbu' s-a ivit în prag : „Eşti singură, dragă ?...“ Şi se apropia, mînuind atent un băţ lung. „Sînt aici, rînduiesc ceva în coş !“ Vorbind, se mişcase probabil mai tare. Coşul scîrţîi, capacul se rupse şi amîndoi am dat de fund...

— Şi în coş ce era ? vroia să ştie roşcovanul, care rînjea tot timpul.

— Ce era în coş, mă ? întrebă banda.

— În coş erau ouă ! lămuri brunetul.

Un hohot prelung, păgîn, asurzitor răsună în cafenea.

— Şi ce-ai făcut ? se auzi vocea minorului.

— Ce să fac ? Am plecat. Pantalonii mi-erau plini de miez de ouă crude...

Ar mai fi vrut să continue, dar roşcovanul izbucni :

— Aţi auzit, băieţi ? Pantalonii *lui* s-au umplut de ouă crude !

Alt hohot de rîs sălbatec.

Brunetul, nepăsător, ridică din umeri.

— Am alte cinci ! spuse.

— Vezi să n-o mai păţeşti !...

— Fereşte-te de coşuri de nuiele !

— Preferă coşuri pe obraz !

— Şi lasă cîrnele ! Poartă ghinion !

— Mai bine cu năsoasele !

— Alea îşi văd de lungul nasului !

— Şi nu se-ncurcă uşor !

— Cu chiorii !

— Şi nici n-aduc ouă crude-n coşuri de nuiele-n casă !

Fiecare se simţi dator s-adauge ceva, o vorbă pe care o socotea de duh, o observaţie în doi peri sau o compătimire isteaţă.

Brunetul vroia să răspundă tuturor. Dar cum banda începu să vocifereze, iar el nu mai izbuti să reţină replicile, ridică din umeri ca de obicei şi renunţă la cuvînt.

Tîrziu se mulţumi să spună :

— Bravo, băieţi ! Mi-aţi plăcut !

Cel mai mărunt dintre băieţi, lat în spate, bine legat şi cu aparenţă de atlet pitic, îşi trecu domol mîna prin cap şi mărturisi :

— Azi am dat întîlnire la trei maimuţe !

— La trei, mă ?

— La trei ! Şi, privindu-l cu tîlc pe brunet, adăugă încet : Eu n-am fost astăzi cu cinci. Am fost cu trei ! O să le vedeţi în carne şi oase la bal !

Brunetul vru iar să răspundă, dar se răzgîndi. Rîse şi el, împreună cu ceilalţi.

— Una e croitoreasă, continuă piticul. Are o mamă tînără, care îi ajută în atelier şi... în afară de atelier ! Mie nu-mi prea plac codanele !... Sînt prea crude, prea nesăbuite. M-am dat şi la mă-sa ! Fainã bucăţică !...

— Şi fata ?

— Maimuţa ? Ce să facă ? Rabdă ! Tace şi rabdă ! Cum se supără, cum o şterg ! Mai găsesc şi aiurea marfă d-asta !... A doua e funcţionară de birou. Are un git de girafă şi o faţă cu pistrui, dar e meşteră în toate !... Pricepeţi ?

Băieţii se priviră cu ochii sticloşi. Unii cerură amănunte.

Fără sfială şi cu aceeaşi voce ridicată, piticul îi satisfăcu. Ba se dovedi chiar prea încîntat să facă numărătoarea „calităţilor“ intime ale fetei.

— E şi logodită ! încheie el, mîndru.

— Cu cine, mă ?

— Cu un doctor ! Un ghigherl cu cărare la mijloc, parfumat şi franţuzit !

— El ştie, mă ?

— Ce să ştie, mă ? De un' să ştie, mă ? Maimuţa nu se culcă decît cu centrul. Mahalaua ei o crede fată mare ! A fost şi o ceartă odată între ei, o aiureală !... A primit buiduma o scrisoare. I se arăta acolo, limpede, că „logodnica“ e fată mare... la urechea stîngă. Roşu-foc, „doctorul“, s-o examineze ! „Poftim ! s-a supărat maimuţa. Poftim, dragoste ! Încredere ! Hai, mizerabile, examinează-mă, dar dacă ai să mă găseşti fată mare, să nu te mai văd în ochi !“ Şi plîngea cu lacrimi cît aluna ! „Fraierul“ era însă cuprins de îndoială. Piticul tăcu o clipă, şiret : Atunci maimuţa izbucni : „Examinează-mă ! Hai !...“

— Ei şi ? întrebară băieţii, cu ochii în febră.

— Nimic, vorbi piticul, calm. A examinat-o şi a găsit-o fată mare !...

— Ho ! Ho ! Ho ! Ha ! Ha ! Ha ! Hi ! Hi ! Hi !

Banda rîdea în delir. Băieţii îşi întinseră picioarele pe masă, cafeneaua se cutremura.

— A găsit-o fată mare ? Zău ?

— Da ! lămuri, cu evlavie, piticul, care îşi păstra masca serioasă de om grav.

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă ! Să vedeţi ! Îi spun, într-o zi, în pat : „Cum ai făcut, ştoarfo, cu doctorul ?“ „Am făcut cum e bine ! mă repezi ea. Şi dacă vrei, îţi dovedesc şi ţie că sînt fată mare.“ Am rîs. Dar ea s-a încruntat la mine şi a scoborît din pat, supărată. A doua seară ne-am întîlnit

iar. Şi, mă băieţi, ce să vă spun ? mi-a dovedit că-i fată mare !

— Cum, mă ?

— Bine !... A fost cum e cu-o fată mare !... Şi sînge a fost !... Maimuţa s-a pregătit cu ajutorul unui farmacist, asta am aflat-o tîrziu, şi uite... acu v-o spun frăţeşte... a fost ca o fată mare !... Am rămas năuc ! I-am spus : „Bravo, acu poţi să te logodeşti şi să te măriţi de cîte ori vrei ! Bravo !“ „Da' n-am nevoie ! Îl am pe doctoru' ! Mi-ajunge !“... O s-o vedeţi la bal !

— Dacă-i aşa dibace, de ce nu scapă de pistrui ?

— De ce nu-şi scurtează gîtul, să nu mai fie de girafă ?

Piticul asculta liniştit şi, la urmă, după ce se gîndi :

— O s-o întreb ! spuse. Aveţi dreptate !... A treia e o ţigancă, înfiată de un băcan ajuns. Mi se pare că-i copilul din flori al unei foste servitoare... Da' e contesă, băieţi. Ochi negri, faţa puţin tuciurie, şi un trup, şi o vorbă... plescăi uşor. Merge rar ! Cică se „menajează“ ! Şi n-are decît op'sp'ce ani, putoarea !

— Asta-i bună de tine, bălane !

Toţi priviră spre băiatul slăbuţ, palid şi sfios, care deveni deodată şi mai stîngaci. Banda ştia de o legătură mai veche a tînărului cu o femeie trecută, dar aprinsă. Îl vînase muierea într-o familie de burghezi, şi de atunci îl ţine strîns între gheare, zi şi noapte. (E din ce în ce mai palid şi mai osos.)

— Auzi, mă ? Are op'sp'ce ani, cum îţi place ţie, ce zici ?

— Ia mai lăsaţi-mă-n pace ! Ce tot aveţi cu mine ? Acu vă înjur !

— Mă, viţeluşule, mă, tu nu vezi că noi glumim ? Te-ai încurcat cu o... mătuşă...

— ...cu o mamă ! îl întrerupse cineva.

— ...cu o mamă-mare ! adăugă altul.

— ...cu o străbunică !...

— ...cu mama-mare a străbunicăi !

— Tăcere ! strigă, gros, piticul. Şi, privindu-l indiferent pe tînărul bălan, continuă : Treaba ta ! Nu ne băgăm ! Da' te cam ofileşti, mă, ţi se văd coastele, mă, eşti prăpădit rău ! Sau poate vrei să fii jocheu !

Bălanul ridică, mirat, sprîncenele.

— Patruzeci și șase de kilograme ! Atît se cere ! spuse unul, cu aerul foarte serios.

— Păi el are patruzeci !

— Atunci e bine !...

Banda izbucni iar într-un rîs gros.

— Fraților, imploră piticul pe băieți, fraților, lăsați-mă să-i spui o vorbă !

— Spune ! Hai, spune !

— Mai bine cîntă ! se rugă brunetul. Cîntă, că ai voce !

— Sau spune-i ce vrei să-i spui în versuri !

— Mă băieți, mă, tăceți puțin, mă !

— Mă, să-i spui că ești oprit de doctor... O dată pe zi ajunge !

— Și dacă n-o vrea ? se îndoia unul.

— Dacă n-o vrea, șterge-o repede ! Auzi, mă ? repede !

Bălanul, copleșit de zgomot și de sfaturi, privea într-un singur punct al ferestrei.

— Acu doarme ! observă un tînăr.

— Să-l lăsăm ! Somnul ridică moralul !

Cițiva începură să fredoneze în șoapte un vechi cîntec de leagăn. Bălanul auzea, dar gîndul îi era dus. „Au dreptate, băieții“, își spuse. Prea aprinsă e muierea coaptă la care întîrzie zi și noapte. Nici nu știe cînd s-au ivit zorile dimineții și cînd umbrele serii. Femeia, mișcînd toate sub pasul ei voinic, îi aduce la pat mîncarea, așteaptă înfrigurată să mîntuie și i se vîră sub plapumă, pofticioasă. Instruită, altminteri, și impunătoare, fusese, pe vremuri, o frumusețe a orașului înflorit. Dar, odată cu singurătățile văduviei, firea i s-a schimbat : din femeie de lume, a ajuns o leliță, fericită că a dat de băiatul „ei“, pe care nu-l mai lasă din „gheare“.

— Scumpa mea, îi spuse el odată, ai să mă omori !

Femeia îi rîse în nas.

— Ei și ? O pereche de pantaloni mai puțin pe lume ! Și ce crezi c-are să fie ?

Adăuga și altă expresie, mai crudă.

— Bine, dar nici pe tine nu te pricep ! Pretinzi că ții la mine ?

— Hm ! da ! Ei, și ?

Păstra același ton de sfidare. (Îl obosea mai ales acest „ei, și“, repetat pînă la obsesie de femeie.)

— Cum : ei, și ? Dacă mor, ce te faci tu, care ții la mine ?

— Știu și eu ? Nu știu ! Acuma știu că trăiești, asta știu ! Și-mi pare bine !

Îl săruta lung pe trupul gol. Gura îi ardea și, fără alegere, și-o lipea de toate părțile nudului subțire al tovarășului de pat.

— Ascultă... vorbi bălanul. Nu crezi că mai există și altceva pe lume decît asta ?

Femeia îl privi adînc nedumerită, ca și cînd n-ar fi auzit sau n-ar fi priceput bine cuvintele rostite de tînăr.

— Ce-ai spus ?

— Te-am întrebat dacă nu crezi că există pe lume și altceva decît împreunarea asta... decît...

Femeia îl opri cu un gest de dispreț.

— Nu cred ! Pricepi ? Nu cred să existe și altceva decît... împreunarea asta, cum o numești tu,... decît fericirea asta, singura fericire, cum o numesc eu, și cum și e !

Bălanul rămase uluit. Femeia vorbea răstit, sigură de sine...

— Nu pricepi ? Asta-i tinerețea — nimic alta decît împreunarea ! Eu pierd tinerețea, și vreau s-o rețin, s-o rețin cît mai mult !

— Bine, încercă tînărul, foarte bine ! Dar la asta reduci totul ?

— Da, totul !

— Nimic... nimic nu mai există ?

— Ce anume ? Își pusese mîinile în șolduri. Buzele începură să-i tremure. Îl săgeta : Ce anume ? repetă femeia, cu jar în ochii ei mari și neliniștiți. Spune, vreau s-aud !

— Cum ? Da' nu se reduce viața la... asta ! Mai e și-o fîșie de cer înstelat în nopți de vară... în nopți curate, cînd miroase pretutindeni a trandafiri... Mai e și un tablou frumos... mai e muzica...

— Ha ! Ha ! Ha ! rîse femeia. M-așteptam la vorbe umflate ! Dar nu pricepi că și... fîșia de cer înstelat la... asta te îndeamnă ? Și ce e în definitiv un tablou frumos

dacă nu o „chemare“, orice tablou frumos ? Ce-mi spune figura de martir zugrăvită acolo pe pînză de o mînă ineș-teră dacă nu dragostea ? Dar chipul imaculat de fată ? Dar orice corp, orice „subiect“, în fine, ce altă înrîurire are asupră-mi decît aceea de a mă face atentă : „Iubește cît mai e timp !“ ? Muzica ? Da' bine, prostule, există ceva mai apropiat de dragoste decît muzica ? Toată mu-zica, de la primele chiote din pădurile sălbatice ale mas-culului care își vîna femela pînă la producțiile de azi, toată e o chemare la dragoste... Toată ! Pricepi ? Și muzica religioasă. Toată !... Toată !... Dar literatura ? Orice fel de literatură, fără distincție !... Și filozofia ? De la *Coran*, de la *Biblie*, de la cîntecele arabe pînă la romanul de azi, tot ce s-a scris e plin și e greu numai de... asta, cum o numești tu, pui de urs ! Firește, vine și o vîrstă a resem-nării, dar nu a resemnării voite : a neputinței !... Da... o simt, o presimt ! Și, pentru că o presimt, nu vreau să pierd nici o zi, nici un ceas, nici o clipă zadarnic. Zadar-nic, pentru că tinerețile noastre neînchinate dragostei sînt zadarnice. Și ziua, și ceasul, și clipa pierdută nu se mai întorc !

Se năpusti asupra bălanului, pe care îl înăbuși și îl arse sub apăsarea gurii ei înflăcărate...

„Hotărît, își spuse, banda are dreptate ! Va trebui s-o las. Cu timpul, mă ucide !...“

— Ai făcut ochi, mă ? îl întrebă piticul. Ia priviți-l, mă, s-a trezit !

Banda începu să-i urle iar, în urechi. Unii băteau cu picioarele pe podea, alții aplaudau o vorbă de duh șop-tită de cineva, dar neauzită de nimeni, cîțiva fluierară prelung.

Minorul își astupă urechile.

— Fraților ! încercă el umil și fața i se întristă. Părea că din clipă în clipă va izbucni în plîns. Fraților !

Dar nimeni nu-l auzi.

Tîrziu, piticul se răsti, vesel :

— Ce e, mă, ou de găină ? Ce e ? Vrea la mama acasă ? Nu te-a înțărcat încă, mă ?

Banda îl stîrni :

— Nu-l lăsa, pustiule !

— Arde-l !

— Fraților ! repetă minorul. Să-l lăsăm în pace ! și arătă spre bălan.

— Oholo ! Ți-e milă de el ? Șterge-ți mucii !

— E timpu' să ne cărăbănim ! vorbi cineva.

— E devreme ! E devreme ! E devreme ! i se răspunse de pretutindeni. Balul începe tîrziu. Acu vin aiuriștii, găgăuții, cu babacele, și cu țîfnoasele, și cu baftoasele de măritat... Noi venim la țanc !

— Așa e ! Așa e ! Așa e !

— Cafeneaua se încălzise și se aburise. Actrița își ridică, plictisită, capul și privi spre tineri cu aceiași ochi în care stăruia deprimarea.

— Băieți... Bă... băieți... murmură ea, apropiindu-se de masa tinerilor, gata de plecare. Mă luați și pe mine la bal ?

Piticul rîse.

— Ho ! Ho ! Ho ! Auziți, mă, bunicăi i s-a făcut de țopăială !

— Străbunicăi !

— Bunicăi străbunicăi !

Toți începură să răcnească în același timp.

Femeia îi asculta, resemnată, zîmbind trist.

— Băieți, spuse ea, am fost și eu la bal !

— Știim ! încuviință cineva.

— În secolul trecut ! îl completă altul.

— Pe la sfîrșitul secolului trecut, să fim drepți !

— Dacă vrei să respecți adevărul istoric, grohăi piticul, trebuie să precizăm : în mileniul care s-a scurs !

— Băieți, reluă actrița liniștită și menținîndu-și necontenit zîmbetul, băieți, am fost și eu la bal... și încă la baluri mari... cum să spun ? mai interesante decît ăsta.

Închise un ochi. Peste fața ei veștedă trecu o lumină care o învioră parcă.

— Ei și ? o înfruntă piticul. Avem noi vreo vină c-ai mai fost la baluri ?

— Taaci, mă... îl rugă ea, moale. Odată m-am întors într-un cupeu tras de bărbați... Bărbați adevărați ! Mari proprietari și artiști ! Ehehe !... Și era o noapte vie ca niciodată !...

Glasul îi tremura. Băieții începură s-o asculte.

— ...D-abia mă măritasem. Soţul — fecior de bani gata, dar cam zaharisit ! — mă căutase pretutindeni... L-am găsit treaz şi speriat. Credea că mi s-a întîmplat ceva... Îl ameninţasem că într-o noapte are să mă găsească la morgă !...

Piticul îşi ridică buza în chip dispreţuitor.

— Gata ? Asta-i tot ? Şi, către tovarăşi : Haideţi, fraţilor ! Te pomeneşti că o să ne spuie acum ce-a mîncat alaltăseară !...

Femeia se rugă iar, cu aceeaşi voce moale :

— Taaci, mă... După cîţiva ani, am întîrziat iar la un bal ! Acasă mă aşteptau, în friguri, doi : soţul şi copilul... Era frumos şi slab copilul, o floare... o adevărată floare... Tot timpul întrebase de mine şi-i tremurau buzele... Era, cum v-am spus, slab... „Mămicule ! s-a repezit la mine cu braţele lui şubrede. Mămicule, credeam că n-ai să mai vii !“ Inima îi bătea tare. O, inimioara lui !... Era plăpînd !... Se zbătuse ceasuri întregi. Tat-su, nerodu', îi spusese că de mult am de gînd să mă împuşc. Copilul, îngrozit, nu ştia să spuie decît : „Mămica-mea !... unde e mămica mea ?“ L-am îmbrăţişat... Ardea... Balul m-a costat scump ! Copilul s-a dus !... Şi-am fugit şi eu de-acasă... Şi..., se opri, cutremurată.

— Şi ? întrebă, liniştit, minorul.

— Şi-atît ! rosti femeia. Îşi îndreptă părul, care îi cădea pe ochii umezi, şi reluă : Ei, băieţi, mă luaţi şi pe mine ?

— Da ! Cum de nu ? răspunse minorul. Poftim !

Îi întinse braţul.

Cineva hohoti ascuţit.

Minorul se încruntă.

— Ai isprăvit ? şi-l fulgeră cu ochii brusc injectaţi.

Minorul era, de obicei, delicat şi ruşinos ca o domnişoară de pension. I se întîmpla însă rar să-şi piardă cumpătul. Atunci chipul i se schimba şi, odată cu el, temperamentul. Scotea revolverul şi trăgea sau se repezea cu pumnii încleştaţi şi cu dinţii spre vrăjmaş. Era în asemenea clipe de nerecunoscut. Nici el nu voia să recunoască pe nimeni — prieteni, fraţi, rude. A şi pătimit din pricina asta. Un glonte tras de mîna lui agitată a trecut

pe lîngă urechea unui liniştit pensionar, care, într-o grădină publică, undeva, l-ar fi supărat. Trei luni a stat la puşcărie, în aşteptarea unui proces care nu s-a mai judecat...

— Ai isprăvit ? repetă el, şi ochii i se înroşiră de-a binelea.

— Am isprăvit ! îi răspunse, zîmbind, piticul. Ce dracu' te repezi aşa, ca berbecu' ?

Minorul nu-l mai asculta. Ţinea braţul actriţei şi aştepta.

Banda se ridicase.

— Fraţilor ! strigă brunetul. Mergem unu' cîte unu', după obicei !

Băieţii priviră spre minor.

Actriţa îi şopti :

— Lasă-mi braţul. Merg şi eu ca voi !

Minorul şovăia.

— Lasă-mă ! Nu e nimic ! Merg în rînd cu voi !

Îi dădu drumul, nemulţumit.

— Bravo ! îl aprobă piticul.

Unul cîte unul, unul după altul, băieţii porniră în strada ninsă. La urmă se tîra, cu paşi leneşi, actriţa.

Frigul coborîse de undeva, din înalturi cenuşii, dîrz. Împietrise casele şi le micşorase. Capetele se doreau strînse între umeri. Uliţa tăcea mai adînc ca altădată. În odăi reci, oamenii tuşeau slab sub plapumă. O mare primejdie plutea deasupra oraşului, care adăsta, îngheţat, viforul alb menit să-l prăpădească. Iarna se vădea pretutindeni : prin ganguri în care tremurau vagabonzii cu ochii injectaţi, prin lăzile de gunoaie în care s-au ascuns cîini cu priviri triste, prin vaste curţi pustii.

Actriţa nu-şi simţea picioarele şubrede. Ştia ea bine că sînt ultimele zvîrcoliri ale anotimpului bătrîn. Curînd va arde soarele obrajii tineri şi ziua va fi un imens surîs într-o cetate vie. Ah ! cum o chinuie trupul de plumb, cum o încearcă încheieturile !

Băieţii au început să-şi strige unul altuia poreclele şi să se înjure. Aerul rece s-a populat brusc de vocile lor tari, puternice, răsunătoare. „Nimeni nu-şi simte, gîndeşte fe-

meia, piciorul greu. Tinereţea are iarba-fiarelor...“ Înfruntînd oboseala, actriţa se ţine de grup. Simte cum îi flutură o şuviţă de păr în vîntul rece. Aşa i-a fluturat întotdeauna părul în anii duşi, în tinereţile ei moarte. Pe o asemenea iarnă a intrat în casa unor burghezi oarecare. Însoţită, firește, de un bărbat — cel mai nou iubit —, a întrebat pe bătrînul proprietar al casei dacă li s-ar putea închiria un apartament. O şuviţă din părul ei bogat îi alunecase pe frunte. Omul n-a putut să-i răspundă imediat. Îşi auzea răsuflarea. Chelia i se acoperise de sudoare.

— Voiţi... voiţi... şopti el, să... să închiriaţi un apartament ?

Ea şi-a lăsat capul pe spate, strengăreşte. L-a privit cîteva clipe în ochi. Bătrînul a lăsat capul în pămînt, vinovat.

— Da ! Voiam să închiriăm un apartament ! preciză ea şi rîse fără pricină.

Se apropiase de proprietar. Omul simţea aroma caldă a trupului ei tînăr. Duse mîna la frunte, bolnav. O asemenea femeie, caldă şi vie în mătasea care îi înfăşura trupul, nu i-a mai zîmbit niciodată. Voia să-i privească gîtul, să-şi ameţească iar nările cu miresmele pe care le răspîndea. Dar nu îndrăznea. Îl împietrea o teamă de necunoscut, îl cuprinsese o panică, sta idiot în faţa actriţei, cu braţele groase de-a lungul corpului. Tîrziu a putut deschide gura. Cuvintele îi ieşeau anevoie din cleiul emoţiei. S-au înţeles repede... A doua zi, mutaţi în noul apartament, actriţa glumea cu noul amant pe seama chelului. „Ce ochi făcea ! Ce ochi făcea ! Doamne-Doamne !...“ Bătrînul o păzea, s-o vadă intrînd sau ieşind din casă. Se aşeza, răbduriu, pe un scaun şi aştepta. Slăbise. Dar de cîte ori se ivea femeia, proprietarul fugea alarmat. Nu era în stare să-şi înfrîneze spaima pe care actriţa parfumată i-o provoca numai cu mersul ei săltăreţ, sau cu lăsarea capului pe spate, gest legat de toată feminitatea ei aprinsă. Făcea mereu haz, în pat, de bătrîn. „Fă-i plăcerea ! o îndemna, rîzînd sălbatic, tînărul, în timp ce-şi potrivea cravata. Fă-i plăcerea !“ „Hm ! gîndea actriţa, fără revoltă. Un capriciu...“ Şi odată l-a surprins. Călcase în vîrful picioarelor şi-şi ţinea răsuflarea. Cînd s-a apropiat bine de bătrîn, i-a strigat : „Te-am

prins !“ Omul a întors spre dînsa un cap îngrozit. Îi tremurau buzele, ochii i se măriră... Nu știa cum să-și potolească bătăile inimii, deasupra căreia pusese o mînă groasă și urîtă. Femeia îi zîmbea, simplu.

— Mă așteptai !... Așa e că m-așteptai ?

Nu ceru nici un răspuns.

— Vezi că știu ? Toate le știu ! Acu să-mi spui, moșulică, de ce mă așteptai ?

Pronunțase cuvîntul „moșulică“ strengărește, cum fac copiii cînd exagerează.

Bietul bătrîn nu era în stare să se liniștească. „Moșulică !“ Lui i-a spus actrița „moșulică“ ! Îi simțea în nări aroma trupului.

— Și-acum plecăm ! vorbi femeia. E tîrziu și moșulică trebuie să facă nani !

Îl lovi ușor pe umeri și dispăru.

În aceeași seară, în timp ce bătrînul ofta, învelit pînă sub bărbie cu pături grele, răcit, pare-se, după credința neveste-si, actrița destăinuia amantului întîmplarea.

— Pe cînd ? Pe cînd ? o întreba, nerăbdător, tînărul, care se amuza de întîmplare și-i voia un sfîrșit.

— Nu știu ! Oricum, pe curînd !

Proprietarul a rămas în casă o săptămînă, doftoricit de soție. Închidea și deschidea ochii, avînd mereu înainte-i icoana actriței, cu neputință de înlăturat. Cînd a scoborît din pat, a cerut să i se calce hainele cu multă grijă. S-a parfumat, s-a bărbierit singur, stăruind mult cu briciul asupra obrazului zbîrcit, și a pornit, grăbit, în stradă. Avea, pretindea, mult de lucru...

Lîngă casă s-a oprit la pîndă.

Actrița a izbucnit în rîs cînd l-a zărit, i-a întins mănușa să i-o sărute și l-a poftit într-o trăsură pe care o avea cu ziua.

Au colindat străzile ca doi adolescenți. Proprietarul nu izbutea să-și mărturisească neastîmpărul, dragostea. Susținea, încăpățînat, că-și aștepta fiul sau fiica. Avea o jumătate de duzină de lungani bine ziditi și de muieri masive pe care actrița nu i-a privit niciodată bine : prea seamănă ! La hotel, însă, bătrînul, descompus, a început să plîngă. Da, e adevărat, pe dînsa o așteptase ! O așteaptă

din prima clipă în care i s-a ivit în casă. Avea, de atunci, aroma ei în sînge și chipul ei mereu viu pe dinaintea ochilor...

Tînără, prea tînără, nu s-a obosit să-i privească zbuciumul. Îi plăcu aventura. Ridică din umeri și spuse :

— Bine, moșulică, o să ne culcăm acum împreună și o să-ți treacă ! Ia dezbracă-te !

Înapoindu-se, în aceeași trăsură, spre casă, omul ținînd-o strîns de mînă, îi șoptea gîfiind :

— Nu mai urca sus !... Îți iau alt apartament !... Ești numai a mea ! Numai a mea !

Femeia rîdea.

— Ușurel, moșulică, ușurel !...

Și-au dat întîlnire pe a doua zi.

Amantul rînji.

— Ce zici ? Face ? își consultase omul.

— Să-ți cumpere o casă ! Și-apoi om vedea !

...Pe cînd se dezbrăca în odaia de hotel, săltîndu-și trupul cu fiecare mișcare, vorbi încet chelului :

— Aș avea nevoie măcar de-o casă !...

Moșneagul zîmbi ca la auzul unei glume nevinovate. Un copil îi cere o jucărie !... Bineînțeles, va avea o casă !... Numai atît ? Glasul îi tremura. Va avea zece case. Dar să rămîie singură. A lui să fie ! Începe să-l urască pe tînărul înalt și cuviincios cu care împarte patul.

Și iată-l, a îngenuncheat !...

...Actrița grăbește pasul. Băieții nu obosesc, au tinerețea de partea lor... Pe dinaintea ochilor îi trec acum atîtea chipuri, seara asta a înviat din morți atîția bărbați, îi amintește mereu alte întîmplări, o avalanșă de capete, de rînjete, de zîmbete... Bătrînul s-a ruinat. Într-o dimineață a fost găsit atîrnînd urît de un cui, în pod. Ea și-a jucat la cărți casele, și-a schimbat amanții.

Deodată își duse mîna la inimă. Din bezna timpurilor moarte îi răsări un cap mic de pui de om, blond și șubred. Copilul, copilul ei !...

Ah ! nopțile cheltuite în afară, întoarcerile zbuciumate lîngă patul pușțanului în febră, iubirile ei repezi... alt bărbat... altul, iar altul !... Pe un ger cumplit, într-o iarnă asemănătoare acesteia, și-a dus copilul la circ. Ținea ochii

mari deschişi, în care ardeau flăcări. Se lipea de trupul mamei, pe care nu o avea decît rar aproape, şi plîngea de bucurie, un plîns ca o victorie asupra morţii... Pe cai iuţi călăreau fete suple, cu părul despletit. Un mustăcios decorat conducea cu biciul drumul dobitoacelor înţelepte : al elefanţilor hazlii şi al urşilor morocănoşi, dar blînzi. Copilul trăise, în noaptea de basm, unica lui mare aventură. Desigur că a uitat, atunci, toate părăsirile femeii, toate apostaziile ei, singurătăţile în care rătăcea cu ochi tulburi, patul neprimenit şi dezamăgirile lui prea timpurii. A uitat şi zbieretele mamei, supărată de plînsul copilului care o cerea mereu lîngă trupu-i devastat de boli, şi-a uitat viaţa. Noaptea circului a luminat scurta-i existenţă şi l-a făcut să trăiască o eternitate.

„Ştii, i-a şoptit mai tîrziu, cu buze uscate... ştii... a fost foarte frumos !... Unde or fi acum urşii ?... şi caii ?...“ Trăia puştanul în feeria circului. Fericirea ceasului unic în care s-a întîlnit cu apariţiile de basm l-a urmărit şi l-a împăcat cu dînsa. Pînă în ultima clipă a zîmbit mamei şi circului.

„...Mai domol, băieţi !“ ar vrea să-i roage actriţa, dar se simte ruşinată. „Mai încet ? Adică sînt într-adevăr bătrînă ? Cruţaţi-mă ! Nu !... Aşa, băieţi, bravo, băieţi !“... A început să cînte, nepăsătoare la frigul nopţii de iarnă care îi frige obrazul, şi să danseze în mers, întocmai ca tovarăşii ei de aventură. Cineva din grup, întorcînd spre dînsa un cap ilar, izbucni în rîs.

— Fraţilor, ţipă tînărul strident, aţi văzut-o pe mătuşa ?

— Pe mama-mare ! îl completă altul.

— Pe bunica mamei-mari !

— Pe străbunica bunicăi !

Fiecare ţinea să sporească vîrsta actriţei.

Băieţii se risipiră, apoi o înconjurară şi începură să cînte. Nedumerită, dezaxată, iritată puţin de zgomot, femeia îi privea cu tristeţe în ochii plînşi.

Piticul interveni :

— Hoo ! Isprăviţi, mă, ce dracu ? Hai să refacem monomul ! Pierdem balu' !

Banda se desprinse cu încetul din jurul actriţei, băieţii se înşiruiră iar unul după altul.

— Ce-am ajuns, Doamne-Dumnezeule ! Ce-am ajuns ! mormăi femeia în spatele piticului. Să rîdă lumea de mine ca de o paparudă ! Doamne-Dumnezeule !

Piticul nu-i dădu, la început, ascultare. Cum, însă, glasul femeii devenea din ce în ce mai ascuţit şi mai stăruitor, încercă s-o liniştească :

— Acu s-a sfîrşit ! Taci !...

Dar vorbele tînărului o întărîtară. Să tacă ? I se porunceşte să tacă ! Va să zică este şi ea o tîrfă ca oricare alta din ceainăria vagabonzilor, pe care cheflii o fac poştă şi căreia i se ordonă să tacă ! Nu ! Nu va îngădui o asemenea umilinţă.

— Să tac ? Eu, mă ? Necioplitule ! Amărîtule ! Să tac eu, mînca-te-ar păduchii de mucos ! Eu, mă, bătu-te-ar Dumnezeu de caraghios ! I-auziţi, oameni buni, cine-mi porunceşte mie să tac ? Ce crezi, mă, smintitule, mă, eu sînt girafa ta sau ţiganca nebună cu care te lauzi, pîrlitule ?

Piticul rîdea pe înfundate în loc să-i răspundă. Din cînd în cînd îi striga :

— Dă-i drumu' !

Femeia continua să-l înjure cu şi mai mare furie. Atunci, din mers, piticul o lovi uşor cu piciorul.

Actriţa, deşi n-o duruse, consideră gestul piticului o insultă cumplită. O lovise, prin urmare, ca pe o femeie de stradă, ca pe o otreapă.

— Aaaah ! izbucni ea în ţipete. Aaah ! m-a omorît ! M-a lovit, peştele, vita încălţată, porcul !

Şi căzu, lată, în uliţă.

Banda, fistîcită, o înconjură din nou, de astă dată vădit alarmată.

— A leşinat !

— Moare !

— Ce ne facem, fraţilor ?

— Frecaţi-o cu zăpadă !

Actriţa gemea şi înjura :

— Aaah ! Dar-ar moartea în voi, ticăloşilor ! Bestii ce sînteţi, maimuţe !

Bălanul se apropie de pitic şi-i şopti ceva la ureche. Celălalt încuviinţă din cap.

— Băieţi, se auzi o voce hotărîtă, o lăsăm aici pînă se trezeşte ! Ştie să vie şi singură la bal ! Haideţi !

Femeia se ridică fulgerător, îşi scutură fustele şi, schimbîndu-şi tonul, începu să se roage de întregul grup şi îndeosebi de minor :

— Nu mă lăsaţi ! Nu mă lăsaţi ! Nu vă fac nimic !

Piticul o privea surîzînd.

— Ţi-a trecut ? o întrebă el, indiferent.

— Nu mă lăsaţi ! repetă femeia, ocolindu-l pe pitic.

Dar băieţii n-o ascultau.

Minorul îndrăzni :

— O luăm cu noi !

Şi-i întinse braţul.

— Aşa nu se poate ! zbieră cineva. Strici armonia ! Mergem doar în monom.

— Bine ! Bine ! făcu minorul, înlăturîndu-i braţul.

— Mai faci urît ? i se adresă pe acelaşi ton nepăsător piticul.

Cum actriţa evita răspunsul, tînărul ridică vocea spre grup :

— Băieţi, n-o luăm dacă nu jură că s-a potolit !

— Foarte bine ! îl aprobară tinerii.

Minorul o rugă, din ochi, să consimtă.

— Jur ! şopti femeia cu ochii în pămînt.

— Aşa da, mătuşico !

Minorul o încurajă surizîndu-i copilăreşte şi îndemnînd-o cu mişcări repezi ale capului să meargă, fără a asculta pe pitic. Spuneau gesturile lui, într-o limbă mai vie decît toate, că n-are de ce să se supere pe băieţi. Sîngele lor neastîmpărat este al vîrstei. Şi tot ale vîrstei sînt şi strigătele pe care le scot ei — semnele tinereţii care urcă pînă la cerul curat de iarnă festivă...

Grupul s-a oprit înaintea unei curţi imense, în care zăceau, îngrămădite, lăzi mari de zahăr, cîrpe, movilițe de hîrtii, unelte de tot felul, toate într-o mare neorînduială.

— Aici, sus, la stînga, şopti cineva, şade haiamul !

— Aha ! răspunse altul din grup.

Piticul făcu un semn cu mîna.

— Acu, băieţi ! Un, doi, trei !

Din toate piepturile izbucni răspicat :

— U-şa !

În liniștea curții, strigătul răspîndi panică. O lumină mică, de candelă, s-a aprins în odăiță. Hahamul s-a trezit, cu mîna la inimă, ars de teamă. A așteptat, galben și tremurînd, să se repete strigătul. Nevastă-sa, o femeie slabă și despletită, l-a întrebat numai din ochi ce ar putea să fie ? Hahamul venise cu patruzeci de ani în urmă din împărăția țarilor și mai păstra într-însul viziuni macabre de pe vremurile duse ale pogromurilor. Omul ridică din umeri, mut. „Trebuie să fie mulți !“ își spuse și trase cu urechea. Femeia trecu în cealaltă cameră și se întoarse înlovărășită de un lungan somnoros și plictisit : fiul lor mai mare.

— Ce e ? Ce-i p-aici ? întrebă, plictisit, tînărul și căscă lung.

Hahamul, tremurînd, arătă spre fereastră.

— Ușa ! răsună tocmai atunci, pentru a treia oară, glasul de afară.

Tînărul, dintr-un pas, ajunse la fereastră. Privi prin întuneric cîteva clipe, apoi hotărî :

— Deschidem !

Femeia îi apucă brațul, disperată :

— Nu !

Hahamul îl rugă din ochi să nu se încumete... Glasul îi pierise.

Dar băiatul deschise ușa.

— Cine e ? strigă el răgușit.

— Comisia ! i se răspunse din grup.

— Ce doriți ?

— O lămurire !

Băiatul ieși în prag. I se aduse lampa. Zări fețe întunecate și lunguiețe, unele, rotunde și vesele, altele.

Piticul salută, plecîndu-se adînc în fața tînărului.

— Mă rog, vorbi el alegîndu-și cuvintele, nu vă supărați că v-am sculat din somn ! Avem nevoie de o lămurire urgentă. Vreți să aveți deosebita amabilitate...

Tînărul, zăpăcit, consimți din cap :

— Cu plăcere !

— Iată ce vrem să știm... Cu cine avem onoarea ?

Tînărul își spuse numele.

— Așa ! făcu băiatul. Vrem să știm dacă tatăl dumneavoastră taie orice fel de păsări ?

Apăsă pe „orice fel“, ridicînd sprîncenele grav.

— Da ! şopti, subit înspăimîntat, fiul hahamului, care îşi păstrase pînă atunci calmul. Da ! repetă el.

Piticul se întoarse către bandă :

— Orice fel de păsări am întrebat !

Fiul hahamului aprobă din nou :

— Da, orice fel de păsări !

— Atunci şi pasărea albastră, voi să ştie piticul.

Cum nu primi nici un răspuns, hotărî :

— V-aţi semnat singuri sentinţa ! Daţi-mi ştampila !

Cineva îi întinse o hîrtiuţă pe care era desenată o vacă.

Piticul, foarte convins, o lipi pe uşă.

— Gata ! Mîine... Puteţi dormi acum liniştiţi cu toţii pînă la ora cinci şi cinci ! Şi către grup : Pin' la ora...

— Cinci şi cinci ! repetară în cor băieţii.

Banda părăsi curtea în monom. Hahamul şi fiul lor priveau în urma băieţilor, uluiţi.

— Ce e ? Ce vor ? şopti bătrînul cînd nu se mai zări nimeni în curte.

Fiul ridică din umeri :

— Habar n-am !

Examinară, atenţi, la lumina lămpii de gaz, hîrtiuţa pe care sta încremenit un cap de vacă. Nimeni nu înţelegea tîlcul întîmplării.

Tînărul se îmbrăcă repede şi spuse :

— Mă-ntorc imediat !

Şi dispăru în noaptea de argint a vastei curţi.

Între timp banda ajunsese la magazinul de pălării, cel mai vechi şi mai preţuit în cartier. Patronul, un roşcovan scund şi veşnic nemulţumit, vindea şi repara de treizeci de ani în şir pălăriile mahalagiilor, pe care îi blestema cu foc de cîte ori avea prilejul. N-avea familie, nici prieteni. Dormea singur în fundul atelierului.

— U-şa ! U-şa ! strigau băieţii, lovind ritmic obloanul de fier.

Un cap sălbatec apăru în prag.

— Ha ? făcu el, şi ochii neliniştiţi alergau de pe un chip pe altul, încercînd zadarnic să recunoască pe tulburătorii somnului lui chinuit.

Piticul salută ceremonios.

— Avem onoarea chiar cu patronul magazinului ? întrebă el amabil, dar ferm.

— Ha ? repetă omul surprins. Apoi răspunse repede : Da !

— Dumneavoastră sînteţi, adică, „Englezul din America“ ?

— Da ! murmură omul.

— Foarte bine ! Dar nu vă supăraţi că v-am sculat din somn ? Avem nevoie de o lămurire urgentă !

Capul sălbatec al pălărierului se mişca sinistru şi ochii lui ardeau.

— Ne puteţi da o lămurire ? întrebă tare, aproape poruncitor, piticul.

Omul înclină din cap şi, întocmai ca fiului hahamului, îi pierise şi lui graiul. Nu mai ştia să blesteme, nici să se agite. Răsufla repede, în panică.

— Pretindeţi că sînteţi, aşa cum scrie aici sus, pe firmă, „Englezul din America“ ? Adevărat ?

— A-de-vărat ! bolborosi pălărierul.

Piticul întoarse capul spre bandă, închizînd uşor un ochi.

— Atunci să ne daţi o lămurire : din care Americă sînteţi ? „Englezul din America“, foarte bine ! Da' nu e suficient ! Din care Americă ? De Nord ? De Sud ? Laterală ? Neutră ? Paralelă ?

Omul privea cu spaimă spre tineri şi nu ştia ce să răspundă.

— Ei ? Ce faci ? strigă piticul. Cît ai de gînd să ne ţii aici, în frig ?

Înainte de a afla răspunsul pălărierului, banda se pomeni cu fiul hahamului, aprins la faţă, însoţit de un gardian agitat.

— Aştia sînt ! arătă spre grup tînărul.

— Ohoho ! îl întîmpină banda. Ai revenit ?

Gardianul se apropie de grup.

— Ce-i cu dumneavoastră ? vru să răcnească el, dar rămase cam stingherit în faţa atîtor mutre tinere, a paltoanelor negre şi, mai ales, a pantofilor de lac.

Întrebarea autoritară se schimbă într-o şoaptă de politeţe.

— Comisia ! îl lămuri piticul.

Gardianul, instruit de fiul hahamului, încercă moale :

— Ați trezit lumea din somn ! De ce ?

Piticul îl fulgeră.

— N-ai priceput, camarade ? Noi sîntem comisia ! (Apăsă pe ultimul cuvînt.) Dumnealor — și arătă cu mîna spre fiul hahamului — taie păsări. Ne interesa dacă taie și pasărea albastră, oprită prin lege, articolul trei, alineatul nouă... Pricepi ? Se încruntă : Iar cu dumnealui — și arătă, cu un gest scurt, spre pălărier — e și mai grav. Pretinde că-i englez — cum scrie și pe firmă — englez din America ! Bine ! Dar, comisia vrea să știe din care Americă anume ? Nu ne răspunde ! Atunci e din America de Jos ! Asta-i tot !

Gardianul își trecu mîna pe frunte. Părea foarte încurcat.

— Sînteți de la Primărie ? întrebă el.

— Și de la Primărie, și de la Serviciul semisferic !

— Aaa ! se dumiri el. Faceți razie !

— Da ! Asta facem, și ca să te convingi de însemnătatea acțiunii noastre... mă bălane ! se întoarse el către tovarășul din grup. Ia dă-ncoa' pergamentul !

Băiatul scoase din buzunar un carton pătrat, ilustrat, un fel de prospect de călătorie al unei mari societăți de navigație, pe care îl întinse grav camaradului.

— Poftim ! plimba piticul cartonul ilustrat pe dinaintea ochilor mirați ai gardianului. Ai văzut ? Sper că ești lămurit ! Înapoie cartonul bălanului : Ține-l bine ! O s-avem nevoie de el la Vamă ! Și privindu-l țintă pe gardian : Hahamului dă-i drumu' ! Ne-a supărat fără voie ! Nu e flagrant delict !

Gardianul, din ce în ce mai uluit, se retrase, în timp ce banda, în monomul refăcut, se depărtă cu pasul grăbit în noapte.

...În fața sălii „Modern", luminată ca în vremurile bune, se adunaseră două lumi distincte. Una aparținea fericiților care aveau bilete de intrare sau puteau să le cumpere. Alta era a hămesiților care priveau cu jind în curtea și în sala balului, scînteietoare. Cei dintîi zîmbeau

necontenit, își săltau tovarășele și vorbeau fără întrerupere. Prăvăliași de toată mina, funcționari de birou și vînzători subțiri, modiste, croitorese și fete de familie cotrîrșeau intrarea. Băieții se strigau pe nume, își împărtășeau în gura mare impresiile și glumeau, rîzînd cei dintîi de presupusul efect al vorbelor de duh.

„Amărîții“, osîndiți să rămînă mereu în stradă, luau și ei parte la bucuria celorlalți. Izbucneau în hohote de rîs, cu mina la gură, de cîte ori cîte unul dintre fericiți făcea o năzbîtie și se înduioșau la apariția zvelților fete în rochii de seară.

O fată bine îmbrăcată se mișca de colo pînă colo, agitată. Urmărea de departe pe fiecare tînăr și se înfigea, nerăbdătoare, în fața tuturor trăsurilor și cupeurilor. Aștepta desigur pe cineva.

Un slăbănog, cu o imensă garoafă artificială la butonieră, se aplecă spre ea, îndatoritor :

— Îmi permiteți să vă ofer un bilet ?

Fata s-a înroșit și, fîstîcită, a refuzat pe tînărul atît de binevoitor. Își aștepta logodnicul. Dar slăbănogul stăruie. Are în voce dulceață și în privire o rugăminte caldă.

— Poate că e în sală ! A venit atîta lume la „Balul Rîndunelelor“ !

Nu, n-a sosit încă ! Are ochi buni fata și a pîndit foarte atentă intrările. De un ceas așteaptă în frig și în noaptea asta luminată a balului.

Slăbănogul salută și se depărtează cu o infinită părere de rău, care i se așterne pe față. „Păcat ! spune obrazul lui. Păcat !“

O femeie își conduce „copiii“. Are patru fete, toate solide și zburdalnice, care scot chiote și țipete, și se înghiontesc, și se afurisesc, nepăsătoare. Mama nu intră, n-are bilet. Au muncit ceasuri grele peste zilele rînduite la atelier, numai ca să-și poată cumpăra intrarea la bal...

Un băiețandru în joben și în blană — fiul patronului magazinului de ghete din Piața de Flori — strîmbă din nas la vederea calicilor. E mărunt și are pantofi cu tocul înalt.

— Poftim ! face dînsul, plictisit. Nu mai poți răsufla de atîta golănime !

Și, peste măsură de revoltat, își privește prietenii care îl însoțesc. Apoi, răstit :

— Poftim ! Ce caută aici calicii ăștia ?

Cineva îi șoptește ceva la ureche. Băieţandrul ridică din umeri, scîrbit :

— Da' nu pricep deloc și nici nu pot pricepe ! În fața azilului, bine ! E normal ! În fața brutăriei, da ! E normal! La o pomană, undeva, tot așa ! Dar aici ? Ce caută aici ? Se satură văzînd sala luminată ? Se încălzesc ? Fac rost de bani, nenorociții ăștia, așteptînd în frig ceasuri întregi, toată noaptea chiar ? Vezi, asta nu pricep !

Prietenii îl aprobau. Pînă și cel care luase apărarea calicilor clătina din cap, învins. Într-adevăr, avea aerul să-și spună, ce le trebuie flămînzilor ăstora bal ? Și încă văzut dinafară, o suferință în plus ?...

Banda împărțea saluturi pretutindeni, cu generozitate. Piticul se rugă de băieți pentru o colectă : sînt fete „bune“ în curte, fără bilet. Într-o secundă au fost adunate de prin toate colțurile croitoresele și vînzătoarele stinghere și „invitate“ în sală. Se auzeau rîsete înăbușite și țipete scurte : ciupeau cam tare bădăranii !...

...El privea și participa la marea comedie a tinereții în care juca alăturea de ceilalți un rol principal.

Îl cam supărau strigătele inutile ale băieților, hohotele lor groase, înjurăturile lor, cu și fără pricină. Dar ce însemnau aceste mărunte necazuri față de noaptea asta de argint, a lui, întreagă, precum n-a văzut-o niciodată ? Față de sutele de trupuri subțiri și pătimașe care îl așteaptă, aici, dincolo, pretutindeni ? Față de marea beție a dragostei, vie, prezentă necontenit : întinde mîna și o culege în toată libertatea ? Față de flacăra care îi arde în ochi și în suflet, mereu înnoită ?

În copilărie privise, mut și trist, tinerețea cartierului, dezlănțuită. Umblau repede băieții prin ulițele întunecoase : pe fiecare îl aștepta o fată înaltă și trupeșă. Umblau repede : nu voiau să piardă o clipă din seara primăverii ivită atunci, ca întîiași dată, în cartier, proaspătă, surprinzătoare...

Are să alerge și el tot așa, își spuse. Și, iată, au sosit tinereţile, și el își simte obrazul încins de căldură, și în-

tocmai ca înaintașii, gonește după trupul jucăuș și după jocul știut din vremi...

Banda îl înghesuie la ușă, îl împinge în sală.

Lumina dinăuntru, zgomotul atîtor glasuri încrucișate în aerul greu de sudoare și de variate mirodenii, suspinul tremurat al viorilor înfrățite, zîmbetele proaspete de pe fețele dansatoarelor și grimasa obrajilor prea aprinși ai femeilor luptînd încă vitejește cu vîrsta lor coaptă, toate acestea îi tulbură spiritul. Presimte regretul care îl va năpădi mîine, suferința care va veni peste zece, douăzeci de ani, cînd va obosi, disperarea cu care își va imputa viața de azi, neîncercată complet, visul netrăit. Da, asta e : are la îndemînă visul, îi stau înaintea ochilor toate podoabele, toate bucuriile ; numai de-ar vrea, și le-ar însuși grabnic : cine îi paralizează brațul, gura, hotărîrea ? Astăzi mai poate învinge în toate războaiele ; astăzi mai poate culege fericit mierea dragostei și-a vieții imediate ; astăzi mai dispune de vîrsta lui ca de o moșie. Și, totuși, cine îi spune că nu-și trăiește visul, că-l lasă pradă timpului ? Cine îi spune că va geme mîine — și ce repede vine acest mîine ! — ca un năuc, ca un smintit, ca un deposedat de unica avuție care nu se mai poate reface : vîrsta ?

Ah ! gîndurile astea care îl covîrșesc și-i fac imposibilă credința în beție și în aventură !

Privește în juru-i și se simte străin. Tovarășii lui nu sînt torturați de îndoieli. Ei participă efectiv la spectacol, la orice spectacol. Ei sînt, fără s-o știe, actori autentici în marea comedie care se joacă mereu, de la facerea lumii, pe aceeași scenă, cu alți interpreți, însă, în vechile roluri. Dar cine sînt ei ? Cine e gloata asta de bălani și tuciurii, de isteți și de tembeli, de vorbăreți și de tăcuți ? Cine e șeful grupului ? Cine codașul ? Din ce noapte adîncă s-au ivit ei, în lumina vie a balului, ca să-și recite rolul și apoi să dispară, întocmai ca înaintașii, întocmai ca urmașii lor ? Ce se va întîmpla după sfîrșitul balului, cînd lămpile vor fi stinse, cînd sala va fi goală și banda dusă ? Peste zece, douăzeci de ani, alți tuciurii și alți bălani vor umple cu zgomot și cu miresme felurite sala, și vor cînta

tare și se vor înjura, și vor rînji fetelor, celorlalte fete... adică aceloraşi !...

O mască îl atinse uşor de braţ. O privi, calm, ca niciodată într-o împrejurare identică.

Balul gemea. Orchestrele se schimbau din ceas în ceas. Dansatorii pretindeau muzicii să cînte necontenit, fără pauză. Se inventară tot felul de „refrenuri", şi perechile, înlănţuite, asudate, iritate şi flămînde de mîngîieri, stăruiau într-un joc inedit, născocit parcă în acele clipe de pierdere totală a echilibrului interior, de extaz şi de beţie a simţurilor. Pretutindeni, aceleaşi şoapte. Pretutindeni, aceleaşi capete aplecate asupra partenerelor sufocate de căldură. Din cînd în cînd perechi asudate trec în fund, la bufet. Se ţin strîns de mînă sau de braţ. Fiecare pereche e izolată în mulţime — este singură, ea singură, în mulţime.

Masca îi oferi o privire scînteietoare. Îi spuse cu glasul scăzut :

— Îmi pare bine că ai venit !

Purta un fel de halat albastru. Era încinsă, la mijloc, cu o fîşie de mătase roşie — prea roşie, nu se putu împiedica el să observe.

— Ce bine îmi pare că ai venit !

Bănuia în dosul măştii o figură înotînd, toată, în zîmbet. Se alipi de dînsul şi-l făcu să se despartă de grup. Dealtfel, odată intraţi în sală, băieţii îşi găsiră repede croitoresele şi vînzătoarele sosite acolo de mult. Unele erau însoţite de bătrîne obosite şi adormite care nu se dezlipeau de pe canapelele înşiruite de-a lungul pereţilor cu oglinzi. Acasă, fiecare îşi făgăduia o atenţie trează : ştiau, bătrînele, cîte se pot întîmpla în asemenea împrejurări, cînd dansul şi muzica îmbată tinereţea ca o băutură tare! La început, în primele ceasuri de adăstare, chipul lor era vioi şi ochiul ager. Dar pe nesimţite le-a doborît somnul, din care se trezesc mereu, alarmate. Unde e fata, Doamne, unde-o fi ? O trăsură cu coşul ridicat aşteaptă afară. Desigur, pe dînsa o aştepta ! Iarna e fără sfîrşit, noaptea de asemenea... Doamne, cîte nu se pot întîmpla într-o noapte? Baba vede dezastrul. Şi-atunci s-a întîmplat la fel cu fata vecinei. Azi moare încet, pe un pat de spital, într-un orăşel de provincie, nenorocit. Bătrîna se ridică — o doare

mijlocul — și e gata să fugă în noapte, în stradă... Dar, aninată de un lungan pomădat și săltăreț, fata o liniștește cu o privire caldă : dansează !

— Nu mă recunoști ! continuă să-i șoptească masca.

Mîna ei îl ținea strîns de braț.

— Un moment ! spuse, și-i mirosi obrazul.

Se gîndi. Dar deodată sala se agită. O femeiușcă, roșie și speriată, alerga în neștire. Își ținea fustele exagerat de ridicate spre a nu se împiedica în ele. Un bătrînel, mic negustor din cartier, o urmărea, amenințînd-o cu pumnul.

— Canalie ! zbiera el și răsufla greu. Canalie ! Pe mine m-adormi cu farmece și tu fugi să te întinzi la bal cu craii ! Mizerabilo, curvo, las' că pui eu mîna pe tine ! Și către dansatori : M-adoarme, ticăloasa, cu otrăvuri — dracu știe ce-mi varsă în cafea, c-am aflat azi totu' — și ea se preface că-i bolnavă. D-abia mă fură somnul, și ea a și fugit la bal ! Rochiile și le ține la o altă prietenă, la o altă dezmățată ! Da' pun eu mîna pe tine ! Vie nu te mai întorci acasă !

Omul vrea să se avînte spre punctul luminos, unde întîrzie silueta necredincioasă.

— Mai domol ! îl oprește cineva și-i încleștează brațul.

Negustorul ridică spre noul-venit ochii săi tulburi și e gata să-l injure. Dar vorba de acasă, de pe buze, rămîne acolo. Necunoscutul e voinic și are o figură cunoscută.

— Eu sînt Sfîntu-Sfinților ! zbiară el, furios. Și dacă te miști, te ucid ! Vită ! Tîlharule ! Bestie !

Dansatorii fac roată în jurul celor doi.

— Binecuvîntează, preasfinte ! se roagă o pisicuță cu buzele înroșite. Și își pleacă adînc capul încîrlionțat.

Noul-sosit îi surîde.

— Domnul cu tine ! face el, brusc liniștit, fără a da drumul negustorului.

Acesta murmură ceva, furios.

— Ceee ? zbiară Sfîntul-Sfinților. Ai lătrat ?

Negustorul murmură :

— Dă-mi drumul !

— În genunchi ! poruncește noul-sosit.

Și-l apleacă, printr-o mișcare repezită, spre pămînt. Dansatorii își dau cu coatele. Banda îl întărîtă :

— Nu te lăsa ! Dă-i înainte !

Vocea piticului e stridentă :

— Te-a înjurat în gînd !

Sfintu-Sfinţilor îngălbeneşte. L-a înjurat în gînd ? Cu o mînă pe umărul negustorului şi cu alta pe fruntea-i încinsă, strigă :

— Adevărat ? Bestie !

Şi o palmă dată cu sete răsună pe obrazul îngenuncheatului. Apoi, fără pauze, altele îl ameţesc.

— Tîlharule ! Banditule ! Vită ! Vierme ! zbiară Sfîntul-Sfinţilor, lovind mereu pe negustor.

Banda priveşte spectacolul cîteva clipe, însoţindu-l de rîsete. Apoi, brusc, piticul decide :

— Gata !

Sfîntu-Sfinţilor, uimit de tonul poruncitor, dă drumul „prizonierului“ şi se apropie de bandă.

— Cine a strigat gata ? întrebă el, furios.

Piticul îl fixează rece şi-i răspunde scurt :

— Mă-ta !

Sfîntu-Sfinţilor devine alb şi se clatină pe picioare. Înainte de a putea articula un cuvînt, piticul, întorcîndu-se puţin spre băieţi, ordonă :

— Zgarda !

I se dă o frînghie.

— Pe el, băieţi !

Într-o clipă, Sfîntu-Sfinţilor e legat de braţe şi de mijloc. Gîfîie şi blestemă şi scuipă. Dar banda, nepăsătoare, îl ridică şi-l duce în stradă. Acolo piticul opreşte un birjar, îl urcă pe Sfîntu-Sfinţilor în trăsură şi indică bărbosului de pe capră o adresă.

— A... la fete ! În han ? Ştiu ! înclină capul, vesel, birjarul, care, la o oră atît de tîrzie, vizitase multe cîrciumi şi se încălzise bine.

— Vezi să nu-l scapi ! îl sfătuiesc băieţii. Muşcă !

— Se poate ? îi asigură birjarul, brusc convins de marea lui misiune.

— Uite şi-un bacşiş, *peste !* îl încurajează piticul.

— Mulţumesc ! face birjarul. Am avut şi eu ocazii... Cunosc d-astea ! E un „pari“ ! Aşa-i că-i un „pari“ ?

Piticul îi şopteşte la ureche :

— Da ! Dar nu mai spune la nimeni ! Dacă te oprește vreun gardian în drum — vezi că ăsta țipă și înjură ! — spune-i că-l duci la balamuc ! Pricepi ?

Birjarul încuviințează :

— Se poate ? Nu știu eu cum s-o învîrtesc ? Am mai avut eu ocazii !...

Și porni zîmbind cu tîlc.

...În sală căldura creștea, materială, inundînd cu sudori toate frunțile și toate piepturile.

— Bine că te-am găsit !

Aceeași mască, același glas. Încercă s-o recunoască, aplecîndu-și capul peste bustul ei cam dezvoltat. Dar aerul greu contopise miresmele și nasul cel mai fin nu era în stare să prindă nuanțele.

În mulțimea dansatorilor care nu voiau să piardă o clipă zadarnic, el descoperi fețele piticului și îndeosebi „girafa". Fata mare surîdea, drăcește, băieților, orchestrei, tuturor.

— Parcă e un film balul ăsta ! șopti masca, înfiorată.

— Un film ? Un film ai spus ?

Acum a recunoscut-o. S-a trădat. I-a dus mîna la buze.

— Iartă-mă că mi-a trebuit atîta timp pînă să te recunosc !... Știi ce bine-mi vin pantofii de lac ?

Casieriţa „Magazinului American" își scoase masca, învinsă și fericită.

— Eram sigură, suspina ea, eram sigură că ai să mă recunoști ! Și ochii i se plimbau pe trupul lui, pe freza lui încă proaspătă, pe haina neagră bine călcată și, în sfîrșit, pe vîrful pantofilor de lac : Îmi plac și mie pantofii ăștia de lac ! Așa poartă și ei : numai de lac... numai de lac !

„Ei" erau actorii de cinematograf, marii și veșnicii îndrăgostiți, intimii acestei femei stinghere.

— Da ! Știu ! consimți el și o invită la dans.

Orchestra, schimbată, se dovedea sălbatică. Piciorul lui, tînăr, cocheta doar cu parchetul lucios.

Femeia închise ochii. Capul, prea coafat, și-l lăsase pe umărul lui.

— Ca în filme ! suspina ea. Ca în filme !

Ce departe se afla de lumea balului !... E, undeva, într-un ţinut al Mexicului aprins, în braţele capului de bandă. S-a întors, nebiruitul, cu pradă bogată. Ea însăşi e o prinţesă, furată din braţele şubrede ale unui soţ molîu... Şi luminile, luminile care o orbesc, o ameţesc... Şi orchestra care cîntă pentru ei, numai pentru ei...

Perechile se apropiau, se ciocneau, se depărtau, cerîndu-şi din ochi iertare. O fată planturoasă se agăţase, să-l doboare, de un sprintenel şi tinerel subţire — trestie — care mereu îşi ştergea cu batista de mătase faţa asudată. Partenera îl izbea mereu în piept cu sînii imenşi sau îl lovea involuntar în coate. Băiatul se clătina, şubred, dar fata era acolo şi-l salva. Alăturea, doi, copii aproape, coleg şi colegă de magazin, se pipăiau în timpul dansului şi-şi promiteau fericirile raiului : mîine vor face nunta — sînt ca şi luaţi ! — se spune în sală. Negustorul s-a împăcat cu roşcata necredincioasă şi iată-i acum, braţ la braţ, plimbîndu-şi nutrele vesele printre picioarele dansatorilor. Două fete uimesc prin „figurile“ noi : sînt ale hanului ! L-au primit cum se cuvine pe Sfîntu-Sfinţilor, l-au dezlegat de frînghie, i-au dat o cafea, l-au doftoricit, şi cînd omul, întins frumos pe pat, a adormit, oftînd, au fugit la bal. Tot timpul nenorocitul zbiera :

— Opreşte, birjar ! Dă-mi drumu', ticălosule ! Ai s-o păţeşti cu mine, hoţule !

Omul de pe capră biciuia cu sete caii şi nici nu se ostenea să-l privească. Zîmbea, beat, şi gîndea în sinea lui : el să nu ştie ce însemnează un „pari“ ?

— Mă, vită, mă, eu sînt Sfîntu-Sfinţilor ! continua să strige, răguşit, ciudatul pasager.

Dar toate implorările lui şi toate blestemele au fost zadarnice. Acum geme, în somn, şi se luptă cu draci şi cu duhuri rele.

...Banda şi-a cules o sumedenie de fete, şi de divorţate, şi de văduve tinere, şi a imaginat un dans în care băieţii îşi schimbă partenerele cu o iuţeală fulgerătoare : blonda fusese pînă acum în braţele minorului şi iat-o zburînd de-a dreptul la pitic ; bruna a dispărut din faţa bălanului şi ca prin farmec îmbrăţişează un pirpiriu care rîde, în hohote repetate, fără pricină ; bondoaca l-a lăsat mofluz

pe tînărul cu obrajii de caisă și se înghesuie în lunganul aprins.

Casieriţa ar vrea să ţină mereu ochii închiși : dacă i-ar deschide, poate că s-ar fărîma visul, și ea ar prefera vieţii de fiece zi moartea. Așa, în lumină, în cîntec, lîngă un asemenea viguros cap de tînăr, în acest colţ de ţară mexicană, fremătînd de dragoste, risipită pretutindenea ca florile, cui nu i-ar plăcea să moară ?

Și-apoi, este, într-adevăr, poate fi înţeleasă moartea aici, în miezul vieţii ? Urechile îi sînt pline de sunetele tari ale orchestrei înnebunite de tinereţe, piciorul ei e ușor ca fulgul, și din obrazul tovarășului de dans, din părul lui, din întreaga lui făptură răzbate o mireasmă fără nume : a vîrstei, desigur, a vîrstei lui fragede, biruitoare. Moartea nu e posibilă într-un asemenea decor. Și, totuși, o străpung priviri de gheaţă. De unde, nu știe ! De departe, poate, cineva îi vestește ceasul ultim al dansului și al vieţii. E ultimul ei dans, ultimul ei bal ! De ce-l strînge cu atîta furie ? De ce-l apleacă tot mai mult asupra bustului ei și de ce îi șoptește, cu ochii închiși, o rugă ? O chemare ? Casieriţa își trece, grăbită, mîna peste frunte. Ochii ei s-au deschis și, mari, au privit într-un punct fix. Nu se înșelase, prin urmare ! Sudoarea broboană de pe obraz e rece și o cutremură un gînd ca un junghi. Da, de-acolo au ţintuit-o ochii morţii. El îi urmărește privirea. Pe un scaun, puţină la trup și febrilă, odihnește o față ca o umbră. Nimic viu în toată înfăţișarea ei mizeră, în afară de ochii scînteietori, obsedanţi, bolnavi de atîtea flăcări cîte ard într-înșii. E ofticoasa, clienta fanatică a balurilor, a seratelor și a festivalurilor tinereţii, nelipsita sălilor de dans și a petrecerilor. Părinţii grijulii și medicii cartierului care o caută, cu rîndul, o sfătuiesc să nu-și piardă nopţile. Supremul leac, susţin cheliile și ciocurile savante, e somnul. Fata încuviinţează mutește, cu capul, și, odată plecat doctorul, se interesează, cu o aviditate mereu sporită, de balul de mîine sau de noua serată studenţească unde vine și celebra pereche de dansatori irlandezi. Casieriţa are acum în locul inimii un sloi de gheaţă : pe ca o fixa ofticoasa, așadar, ei îi trimitea

mesajul morţii. Nu mai începe nici o îndoială, ofticoasa e un înger al veşniciei.

— De ce tremuri ? o întreabă şi-i pipăie pieptul cam mare. Casieriţa nu răspunde. Îl trage însă, voinică şi voluntară, în celălalt colţ al sălii. Paşii ei sînt acum grei, mîna nesigură.

— Ce-ai ? o întrebă el.

— Ai văzut-o ? murmură casieriţa şi încearcă să-şi întoarcă, o clipă, capul.

El a priceput.

— Da ! Ei şi ?

— Şşş ! face casieriţa şi ochii i se întunecă. Şşş ! ea ne anunţă moartea !... Nu-i nimic de făcut !

Dar lui nu-i plac misterele şi nici obsesiile de femeie puţin trecută ale acestei partenere de joc, cam durdulie, cam greoaie. E, într-adevăr, atras de tristeţea ei capricioasă, îi place melancolia privirilor ei rătăcite şi îl amuză puţin viaţa ei petrecută între fotografiile boxerilor, primamorezilor de cinematograf şi aviatorilor... Dar chemarea asta, stăruitoare, a morţii, în plin bal, îl supără, îl stinghereşte. N-o crede, îi e cu neputinţă s-o creadă, cu toate că e sigur de sinceritatea ei desăvîrşită — o sinceritate de credincioasă, de absolutistă posedată. Casieriţa are un farmec singular. Văduva etern înfometată de jocul carnal al împreunărilor prelungite s-a dezgolit de mult, s-a dezumflat de orice surpriză. Îi place s-o aibă, din cînd în cînd, goală pe sofaua largă din camera plină de perne şi de parfum. A căutat-o şi aici, printre dansatoare. Şi-a imaginat, chiar, gestul magnetic cu care îl lipea de trupu-i cald şi, poate, consumarea faptului pe-aici, pe undeva, în jurul sălii de bal. Afară noaptea e adîncă, şi în dosul clădirii e un loc bun de întîlniri, vara şi iarna ; amanţilor adevăraţi li-e totuna... L-a mai reţinut, adesea, spaima „fetei mari“ din han, frumuseţea-i sălbatică, nebunia ei crudă de copil fără bucurii. Dar de casieriţă îl apropie un sentiment cu totul altul, cel dintîi, parcă, de protector al cuiva. Nimeni nu i-a privit atît de mult şi atît de adînc în ochi. Nimeni n-a uitat lumea din juru-i cînd l-a văzut. Ea s-a pierdut pur şi simplu într-însul, şi amintirea scenei din „Magazinul American“ îl emoţionează şi-l înalţă

în propriii lui ochi. „E de-ajuns să te știi iubit ca să iubești !“ gîndi el cu o candoare de care pentru întîiași dată nu se rușinează. Ar fi în stare să-și înfrunte și tovarășii din bandă. Încearcă un sentiment nou : încape aici vreo rușine ? Voi petreceți orbește ca vitele în libertate, umblați din femeie în femeie și ignorați cu desăvîrșire candela curată care arde în fiecare — sfîntă sau depravată, mamă sau prostituată, nu importă ! — și vi se pare că trăiți. Puteți rîde cît poftiți, dar vine un ceas al tuturor îndoielilor, cînd și viața asta fără odihnă (viață de torent, care te împiedică să te confrunți cu tine însuți) încetează. Și-atunci : vidul, inutilul, moartea !

Nu-i plăcu gîndul. Voi să-l respingă și se scuture de el ca de o povară materială.

— Las-o în pace pe ofticoasă ! șopti el în urechea casieriței și se cutremură, fără să știe de ce.

Îi plăcu peste măsură urechea partenerei, care, ca o ființă de sine stătătoare, îl asculta, interesată. Simulă o nouă șoaptă și-o sărută lung.

Femeia închide iar ochii și-și mușcă buzele. Cînd îi redeschide, sînt umezi. El e nedumerit. Prea îi sticlesc ochii casieriței.

— Ce e ? Ce-ai ? o întreabă și o îndreaptă spre ieșire, înghesuind perechile în transă, călcînd picioare agitate și lovind umeri încordați.

Afară ninsoarea încetase. Gerul scăzuse și aerul era curat și prietenesc. El o luă de braț.

— Ai văzut-o ? ! murmura casierița și se ghemui într-însul.

Ah ! ofticoasa ! N-o poate împiedica să-și amintească de chipul de var în care trăiesc numai ochii, ca două animale de pradă... Încercă s-o mîngîie. Nu e nimic, nu e nici o dramă ! Fata vine la toate balurile, la toate seratele... Da, e adevărat, consimte casierița, dar pe dînsa a privit-o. I-a simțit privirea sub pleoapele trase. E un semn ăsta, un semn de dincolo.

El rîde nepăsător. Sîngele tinereții, răscolit, îl frige. Aici, aici sîntem numai noi și întunericul ! O iubește, e sigur de asta ! O iubește chiar pentru neliniștea ei de femeie cam trecută, care își macină existența între pereții

decorați cu măștile ilare ale tuturor depărtaților, pierduților, nepipăiților cuceritori și o prăvălie de ghete... O iubește chiar pentru inofensiva ei nebunie, care face să-i tremure trupul la apariția ofticoasei... Îi sărută fruntea...

— Chiar aici ? se miră casieriţa.

— Chiar aici, îi șuieră el, pierdut.

Noaptea e din ce în ce mai caldă, mai prietenoasă. Așa, așa ! Cum îi tremură mîna ! Nu, nici un geamăt să n-audă, nici un suspin ! Tinerețea e simplă și sfîntă ! Și nu e loc de tragedie... Cît de imaterial răzbat pînă la ei sunetele muzicii vijelioase ! Acum banda trebuie să fi născocit o glumă nouă. Îl silesc, probabil, pe negustor să joace într-un picior, sau au adus, de la menajeria apropiată, o „maimuță“ ftizică și umilă, capabilă de toate umilințele. Poate că s-a ridicat și ofticoasa de pe scaun și a pornit să-și caute partenerul de dans. În fiecare ureche se închide o șoaptă, fiecare tresărire e o invitație la dragoste, brațele se încolăcesc și trupurile de asemenea... Casieriţa plînge. Niciodată, susține ea, nu s-a dat așa, afară, sub cerul liber, ca o iapă, ca o cățea !... El o înlănțuie cu brațul potolit și-i surîde. Nu e frumos ce spune, nu e onest ! Dragostea adevărată se realizează oriunde... Nimănui să nu-i fie rușine de un sentiment autentic. Ce este ea : o gîsculiță burgheză, capabilă de degradări numai în ascuns ? Ea e iubita lui, înnobilată, deci, și această calitate, singură, scuză orice ! „Orice“, repetă el, rece. Se înalță pe tocurile pantofilor de lac, copleșit de un orgoliu fără pricină. Casieriţa lasă brațul în jos, adîncită în viziunea ei interioară, în centrul căreia stăruie, galbenă și enigmatică, figura ofticoasei. Curînd-curînd va sfîrși cu dansul și cu balul această făptură gingașă și îngrozitoare, în același timp, nutrind într-o viață austeră un șir de speranțe și de dorințe deșarte. Casieriţa își simți, deodată, brațul liber, și constatarea o tulbură într-atît, încît trebui să se sprijine de perete. Desigur, el a intrat în sală. Îl va găsi, de asta nu se poate îndoi. Dacă o singură clipă ar bănui că tînărul a plecat, s-ar prăbuși aici, pe parchet, moartă. Și i-ar părea bine să se întîmple așa. Pentru întîiași dată încearcă această dorință de definitivă împăcare cu toate. Își încheie halatul, își potrivi contura și se privi într-o oglindă, înspăimîntată la ideea că primul băiat din bandă i-ar ghici secretul. E foarte posibil

ca pe tînăr să-l întîmpine rîsetele groase ale tovarăşilor de petrecere şi ocheadele lor nerușinate. Nu e greu să i se presupună numai după fața ei descompusă aventura... Aventura ? O înlănțuire în curte, în bezna unui colț viran, sub cerul liber, întocmai ca animalele. Şi ce caldă a fost atingerea lui, cît de fierbinte gura, mîna, întreg trupul !... Nu, nu se poate să dispară. Azi, mai puțin ca oricînd. El nu e nici prim-amorez de cinematograf, care pune între femeia amețită de dragoste şi înfățişarea lui cochetă distanță de mii de kilometri în spațiu şi, poate, de ani grei în timp ; el nu e nici boxerul londonez, acum rîzînd cu toți dinții lui întregi, fioros de întregi, gîndi dînsa cu oarecare invidie, acum răpus ; el nu e, măcar, aviatorul-fantomă, greu de prins, ieri încă bărbat zvelt şi dîrz şi azi zvîrlit, fără milă, din înalturile vitrege ! Dimpotrivă, el e un tînăr care o iubeşte, care o iubeşte, repetă ea şi se întristă iar, subit. Să fie oare aşa ? De partea lui e tinerețea, toată tinerețea ! Iar dînsa ?

Rîse şi se înfioră de ecoul stîrnit de propriu-i hohot. Îşi adînci, încă o dată, ochii în oglindă, şi în apele limpezi, în lumina bogată care o îmbăia, întreagă, îi surîse alt chip. Îl contemplă, înduioşată, ca şi cînd şi-ar vedea, cu ani în urmă, fața iluminată de tinerețe. Prin urmare, poate avea şi asemenea daruri acest obraz atît de des udat de sarea lacrimilor şi întunecat de avalanşa regretelor. Atunci, o iubeşte ! O încîntă această constatare de încheiere a unor reflecții care deveneau mai dureroase decît o suferință fizică, un furuncul, de pildă. Şi reveni asupra gîndului că, de astă dată, visul poate fi trăit : tînărul nu-i surîde de pe pînză, nici din fotografie, ca boxerii şi aviatorii celebri, el e aici, pîn-acum o clipă a fost lîngă dînsa, alături, al ei — materialmente al ei — şi i-a mărturisit c-o iubeşte ! Nu, nu ! lumina care se făcea în cinematograf, alungîndu-i fericirea de-abia închipuită cu ajutorul imaginii scumpe de pe ecran, s-a schimbat. A urît lumina asta ucigaşă ! Acum o pipăie şi se îmbibă de ea, lumină caldă şi vie şi prietenă. În bătaia ei, chipul lui se arată cu adevărat, nici o mistificare nu mai e posibilă...

Intrînd în sală, fu înghesuită de dansatori aprinşi la față şi zgomotoşi, toți. Li se imprimase, în ochi şi în gesturi, o mulțumire fără cauză, care venea din străfunduri

de conştiinţă. Asta e, desigur, explicaţia vieţii — unica explicaţie : balul rezolvă şi reprimă toate îndoielile, pentru că balul e însăşi viaţa. Foamea asta de sex ce e altceva decît dovada vitalităţii ? Într-o noapte de carnaval, pe o stradă de cartier, a întîrziat privind măştile care cutreierau oraşul. Tineri, toţi fardaţii şi toţi deghizaţii aceia, tinere, de asemenea, tovarăşele lor de vis, adică de viaţă, pentru că balul realizează întocmai visul ! Şi-au pudrat nu numai faţa, dar şi sufletul, şi s-au schimbat odată cu masca — miraj care le acoperea grimasa veche. Era pe-atunci o noapte potolită de martie, cînd stelele închipuie mistere deasupra capetelor obosite de orăşeni fără imaginaţie. Ea, singură, în bîlciul uliţei. Cîntau, prin cîrciumi şi pe străzi, ţambalele, şi perechi ilare dănţuiau pe trotuarele pline. Tinichigiii, cizmarii, croitorii şi vînzătorii de prăvălie, croitoresele, modistele şi colegele lor de toată mîna şi-au dat întîlnire în stradă, sub luna sfioasă de primăvară crudă. O dată în dominou, o dată cu masca pe obrazul lor de fiece zi, melodia obişnuită a tristeţilor de atelier şi magazin a încetat, brusc. Fiecare sfrijită e o prinţesă şi fiecare lungan un nobil... Era o goană între ei, după cine ? după ce ? se întrebă dînsa uluită. Se opreau, încrucişîndu-şi trupurile în mijlocul trotuarului, şi se sărutau, necunoscuţi, necunoscute. Mîini în febră pipăiau busturi generoase, degete nervoase se strecurau sub rochiile de mătase — nimeni nu se încumeta să curme jocul. Ce aşteptau fetele astea, chinuite zile şi nopţi la maşina de cusut sau în dosul tejghelei ? Ce voiau nepieptănaţii şi nebărbieriţii ăştia ? Toţi — dragostea, toţi îşi călcau umbra tinereţilor distrusă sub picioare. Balul e viaţa, numai în beţia asta de lumini şi de sunete ne trăim visul... Gîndind, săgeta perechile, mişcîndu-se anevoie pe parchetul lucios, între atîtea trupuri asudate şi atîtea rînjete. Ochii ei deveniră lunateci, pasul de fantomă...

El se simţi strîns puternic de braţ. O femeie cît un perete îi zîmbea şi nişte ochi cunoscuţi îl fulgerau prin mască.

— Hai ! îi şuieră matahala.

Şi-l trase în hol. A recunoscut-o. Mirosea a văduvă.

— Tu... tuu... eşti ? şopti, cu vocea sugrumată de un fior ciudat.

Un asemenea fior nu i-a zguduit făptura decît o singură dată : în noaptea primei inițieri sexuale, tot în casa și în patul văduvei, cînd se culcase cu mărunta guvernantă, culeasă, pe întuneric, într-un parc public. Ea îl ținea mereu de braț, desigur că i-a învinețit carnea !

Gîfîia și asuda.

— Unde ? rosti el în șoaptă cînd se văzu iar afară, în curtea din fund.

— Aici ! îi șuieră văduva. Cunosc eu un loc sigur !

Îl duse în colțul știut, de unde plecase cu cîteva minute înainte.

— Hai ! Repede ! Repede ! gemu văduva și luă dînsa inițiativa actului preliminar.

Sărută fierbinte namila asta de carne aprinsă, și el se simți iar mic și înfiorat ca la întîia revelație... Tot ce s-a mai întîmplat a fost ca într-un vis obositor și, totuși, plăcut, a cărui prelungire o dorești cu tot dinadinsul... Scuturîndu-și mantoul, văduva, cu glasul schimbat, glas obișnuit de femeie plictisită, îl iscodi :

— Cine a fost oxigenata aia bondoacă ?

El șovăi o clipă, surprins de liniștea în care se zidise atît de repede femeia, de vocea ei, redevenită sigură, calmă, banală :

— O cunoștință ! rosti el și nu-și putut stăpîni tremurul vocii.

— Daa ? se miră, nepăsătoare, văduva, pornind cea dintîi spre sală. Daa ?... Nu-i rea !... Cam coaptă... dar destul de bine ! Și întorcîndu-se, cu pasul leneș, din drum : Ascultă, îi spuse, nu te cheltui zadarnic. Fiecare secundă alăturea de asemenea... răsuflate e pierdută definitiv. „Nimic nu se mai reface, glumi dînsa, totul se pierde !“ Și mai ales tinerețea — care e atît de prețioasă — pricepi ? atît de prețioasă !

Lui i se păru tonul femeii cam pretențios, cam umflat. Voi s-o întărîte, s-o supere.

— Pricep ! Să cheltuim, deci, toate secundele numai cu o singură femeie... cu o singură pasionată... așa-i ?

Ea ridică din umeri. Îl privi, zîmbind, și sprîncenele i se mișcau de jos în sus — a nedumerire sau, poate, a dispreț.

— Să facem ce ne place ! răspunse ea într-un tîrziu. E adevărat, trebuie să fiu ridicolă, împărțind, bătrînește, sfaturi...

Ar fi vrut să continue, dar i se păru că n-a ales bine cuvîntul. Acel „bătrînește", care îi ieșise subit din gură, o ardea pe dinăuntru și o umilea.

— Am... am vrut să spui, bîigui ea, că fiecare ne trăim viața inconștient. Nimeni nu ne poate schimba... E o prostie ce-am crezut... adică... o copilărie ! Nu sîntem răspunzători nici de organele, nici de sîngele nostru !...

— Nici de tinerețile noastre ! adăugă el, surîzînd, ca și cînd ar fi rostit un mare adevăr.

— Ce vrei să spui ? se miră dînsa.

— Nimic !

...Reintrară în sală. Intenționat, ca se depărtă de el cu cîțiva pași. Perechile, pînă atunci înlănțuite, puseseră și ele o oarecare distanță între ele. O pierdu din vedere și n-o căută. Văduva nu-i mai tulbura sîngele. Dar casierița, unde o fi casierița ? Și ochii i se umeziră ca la amintirea unui episod dureros din propria-i viață și se simți deodată alarmat fără pricină : unde-i casierița ?

Banda, refăcută și sporită cu „fetele bune" — cum le numeau băieții —, dansa în felul ei, independent. Unul închipuise dintr-un fluier un instrument cu totul nou ; altul îl acompania lovind groaznic într-un joben.

— E al lu Sfîntu-Sfinților ! lămuri el pe ascultători. Ce nevoie are el de joben ? I l-am umflat !

Un al treilea miorlăia sentimental, sărutînd iubite imaginare.

Piticul ordonă cu vocea groasă :

— Băieți, de-a răsturnatelea !

Un muget sălbatic îi răspunse. Banda aplaudă, strident. Se auzeau strigăte : „Pe ele, mă !"

Orchestra își schimbă cîntecul într-un fel de sîrbă iute, amețitoare.

Băieții și-au apucat fulgerător partenerul. După primul pas, fata era răsturnată pe spate. Dansatorul, trăgînd-o de picioare, continua jocul, răsucindu-și partenera, care, de obicei, izbucnea în strigăte și blesteme.

El rămase năuc înaintea spectacolului nedorit. Vru să se depărteze repede, cînd recunoscu între fetele de pe parchet pe actriţa, şi mai anacronică în mijlocul codanelor şi a băieţandrilor stîrniţi. Unul din bandă, care întîrziase înghiţînd prea multe pahare la bufet, îi răsucea picioarele şubrede zbierînd :

— Aşa... mătuşă ! Aşa... bunico !...

Actriţa gîfîia şi de-abia putea şopti :

— Lasă-mă ! Lăsaţi-mă ! M-omorîţi ! Băieţi, lăsaţi-mă !

Deodată, bubosul tresări. Fără să vrea, duse mîna la spate, spre şale, de unde îi venea durerea. Dădu drumul actriţei şi se ridică, suflînd greu. Încruntă ochii.

— Ce e, mă, ce e ? Ai căpiat ?

El îl privi limpede în adîncul ochilor şi-l făcu să tremure.

— Vită ! îi şuieră în faţă. Vită !

Şi înainte ca bubosul să-şi revie, îl scuipă, cu sete şi abundent, drept între sprîncene. Acesta se clătină puţin, ca şi cînd ar fi fost lovit, şi se dădu cu un pas îndărăt. Interveniră ceilalţi din bandă. Se auzi vocea minorului :

— Bine i-a făcut ! Dacă am lua-o şi pe mă-sa la refec, i-ar plăcea ? Şi către bubos, care împietrise, mut şi orb : Ne-o dai, mă, pe mă-ta s-o facem poştă, că-i încă bună ?

Răsunară şi cîteva hohote de rîs. Încurajat, minorul continuă :

— Băieţi, să mă omorîţi dacă n-o fur pe mă-sa la noapte, eu şi cu ai mei (apăsase asupra acestor silabe, înfiorîndu-l pe bubos, care cunoştea isprăvile tovarăşilor lui), şi n-o fac poştă ! O duc apoi dimineaţa, înapoi, acasă, hodoroagă ! Rîse scurt, mai mult gemu, şi repetă : Hodoroagă !

Bubosul tresări iar şi se simţi slab şi prăpădit. Îi ştia pe băieţi. De multe ori îşi ţin făgăduiala. Au păţit-o diferite femei de negustori din cartier. Şi mă-sa e destul de tînără !...

Piticul încheie zîzania :

— Gata ! Acu reîncepem dansul !

Actriţa se refugiase pe o canapea şi, cu batista în pumnii duşi la ochi, plîngea încet, adînc, fără pauze. Îşi în-

chipuia, iar, că este mama copilului plecat în țări vitrege, că se prăbușește undeva, printre străini...

— Taci ! auzi ea limpede în ureche. Taci !

Nu era glasul patronului ceainăriei care îi striga astfel de cîte ori i se părea că actrița a depășit o anumită margine a bunei-cuviințe și a disciplinei localului. Nu, era un glas cunoscut, bun, prietenesc. Ridică ochii ei roșii și obosiți, de adevărată bunică („acum chiar că-i bunică !“ nu se putu reține băiatul să observe în sinea lui), și-l văzu pe minor.

— Nu mai plînge ! continuă el. O fac mîine pe mă-sa poștă ! O fac hodoroagă, auzi ?

Și-i desfășură planul „răpirii“ de a doua zi. Cinci golani au s-o aștepte chiar în poartă la ceasul cînd femeia iese să-și întîmpine bărbatul. Unul o să-i spuie că omul e la colț, la cîrciumă, cum se întîmplă adesea. Odată pornită în uliță, băieții o ridică frumușel și-o vîră în trăsura cu coșul ridicat, care așteaptă cuminte în uliță. I se astupă gura. Restul se înțelege de la sine.

— Hodoroagă o facem ! Să se învețe fii-su minte, bubosul !

— Ce-ai cu mă-sa ? se ruga actrița, înduioșată de soarta tuturor femeilor. Mă-sa n-are nici o vină !

— Așa e ! se auzi vocea unui tuciuriu din bandă care venise pe nesimțite în spatele minorului și-l ascultase atent. Ce-ai cu mă-sa ? Mai bine îl umflăm pe el ! Să-l legăm burduf și să-l batem... Îl rupem, îl boșorogim !

Minorul zîmbi. Ideea îi plăcu.

— Bine !

— Bubosule, te-ai ars ! îi strigă de departe tuciuriul, care se desprinse din grup și se apropie acum de băiatul disperat. Te-ai ars, bubosule ! Te legăm burduf și te boșorogim ! Auzi tu, mă ?

Bubosul își mușca buzele. Piticul îi șopti ceva, ca o înjurătură, la ureche. Dar băiatul mișcă din cap în semn că nu crede.

— Fraților ! strigă piticul. Să-l iertăm ! Îl iartă și victima ! Îl ierți și tu, ce zici ?

Toată banda îl înconjură. Văzu fețe asudate, rînjete și zîmbete, guri băloase, ochi mărițI.

— Îl ierți, mă, ce zici ?

Ridică din umeri. N-are nimic cu bubosul, care e un viţel, un dobitoc oarecare...

— Bravo ! strigă piticul. Şi către bandă : Strigaţi de trei ori : Glonţ ! Glonţ ! Glonţ !

Băieţii îşi umflară pieptul şi sala răsună de trei strigăte scurte :

— Glonţ ! Glonţ ! Glonţ !

Ceilalţi dansatori se îmbulziră spre băieţi.

— Ce e asta ? întrebă un tinerel dulce la chip şi la vorbă, o făptură de vanilie şi catifea.

— Formula ! îl lămuri, grav, piticul.

Tinerelul ridică sprîncenele, adînc nedumerit, şi-şi îndepărtă, puţin speriat, partenera.

— Minorule ! strigă cineva. Ai auzit, mă, că l-am iertat cu toţii ?

Băiatul se ivi, mirat, în mijlocul bandei.

— L-aţi iertat, mă ? făcu el neîncrezător şi scuipă scîrbit spre bubos. L-aţi iertat ?

— Da ! N-ai auzit ?

— Nu !

— Scoate-ţi vata din urechi !

— Sssst ! porunci piticul, cam stingherit de figura încruntată a minorului.

— Bine, mă, dacă l-aţi iertat... îl... iert şi eu !

Urmă o înjurătură complicată.

Banda rîse.

— Muzica ! Muzica ! se auzi de pretutindeni.

— Reîncepem dansul !

— Gata ? întrebă un lungan cu o imensă floare la ureche.

— Gata ! i se răspunse în cor.

Banda reîncepu să danseze cu fetele neostenite şi deloc pornite împotriva sistemului „pe răsturnatelea“. Erau mai toate ameţite de băutură şi aţîţate de vorbele cu tilc ale partenerilor care, din cînd în cînd, îşi furişau mîinile prin sînii lor ademenitori.

— Primiţi-mă şi pe mine, vă rog !

Băieţii încetară jocul şi întoarseră capul spre ofticoasa. Era palidă şi şubredă şi de-abia se ţinea, sprijinită mai

mult de voința sălbatică de a participa la bucuria dansului obștesc pe bietele ei picioare subțiri.

Cîțiva zîmbiră cu înțeles.

— Ce zici, mă, o luăm ?

— Și pe cînd coliva ? se interesă unul.

— O pățim cu asta, fraților ! O scoatem de-aici cu picioarele înainte.

— Domnișoară dragă, vorbi cineva din grup, nu e mai bine să faci un vals ? Uite, atîția tineri care de-abia te-așteaptă !...

Officoasa mișcă resemnată capul, în timp ce pe buzele-i uscate înflori un zîmbet de resemnare.

— Nu mă luați ! E și greu ! Sînt bolnavă, nu ?

Băieții se priviră iar, amuzați.

El nu le putea ierta veselia pe care apariția officoasei o stîrnea în mijlocul lor. Îi privea pe toți : aveau ceva drăcesc în figurile lor, o ironie rea și inutilă.

— Bolnavă, dumneata ?! rosti unul cu prefăcută mirare. Aaaș ! Dumneata ești mai tare decît noi ! Ca mîine ne îngropi ! Așa e, băieți ?

Și se întoarse spre ceilalți.

— Ai grijă de o coroană mai frumoasă ! șopti unul.

— Eu am să-i ridic și un mic monument ! Merită ! Priviți-i ochii : ard !

— Asta-i *Miss* Otrava, mă !

Officoasa se îndepărtă, greoi. Își tîra pașii.

— Nu te supăra ! îi vorbi el, apropiindu-se încet și petrecîndu-i mîna sub braț. Așa vorbesc ei ! Nu sînt răi... numai gura...

— Știu, făcu liniștită fata. Știu tot ! Ei au dreptate ! Sînt tineri... sănătoși... Tuși în batistă și deodată ochii i se luminară ciudat. Și eu... murmură ca... și eu aș fi ca ei... dacă... dacă...

El ghici gîndul fetei.

— Da' ești bine !

— O, cum nu-ți închipui de bine ! rîse officoasa și înclină capul pe umăr. Apoi, cu glasul scăzut, febril : Știi ce ? Hai să dansăm ! N-ai idee ce bine dansez ! Valsul e viața mea ! N-am scăpat niciodată un bal, o serbare, o

nuntă... Sînt o bună dansatoare, ai să vezi ! și-l privi rugătoare în ochi. Vrei ? Spune, vrei ?

El consimți cu o mare bucurie interioară. Strînse în braţe trupul ei subţire și nasul îi fu invadat de un miros de floare mult timp presată. Ciudat, îi veni în minte imaginea mamei, moartă de mult. Și ca trebuia să fi dansat așa, subţire și bolnavă. Au rîs, poate, și de ea băieţii tineri și nepăsători. Din portretele ei de tinereţe și din ce mai poate reţine (era copil cînd și-a luat într-o seară rămas bun de la dînsul), fata asta îi semăna mult...

— Eşti obosită ? o întrebă.

Ofticoasa îi zîmbi calmă, și toată figura i se lumină de o fericire cu neputinţă de mărturisit.

— Nu, spuse ea într-un tîrziu. Nu ! Mi-e așa de bine !

Orchestra încetase. Dansatorii forfoteau spre bufet. Unii, nerăbdători, au plecat să ceară schimbarea muzicii : ei sînt hotărîţi să continue !... Absentă la toate, ofticoasa, condusă de tînărul mirat că fata nu știe nimic, dansează mereu, fredonîndu-și încet valsul.

— Nu mai cîntă orchestra ! îi șopti el.

— Știu ! Știu ! răspunse ea cu ochii pe jumătate închiși.

Parcă voia să-l roage să nu mai tulbure prin vorbe visul în care ea își trăieşte tinereţea, visul din care nu se vrea trezită.

Banda s-a adunat într-un colţ al sălii, de unde urmăreşte strania pereche care a rămas să danseze fără muzică.

— Sînt reuşiţi ! observă tuciuriul.

— Făcuţi unul pentru altul !

— Pe cînd nunta, hoţule ? zbieră cineva, ameţit.

— Îţi sîntem naşi ! îl completă bălanul, care d-abia se ţinea pe picioarele-i neverosimil de lungi.

— Să-i ardem o strigare ! decise piticul.

— Bravo ! E o idee ! îl încurajă banda.

— Băieţi ! Unu, doi, trei !

La un semn scurt al mîinii, banda zbieră :

— Glonţ ! Glonţ ! Glonţ !

Fata ridică ochii spre dînsul. Rîdeau, plîngeau ochii aceia, nedumeriţi, ruşinaţi de strigătul tare al bandei, care a luat-o drept subiect de glumă și petrecere ! Niciodată

nu [illegible]ita privirea ei de atunci. Şi mereu îi venea în mint gîndul că aşa trebuia să fi fost, pe vremuri, mamă-sa, aşa ca ofticoasa de slabă, de aprinsă după valsul balului şi-al vieţii şi, desigur, tot aşa ruşinată de chiotul, de rînjetul tinereţii dezlănţuite.

— Nu-i nimic ! Nu te supăra ! o rugă el, ţinînd-o mereu în braţe şi potrivindu-şi paşii după ai bolnavei. Ei n-o fac din răutate, crede-mă ! Sînt nişte biete animale, fericite că trăiesc ! Au băut mai mult, sîngele lor iute...

— Taaci ! îl imploră ofticoasa. Ştiu ! N-au nici o vină! Nici eu n-am vreo vină ! N-ar trebui să mă simt cîtuşi de puţin atinsă. Şi mie mi-e ruşine că mă simt aşa ! Crede-mă. Dar ce să fac ? Mi-e ruşine ! Mă întreb cîte-odată : ruşine, de ce ? că sînt atît de şubredă ? Că, deşi bolnavă, îmi plac balurile ? Nu ştiu singură de ce, dar asta e... mi-e ruşine !

El tăcea. Cum ar putea s-o liniştească ?

— Dansăm numai noi, continuă ea apoi, cu aceeaşi voce stinsă. Toţi ne privesc ! Se miră ! Ei nu pricep, ei nu pricep că eu nu mai am timp : trebuie să dansez cît se mai poate dansa ! Şi e firesc să nu înţeleagă asta : au tinereţea de partea lor, sănătatea, timpul, timpul...

— Greşeşti ! îndrăzni el s-o contrazică. Greşeşti ! Ai să te refaci... Muntele, hrana...

Fata rîse.

— Ştiu ! Le-am auzit ! Vrei să urmez eu ?... Muntele, ai spus, nu ?... aşa... muntele, hrana, somnul !... Mai ales somnul, cum îmi recomandă doctorii noştri, învăţaţii noştri !... Ştiu !... Dar, cu toate astea, crede-mă, n-am timp ! Asta e ! N-am timp de aşteptat... n-am...

Tuşi ascuţit şi se opri din dans. Îi lăsă braţul, pe albeaţa căruia se zăreau broboane de sudoare.

— Nu-i nimic ! bolborosi fata. Ies puţin la aer !... Lasă-mă singură.

El refuză, îndărătnic, cuprinzîndu-i braţul. Ofticoasa înainta greu, şchiopătînd parcă.

— Nu se poate ! Te însoţesc.

Ea se opri. Îl privi rugător cîteva clipe şi-apoi repetă, apăsînd pe cuvinte :

— Te rog !... Vreau să fiu singură !... Mă reîntorc !

Şi se îndreptă spre uşă.

El urmări cu ochii umezi silueta subţire care se pierdu în mulţime.

Sala, reanimată de orchestră, gemea şi mugea. Dansatorii, beţi, depăşeau ritmul valsului şi născoceau cuplete fără perdea, pe care le ţipau în urechea fetelor. Ele plecau ochii, fals ruşinate.

O matahală, într-o blană de urs, îmbrăţişînd pe la spate o dansatoare, mima jocul ştiut, rîzînd gros sau izbucnind în ahturi pătimaşe. Banda îl întărîta, aclamîndu-l:

— Aşa, mă ! Bravo, mă ! N-o lăsa !...

...Trecînd, orb, printre prieteni, nu întîlni pe nimeni la bufet. Răsturnaţi pe scaune şi chiar pe mese, băieţii comandau mereu băuturi colorate în pahare mari.

Se retrase după tejghea şi ceru un coniac, pe care îl răsturnă repede pe gît. Lichidul îl ardea, dar i se păru că l înviorează. Mai ceru un pahar, pe care îl bău încet. Se încălzise altfel decît la dans. După al treilea pahar, privi nepăsător la ceilalţi. Continuă să bea pahar după pahar şi să constate că e lucid şi subit împăcat cu întocmirea lumii.

Ah ! casieriţa ! Imaginea femeii îl tulbură puţin. O dorea ca în primele ceasuri ale balului. Reintră liniştit în sala din ce în ce mai slab luminată şi privi atent fiecare dansatoare.

— Mă cauţi ? se auzi vocea cunoscută şi o mînă fermă îl prinse braţul.

Era, într-adevăr, dînsa.

— De unde ştiai ?

Casieriţa rîse. Aşa se-ntîmplă, gîndi ea, şi la cinematograf. Viaţa e şi ea un film. Actorii frumoşi de pe pînză dispar o dată cu avalanşa luminii care le banalizează existenţa ; el, însă, rămîne, e viu, e autentic, îl pipăie, îl are, în sfîrşit, un partener şi un amant ! Şi-l are în plină lumină, nici o îndoială nu poate s-o supere, nici una !

— De unde ştiam ? răspunse ea, moale. Bănuiam !... Nu era greu !

El i-a apucat mîinile și le-a dus la gură. A privit-o în adîncul ochilor, care au închis în apele lor pentru totdeauna icoana atîtor amorezi vestiți, a atîtor boxeri și aviatori...

— Îmi placi ! rosti el, simplu.

— Te iubesc ! îi răspunse femeia, stăruind parcă asupra cuvintelor, asupra înțelesului lor deosebit. Te iubesc, repetă ea, pe cînd tu mă placi ! Și-mi pare bine că-i așa !...

Luminile s-au stins una cîte una. Dansatorii părăseau sala. Banda, refăcută și sporită cu duzina de fete, pornise, iar în monom, spre ieșire.

— Dezertorule ! îi strigă tuciuriul. Dezertorule !

— Hai cu noi, minzule ! îl îmbie piticul. Mergem în piață. La sticleți !

— Să vie și maimuța ! adause altul.

Casierița roși.

— E vorba lor așa... Nu te supăra ! șopti el. Și-apoi către bandă : Nu merg, nu ! Sînt obosit.

— O să purtăm doliu după tine ! îl repezi unul.

— Și-o să te ținem minte !...

Banda se depărtă. Sala se goli cu desăvîrșire.

Ei se priveau cu o spaimă nedeslușită, care venea din liniștea groaznică a acestei încăperi în care pînă acum răsunase chiotul tinereții și al orchestrei înnebunite. Ce e în sufletul lor, în sufletul sălii ?

— Așa se anunță moartea ! șopti femeia. Apoi, pentru că-l văzu încruntîndu-se, îngrețoșat, continuă încet : Tinerețea n-are cum să vadă asta... Nu poate s-o vadă. Îi lipsește ceva... Știi ce ?

El tăcea, mereu întunecat.

— Îi lipsește... vîrsta ! Tu ai vîrsta certitudinilor, vîrsta vieții în desfășurare. Nu-ți poți imagina moartea, cum orbul din naștere nu-și poate imagina nuanța culorilor.

I se păru prețioasă, absurdă, nesinceră.

— Isprăvește, te rog !

Apelul lui era rece, neobișnuit de rece.

Casierița surîse trist.

— Știi, reluă ea, ai făcut foarte bine că ai dansat cu fata ceea !...

El se învioră.

— M-ai văzut ?

Vorbi repede, mirat, interesat.

— Da ! Te-am văzut și mi-a făcut bine ! A fost ultimul ei dans, cred ! Și adăugă, blînd : Dar asta nu trebuie să te mîhnească !... Poate că mă-nșel ! Așa vorbesc eu cîteodată. Nu uita, sînt mai mare cu douăzeci de ani decît tine ! Ah ! și ce bine îmi pare că-ți pot spune : tu ! Sînt nebună, ce te uiți la mine ? Te-am speriat ?

In timp ce dînsa vorbea fără șir, ochii lui s-au mărit. Nu-și dădea seama de ce avea sentimentul că a mai întîlnit odată — în vis poate — capul casieriței și i-a mai auzit, vătuit, glasul. Acum, acum are să rostească un adio lung.

Un adio ? se căznea să-și lămurească gîndul. De ce ? Doar casieriţa este aceea care vorbește, nu oficoasa. Și, totuși, s-a mai petrecut cîndva asta !... A băut prea mult ! Il doare capul, îl ustură ochii și se simte slăbit.

— Dacă m-ai speriat ? Nu ! De ce să mă sperii ? Știu bine că glumești !

Casieriţa îi mîngîie obrazul. Părea că are să-i mai spună ceva, dar gura i se încleștă într-un mutism straniu.

Își luară paltoanele și plecară, copleșiți fiecare de gînduri.

Sfîrșitul acestei nopți de iarnă în agonie era melancolic. Zăpada se topise, și aerul devenise mai cald. Un tramvai cu cai trecu fantomatic și gol pe dinaintea lor, sunînd zadarnic.

Au mers, muți, pînă în fața curții din mahalaua în care locuia casieriţa.

— Ne vedem mîine seară ? o întrebă, căutînd printr-un efort de voință să-și închipuie că are nevoie imperioasă de această femeie îndrăgostită de dînsul. Mîine seară ? repetă, aprins și convins.

Ea clătină capul.

Se sărutară. Ciudat, nu mai simți fiorul care îl apropiase năuc, la începutul balului, de femeie. Ar fi vrut să-și ameţească indiferența apăsîndu-și gura pe sînii ei mari, mîngîindu-i șoldurile prea dezvoltate...

— Tuu... îi șopti. Viu și eu cu tine ! Vreau să dormim împreună !

Casieriţa îi duse mîna la gură. El n-avu timp să şi-o ferească : buzele ei se aplecară asupra degetelor lui reci.

— Nu ! răspunse ea încet. Nu ! Astăzi, nu ! Te iubesc mult ! Nu poţi înţelege cît te iubesc ! Nu eşti un simplu partener de dans, un tovarăş de bal... Eşti singurul meu amant, primul meu amant adevărat !...

Se aprinsese vorbind şi nu mai ţinea seama de ceea ce spunea, la întîmplare, precum i se părea lui. „Primul" amant adevărat ? Dar patronul ei ce-a fost ? („Ah, acel şef onest de familie, burghez şi cuminte, care a deposedat-o de singura ei avuţie", se pomeni judecînd întocmai ca un zapciu şi se ruşină.) N-a fost decît un tîlhar al fetiei ei pure, un jefuitor banal.

— Atunci, pe mîine ! Te aştept afară, în faţa magazinului, da ?

Ea consimţi, înclinînd capul.

El privi lung în urma paşilor obosiţi ai femeii. Desigur, îşi spuse, va continua acum să-şi admire fotografiile din perete şi să viseze la cel mai nou şi la cel mai vestit dintre tinerii cu privirea dîrză şi cu gîtul gol. Constată, surprins, că-l cam nemulţumea acest gînd. Casieriţa îl iubeşte doar pe dînsul, numai pe dînsul !... Paşii lui sunau prea tare în dimineaţa care începea anevoie. Îi păru rău de singurătatea în care se afla : îl furnică, iar, o poftă vie de trupul femeii de care abia se despărţise. Ce-ar fi dacă s-ar repezi la văduva, pe care tocmai bine ar găsi-o în pat, caldă şi oricînd primitoare şi dăruitoare de dragoste ? Poate că n-a făcut bine că s-a despărţit de banda blestemată, care în clipa asta trebuie să rătăcească pe undeva prin cartier sau să se fi refugiat într-o cîrciumă cu vin bun. Adesea, băieţii, după o noapte ca asta, pîndesc pe bărbaţii care pornesc în revărsatul zorilor la lucru. Atunci ei vin şi le iau locul. Sînt neveste care-i aşteaptă cu ochi deschişi în noapte, tremurînd de nerăbdare. E singura lor aventură împreunarea asta rapidă înainte de răsăritul soarelui cu băieţii sălbatici şi aprinşi.

...Ajungînd aproape de casă, se opri o clipă, cutremurat. Pe celălalt trotuar se tîra, singură şi sumbră, ofticoasa. Cu o mînă se ţinea de piept, ca şi cînd ar avea ascuns acolo ceva de mare preţ. Din cînd în cînd se lipea de ziduri, isto-

vită. El a urmărit-o mult, neîndrăznind să se apropie de fată ; i se părea că s-ar apropia de moarte.

...Mătușa îl întîmpină cu ochii roșii de lacrimi :

— Dumnezeule, Doamne-Dumnezeule, o să mă spînzur într-o zi, să scap de toate ! Uite ce galben e, uite-l ce prăpădit ! Vrei să te omori, nenorocitule ? Și cum mai miroase a spirt : Iar ai băut, copil dezmățat, orfan și fără minte ce ești ! Iar ai fost la curve, ai să te îmbolnăvești și-o să te ia dracu ! Și cu serviciu' — ă ? ce faci cu serviciu' ? Poți pleca în halul ăsta la birou ? Eu mă mir cum te mai țin ăia, îngeri sînt, nu oameni, îngeri ! Hai, scoate-ți haina asta de cioclu și pantofii ! uite cum ai stricat frumusețe de pantofi d-abia cumpărați ! Ești milionar, nenorocitule, orfanule. Mă, băiete, mă, ai să te usuci ca iarba. mă, și nimeni n-are să aibă grija ta ! Vino-ncoa' ! Uite ce asudat e ! Ce-i cu tine ? Au dat căldurile pe el, poftim ! Afară-i iarnă, și el e apă ! Ce-ai băut, mă, de asuzi așa ? Ce dracu ai mai băut ? Dumnezeule, ce-ai făcut toată noaptea ? Spune ? Ai dansat, desigur c-ai dansat ! Da' nu știi că ești slab și că d-abia te-ai ridicat din pat ? Nu știi că trebuie să te păzești ? Ah ! dar-ar moartea în mine ! să nu mai văd și să nu mai știu nimic ! Vrei să te speli puțin ? Uite, să-ți dau puțină apă caldă ! Așaa ! Na, șterge-te, păcătosule ! Acu dă și cu puțină apă rece pe obraz, să te trezești, bețivule, Nu te culci, nu ? Păi ai să crăpi într-o zi în picioare !... La serviciu ! Bine, foarte bine, știu că trebuie să fii acolo la opt, dar mai ai timp să te întinzi puțin ! Sau poate adormi, așa ametit cum te văd ? Atunci nu te mai culca, nu ! Decît să-ți pierzi slujba, mai bine să te împuști ! N-are cine să te ajute, noi bani n-avem !

El o lăsă, indiferent, să-și sfîrșească vorba și, profitînd de o pauză, îi spuse doar atît :

— A fost multă lume la bal... foarte multă !

Mătușa îl privi interesată. Ochii i se măriră, fața îi dobîndi altă culoare.

— Au venit și mame ? dori ea să știe. De pe strada noastră a fost cineva ?

El o lămuri pe îndelete. Da, au venit și mame ! A venit toată familia croitorului. Fetele n-au prea fost invitate la dans. Bătrînul însă, cît e de boșorog, se ținea după muieri și a încercat o dată să danseze ! Firește, l-au repezit toate,

rizînd ! Nevasta cofetarului și-a pierdut piatra de la inel. A plîns, s-a văicărit, degeaba. Băiatul ăl mare al bărbosului s-a deghizat în prinț și a amețit fetele...

Mătușa asculta, cu atenție vie, toate aceste amănunte de bal mascat. Obrazul i se liniști, căpătase o gravitate ciudată, ca și cînd ar fi aflat vești mari. O ușoară melancolie o învălui.

— In prinț s-a deghizat ? Auzi !

El continua să-i vorbească, și bătrînei i se păru că-i tremură în ureche o melodie veche, plăcută. Închise ochii pe jumătate, își sprijini fruntea în mîini și clătină din cap încîntată. După ce auzi tot ce o putu interesa, deschise ochii ei miopi în care întîrziase un bob de rouă.

— Ascultă, îi vorbi ea încet, ascultă... să te duci mereu la bal, la toate balurile ! Tinerețea e și ea un bal... Să nu dormi... să nu te închizi în odaia asta !... Prea mult obosești cu hîrțoagele astea !...

Își evocă propria-i tinerețe, lipsită de viață, o tinerețe fără baluri, fără aventură.

— Să nu m-asculți niciodată ! Sînt o biată femeie simplă, care n-a cunoscut viața !... Numai... Înclină capul, îngrijorată : ...numai să bagi de seamă ! afurisitele alea te pot îmbolnăvi iar... știi tu !

Pe dinaintea ochilor lui obosiți trecu vechea imagine a ligheanului cu apă clocotită adus de mîinile opărite ale mătușii.

— Da ! da ! Am să bag de seamă !

Se întinse pe canapea, în hainele obișnuite.

— Și serviciul ? întrebă, stins, mătușa. Serviciul ? E aproape opt !

El făcu un semn cu mîna : să n-aibă nici o grijă, nu e tîrziu !

Nu putu dormi. Casieriția îl tortura. Bustul ei se pleca într-un vis lung asupra-i. Miroase a busuioc, parcă ! A, nu, asta-i văduva ! Ei îi place busuiocul !

— Îți place... așa-i ? murmură el în neștire.

— Ce-ai spus ? se miră mătușa.

— A... nimic ! și se ridică brusc în picioare, scuturat de un fior neplăcut. Mă duc ! Ai dreptate : e aproape opt !

Trecînd pe lîngă locuința casieriței, își reprimă cu mare greutate dorința de a-i trece pragul. Ce-o fi făcînd dînsa acum ?

—

Așezată în fața fotografiilor, femeia părea îngîndurată. Fiecare obraz îi era familiar, fiecare ochi cunoscut, fiecare zîmbet i se părea adresat ei. Reflecta asupra destinului artistului de cinematograf, ilustru abia de un an : a slăbit și nu-l prinde ! Aviatorul, în schimb, e chipeș, arde privirea lui cam aspră — nu-i vorbă ! — dar cu atît mai îndrăcită ! Nici boxerul nu-i de lepădat !

Ea nu mai scrie nimănui lungi confesiuni. Nu mai crede în nimeni, în nimic. Simte strînsoarea tînărului. Îl iubește, desigur, altfel decît pe aceste glorii de film, intangibile. Dar o copleșește sentimentul zădărniciei. El e tînăr, prea tînăr pentru dînsa. Cum o să se sfîrșească romanul ei, singurul ei roman ? Prin căsătorie ? Nu se poate ! O soție cu douăzeci de ani mai în vîrstă decît bărbatul !... Nu se poate ! Atunci ? Încă o noapte de îmbrățișări, aici, la dînsa, acasă la el, pe maidan, în parcuri, în odăi meschine de hotel ? Și-apoi încă o întîlnire. Fie ! Mai trece un an, mai trec doi... Apoi ? El va continua, peste unul sau peste doi sau chiar peste zece ani să fie tînăr, pe cînd dînsa !... Peste zece ani, la cincizeci adică, banda o va numi babă, ca pe actriță. Hotărît, a venit tîrziu tînărul ăsta înfometat de dragoste ! Nu, greșește : el a venit la timp, *ea* a venit tîrziu pentru dînsul !

Se ridică, trase plapuma și se culcă...

Încercă o senzație de spaimă, necunoscută pînă azi. Era prea singură, constată dînsa, și sări repede de-a dreptul pe podea, ca la un semnal de alarmă care ar răsuna în profile-i adîncuri sufletești. Prea singură ! Cu toate că de douăzeci de ani ducea același trai, în această cameră mică și ieftină, cu pereții plini de fotografii surîzătoare sau încruntate, n-a observat niciodată cît e de izolată de lume, cît e de călugăriță în viața zgomotoasă a orașului. Vine și pleacă la ore știute : se întîlnește cu vînzătorii de prăvălie,

plictisiți de trista repetare a vechilor formule de politețe și îndemn la cumpărături ; trebuie să facă mină bună mustăcioșilor și bubosilor umflați care sînt clienții cei mai buni ai magazinului, și-apoi ? Fuga la cinematograf, evadarea în întuneric și în feeria de pe pînză ! Era singura ei baie de optimism pe care o lua zilnic, cu sfințenie. Fără ea n-ar mai putea trăi ! Și iată, acum s-a dus și unicul mijloc de scăpare vremelnică din infernul vieții imposibile. Întîlnirea cu dînsul i-a stins flacăra iluziei. Nu va mai închipui romanul de dragoste cu prim-amorezul îndrăzneț de pe ecran, după cum nu mai poate crede în fotografiile de pe perete. Și totuși nici cu acest tînăr nu-și va putea lega viața. Nu, nu e nimic de făcut ! Totul e cenușiu și totul e gol și zadarnic ! „Zadarnic !“ murmură ea, constatînd că a biruit, subit, spaima care o învăluise. Își puse pantofii, halatul și aprinse iar lampa. Privea spre gloriile filmului, și buzele ei mărturiseau într-o grimasă adîncă dezamăgirea și disprețul. Trase, cu mîna leneșă, o fotografie de pe perete, o privi : ăsta-i englezul cu priză la nobilime, s-a însurat a doua oară și e tatăl unei fete bălane și subțiri cu care a apărut nu de mult într-un parc londonez. Apoi deschise ușa sobiței, în care mai moțăia un lemn, și aruncă în foc fotografia, privind, cuminte, pînă la nimicirea în flăcări a mîndrului gentilom. Trecu la palidul neamț, etern îndrăgostit de altă vedetă americană. O să se prăpădească băiețandrul ăsta, reflectă ea, alergînd după atîtea ! Fiecare din trupurile acelea aprinse ascund patimi ucigașe ; el e cam plăpînd !

Zvîrli în foc și fața surîzătoare a nemțișorului. Rînd pe rînd luară drumul fără întoarcere al sobei boxerii irlandezi și tenorii italieni, aviatorii francezi și acrobații belgieni, luptătorii muntenegreni și visătorii olandezi, toată frumusețea masculină a ecranului, a ringului și a aerului.

Cînd pereții au rămas goi, casieriția așezată pe un colț al patului, privindu-și și răscolindu-și tainițele sufletului, le-a găsit, de asemenea, pustii, mai pustii ca oricînd. Imaginea tînărului nu putea să înlocuiască nici una din vechile ei prietenii. Hotărît, de astă dată va fi cu adevărat

și în cel mai înfiorător înțeles al cuvîntului — cum o frigea certitudinea asta ! — singură, singură, absolut singură...

...Servitorul îi întinse o scrisoare.

Rupse plicul și păli. Era caligrafia, cunoscută, a casieriței. De ce-și simte inima în panică ? Ah, toate se explică : n-a dormit, nu poate încă rezista nopților albe, ca bunii lui tovarăși de bandă. Asta a observat-o și „girafa" piticului, tînără de curînd măritată și de curînd colegă de birou cu dînsul, la aceeași Asociație generală a avocaților. Ea l-a primit surîzîndu-i drăcește :

— V-am văzut azi-noapte la bal ! Ați dansat foarte bine ! Repetă cu înțeles : Foarte bine, domnule ! Dar aveți aerul unui om aproape bolnav ! Nici eu nu-mi fac somnul, dar sînt mai obișnuită cu asemenea... escapade !

Rîse limpede, cu o nevinovăție desăvîrșită. El evita discuția. Răsfoi maldărul de scrisori la care trebuia să răspundă — era, doar, secretarul asociației — și se aplecă asupra hîrțoagelor, hotărît să termine repede lucrul.

Observase deci și girafa paloarea obrazului și oboseala lui mortală, nu se putu el împiedica să gîndească. Hm ! Și cu toate acestea, e gata să reînceapă chiar acum ! Are să plece de la slujbă drept la ceainărie, unde găsește desigur destui întîrziați, vagabonzi, „ambulanți", toți fără ocupații stabile. Are să bea cu ei și are să hoinărească prin toate sălile de dans ale cartierului pînă dimineața. Îi cîntă doar, plină și viguroasă, tinerețea prin vine și e tare, tare și dîrz !...

Ce-i scrie casierița ? Ah ! Tremurul ăsta al mîinii după fiecare noapte albă, nervozitatea asta mizerabilă de care îi e scîrbă și pe care, totuși, n-a izbutit încă s-o reprime !

Parcurse repede rîndurile mărunte ale scrisorii Ce prostie ! Pentru atîta lucru s-a speriat ! Dacă dormea bine cîteva ceasuri, primea altfel acest mesaj banal al femeii.

„Sînt foarte obosită, îi spunea casierița, nu pot închide ochii și mă simt mai puțin tînără decît credeam și decît voiam să fiu. N-am să merg la magazin. Nu te mai osteni, deci, în zadar. Nici la mine să nu vii ! Te rog foarte stă-

ruitor să nu vii ! M-aș simți și mai rău știind că tu — tocmai tu — îmi vezi obrazul iritat și cearcănele din jurul ochilor, cearcăne care nu sînt numai ale oboselii, ci și ale vîrstei. Am băgat bine de seamă la cearcăne : le aveți și voi, tinerii, le au și fetele din bandă care n-au trecut încă de douăzeci de ani, dar sînt altfel, cu totul altfel. Se vede că ați cheltuit noapte peste noapte în petreceri și în dragoste. La mine se vede vîrsta ! Ce vrei, sînt cu douăzeci de ani mai mare ca tine ! O femeie cu douăzeci de ani mai mare decît bărbatul iubit devine curînd, din nevastă și amantă, mamă sau mătușă. Nu mă gîndesc la banda care rîde de actriță. Nu ! Mă gîndesc, însă, că pot să devin și eu odată asemena actriței, și asta — vezi ? — mă îngrozește. Nu pot — nu e vorba de voință, de optimism sau mai știu eu ce ! — nu pot, pur și simplu, să mă văd așa ! Asta e, n-am vocație de mătușă, nici talent de mamă ! Dar îți scriu vrute și nevrute, mă doare cumplit capul, am dansat prea mult, am și răcit, știi... umblasem descheiată la gît, asudasem... Încă o dată : nu mă duc la magazin, nu veni acasă ! Stărui : nu mă căuta mîine-poimîine nicăieri ! Dacă într-adevăr ții la mine și altfel decît la multele voastre cunoștințe din bandă, atunci ascultă-mi rugămintea asta fierbinte. A ta, care a fost trup și suflet a ta...“

Hotărît, își spuse el, ar trebui să doarmă cîteva ceasuri ! Să-l sperie o scrisoare obișnuită, în care o femeie — bine, femeia iubită, fie ! — îl anunță că amînă întîlnirea. Ei și ! Nemulțumit de propria-i slăbiciune, continuă cu și mai mult zel munca. Mîine e adunare de comitet, duminica viitoare e serbare anuală, să nu uite invitațiile ! Joi va trebui să întocmească tabloul noilor înscriși. A uitat de cămin ! Trebuie să revizuiască facturile tîmplarului !...

Se ridică, întinzîndu-și brațele, obosit. Va pleca să se culce imediat. A doua zi va vedea altfel toate.

— Doamnă ! chemă el girafa. Uite, ai aici hîrtiile astea, le copiezi frumos la mașină... Căscă și se bătu peste gură. Tîmplarul, continuă el, mîine ! Uite și invitațiile... are să fie o serbare frumoasă ! Vii, nu ? Așaa !... Ei, la revedere.

Ajunse acasă sleit. Se mai oprise în drum, la ceainărie, dintr-un vechi obicei pe care zadarnic căuta să-l biruiască.

Găsi cunoscuți, bău la repezeală cîteva pahare de rom și izbuti, mai mult fugind decît plecînd, să iasă-n stradă.

— Mătușico dragă, lasă-mă să dorm ! spuse el femeii în loc de bună ziua și se trînti, îmbrăcat cum se afla, în pat.

Femeia voia să spuie ceva. Era vizibil alarmată. El nu deosebi starea de acum, determinată de o realitate pe care o ignora, de anxietatea ei cronică. Femeia voia să-i vorbească. Gesticula.

O clipă, se ruga dînsa, o clipă, trebuie !...

Dar el sforăia adînc și se zbătea prins în plasa unor visuri fără urmare. Femeia își frîngea mîinile, îl privea, cu o mască de groază ca niciodată, și trecu, încovoiată, în altă odaie.

Nu i-a pomenit nimic seara, cînd s-a trezit, buimac și indispus.

— Parcă ai vrut să-mi vorbești ! își aminti el, vag.

Revăzu capul agitat al mătușii, încercările pe care le făcea de a-i împărtăși ceva (ce anume ?), gesticulația ei abundentă...

Femeia ridică din umeri, mirată :

— Eu ? Eu ? se scutură ea ca de o imputare.

O examină, sumar, cîteva clipe și găsi cu cale să nu stăruie. Poate i s-a părut. Adesea, după nopți petrecute în oraș, se pierde între realitate și închipuire. O fi visat, i s-o fi părut...

Își puse paltonul și consimți să i se înfășoare gîtul cu fularul de lînă, pe care, în sinea lui, îl disprețuia ca pe un obiect de care se slujeau îndeosebi bătrînii. Dar i se părea că trebuie să dea într-un fel oarecare satisfacție mătușii, atît de grijulie și atît de speriată.

Odată plecat, femeia chemă din odaia alăturată pe vînzătorul de ghete din Piața de Flori, care venise pentru a doua oară la dînsa.

— Ei, și apoi ? îl iscodi ea, aprinsă la față.

Băiatul, agitat, continua o destăinuire începută mai demult.

— ...N-a vrut să spuie nimic. N-a lăsat nici o scrisoare. Au transportat-o la spital. Cerea să-l aducem pe dînsul. Cerea să-l aducem numai pe dînsul. Atît. Doctorii o privesc, nedumeriți. Înghițise otravă cu nemiluita.

Făcu un gest care să dea măsura cantității de otravă înghițită de sinucigașă. Mătușa clătină din cap, îndurerată.

— Jupînul a încercat s-o mîngîie. Vorbe. Știi, cum se obișnuiește ! Ea i-a întors capul. Nici să-l vadă, madam ! Înțelegi ? Nici să-l vadă !... Și cînd te gîndești că nimeni n-ar fi știut nimic, dacă nu ne-ar fi trimis el să vedem ce-i cu ea !

— Cum așa ?

— Păi sigur ! Casieriţa, în douăzeci de ani, n-a lipsit o singură dată, înțelegi, madam ? o singură dată ! Jupînul știa că are să meargă la bal, dar tot nu-și închipuia că tocmai dumneaei o să tragă chiulu' de la serviciu ! Și — vă spun drept ! — se simțea lipsa ei la casă ! „Du-te, îmi spune, vezi ce-i cu ea !“ Și m-am dus ! Ușa încuiată. Dau să plec. Dar aud gemete. Ce dracu ! Recunoscui vocea ei ! Bat, strig, aduc gardistul, în sfîrșit intrăm în casă. Ce să vezi ! Casieriţa, pe pat, mai mult moartă decît vie ! „Ce-ai domnișoară, ce-ai ?“ O zgîlțîi, o rog să ne lămurească, nimic ! Ea tremură și geme. O ridicăm, o ducem la spital, i se fac spălături, nimic ! Nu vorbește nimic, numai atît cere : să i-l aducem acolo ! Îți spun, a venit și jupînul ! Nimic ! L-a privit cu ură și — p-onoarea mea ți-o spun ! — i-a întors capul !

— Ei, și apoi ? continuă să-l iscodească femeia.

— M-am întors de-aici la spital. I-am spus că vine, ce vrei ? A trebuit s-o mint !... I s-a făcut încă o spălătură. Scapă ! Zău, scapă !

Fața ascultătoarei se lumină.

— Scapă ? Doamne-Dumnezeule ! Scapă, zici ?

— Da ! Doctorii spuneau : a avut noroc ! Femeie norocoasă ! Și ce cultă e !

Mătușa se minunează. E și cultă, va să zică ? Atunci nu-i una de-alea, din banda lor blestemată ?

Vînzătorul se supără. Aaș ! Nu e ce crede dînsa ! E o femeie bine, știe pe de rost numele actorilor de cinematograf, al boxerilor, al aviatorilor, cultă în sfîrșit ! Toată Piața de Flori o știe și o respectă. „Și mie nu mi-a vorbit niciodată nimic, nimic. Bine c-a scăpat. Are să afle el în tîrg de întîmplare !“.

— Doctorii spuneau că în cîteva zile se face bine... numai să nu rămînă cu ceva la stomac!

...Se întreabă — iată anul de cînd s-a consumat aventura cu casierița — dacă un sentiment atît de autentic ca dragostea poate fi, totuși, îngropat sub munții nepăsării, care s-au prăvălit și peste imaginea femeii și peste scurta lor întîlnire? Se întreabă, și nu e în stare să răspundă. A aflat atunci, după aproape o săptămînă de zadarnică investigație, de întîmplare. Casierița s-a sinucis pentru dînsul. La început, gîndul îl bucura, deși se străduia din răsputeri să-și reprime o asemenea mediocră satisfacție de cuceritor de mahala, de fante. Dar e prima femeie din tinerețile lui neastîmpărate care i-a făcut dovada sentimentelor cu care îl copleșiseră pînă acum doar exterior atîtea din bandă.

Văduva!

Un pachet de carne care se aprinde repede, se stinge greu și în care, în afară de simțuri biciuite, nu e nimic, nimic! Mai tîrziu însă și-a dat seama că mobilul gestului casieriței e mai adînc. Cînd a dat cu ochii de pereții goi ai camerei în care au zîmbit atîtea vedete masculine, a început să pătrundă misterul actului de scîrbă și de disperare al femeii. Mai în vîrstă cu douăzeci de ani decît dînsul, iluzia nu mai prinde, toate sînt zadarnice! Desigur, acesta a fost gîndul ei. A întrebat de dînsa la spital. Plecase în ajun undeva în provincie, la niște rude. „Sinucigașa, i s-a spus, arată bine și poate nu va avea nici o consecință!" „Dar ce consecință ar putea să aibă?" a ținut el să știe, îngrijorat. „Esofagul! i s-a răspuns, enigmatic. Otrava a fost tare și în doză exagerată!"

După altă săptămînă de investigații, a obosit! E adevărat, pe dînsul îl chemase la spital. Se credea pe patul de moarte! Nici înainte, însă, nici după întîmplare nu i-a dat nici un semn de viață, nimic. I se părea că atitudinea ei trebuie să-l întristeze. Își compuse chiar o figură de om doborît de o mare durere lăuntrică și saluta, distant și trist, pe girafa lui de toate zilele, care îl privea cu compă-

timire și cu oarecare admirație. Lui nu-i scăpa ocheada „fetei mari“ a piticului și-și accentua tristețea. Dar a sosit serbarea anuală a asociației, și girafa, mai mult de complezență, l-a întrebat dacă nu vine și el, secretarul, tocmai el ? Era convinsă că-l va refuza, dar îi plăcea să-l simtă aproape, să-i adulmece taina. Serbarea ? Ah ! nu-i arde lui de serbări ! Fata îl asigură că știe, simte, înțelege cît e de zdrobit, dar totuși, ca secretar, n-ar trebui să lipsească. Vorbind, se apropiase bine de scaunul la care lucra, și el îi zări, rău ascunse, sfîrcurile sînilor și simți mirosul acela de femeie cu care i se obișnuise atît de mult, în ultimul timp, nările. Are dreptate girafa. O privi cu tristețe în ochi și îi văzu nesiguri în orbite. Are dreptate, îi răspunse, prelungind voluntar silabele, ca să cîștige timp. Apoi se ridică brusc și o strînse de mijloc. Girafa nu făcu nici cel mai mic gest de apărare sau de surprindere. Asta l-a tulburat, mai tirziu, cînd și-a recapitulat fazele, puține, ale aventurii. Ținînd-o mereu strîns, a dus-o spre canapea... Ca și cînd nu s-ar fi petrecut nimic deosebit, după de-abia un minut de la consumarea aventurii, girafa l-a întrebat cu vocea ei obișnuită : „Mai trimitem circularele în provincie ?“ Ah ! acest „mai trimitem circularele“ îl înnebunise. De ce nu i s-a împotrivit ? Toate schițează doar gestul știut de împotrivire — din decență, din teamă, din obișnuință ! De ce n-a urmat nici o explicație între ei ? I s-a părut firesc tot ce s-a întîmplat ? A vrut să-l consoleze de pierderea casieriței, sau să-i încerce temeinicia și adîncimea suferinței ? Și apoi, calmul care a urmat actului săvîrșit brutal, rapid, animalic, cu frica în oase (ușa nu era încuiată la ora aceea putea intra oricine în birou), nu și-l putea lămuri deloc.

La serbare, cu îngăduința soțului, care a descoperit-o pură după ce piticul îi răvășise și-i consumase toate intimitățile ani de-a rîndul, au dansat tot timpul împreună. Nu și-au spus nimic. El nu îndrăznea să deschidă vorba, ca părea că nici nu se preocupă de întîmplare, ca și cînd n-a fost. (Poate nici n-a fost, și-a spus dînsul la un moment dat.)

Spre dimineață, tulburat, a însoțit banda în piață, la una din pivnițele preferate, unde a băut, fără socoteală,

participînd, cu voluptate, la toate jocurile sălbatice și stupide ale băieților turmentați.

A cutreierat apoi în monom mahalalele, a dormit în bordelul suburban, unde vin precupeți și parlagii, mînuitori iuți ai cuțitului, și a doua seară s-a înapoiat, într-un cerc mai restrîns de astă dată (unii, slabi în „balamale" — cum spunea piticul —, s-au pierdut în drum), să continue cheful. S-a înhăitat cu cei rămași. Băieții petreceau. Au speriat berăriile din centru, unde patronii le-au oferit băutură pe gratis numai să nu întîrzie în localul în care vin burghezi cumsecade cu soții sensibile, în pofida celor o sută de kilograme de osîndă care le ornamentează trupul ; au dat o raită prin cafenelele înțesate de publicul cuviincios al negustorilor subțiri și al avocaților, cîntînd cuplete rușinoase și aclamînd pe cîte un bătrîn nedumerit cu sacra parolă : „Glonț ! Glonț ! Glonț !", făcînd să răsune încăperea și stîrnind panică, și, în sfîrșit, s-au înapoiat în piață, la „Pivnița dulce" ! Fetele au lepădat de pe ele rochiile și au rămas în pantaloni scurți și în pantofi. Au dansat și s-au iubit în devălmășie, sub privirile lacome și umede ale țiganilor lăutari, cam neobișnuiți cu asemenea spectacole. Apoi au pornit să scoată din depozitele dricarilor vehiculele morții. În fiecare coșciug s-a culcat cîte unul din bandă, indicînd vizitiului adresa. Astfel s-a înapoiat și el, dimineața, într-un dric somptuos, spre groaza uiței și disperarea mătușii.

...„E foarte amărît de întîmplare !" gîndea femeia, care zile întregi nu i-a mai vorbit, scutindu-l astfel de obișnuitele ei lamentări și blesteme. „Prima dragoste ! reflectă, melancolică, mătușa. Prima lui dragoste, la o asemenea vîrstă fragedă !..."

Adevărul era că el începea să uite, și tocmai acest sentiment de liniște și de oarecare indiferență care îl copleșea îi stîrnea mătușii o adîncă nemulțumire. Cum ? Asta a fost tot ce putea el să dea primei femei ? Dar a iubit-o, o iubește, poate, încă ! Zvîcnea în noaptea balului, și în atitea nopți, numai la evocarea ființei ei obsedate de fotografii și de vagi idealuri romantice. O iubea pentru acest romantism singular care îi justifica feminitatea. O opunea văduvei, și cu atît mai mult cîștiga, cu atit mai mult se ridica în ochii

lui. A încercat să se sinucidă atunci cînd şi-a dat seama că nu şi-l poate apropia, că o despart cei douăzeci de ani, ca o prăpastie, de tinereţile lui. Iată un motiv, încă un puternic motiv s-o iubească. Şi totuşi !... A fost de-ajuns să-i surîdă sînul girafei, pentru ca imaginea casieriţei să dispară !...

A aflat, mai tîrziu, că femeia s-a închis, departe de lumea Bucureştilor, părăsită, în casa unei familii sărace din provincie : să uite şi să fie uitată. Vînzătorul de ghete care adusese cel dintîi mătuşii vestea sinuciderii plecase într-acolo, credincios visului lui tainic. De mult o urmărea el. O asemenea femeie cultă căuta el ! După luni de zile de la întîmplare, casieriţa s-a căsătorit cu vînzătorul, cucerit de coafura ei şi de cultura ei. El şi-a deschis un mic magazin de încălţăminte, şi dînsa îl ajuta, domnind de la „casă“ asupra rafturilor mizere şi făcînd socotelile cu meticulozitate. Într-o zi s-a surprins gravidă şi s-a resemnat, aşa precum s-a resemnat să se mărite şi să-şi încheie bilanţul vieţii la tejghea, fără obsesia vedetelor masculine de cinematograf sau a iubitului rămas departe, în timp şi spaţiu...

Să fie mereu trist de tăcerea ei, de uşurinţa cu care consimte la o soartă banală, de fuga ei ? Trist pentru că femeia iubită s-a măritat ? Va fi în curînd o mamă voinică şi bună, o negustorească isteaţă.

Iată anul de cînd a făcut marea lui experienţă sentimentală şi, totuşi, nimic nu mai tresare într-însul la evocarea zîmbetului ei sau a trupului ei plin, puţin prea plin !

Îngîndurat, bate la uşa văduvei. Dincolo se aud voci aprinse, ceartă. El repetă bătăile, nervos şi brutal. Femeia îi deschide, despletită şi roşie la faţă.

— A... bine c-ai venit ! Uite, nemernicul ăsta pretinde că i-am furat o vioară, că l-am nenorocit ! Arăta cu mîna spre un oacheş lăutar de mahala, care păstra o figură încruntată şi pumnii strînşi.

— Ce-a mai bună vioară, dom'le ! strigă ţiganul.

El privi nedumerit spre femeie.

— Nu înţeleg nimic !

— I-am dat, dom'le, o vioară... izbucni lăutarul.

— Am încercat o vioară ! zbieră femeia.

— ...pentru o zi, două, continuă lăutarul, și cînd colo, dumneaei (lui nu-i scăpă ironia cu care rostea oacheșul cuvîntul, trădînd o intimitate veche între dînșii) mi-a pierdut-o, chipurile.

— Nu-i adevărat ! zbieră văduva. Mi-a dat o vioară, e drept. Am un nepot care a ținut s-o încerce — vioară veche, spunea ăsta (și femeia, ciudat, avea aceeași ironie cînd pronunțase cuvîntul) — și voiam să-i fac plăcere. Ei bine, după două zile i-am trimis-o înapoi.

Cearta se curmă printr-o întrebare pusă lăutarului :

— Cît costă vioara ?

Nemulțumit și cam mirat de această soluție radicală a conflictului, lăutarul spuse un preț, el îi înmînă banii și-i deschise ușa :

— Poftim !

Țiganul ieși, dar văduva — ciudat ! — rămase mult timp tăcută și indispusă. Desigur, cearta avea și alte temeiuri. Nu-i fu greu să reconstituie drama. Femeia se dăruise și lăutarului, în cruzimea și aprinderea ochilor căruia își găsise, vremelnic, omul ; între timp întîlnise un nepot (avea atîția !), de trupul căruia s-o fi agățat șubit, cum îi stă în obicei. Lăutarul a simțit trădarea. Și-a cerut vioara (această cerere a fost pretextul certei), dar de fapt și-a cerut prada. Văduva, plictisită și săturată de vigoarea lăutarului, l-a izgonit.

— Și tu mă iubești, desigur ! rîse el în urechea femeii care i se lipise de șold.

— Daa ! șopti ea, închizînd ochii. Te iubesc !

Voi să plece, scîrbit. Dar femeia era din ce în ce mai aproape de dînsul : într-însul ! Îi juca sîngele în vine și-l făcea să tremure.

— Vezi ? îi arăta ea oglinzile risipite în cameră. Le-am aranjat eu pentru tine ! De-aici sau de-aici te vezi întreg și mă vezi cum îți place !

Se dezbrăcă repede, și trupul ei imens se înfățișa, biruitor, în raza privirii lui tulburi ca și în apele tuturor oglinzilor limpezi.

— Mă iubești ?

— Să nu te iubesc ? Dar se omoară pentru tine femeile ! Spitalul geme de victime !

Aflase și ea de întîmplare. Dealtfel, întreaga bandă îl privea de atunci cu oarecare invidie. Pentru nici unul dintre golanii chipeși nu s-a otrăvit încă vreo femeie. Ea surîdea, închizînd puțin ochii.

„Spitalul geme de victime ! Hm ! Își rîde de el, tîrfa !“

— Mă iubești ? șopti el din nou, cu gura în gura ei.

— De ce mă chinuiești ? miorlăi, fals, văduva.

...Cînd a coborît din pat, femeia se și îmbrăcase.

— Ascultă, îi spuse, mă tot întrebi dacă te iubesc ! Și mă obligi să răspund ca orice muiere tîmpită și romantioasă : daa ! Sau : te îndoiești ? Și mă obligi să te privesc pe sub gene, să fac mofturi !... Spune-mi, te rog, dar sincer (ridică vocea și, odată cu ea, parcă și trupul i se înălțase cu un cap), cît se poate de sincer : tu de ce ai venit acum la mine ?

El o privea și o asculta, incapabil de o mișcare sau de-un răspuns.

— Să-ți spun eu ! continuă văduva. Să-ți spun eu de ce ai venit la mine ! Pentru că ți s-a adunat puțin sînge mai mult într-o anumită parte a trupului. Pentru că ai băut azi-noapte sau ai avut o criză de femeie cîteva zile... știu eu ? În orice caz, pentru că mi-ai dorit trupul. Atît ! Nu e nici o filozofie aici, nici o problemă gravă. Peste cinci sau peste zece ani, cînd cărnurile mi se vor muia și sînii mi se vor dezumfla, cînd voi fi mai greoaie în mers și în toate, te asigur că n-ai să mai vii ! N-ai să mă iubești atunci ? Nu, n-am să-ți mai provoc nici o excitare, atîta tot ! Încă o dată : nu vorbesc de dragoste ! Vorbesc de ceva mai adevărat, mai pipăibil, mai simplu !

Îl măsura cu nepăsare, de sus pînă jos, plimbîndu-se prin cameră. Înregistrase cuvintele femeii și se străduia să le prindă tîlcul grav, adînc, dincolo de învelișul lor superficial. Ai venit, i-a spus, „pentru că ți s-a adunat puțin sînge mai mult într-o anumită parte a trupului !“ Să fie, oare, asta tot ? Să aibă dreptate văduva asta planturoasă și vrăjmașă a minciunii ? Chiar dacă ar avea dreptate, hotărît !, ar fi o dreptate subiectivă, care ar ține numai de virsta ei !

Se îmbrăcă, îngîndurat, și femeia, care îi ghicea reflecțiile rise malern :

— Băieţaşul mamei, cît e de amărît că i s-a stricat jucăria ! N-am vrut, puişorule, să mişc frumosul castel de hîrtie colorată şi să-l prăvălesc, crede-mă ! Dar m-ai silit mi-ai turnat atîta limonadă pe gît, încît m-a covîrşit greaţa ! Tu poţi crede în ce vrei, şi în dragoste, prin urmare, dar nu mă sili să miorlăi şi nici să dau ochii peste cap cînd n-am nici o plăcere şi cînd nu te vreau decît pe tine, aşa cum eşti acum, tînăr, în plină tinereţe, uşuratec, puţin bleg şi puţin aiurit, cum îi şade bine tinereţii, gata să prinzi nălucile cu mîna, ca pe muşte, şi să te închini în faţa cuvintelor ca în faţa ştiu eu cui ? a unui dumnezeu concret, bine pieptănat şi surîzător, a unui dumnezeu convenţional, cu barbă albă, lungă şi regulată şi cu obraji de caise...

N-o mai asculta. Nesigur pe propriile-i zbateri interioare, evita acum orice gînd care ar sfredeli pămîntul speranţelor, pe întinderea căruia spiritul său se odihneşte şi se resemnează ! Văduva este iar aproape de dînsul şi-i potriveşte cravata : e aproape goală, şi privirea îi e goală, dar şoldul ii e mereu plin şi-l simte mereu alăturea, ca pe o fiinţă autonomă, desprinsă din trupul ei masiv, un şold ca o flacără vie.

Nu ştie cînd s-a dezbrăcat şi nici cînd s-au înlănţuit iar, ca la început.

...Femeia îi surîde cu aceeaşi nepăsare, şi gura ei, din care nu iese nici un cuvînt articulat, are, totuşi, aerul să spună limpede : „Vezi ? vezi că ţi s-a adunat mai mult sînge într-o anumită parte a trupului ? Asta-i tot !“

— Ascultă, îi vorbi el la plecare, cu mîna pe clanţă. Ce crezi de casieriţă ?

Văduva ridică din umeri, cu multă, cu prea multă linişte naturală. Şi-a dat bine seama că nu afectează indiferenţa, că nu pozează.

— Nu pricep !

— Am vrut să te întreb : ea n-a... în sfîrşit... n-a iubit ? A încercat să-şi ia viaţa... o hotărîre... în sfîrşit !...

Văduva rîse scurt. Sunetul pe care îl emisese putea fi interpretat şi altfel : ca un semn vizibil de dispreţ.

— Dac-a iubit ? Dacă adică, roasă de visuri şi dorinţe pe care n-avea cine să i le împlinească la timp potrivit

— pricepi ? la timp potrivit ! — a găsit că e mai bine să plece ?

El se înfiora : cuvîntul acesta prin care văduva înțelegea dispariția, sinuciderea casieriței îi făcu rău.

— Dar bine, continuă ea, ce voiai să facă biata vacă ? Și ei i se adunase sînge cam mult undeva... A așteptat un an, doi, zece. A dat de tine ! Nu de un bărbățoi care s-o culce, simplu și frumos, sub el de trei ori pe săptămînă — cum se cuvine —, ci de un tînăr sentimental, oricînd gata să suspine...

Își aminti de scena din curtea sălii de bal. Ea îi urmări figura și-i ghici gîndul.

— A, să nu-ți închipui că te cred atît de găgăuță încît să n-o fi răsturnat de cîteva ori — acasă la ea, acasă la tine, într-o trăsură, pe înserate, sau chiar la bal, acolo, în curte, unde am fost și noi, îți amintești ? — nuu ! asta n-o cred ! Dar prea era de mătase și de catifea, băiatule, prea visa frumos !... Ea a înțeles că nu ți se potrivea nici ca nevastă, nici ca iubită „ideală". Pentru asta i-ar fi trebuit douăzeci de ani mai puțin, niște cosițe și un bust ceva-ceva mai decent. Și cum nu le putea obține toate astea, s-a decis să plece ! Asta-i tot !...

— Atunci... rosti el încet, ca și cînd și-ar încredința o taină, atunci... nu există nimic ? nimic ? puțin sînge mai mult undeva... asta-i tot ?

Văduva ridică iar din umeri și clătină capul : cam asta-i tot, vru să înțeleagă ea prin aceste gesturi resemnate...

Plecă împovărat de vorbele femeii ca de o greutate materială.

Afară cetatea se primenea în seara nouă de primăvară de-abia picată din cer. Dintr-o sală de conferințe publice ieșeau fete tăcute, cu serviete umflate de cărți și de caiete. Unele erau însoțite de tineri deopotrivă de gînditori. El cunoștea sala. Aici se adunau, aproape zilnic, misionarii altui ideal social, învățăceii care își ascultau, cu fanatism, maeștrii, vracii pregătitori ai lumii de mîine.

O fată scundă, cu un aer băiețesc, îl opri, rîzînd :

— Unde, lunatecule ?

O recunoscu : animatoarea clubului, erudita și militanta socialismului *activ*, cum îi plăcea chiar ei să sublinieze.

— Unde ? repetă ea întrebarea, rîzînd.

N-a mai văzut-o de mult. A fost furat de bandă, l-au înghițit balurile și l-au reținut femeile vesele. Gîndul îl rușina în fața acestei fete care nu cunoscuse decît închisoarea, munca istovitoare în birourile unei societăți de asigurare și visul — visul în care trăia.

Îi răspunse șovăind că merge spre casă ; a întîrziat la un cunoscut ; are acolo de lucru...

Ea continua să rîdă veselă și să-l examineze cu ochii ei vii, în care stăruia o undă, abia vizibilă, de neîncredere. Dar nu insistă.

— Du-te sănătos ! Somn ușor ! și se depărtă.

După doi pași se întoarse.

— Ascultă, mai treci vreodată pe la „Mămica“ ? îi strigă tare.

— Da, destul de des !

— Atunci să știi că am să te caut ! Nu-ți dau întîlnire ! E în drumul meu ! Seara, nu ?

— Seara, între opt și nouă... adică de la opt în sus, rectifică el, surîzînd.

— Știu ! La revedere !

Ar fi vrut să-i urmărească mersul voluntar, masculin. Dar îi era teamă să se întoarcă : dacă face și ea la fel ?

Se străduí, rușinat și furios, să gonească în clipa de față dintr-însul imaginea curată a revoluționarei ca un credincios care se surprinde cu un gînd pios într-un bordel. Nu, acum, după ce s-a despărțit de văduvă și în drum spre „Pivnița dulce“, n-are ce căuta în mintea sa revoluționara, nu se cade măcar să se gîndească la dînsa ! Ar fi aidoma beției care, îngenuncheat înaintea curtezanei nesățioase, ar evoca figura suavă a unui copil sau obrazul mamei, cu semnele suferinței. Fată pură revoluționara asta, care a cunoscut viața la vîrsta dansului și a flirtului, cînd ochii ei verzi se cuveneau sărutați și iubiți, cînd trupul ei de floare merita numai mîngîieri. Nopțile — cheltuite de toate prietenele de vîrsta ei la baluri sau în saloane cu lumină dulce, în tovărășia tinereții ademenitoare, a băieți-

lor de familie — ca le-a epuizat aplecată asupra cărţilor, urzind visul altei întocmiri. Fruntea nu i-a tremurat sub mîna caldă a dragostei, şi nici inima. Au apucat-o, adesea, dimineţile de plumb ale iernii la aceeaşi masă de studiu, cu cîte un tom voluminos în mînă. Afară, pe trotuarul din chiar faţa ei, treceau camarazi de joacă ai copilăriei sale, veseli şi nepăsători, fete înfăşurate în blănuri, păstrînd încă în trup amintirea înlănţuirilor repezi cu tinerii înflăcăraţi ai balului — treceau tinereţile altora şi parcă şi-ale ei.

Apoi, temniţa.

Prima oară s-a mirat de vocea răguşită a comisarului, de privirea grea, de bivol, a gardianului, de zîmbetul mieros al judecătorului. In bezna celulei unde au îngropat-o pentru că îşi îngăduise visul, ochii ei, însă, n-au lăcrămat. A stat şi a aşteptat. A aşteptat, aceasta a fost senzaţia ei, bine lămurită : de aşteptare.

A doua şi a treia oară se obişnuise cu închisoarea, cu comisarii răguşiţi, cu gardienii fioroşi, cu judecătorii abili, cu toată omenirea asta sărmană în slujba altora, a puţinilor cîrmuitori vremelnici ai lumii. Ieşea din întunericul celulei mai aprigă şi mai războinică decît oricînd, cutreiera mahalalele, unde îşi regăsea tovarăşii urmăriţi, ca vînatul, de copoii poliţiei, aduna bani pentru întreţinerea acestora, participa la şedinţele clubului, organiza şi ţinea ea însăşi conferinţe, nu cunoştea odihna, somnul, liniştea.

Stingherită de părinţi — nişte sperioşi, dornici de linişte ca de un leac al tuturor bolilor —, ca s-a mutat singură într-o cameră mobilată. I-a fost greu să se smulgă căminului. Dar între o duioşie prelungită şi datorie (cum numea ea lupta ce-o ducea) n-avea mult de ales : într-o dimineaţă şi-a sărutat mama, şi-a îmbrăţişat părintele şi a plecat. Au urmat zile şi nopţi închinate partidului, nici una dăruită vîrstei. A întîlnit-o — sînt puţini ani de atunci — în casa unui prieten mai vîrstnic, secretarul Sindicatului funcţionarilor comerciali particulari. O apariţie singulară. Nu şi-a putut lămuri sufletul acelei tinere care vorbea răspicat, fără ezitări, fără acele ohuri şi ahuri şi, mai ales, fără nimic ascuns în gesturi, în priviri, în întrebări şi răspunsuri. Nu îngăduia echivocurile, nici nuanţele.

Își rostea gîndul limpede, înfiorător de limpede, încît n-aveai cum prelungi cu dînsa vorba refugiindu-te în ecoluri pline de multe înțelesuri sau în vastele maidane ale discuției obișnuite. Secretarul sindicatului oferea oaspeților cîte un pahar de ceai fierbinte. O privise, involuntar, mînuind lingurița. Gestul i-a rămas pentru totdeauna în minte. Nimic din feminitatea tuturor fetelor care pun în asta multă grijă, un fel de distincție deosebită, chiar artă. Ea se servea de linguriță cu simplitate, voluntar, părînd să-și spuie necontenit : „Nu fac decît s-o întrebuințez pentru ceea ce e destinată : adică să dizolv cu ajutorul ei mai repede zahărul". Nu purta inele, nici cercei și se îmbrăca aproape băiețește. Părul și-l purta scurt, și pe vremea ei puține fete renunțaseră la cozi.

— Mi s-a vorbit de dumneata ! i-a spus după prima strîngere de mînă. Acum rămîne să mă conving și eu de ceea ce ești într-adevăr.

El păli. Ce i-or fi spus prietenii ? Și de ce rămîne să se convingă acum ea ?

— Nu te emoționa ! adăugă fata, observîndu-i neliniștea pe care nu și-o putea tăinui. Nu e nimic grav ! Ești un prieten de-al nostru, atît ! Dar așa vorbesc eu : cum simt, pentru că nu cred că viața și oamenii merită să-ți complici și să-ți falsifici gîndul. Dacă o să-mi placă să te mai văd, o să ne întîlnim și altă dată ; dacă nu, îți întorc, pur și simplu, spatele ! Asta-i tot !

Tăcu, privindu-l lung.

I-a fost cu neputință să-i răspundă ceva, orice. Intuia dezastrul unor vorbe goale și zadarnice. De aceea, clătina din cap, tăcînd cu încăpățînare.

Gazda îl încurajă :

— Nu te supăra, așa e ea : iute ! Mai bei unu' ?

Îi turnă ceai în paharul aburit.

— Fumezi ? Uite și-un chibrit ! Așa ! acum ai să auzi cum cîntă !

— Ce zici ? se întoarse către fată. Ne cînți ceva ?

— Da, cum nu ! Azi vă cînt ! Îmi face și mie plăcere !

Din chipul în care rostise pe acel *azi*, el înțelese că fata nu se învoia oricînd, așa cum, la chef, țiitoarele și prietenele sale din bandă răspundeau fără ezitări nevoii de muzică a băieților, izbutind să cînte la comandă.

— Are toane ! continuă secretarul. Nu e-n stare să mintă ! adăugă el.

Fata asculta cu ochii mari deschiși (abia atunci băgă el de seamă acei ochi verzi, limpezi și adînci) și rîse scurt.

— Te-nșeli ! îi răspunse ea. E adevărat, nu știu să mint. Dar știu să tac.

Toți încuviințară zgomotos :

— Așa e ! Așa e !

— Și acum să vă cînt, spuse ea, curmînd brusc discuția, un cîntec învățat la pușcărie.

Se făcu liniște. Fata, cu o voce schimbată, caldă, care aducea puțin a plîns și care nu semăna deloc cu vocea ei obișnuită, începu să cînte. O femeie înfometată de mîngîierile bărbatului îngropat în ocnă, cu lanțuri la mîini și la picioare, își striga disperarea. Ea blestema pe toți paznicii închisorilor și-și mărturisea speranța într-un incendiu salvator care să prăbușească zidurile temniței... ale tuturor temnițelor din lumea asta păcătoasă. Un cîntec popular, căreia fata îi dădea o interpretare revoluționară.

Lumea o aplaudă :

— Bravo ! Bravo ! A fost frumos ca niciodată !

Să fi cîntat, într-adevăr, azi, se întreba el, mai frumos ca oricînd ? Și de ce ?

Roși stînjenit și în același timp măgulit. Pe atunci rătăcea, ca și acum, dealtfel, cu banda sălbatecă prin noptile tuturor surprizelor. O fată de felul ăsteia, însă, n-a mai întîlnit nici el, nici camarazii săi de aventuri.

— Poate că aveți dreptate ! le răspunse ea încet, privindu-l adînc. Poate că am cîntat mai bine azi !...

S-au despărțit tîrziu, fără nici un cuvînt. O mai întîlnise, rar, pe stradă și la reuniunile literare ale cartierului. Nu se încumeta s-o întrebe niciodată : „Ce mai faci ?“ cunoscîndu-i scîrba de inutil și de convențional. Iată de ce fata era aceea care avea mai întotdeauna inițiativa scurtelor lor întîlniri. De obicei, vorbeau despre mișcare. Ea îi recomanda cărți și „rezoluțiile“ diverselor congrese și-l ruga să studieze atent „tezele“ oratorilor.

În gura asta de fată, subțire și nervoasă, cuvintele păreau atît de ciudate : „rezoluții“, „teze“, „congrese“... Și, totuși, ea le rostea cu o seriozitate și cu o luciditate impunătoare.

Într-o seară s-a oprit la una din multele cîrciumi ale cartierului. Îl zărise pe Sfîntu-Sfinţilor la o masă, trist, îngîndurat şi imobil. Se aşează şi el, lîngă uşă, hotărît să plece repede. Dar din fund fu strigat de o voce cunoscută. Întoarse capul şi văzu, cu mirare, la o masă pe tînăra revoluţionară, alăturea de cîţiva cunoscuţi.

— Dumneata... aici ? bîigui el.

Fata rîse.

— Şi de ce te surprinde aşa ? Din cînd în cînd ne oprim aici, la o friptură...

Îi prezentă pe tovarăşii de masă : „băieţi“ de la club, în afară de unul, mai în vîrstă, negru, cu ochelari, cu o faţă severă de dascăl grav.

— Dumnealui, îl lămuri fata, este un mare artist : poet, sculptor, muzician şi prestidigitator de înaltă şcoală.

Omul se înclină, acceptînd recomandarea şi adjectivele cu o naturaleţe care îl amuză — ţine minte bine — foarte mult.

— E un vechi prieten al nostru ! adăugă fata. Un simpatizant... ca şi dumneata ! Şezi cu noi ? îl invită fata.

El răspunse cu o vizibilă bucurie.

— Maestre, rise ea cu simplitate, adresîndu-se apoi artistului universal, ia arată prietenului nostru scamatoria cu batistele !

Acesta se ridică, fără a rosti un cuvînt (şi el îi văzu redingota lungă care cam atîrna pe trupu-i slab), şi deschise larg mîna.

— Vedeţi ? Nimic în mînă, nici în mînecă ! Îşi scutură braţul, tot timpul serios. Aşaa... Acum închid iar mîna : poftim ! Aşaa... acum o deschid : uite batista, încă o batistă, altă batistă...

Scuturînd, zvîrli pe masă o duzină de batiste mici, albe, albastre, roşii, verzi, de toate culorile.

După această demonstraţie, se reaşează cu aceeaşi gravitate, nepăsător la rîsetele pe care le stîrnise. Pînă şi Sfîntu-Sfinţilor se ridică, foarte corect, şi-i strînse mîna.

— Aveţi, rosti el cu o distincţie naturală, mult talent. Vă felicit din toată inima ! Sînteţi un adevărat artist.

Omul cu redingotă înclină capul liniștit, convins că toate aceste elogii i se cuvin, și le primi, deci, cu seninătate.

Fata șopti :

— Să știi că de astă dată s-a întrecut pe sine. Am văzut de zeci de ori scamatoria, dar niciodată n-a reușit atît de bine. Bravo, maestre !

A rămas acolo mult, a băut cu tinerii, care continuară discuția, pornită din vreme, asupra „condițiilor obiective și subiective ale revoluției în Europa centrală", și la plecare a întrebat-o dacă o poate însoți. Ea a încuviințat.

— De ce nu ?

După o sută de metri, ceilalți s-au despărțit. Mergeau amîndoi tăcuți printr-o mahala înfundată în noapte.

— Am ajuns ! spuse, deodată, fata, oprindu-se în fața unor uluci proaspăt vopsiți.

— Aici ?

— Da !

Rămase în fața ulucilor, nehotărîtă. Dar asta a ținut cîteva clipe...

— Cu bine ! spuse dînsa și-i întinse o mînă bărbătească.

— La revedere ! șopti el, tulburat.

— Cînd ai timp, mai treci pe la „Mămica" ! (Așa i se spunea cîrciumii.)

— Da ! Da ! aprobă el și-i reținu puțin mîna.

Dar ea și-o retrase.

— Destul ! spuse, zîmbind. Somn ușor !

„Somn ușor"... astă-noapte tot așa i-a spus ! Și doar avea atîtea sub fruntea ei mată ! Nu-i plăcea fetei poza, povestea, patetícul. Altminteri, încercase destule experiențe : pe alta ar fi doborît-o numai cu una din ele.

După o săptămînă de la părăsirea căminului, au căutat-o agenții. Mamă-sa, o femeie simplă și sperioasă, à înmărmurit la vederea golanilor sîngerii care îi răscoleau casa. Și a rămas așa pentru totdeauna : stană de piatră. Medicii au tratat-o cu multă rîvnă la început, au dus-o prin spitale și prin servicii de radiografie, au continuat să-i facă injecții și au sfîrșit prin a ridica din umeri. Fata a veghiat multe nopți la căpătîiul mamei, și cînd s-a convins că boala e fără leac, s-a înapoiat în mica ei odaie din

subsol, reluîndu-şi viaţa obişnuită. În fiecare zi trecea pe la părinţi, încurajînd printr-o simplă strîngere de mînă şi o privire limpede şi hotărîtă pe tat-său, care, de la întîmplare, îşi cam pierduse minţile. Din puţinul ei salariu îşi mai ajuta părinţii. Ar putea pomeni fata şi despre „interogatoriile“ nesfîrşite care i se luau în cabinetul strîmt al inspectorului de poliţie, specializat în urmărirea socialiştilor. Era un bărbat voinic inspectorul, purpuriu la faţă şi cu o privire albastră, curată. Fusese el însuşi pe vremuri un militant al mişcării vechi, idealiste, dar, slab de înger, n-a putut rezista „interogatoriilor“ care i s-au luat şi lui, nici urmăritorilor. Repede-repede, adolescentul de atunci a consimţit să intre în rîndul asupritorilor. (Pilda a fost urmată şi de alţi cîţiva tineri, cărora le plăcea să fie mîndri de vocabularul lor socialist şi de vasta lor cultură : nu se simţeau deloc rău cu un asemenea bagaj între parlagii, asasini banali, dar de vocaţie, schimbaţi peste noapte în detectivi.)

Inspectorul mai păstra în glas dulceaţa vorbei moldoveneşti şi se slujea de expresii alese. Dar ştia să prelungească orele de interogatoriu şi să revie asupra întrebărilor, să stăruie asupra amănuntelor, să-şi chinuie — cumplit — victima, mereu cu zîmbetul pe buze şi cu aceeaşi lumină albastră şi pură în ochii destinaţi, poate, altui spectacol.

Cînd termina ancheta fără izbînda dorită, îşi trimitea omul înapoi la arest, după ce-i oferea o ţigară şi chiar o cafea. Acolo, însă, în bezna beciului, nimeni nu ştia ce se petrece, şi el, inspectorul, mai puţin decît toţi ceilalţi ; a doua zi arestatul revenea în strîmtul lui cabinet cu ochii vineţi, cu mîinile umflate, cu dinţii sparţi sau cu falca ruptă. Ce e ? Ce-i cu el ? Dulcele lui accent moldovenesc se revolta, inspectorul zbiera, bătea cu pumnii în masă !... Nimeni nu-l putea lămuri. „Oamenii“ lui au continuat interogatoriul arestatului în celulă, asta-i tot !

Ea a păţit-o întocmai ca atîtea din tovarăşele ei care începeau pe mîna specialistului. La început ţigări şi cafele, apoi întrebări şi reveniri, şi la sfîrşit „continuarea“ în beci. A apărut cu un obraz mutilat, cu o durere la rădăcina părului şi în coaste. Cînd i-au dat drumul, unii dintre camarazii ei mai tineri au scrîşnit din dinţi : inspectorul trebuie ucis încă la noapte. Douăzeci de cuţite i se vor înfige în

trup. Nu „oamenii“ lui, nu bestiile acelea simple care-și măcelăresc victimele în bezna arestului poartă vina, nu ! Singurul vinovat e asasinul cu ochi albaștri, care are setea crimei în sînge, numai el !

Fata îi asculta, calmă, și le răspundea simplu că asasinarea inspectorului, operație ușoară, la urma urmei, n-are nici un rost și nu e o faptă demnă de ei ! Ei sînt doar socialiști, oameni de știință, nu numai de credință, care judecă, deci, altfel decît neinițiații.

Inspectorul este vinovat ? Deloc ! El este în slujba societății de azi, a stăpînitorilor și conducătorilor rînduielii proaste. El însuși n-are nici o însemnătate. N-are de partea lui nici măcar fanatismul credinciosului pentru că n-are în ce crede. Inspectorul ăsta nu e un convertit, un partizan al reacțiunii, al burgheziei ! E o unealtă, atîta tot ! Prin urmare : nu e deloc drept să-l asasinăm, după cum n-are sens să fie asasinați „oamenii“ lui care bat, schilodesc și omoară ! Și asta ar fi foarte ușor : douăzeci de fanatici contra unuia din agenți ar izbuti întotdeauna, dar nici bestiile nu sînt vinovate. Și „oamenii“ ăștia, culeși de pe maidane, din ateliere mizere de mahala sau chiar din pușcării, sînt, la urma urmei, aceleași unelte în mîna stăpînirii. Atunci ? Singura lor răzbunare — a tovarășilor — e să-și sporească munca. Asta-i tot. Vorbea atît de simplu și atît de hotărît, încît romanticii ei tovarăși se simțeau, la urmă, cam rușinați. Planul lor de asasinare a inspectorului și a agenților li se părea meschin, urît. Așa ar judeca orice micburghez, orice brută care nu privește mai în adîncul faptelor. Sfatul se termina tîrziu, în noapte. Fata se strecura singură în mica ei cameră de subsol, și acolo, ferită de priviri, își punea comprese reci pe capu-i fierbinte, pe obrazul lovit, pe fruntea rănită.

Ar putea spune multe și despre această izolare totală de viața timpului și a generației ei, de această lipsă de mîngîiere care împietrește inima încet-încet și ucide. Dar nimeni nu-și aduce aminte s-o fi auzit spovedindu-se, nimeni, nicăieri !

Acum, ciudat, tot așa s-a purtat : o scurtă întîlnire și „somn ușor“ ! Parcă a întîrziat în gura ulucilor atunci, în noapte, cînd a condus-o acasă ? Ține să revadă limpede scena, dar nu izbutește. Îl și supără ideea că n-a putut iz-

goni dintr-însul măcar acum, își repetă el supărat, imaginea fetei. Și grăbește pasul în noapte, apăsat, ca și cînd ar șterge cu el ficcare trăsătură a unui obraz pe care îl dorea pur și îndepărtat, cît mai îndepărtat...

...La „Pivnița dulce“ se adunase o parte din bandă. Intre cunoscuți, cîțiva „laici“ (așa îi numeau pe necunoscuți sau pe cei cu care băieții chefuiau întîmplător). Erau vlăjgani fără meserie, sau cu prea multe, care știau să bea cu temei și să se încaiere pentru și din nimic. Aveau pasiunea și vocația încăierărilor. Unul dintre ei, cel mai uriaș, se înfipsese în pragul cîrciumii și oprea cu un semn doar al degetului mic al mîinii pe birjari. Deshăma caii și-i băga în curtea cîrciumii. S-a înșirat, astfel, o duzină de trăsuri triste în fața localului. Toți îi cunoșteau meteahna și i-o respectau. Birjarii așteptau resemnați sfîrșitul, pe care îl cunoșteau dinainte, ca să-și reînhame caii și să pornească iar la drum.

Uriașul, după ce mai golea o sticlă, două de rachiu, lua găleata de apă, în care turna și alcool, și se ducea să sature, el însuși, setea cailor. Îmbăta dobitoacele, îmbăta, cu de-a sila, pe birjarii care tremurau la o simplă încruntare a ochilor lui roșii, și-apoi, cinstind pe fiecare cu bani mulți, îi „slobozea“. „Ești slobod !“ spunea el fiecăruia după ce-i ardea un picior în spate.

— Băieți, vorbi el, sînt numai în trecere p-aici ! Am vrut să vă văd și atîta tot !

Nu mințise. După vizita făcută văduvei, avea nevoie de o beție integrală, și asta n-o putea realiza decît în mijlocul bandei.

— În trecere ? mormăi cineva, nemulțumit. Aici, la noi, nu știm ce-i aia „în trecere“ ! Așa-i ?

Grupul încuviință fără convingere. Noii-veniți, îndeosebi, păreau cu totul străini de discuție. Ei strigau însă mereu :

— Are dreptate puștiu !

Pe nesimțite s-a contaminat și el de molima care lovise banda. A închis ochii și a băut repetat din paharele mereu umplute de băieți.

— Mă, frățioare, mă... îi vorbi bălanul... nu pricepi tu, mă, că trebuie să ne... ajungi ? Ești în întîrziere ! Um-

ple-l pînă-n vîrf ! Să-i sară ochii cui nu-l bea ! Așa ! Și ăstălalt, că-i mai mișto ! Bravo, mă ! Da' ăsta rubiniu ce cusur are, mă ? Și-acu ce mă-ta vrei ?

Băuse mult și-și simți capul învăluit în aburi. Îi plăcea căldura asta care îi muia oasele, dar în care se odihnea ca într-un pat.

— Ți-a venit nevasta, frățioare ! se auzi ca din depărtare, deși vlăjganul era lîngă dînsul și-i simțea cotul.

„Nevasta" ! Aha ! a sosit prin urmare și țiganul, un om negricios și spătos și veșnic îngîndurat. Îi plăcuse atît de mult privirea pierdută a lăutarului, în care stăruia o noblețe fără nume, încît îl poftea la toate mesele și la toate petrecerile bandei. Îl căuta, bea cu el un ceas, două și pleca tulburat. Banda îl poreclise „nevasta".

— Ți-a venit nevasta, mă ! n-auzi ?

Auzea, cum nu ? Întinse țiganului o mînă grea, care, pînă la destinație, se mai opri și pe umărul vecinului.

— Ce faci, dragoste ? auzi o voce, vocea care venea din depărtări incalculabile, de care se rușină și plînse.

— Mă, cioară, care-i cîntecu' lui ? vru să știe bălanul.

Țiganul îl privea însă în ochi și văzu tristețea inundîndu-l odată cu lacrimile, și mișcă, supărat, capul, în semn că nu spune.

Ah, era o poveste întreagă ! Lăutarul cunoștea un cîntec care începea și se termina cu această întrebare : „Amurezele mele, ce-am făcut cu ele ?" Cine-l auzea înnebunea. Nu-l cînta nimănui din bandă. Avea, susținea țiganul, alți oameni cărora le făcea el hatîrul ăsta ! Dar el, el, dacă vrea, n-are decît să-i pomenească, și gata ! cîntecul va suspina de pe buzele țiganului.

Nu ! Să nu i se cînte astăzi nimic !

Lăutarul pricepu și se ridică, timid și tăcut, strecurîndu-se pe ușă.

— Mă, vorbi unul dintre noii-veniți, cu gura umflată de carne friptă, bună-i fleica !

Înghiți, făcînd ochii mari, și-și șterse buzele încă pline de grăsime.

— Cînd mănînci de dimineață...

Tresări. „De dimineață“ a spus ăsta ? Prin urmare, altă dimineață ? A pierdut noaptea ? adică încă o noapte ? In acest timp fata obosește peste o „teză“, peste un raport al cine știe cărui congres internațional sau întocmind un manifest. O prind zorile la masă. Iar el... Se scutură indispus de acest gînd ca de o mustrare.

— Cînd mănînci de dimineață, repetă vlăjganul, ții capu' sus, ca tauru !

Unul din bandă îl privi cîteva clipe și-l corectă :

— Ca boul vrei să zici !

— Cum ? se răți vlăjganul.

— Ca boul ! stărui tînărul. Și ca să vezi că am dreptate... uite oglinda asta : bagă-ți ochii în ea !

Izbucni într-un rîs ca o bubuitură prelungită.

— Rîzi de mine, mă ?

— Eu ? se apără el. Eu ?

— Da' cine ?

— Cin' te-au făcut ! Āia — da ! poate au rîs de tine !

Vlăjganul, rușinat și prostit, își lăsă capul în pămînt și amuți.

— Băieți, vorbi bălanul, e timpul ! Vii și tu cu noi, ce zici ?

Uitase de toate, îndemnul tovarășului îl ameți. I se urca, de undeva, sîngele cald spre cap. Răspunse afirmativ, înveselit fără pricină.

Au pornit patru din bandă. Dimineața era încă tulbure. (O noapte întîrziată.)

— Aici ! șopti bălanul în fața unei căscioare vechi, cu fereastra la stradă. (Stradă obscură, pustie.)

— Cine intră întîi ?

Și tot bălanul hotărî :

— Tu, mă, piticule, că ești mai iute ! Să te văd !

Piticul lovi ușor în fereastră de trei ori. După cîteva clipe apăru la geam un cap ciufulit de femeie tînără. Avea un pui de zîmbet pe gură pe care voia cu tot dinadinsul să-l înlăture, dar nu izbutea.

— Șșș ! făcu ea, cu mîna la buze.

— Dacă a răspuns, e bine ! șopti piticul. Comisarul e încă de serviciu.

Și sări pe fereastra care se deschisese încet.

Cei rămași în stradă se plimbau, friguroși și enervați. Unul avea în mînă un fluier.

— Dacă vine sticletele, lămurea el, șuier scurt, și piticul își încheie pantalonii !

Apoi pomeni de virtuțile ascunse ale nevestei acesteia de comisar care putea suporta zece vlăjgani unul după altul, mereu nesăturată, mereu sprintenă și gata la dragoste.

— Cînd dă de cîte un golan mai arătos, îl și plătește ! vorbi cineva.

— Asta nu-i adevărat ! N-are de ce să-și plătească oamenii. Noi unde sîntem ?

Și rîse.

Altul din bandă cunoștea o bătrînă, văduvă de zece ani, care într-adevăr își plătea amanții. A fost o femeie spololită în cei treizeci de ani de căsnicie, mamă de fete măritate și de băieți cît bradul, însurați și ei, o femeie, în sfîrșit, care se pregătea de ultima plecare la vîrsta ei de șaizeci și mai bine de ani. Și, deodată, s-a aprins după băieți ! Îi alege ! Nu se culcă decît cu minori. Nu-i plac decît viței, puștii care n-au depășit douăzeci de ani.

— Da' pe mine crezi că nu m-a invitat ? izbucni unul, revoltat. Și doar am împlinit douăzeci și trei în cap !

— Atunci... să vă spun și eu... nu-i de lepădat. Eu am mers cu ea... Și am aproape treizeci !... Ei și ?... E destul de bine baba ! Vă spun : destul de bine ! Și nu face fasoane, nu închide ochii, nu zbiară, nu oftează, nu tremură...

— Da'... bișțari ceva ți-a dat ?

Cel întrebat scuipă gros în stradă, un scuipat de ocară.

— Da' ce sînt eu, mă, frățioare ?.. Mi-a plăcut baba, d-aia m-am dus ! A vrut să m-atingă cu gologani, e adevărat ! Așa se obișnuise, așa o obișnuiseră minorii, care n-aveau de unde să facă rost de bani pentru dame și găseau la ea, oricînd, punga deschisă. Dar eu m-am uitat o dată la ea și-a înghețat !... Nu m-am mai dus p-acolo !... Ajunge o dată !

— Ácu, dacă e vorba de babă, am trecut și eu p-acolo ! rîse bălanul. Femeie dulce, săraca, și cam bleagă ! Se curățâ la puști și o să rămînă lefteră repede-repede !

Tăcură. Frigul se înteţise.

— Mă, reluă bălanul, da' de ce dracu s-o fi aprins ea aşa, la bătrîneţe ?

— Mie mi-a spus... c-am întrebat-o ! vorbi cel care refuzase banii. A trăit, zicea, fără plăcere cu bărbatu-su, pe care îl iubea, timp de treizeci de ani ! Nu vrea să moară, zicea, fără să guste şi din asta !... Ştii ce mi-a mai spus ? Că de fapt îşi închipuie că-i place drăcia asta ! Adevărul e că-i place plăcerea puştilor, pe care îi simte, cu sufletul la gură, ahtiaţi de dragoste, ciineşte... A dracului muiere, dom'le !

Fereastra se deschise, piticul sări, aprins la faţă, pe trotuar !

— Fluierul ! ceru el tovarăşului şi se alătură de ceilalţi.

Bălanul dispăru la rîndul lui în odaia de unde începură să se audă gemete scurte.

— Aşa se întîmplă a doua oară ! spuse, în chip de cunoscător blazat, piticul. Să vezi ce-o să fie a treia oară !

Dar n-apucă să termine, cînd de pe celălalt trotuar se ivi silueta subţire a unui comisar. Se cam legăna pe picioarele-i nesigure.

Piticul şuieră, scurt. Unul din bandă ieşi în întîmpinarea sticletelui.

— Am onoarea să vă salut, dom'le comisar !

Omul se opri ca să-l privească înainte de a-i răspunde la salut.

Se păru că examinarea necunoscutului îl mulţumi...

— Bună ! făcu el, ducînd o mînă moale spre cozoroc, dar nu chiar pînă acolo.

— Vă rog să nu vă supăraţi. Piaţa de Flori mai există ?

Comisarul rîse. Un rîs de om simplu care a dat de-un naiv...

— Cum să nu *eziste* ? De ce să nu *eziste* ? De ce să nu *eziste* ? O iei la stînga şi apoi prima la dreapta : ajungi drept acolo. Da' pe cine cauţi ?

— Pe mătuşa mea ! răspunse, candid, băiatul.

— Eşti din provincie dumneata ? se interesă comisarul.

— Da ! Am picat astăzi, acu... şi nu ştiam unde-i Piaţa de Flori !

Între timp bălanul sărise pe trotuar, mulţumit.

— Ai fluierat tocmai la ţanc ! spuse el. Ce femeie !... Plescăi, trecîndu-şi vîrful limbii pe buză : Ce femeie !

Comisarul fu înconjurat de trei-patru băieţi. Îi privea nedumerit, dar amuzat, încă sub înrîurirea chefului de-abia spart.

— Dumnealor, mărturisi „provincialul“ cu acelaşi aer de „băiatu' mătuşii“, sînt nişte prieteni de-ai mei din copilărie.

— De şcoală ! îl rectifică bălanul.

— Şi de universitate acum !

Cînd auzi cuvîntul „universitate“, comisarul se încruntă :

— Studenţi, va să zică !

Îi fulgeră cu privirea.

— Altminteri, continuă „provincialul“, băieţi foarte liniştiţi : carte şi iar carte ! Vedeţi ? Nici şase nu e, şi-au şi pornit-o la şcoală !

Comisarul se învioră şi pe faţă îi apăru o lumină ca o aprobare şi ca o dezlegare a dezbaterii lui interioare asupra grupului. „Carte şi iar carte ! La ora şase se şi duc la şcoală ! Bravo ! Nu sînt, prin urmare, ticăloşi — scandalagii... Hm !“

— Şi ce urmaţi dumneavoastră ? voi el să ştie, clătinîndu-se puţin.

— Eu, spuse bălanul, Biochimia majoră.

— Şi eu Metapsihica !

— Eu m-am înscris la Terapeutica socială !

— Şi eu la Paleontologia minoră !

Îşi scoase chipiul şi se scărpină în mijlocul frezei, cam încurcată de cu noapte.

— Da' la Drept nu e nimeni ? se miră comisarul.

Bălanul îi surîse cu blîndeţe, ca unui neiniţiat.

— Păi, de drept, toţi sîntem la Drept ! E un studiu *y compris* !

— Aaa ! se dumiri omul. Tocmai !... Vreau să zic : Bine !

Piticul rămăsese cu gura căscată în faţa hainei neîncheiate a comisarului.

— Phii ! făcu el, desenînd cu mîna în aer un gest larg de admiraţie. Phii ! asta zic şi cu că-i stofă !

— Englezească ! răspunse modest comisarul, măgulit.

— Şi ce nasturi ! se minună bălanul. Nasturi ca ăştia numai la Copenhaga !

— Nasturi buni ! întări comisarul.

— Nasturi de Copenhaga ! stărui bălanul.

Omul îl privi vesel, dar încurcat de precizare : nu putea nici să întărcească, nici s-o înlăture printr-o lămurire definitivă. Cum însă ţinea sprîncenele ridicate, bălanul decise :

— Îţi spun eu, dom'le inspector : nasturi de Copenhaga !

Introducerea noului grad în convorbire îl încălzi şi-l bucură. Băieţii surprinseră noua mişcare dinlăuntrul omului şi piticul le făcu pe deasupra capului un semn : „Merge !“

— Dom'le inspector, vorbi el moale, ne gîndim că pînă la un ceas mai potrivit pentru vizite... să luăm ceva... ştiu eu ? o cafea cu lapte... un...

Bălanul îl întrerupse, îndulcindu-şi vocea :

— Nuu... un lapte simplu ! E foarte sănătos !

— Bine, cum vreţi voi !

— Nu cumva ştiţi, dom'le inspector, vreo... lăptărie... ceva, p-aici ?

El cunoştea lăptării în cartier cu zecile. Dar cu băieţii ăştia dezgheţaţi şi simpatici ar bea mai bine un vin...

Îşi trase mustaţa, îngîndurat.

— Dom'le, spuse el, v-aş sfătui să luăm un vinişor şi o fleică !... Hm ?

Cei patru se priviră miraţi şi avînd aerul stingherit, deşi ochii le rîdeau.

— Bine ! Cum spui dumneata, dom'le inspector !

— Atunci, haideţi cu mine ! se decise comisarul. Este aici un local bun... şi-are şi fleici... Scoase un sunet de plăcere din buzele ţuguiate : Ceva... mişto !

— Cum îi zice localului ?

— „Pivniţa dulce“ !... celebru local !...

Băieţii, ridicînd din umeri şi minunîndu-se, consimţiră.

— Dacă spui dumneata !...

— Dumneata trebuie să te pricepi !

— Cum zici dumneata !

— Ce ne facem noi fără dumneata !

Comisarul, mîndru, străduindu-se zadarnic să-şi menţină bustul într-un echilibru aproximativ, făcu, elegant, cale întoarsă, urmat de tineri.

La „Pivniţa dulce“ restul bandei primi pe răzleţiţi cu urale.

— Cum a fost, mă ?

— V-aţi răcorit ?...

Dar piticul închise un ochi, mişcînd uşor capul spre comisar, şi şopti :

— Şeest ! Iar către acesta, surprins : Sînt beţi cu toţii, dom'le inspector, aşa-i ?

Omul ridică, tolerant, din umeri şi rîse.

— Aşa-i aici... te cunoaşte, nu te cunoaşte, te atacă ! Dar eu vorbesc cu patronul să ne dea camera din fund şi să nu ne supere nimeni ! Hei, 'mneata !...

De la tejghea se porni spre grup o matahală bărboasă. Gifîia.

— S'trăiţi ! spuse el comisarului. Porunca !

— Uite ce-i... am venit cu nepoţii !... Vreau să-mi dai camera din fund... să nu ne deranjeze nimeni !

— Prea bine ! Poftim !

Comisarul porni iar în fruntea grupului.

Cîrciumarul le deschise o uşă înfundată în perete şi ei pătrunseră într-o odăiţă proaspăt văruită, de unde abia plecaseră chefliii : se mai simţea miros greu de vin, de tutun şi de sudoare.

— Ai avut clienţi şi-aici ? se interesă comisarul.

— A fost ceva ! mormăi el. *A* fost şi dame !... Au spart la pahare cu nemiluita !... Ştii-mneata ! făcu el cu înţeles, fiecare cu boala lui !

Comisarul păru că n-ascultă partea finală a explicaţiilor cîrciumarului şi comandă, pe un ton schimbat, vin şi fleici la grătar.

— Să vie şi lăutarii ! strigă el, frecîndu-şi mîinile.

Băieţii, în timp ce el vorbea patronului, şoptiră ceva. Unul, cel ce nu sărise fereastra, se ridică.

— Mă-ntorc imediat ! se scuză tînărul.

— Se duce la covrigi ! Îi plac covrigii dimineaţa, fie că bea ceai, fie că bea vin ! îl lămuri bălanul.

Comisarul, adînc nedumerit, ridică iar din umeri.

— La covrigi ? Bine, puişorule, du-te ! Adu-ne şi nouă cîţiva mai prăjiţi ! spuse, surîzînd.

Turnă vinul în pahare şi oftă :

— Studenţi... ehe ! studenţi !

Şi bău repede, înduioşat de propria-i soartă.

— Eu n-am avut parte... d-asta ! Şi cît doream şi eu să fiu student !... Da' lasă, mai e timp ! Am să dau *exa-mene* în particular ! Merge, băieţi ?

— Cum nu ? îl încurajară tinerii, zgomotos şi împrieteniţi în căldura cîrciumii şi a băuturii.

...Se ridicase, cutremurat de-un fior. Îl urmărea o viziune : a camaradului din bandă în pat cu nevasta comisarului, fierbinte sub plapuma groasă.

— Ce e, mînzule ? se miră comisarul.

— Nimic ! Mă întorc imediat !

Bălanul îi făcu un semn din ochi : de încuviinţare ! Apoi îi strecură pe sub masă fluierul.

— Da' un' se duce şi ăsta ? voia să ştie comisarul, cam nemulţumit.

Piticul se aplecă spre urechea lui şi-i şopti ceva, făcînd gesturi scurte.

Comisarul holbase ochii, impresionat.

— Ce vorbeşti ? făcu el, privindu-l compătimitor pe tînăr.

— P-onoarea mea !...

— Şi de cînd ?

— De trei ani... uite, la Paşti împlineşte trei ani de cînd i s-a întîmplat prima dată !

— Ţţţ ! Ţţţ ! Ţţţ !... Du-te, iubitule, spuse comisarul. Du-te şi vezi-ţi de treabă. Încet-încet !...

Se ridică, îl luă de mijloc şi-l conduse spre ieşire.

Înainte de a-i deschide uşa, îl îmbărbătă :

— Să nu te grăbeşti ! Te-ntorci cînd poţi ! Noi te-aşteptăm ! Nu-i nimic !

El îl privea mirat, nebănuind ce i-ar fi putut spune piticul. Se mulţumea să dea din cap, surîzînd.

— Mîine, sau cînd poţi, du-te la un doctor mai bun... Aici e oraş mare... găseşti cîţi vrei !...

Îi mulțumi și ieși repede, privind cu teamă în urmă-i. Dar nu se vedea nimeni.

Ajuns pe uliță, o găsi și mai puțin vie în acel început de dimineață rece și întunecoasă. Trecu pe lîngă fereastră. Din odaie se auzeau șoapte. Nici un geamăt. Prin urmare : s-a isprăvit ! Ah, de-ar sări mai repede, ticălosul !

Vinul, oboseala, răcoarea dimineții, întîlnirea cu bărbatul amețit și încrezător, evocările aprinse ale aventurilor băieților, toate acestea îi biciuiau sîngele : îi era foame de femeie, de orice femeie, și mai ales de aceea care aștepta în pat, sub plapumă, ivirea amanților în serie. Nu mai fusese niciodată aici ; nu știa cum arăta la față ; nu voia nici măcar să și-o închipuie într-un fel sau într-altul; nu-i păsa de nimeni și de nimic — o voia, sălbatec, o voia, atît. Inima îi bătea dezordonat, picioarele îi tremurau, ochii i se măriseră, ca de spaimă.

Iată-l, lunganul a sărit, vesel și liniștit, pe trotuar.

— Ține fluierul ! i-a strigat, scurt, incapabil să adauge un cuvînt.

Celălalt ar fi voit să-i vorbească. Șoptise chiar ceva, dar el nu pricepea nimic, îi era cu neputință să prelungească o clipă măcar starea lui de nebunie.

Dintr-o săritură fu în odaia încă neluminată a femeii. Patul era chiar lîngă fereastră. Sub o pătură albă, un cap blond, plin, surîzător și puțin speriat. Ochii îl priveau neliniștiți și parcă voiau să-l îndepărteze. Dar el nu cunoștea nici o stavilă. Îmbrăcat, cum se afla, dar fierbinte, trecu sub pătură, alăturea de trupul moale și săturat de dragoste al femeii.

...Îl durea capul, îi vîjîiau urechile, îl întrista greața care i se urca spre gîtlej.

— Dar... dumneata... tu... cine mai ești ? izbuti să rostească nevasta comisarului. Nu te-am mai văzut !... Și... și... p-ormă... ne-a fost vorba altfel... Cel mult trei... așa ne-am înțeles !

El zîmbea cu o figură de nerod.

— Și... așa de... repede !... ești cam bolnav dum... tu !... Arzi ! Ai călduri !

El o privea, o asculta, dar nu știa ce să-i răspundă.

Femeia scoborîse, trecuse după un paravan, se spălase și iat-o acum șezînd turcește pe un colț al patului răvășit.

— Cine ești, mă, copile ?

Îi mîngîia fața. Avea degete frumoase, dar neîngrijite. Desigur, femeia gătea singură.

Era înaltă.

— Cine ești, mă, băiete ? repeta ea mereu. Se simțea oarecum neliniștită.

După cîteva minute spuse.

— Cară-te ! Te pomenești că vine ! Renunțase la orice lămurire. O cuprinse panica : E tîrziu ! E timpul să vină !

— Afară m-așteaptă un camarad ! reuși el să-i șoptească. Are să fluiere !

Și-i strînse mijlocul, voind s-o sărute. Îi tremurau mîinile, își auzea bătăile inimii, repezi.

— Nu ! Mi-e frică ! Ajunge !... Tu ești dintre-ai lor, așa-i ?

El înclină capul.

— Bine ! Să vii altă dată ! Mîine, poimîine ! Azi ajunge ! Mi-e frică ! Nu mai pot !

El stărui. O ținu strîns în brațele lui, care tremurau, îi căuta gura cu gura lui aprinsă. Ea îi simțea mirosul neplăcut al vinului trezit și-l îndepărtă cu oarecare delicatețe.

— Nu ! spuse hotărît femeia și se ridică, dreaptă și voluntară. Nu !

Se luminase de-a binelea. Privi odaia. Nimic deosebit. Odaie de mahalagii mai înstăriți. Într-un colț, un pian.

— Cînți la pian ?

Femeia clătină capul ca și cînd s-ar fi apărat de-o imputare.

— Nu ! E electric ! *Dumnealui* îl pune ! Îi place ! E cam bețiv dumnealui !

În perete, un grup de școlărițe în șorțuri albe. În primul plan, capul, poetizat, al femeii.

— Am fost la menaj !... Am reușit întîia ! îl lămuri ea, oftînd.

Deasupra capului, o fotografie în mărime naturală : comisarul, strălucitor și radios, alături de nevastă-sa, prea pieptănată și prea statuie.

— De mult ?

— De-acu zece ani, cînd ne-am luat !

Era o femeie simplă, care vorbea cît trebuie, eliminînd din discuţie tot ce i se părea de prisos.

Ar fi vrut să ştie de ce primeşte amanţi în serie, de unde îi vine frenezia asta sexuală, ce minune se zbate în sîngele ei, dar femeia era atît de obişnuită, atît de simplă, atît de firească, încît întrebarea îi amuţi pe buze.

Ea păru că-i ghiceşte gîndul.

— M-or fi vorbit de rău, pezevenghii !... spuse ea într-un tîrziu. Hm ! Crezi că sînt o... dezmăţată !... că-mi trebuie o herghelie !... Hm ! Să nu-ţi închipui asta... Dacă te-am primit şi pe dum... şi pe tine, e că te-am văzut aprins şi... năuc... şi copil... şi mi-ai plăcut ! Pricepi ? Mi-ai plăcut !... Tu, da ! tu poţi veni şi mîine, şi poimîine, cînd vrei !... Dar ei, ei nu intră totdeauna aşa, ca acum, uşor ! Nu ! Foarte des găsesc fereastra închisă, bine-nchisă ! Pricepi ?

Ar fi vrut să ştie de ce primeşte, însă, trei la rînd ? Ocolind, o întrebă, în sfîrşit, dacă e atît de... nesăţioasă ? atît de femelă... dacă-i atît de nestins focu-i lăuntric ?

Femeia rîse cu o sinceritate, cu o naturaleţe desăvîrşită.

Numai o nevastă simplă, de mahala, e în stare să rîdă astfel.

— Aş ! Da' nu-s deloc aşa ! Ar putea să treacă o viaţă de om şi să n-am nevoie de bărbat !...

— Atunci ? Atunci ? vru să ştie el. De ce ?

Ea ridică din umeri.

— Uite-aşa !... Cîteodată, nu-ş' ce-mi vine, deschid fereastra... la întîmplare. Sînt singură, în casă e întuneric şi încerc s-adorm. Dacă-mi pică băieţii-n pat — că numai ei ştiu potriveala — bine ! Dacă nu, adorm iar şi nu mă trezesc decît cînd vine dumnealui de la slujbă !...

Tăcu. Atît ? „Uite-aşa !... Nu-s' ce-mi vine !"

O privi mult, în adîncul ochilor ei fără culoare sau, poate, multicolori. Ea îşi plecă privirile în pămînt şi de-abia atunci îi observă el genele, lungi, foarte lungi şi de o rară frumuseţe. Pe nesimţite s-a pomenit cu dînsa vorbind. A fost de la o vîrstă fragedă (de-abia terminase menajul) „artistă" la un cabaret obscur din apropierea

gării. Mai mult țărancă decît orășeancă și mai mult „fată de consumație“ decît artistă. Știa să „spuie“ o romanță, două, și mai multe cîntece fără perdea. Se rușina, nevoită să le cînte, dar așa se învoise cu armeanul care ținea localul, și n-avea încotro. Era mereu fîstîcită cînd se urca pe scenă și nu știa ce dracu să facă ea cu mîinile? Ba le ținea încrucișate pe piept (patronul o repezea: unde mă-sa se trezește? la școala de menaj sau la cabaret?), ba le ținea aliniate de-a lungul rochiei (ce e asta? atitudine, se răstea patronul), ba le bălăbănea de colo pînă colo, speriată și acrită. Era mai ușor după program, cînd se așeza la masa chefliilor și le cînta la ureche, așa cum știa ea. Clientului îi era cu totul indiferent ce făcea ea cu mîinile, nu?

El o aprobă binevoitor.

Încurajată, femeia continua spovedania, cu foc... Să nu-și închipuie cumva că era de lepădat, chiar ca artistă și chiar cu groaza pe care i-o stîrneau mîinile, nenorocitele ei mîini, destul de frumoase (nu?), dar neînstare de o atitudine! Nu! era căutată de un public ciudat, de băieți de bani gata, tineri boieri și de boieroaice franțuzite, care, după ce se amețeau bine în localuri subțiri din centru, ascultînd „diseuri“ rafinați și artiști autentici, descindeau acolo, în cabaretul vizitat de obicei de negustori provinciali, grași, de mărunți vînzători de prăvălie, de bătrînii cartierului și de pătura mijlocie a funcționărimii. Aristocrației e drept că rîdeau de ea. „S-o vedem, spuneau în haz, și pe marea... artistă!“ Și-o aplaudau, strîmbîndu-se de rîsul care îi îneca de cîte ori mîinile ei se bălăbăneau prea urît sau de cîte ori rămînea cu privirea aiurită în sală, uitucă și mută. O aplaudau, o bisau și se amuzau mai bine decît oriunde aiurea. Veneau numai pentru ea; o căutau, întrebau dacă mai e mult pînă ce iese pe scenă; era destul ca ea să se ivească pe estradă, pentru ca boierii să izbucnească în hohote de rîs. Femeile țineau să știe, d-abia stăpînindu-și rîsul, unde își confecționează dînsa „toaletele“; dar pantofii ei originali? Ah! și ce coafură!...

Ea se zăpăcea, înțelegea că aristocrații ăștia își bat joc de dînsa, dar răspundea cuminte, ca la școala de menaj, și, tot ca o „premiantă“, indica adresele de croitorese

amărîte de cartier și ateliere de încălțăminte „fină“ de mahala... Patronul ar fi zvîrlit-o de mult în stradă : nu-i place deloc cum cîntă și cum „spune“ ; dar aristocrații nu l-au lăsat.

— Păi văd, se mira el, că rideți de ea !

— Tocmai d-aia te rugăm s-o ții ! Tocmai d-aia venim și noi aici, nerodule, ca să rîdem ! În tot orașul, la toate cabaretele de centru, nu mai avem de cine rîde ! A rămas numai podoaba asta, de care putem și noi rîde, și vrei să ne-o gonești ?

A continuat, prin urmare, să „spuie“ romanțe, să cînte „fără perdea“ și să-și bălăbănească de colo pînă colo bietele ei mîini, frumoasele ei mîini.

Acolo a cunoscut ea „banda“.

Buni băieți, inimoși și destul de cheltuitori ! Se culcase aproape cu toți, dar niciodată, pe vremea aceea, cu mai mulți dintr-o dată, asta nu ! Într-o noapte cu unul, într-alta cu altul ! Se împrietenise chiar cu ei. Au luat-o și la ceainăria unde s-a întîlnit cu actrița bătrînă, cu Sfîntu-Sfinților și cu toată clientela „ambulanților“ și a tinerilor fără căpătîi care știau să bea, să-njure, să iubească și să se bată ! Se mira că nu l-a văzut și pe el în bandă măcar o dată ! Sau poate l-a văzut și l-a uitat. Se întîmpla să fie atîția laolaltă, că nu-i mai ține minte. Cînd îi mergea greu, cînd n-avea clienți mai darnici și trebuia să-și plătească odaia sau lăptarul, sau vreo rochie, „banda“ o salva : făceau băieții colectă.

Se mira ? Nu știa asta ? Și totuși așa o ajutau ! Venea piticul și se răstea la ei : „Fraților, moare știoarfa, și-am venit cu daibojul. Ficcare dă ce poate !“ Și-i aducea, săracu', bani, și se ducea cu ei în dinți la portarul hotelului, care o vestise, din ajun, că-i închide camera, sau la modista revoltată de întîrziere, sau la croitoreasa nerăbdătoare. Pe unul nu-l iubea mai mult decît pe altul. Nimeni nu trebuia să se supere. Meseria și-o făcea cu „trecătorii“, cu provincialii sau cu bețivii de ocazie, care trăgeau o dată pe lună sau o dată pe an chiulul domiciliului lor cumsecade. Cu „banda“ era în alte legături : era un fel de confidentă a lor, care, din cînd în cînd, le mai oferea și trupul, în afară de alte mici servicii. Unuia îi spăla rufele, altuia îi lucra o pereche de ciorapi de lînă ; care

n-avea unde să doarmă găsea întotdeauna loc pe canapeaua ei.

Tot la cabaret s-a cunoscut și cu bărbat-su.

Într-o noapte, imediat după război, au năvălit în local o duzină de marinari străini beți. La ușă, cîțiva clienți pașnici, între care și puțini din bandă : doi „ambulanți", mulțumiți de ziua care s-a încheiat cu un cîștig destul de bun, un scamator de bilci și trei „băieți", adică trei „băutori de onoare", fără nici un rost pe lumea asta, fără casă, fără familie, adevărate păsări de cabaret.

Marinarii au chemat toate femeile, au cerut muzicii să le cînte numai lor și au început să spargă sticlele. Fetele, obișnuite cu asemenea capricii, s-au dovedit înțelegătoare. Una, care fusese chelneriță pe vapoare străine, le-a cîntat englezește. Marinarii au scos chiote de bucurie, au sărutat-o și i-au umplut poșeta cu bani. Toate s-ar fi sfîrșit cu bine dacă marinarilor nu le-ar fi venit gustul s-o invite și pe dînsa.

A venit surîzătoare, hotărîtă să-și rotunjească și ea portofelul cam gol.

Dar bețivii îi cerură să cînte întocmai ca tovarășa de local, englezește. A ridicat din umeri. Nu știe, adică, englezește. Marinarii s-au uitat chiorîș la ea.

„Să știe !" a poruncit unul mic și îndesat, al cărui gît dispăruse undeva sub veston și guler. (Ține minte și azi mirarea care a cuprins-o văzîndu-l fără gît.) Cum ea rîdea, ca să-l îmblînzească, marinarul, turbat, a lovit-o. În pîntec a lovit-o, cu piciorul, răsturnînd masa, cu sticle și pahare cu tot. Ea a rămas lată pe podea. Au sărit băieții din bandă, care mînuiesc bine cuțitele. Englezii au zvîrlit pumni tari în obrazul lor, pe unii începu să-i podidească sîngele, și au băgat mîna în buzunar, după revolvere, dar băieții, care nu știau jocul, aveau alt meșteșug. Mai toți marinarii au fost „zgîriați" destul de adînc. S-a dat alarma, au sosit jandarmii și poliția. Cine crede că-i conducea pe paznici ? Domnul comisar ! Pe englezi i-a legat burduf, pe „băieții" din bandă i-a lăsat în pace (ea a dat mărturie că numai bețivii purtau vina nenorocirii), și toate s-au isprăvit la „un păhărel".

Comisarul era bine legat, într-o haină curată, care-i făcea niște umeri de uriași și un piept de războinic. Avea

și o pereche de mustăți mari, stufoase, bărbătești. (Să-l privească bine : fotografia e de atunci.) A băut cu el, i s-a plîns de „brutele“ alea care au silit-o să cînte englezește, și la urmă „i-a spus“ la ureche o romanță veche, de l-a făcut să plîngă ca un copil. Bineînțeles, a invitat-o la dînsul. Dar ea — o să se mire, nu ? — ei bine, ea l-a refuzat ! Comisarul a pălit, s-a fîstîcit, nu mai putea îngîna o vorbă : nu merge decît cu clienții obișnuiți și din cînd în cînd cu prietenii din bandă (din filotimie), dar pe el chiar din clipa ceea simte că-l iubește și nu poate să i se dea.

Îl iubește ? Comisarul a devenit purpuriu. Era mișcat. Nimeni, așa mărturisi el mai tîrziu, nu i-a mai spus că-l iubește !

Dar de ce privește așa ? Își închipuie că l-a mințit pe comisar ? Nu, ferească Dumnezeu ! I-a spus adevărul ; îl iubea și-l iubește încă ! Ah, ochii ăștia o supără. De ce se culcă, vrea să știe, poate, cu băieții din bandă ? Dar bine : nu i-a explicat ? Băieții sînt prieteni, sînt ca și cînd n-ar fi ! Nu simte că-și înșală bărbatul culcîndu-se cu ei. Din cînd în cînd lasă fereastra neîncuiată. Nici ea nu știe de ce... Dacă l-a înșelat cu adevărat, a fost acum, cu dînsul ! Pentru întîiași dată, de la nuntă, a primit în pat un străin. De ce ? L-a văzut arzînd în tinerețea lui sălbatică și... i s-a făcut milă ! Da, da ! ăsta-i adevărul ; i s-a făcut milă de el, l-a crezut în stare să-și dea sufletul acolo dacă n-ar fi strîns-o în brațe. Și atunci a consimțit... Dar să termine povestea. Comisarul s-a arătat băiat bun, înțelegător.

— Mă iubești tu pe mine, fă ? a întrebat-o, zăpăcit, roșu de bucurie, pierdut cu ochii în ochii ei fără culoare, sau multicolori.

— Ți-o jur că te iubesc !

Au făcut nunta chiar a doua zi. El nu i-a mai îngăduit să cînte la cabaret. Au închiriat casa asta, au mobilat-o cu ce avea el la îndemînă și au trăit foarte bine. Ai lui — niște mahalagii — să-l omoare ! Auzi ? Să ia o „tîrfă“, o nenorocită care se vindea pentru un pantof sau cîțiva gologani, o curvă de proastă calitate ! Lui nu-i păsa, însă, și-i dovedea zi de zi că ține la ea ca la ochii lui din cap. „Ca la ochii lui din cap“, stărui femeia... În primele luni ale căsniciei s-a pomenit cu tot felul de trimiși ai armeanului : de ce nu trece cîteodată pe la local,

măcar așa, în clientă ? De ce s-a supărat pe dînsul? Că el o stimează și a stimat-o întotdeauna ! (Pișicher armeanul, căuta s-o măgulească.) Ea a răspuns că numai dacă bărbatu-su o va ruga să petreacă o dată la cabaret, va veni. Altfel, nu ! Ce se-ntîmplase ? „Aristocrații“ care veneau numai pentru ea acolo (ca să rîdă, firește, dar asta nu-l interesa pe patron !) au întrebat mereu de ea. Cînd au aflat că s-a măritat cu un comisar, hazul a fost și mai mare. Se tăvăleau de rîs boierii. Și i-au făgăduit bani mulți dacă o aduce cu bărbat-su : s-o vadă cum îi șade nevastă de sticlete ! Poate că, odată intrată în local, o convinge armeanul să cînte iar ceva și-atunci mîinile ei s-ar bălăbăni, ca pe vremuri, de colo pînă colo și ar fi frumos !...

Ea l-a simțit și l-a repezit : nu ! nu merge ! Au mai venit pe la dînsa și unii vechi clienți (patronul le dăduse adresa !), dar ea i-a luat la goană. Nu le e rușine porcilor ? E măritată, dînsa, și-și iubește bărbatul !

Într-o seară s-a pomenit chiar cu armeanul. Era plin de dulceață în voce, ticălosul. Foarte bine, zicea el, că-și iubește bărbatul, „domnul comisar“, cine nu-l cunoaște ? e un om bun, un soț cuminte și un suflet — da ! da ! — un suflet ! Dar el nu-i cere nimic, la urma urmei : să-l convingă să vină într-o noapte la cabaret. „Aristocrații“ se prăpădesc după dînsa... Ce zice ?

Femeia l-a ascultat liniștită, și cînd armeanul a sfîrșit, i-a răspuns, fără a ridica tonul, așa, încet și dulce, cum i-a vorbit și dînsul, că-i pare foarte rău, dar nu poate să vină deocamdată la bar nici măcar „în clientă“.

Armeanul a plecat mofluz.

Dacă o duce bine cu dînsul ? Hm ! ar duce-o bine dacă n-ar bea, dar bea omul ei ! Cînd rămîne o zi în casă, biruit de oboseala nopților nedormite și de otrava vinaților înghițite fără socoteală și fără alegere, e foarte omenos și plin de duh. Atunci pune dumnealui pianul electric și, sorbind dintr-o cafea, își dă drumu'... Are voce comisarul ! Păcat, hotărît, păcat, că bea ! Dacă îl prinde în vreo cîrciumă, îi face hai ! Caută să-l dezobișnuiască. De cîte ori se întîmplă asta, omul se întoarce, umilit și pocăit, acasă, îi sărută mîna și o roagă să-l ierte... Ea-l iartă, n-are încotro : îl iubește !

Femeia pronunță cuvintele cu o resemnare adîncă. Ar face, ar putea adică să facă altceva dacă îl iubește ? Să nu se îndoiască o singură clipă : nu spune decît adevărul !

O privea și înțelegea că nu mințea.

Deodată, privind la ceas, femeia sări înspăimîntată.

— Doamne, Dumnezeule ! mi-am pierdut capul ! E tîrziu, trebuie să pice acum !

Îl imploră să plece ! De ce să sară pe fereastră cu sufletul la gură ? Pe dînsul îl îngăduie să vină oricînd ! Să-i spună numai cu o zi înainte. Uite, îi dă un semn : cînd are să găsească transperantele puțin ridicate, să știe că-i singură ! E atît de tînăr, atît de aprins !...

Îi sărută fruntea, matern, și-l împinse spre ușă.

Sărutarea îi răscoli sîngele, care fierbea acum ca la întîia lor înlănțuire.

— Dragă... dragă... bolborosi el, nu vine nimeni ! Știu eu ! Apăsă pe cuvinte : Știu eu !

Femeia îi zgîlțîi umerii.

— Ce știi ? Repede ! Ce știi ?

Cu vocea scăzută, tremurînd, el îi povesti întîmplarea băieților cu comisarul.

Femeia îngălbeni.

Se repezi la garderob, răscoli printre rochii și, în cîteva clipe, i se înfățișă o femeie bine îmbrăcată ; ceva mai înaltă, parcă, și mai puțin ademenitoare în taiorul ei negru și în pălăria cam mare, cam de profesoară provincială.

— Și un' s-au dus ?

— La „Pivnița dulce !“

Ea cunoaște bine localul ăsta, a fost odată cu întreaga bandă acolo și ține bine minte ! A petrecut cu băieții o zi și două nopți în șir.

Dar acum o înecă mînia.

El o roagă să nu-i spuie bărbatului de unde a aflat că-i la cîrciumă... Să nu-i spună ? Dar cum ar putea să-i spună, chiar dacă ar voi ? Fața i s-a înseninat : Mînzul !... Auzi ! Să nu-i spuie ! Da' asta se-nțelege de la sine !

— Acum... căreli ! porunci dînsa, și de astă dată tonul ei era atît de categoric, încît el nu mai stărui.

Se înclină și ieși. Din prag se întoarse :

— Transperantele ! Nu uita semnul !

Femeia îl dojeni cu degetul :

— Fii cuminte !

N-a mai avut timp să se dumirească asupra acestui răspuns în doi peri. Femeia ieșise în stradă și el trebuia să-și întîlnească tovarășul de-afară.

Băiatul înghețase.

— Ce-a fost asta, mă ? îl întîmpină celălalt, bosumflat. Dragoste cu repetiție ? Ce, ați înnebunit, mă ? Credeam că mor, mă ! Și nu s-a prea auzit nimic ! Ia spune ce-a fost ? D-aia ți-am dat pleașca ? Să ne lași să înghețăm în uliță ? Păi nu cunoșteai regula : o dată și gata ? A ? Ia spune, ă ?

Voi să răspundă. Dar d-abia deschise gura, că tovarășul îl năpădi cu o altă avalanșă de imputări și de întrebări :

— Credeam c-a înnierlit, mă ! Sau poate ai căzut tu, lat, pe scînduri, să te ia dracu, nu mai pricepeam nimic ! Am tras cu urechea. Liniște. Unde ați fost, mă, și cum a fost ? V-ați culcat pe jos, așa-i ? Asta e, mă, fraiere, mă, pe jos v-ați iubit, ca dobitoacele, mînca-v-ar șobolanii ! Sau poate a prins cîrlig la tine ? Ce zici ? Te pomenești ! Fată bună este ! Inimoasă și „damblagie“, ia vezi ? nu cumva ai dat-o gata ! O să ne-nchidă fereastra, hoțule, din pricina ta ! Da' ia spune, mă, odată, nu mă frige atîta ! ce-a fost ?

Îl rugă să tacă. Numai dacă tace poate să-i vorbească... Nu vede că îi e cu neputință să articuleze un cuvînt ?

Tace ? Așa, bine !

Și-i povesti, pe scurt, întîmplarea.

Celălalt rîse :

— Mă, pușt iule, mă, să știi că s-a scrîntit rău și fata asta ! A înnebunit, s-a prostit, s-a dus dracului ! Va să zică d-astea îți cîntă ea ?

Rămase gînditor cîteva clipe. Apoi, foarte încet și foarte convins :

— Mă, să nu te mire dacă o fi așa cum spune ea ! Poate că-și iubește bărbatul. E o femeie cinstită în felul ei ! Cînd se culcă, din cînd în cînd, cu noi, e ca și cînd s-ar lăsa sărutată sau mîngîiată de un frate, de un unchi. Numai cu tine... ai fost singurul !... Da' și tu... din ban-

dă !... asta a înțeles-o ea !... în sfîrșit... Își iubește bărbatul !...

Frigul dimineții îi apăsa, material, pe umeri și li se strecura sub cămașă.

— E o fată bună ! continuă celălalt un gînd început parcă de mult.

Uitase de tovarăș. Mergea cu pasul rar, cu privirea în pămînt, uimit de propria-i descoperire !

...Cînd s-au înapoiat la „Pivnița dulce“, cheful era în toi. Băieții, beți și zăpăciți, cîntau și dansau în jurul comisarului, care, în picioare, cu sabia scoasă, le arăta cum a comandat el vestita expediție împotriva marinarilor englezi, care, cu zece ani înainte, au devastat barul din dosul gării.

— Ui-șa, fășș !... fășș !... fășș !... Praf... de ei ! Jar !... Îi lămurea, adică, în ce chip s-a desfășurat lupta și cum a biruit : Ui-șa.... u... ric... ! fss !... fășș !... Altu... p-ei bă... ți ! Și cu mîna arăta cum cădeau marinarii, unul peste altul. To' colo... am cuns... cut... nvasta !... Vorbea printre dinții strînși : Femeie !... B... boană !

— Nouă ne-o spui ? făcu gros piticul.

Comisarul îl privi cu ochiul tulbure.

— O... o... cunoști ?

Piticul ridică din umeri :

— De unde ? Dar te credem pe cuvînt !

Comisarul surîse, liniștit.

— Băieți, porunci piticul, să-i ardem o „parolă“ în onoarea victoriei de la cabaret ! Gata ? Un, doi, trei !

— Glonț ! Glonț ! Glonț ! răsună în cîrciumă parola.

— Ast' ce-i? bolborosi comisarul.

— În onoarea dumitale ! E o formulă sacră !

Omul, măgulit, înclină capul.

— Studenți ! șoptea el, clătinîndu-se. Studenți ! Apoi, răcnind : Nevasta mea-i o sfîntă !

— Sfîntă ! îl încuviințară tinerii.

S-au reașezat, iar comisarului i-au făcut loc chiar pe masă, unde fu urcat cu scaun cu tot.

El se împotrivise, dar băieții stăruiau.

— 'Mneata ești șefu' nostru... tata nostru ! spuneau ei, amețiți.

— O să cad, mă, copii !... gemu el.

— Tata cade, dar nu se rănește ! zbieră unul, înfruntîndu-l.

— Nu așa, mă, boule ! „Garda moare, dar nu se predă !“

— Care gardă ? sări comisarul și se mișcă nervos pe scaun, cît p-aci s-alunece.

— Garda de onoare ! i se răspunse. Garda veche, o știi ?

Comisarul înclină capul : o știe !

Deodată s-auzi un pocnet îngrozitor. Sub scaunul comisarului explodă o cutie de artificii. Omul se înclină într-o parte, alb, și apoi înlemni cu capul în piept.

— Apă ! Apă ! strigă cineva.

Îi frecară tîmplele, îi puseră o compresă la cap și îi muiară buzele într-o cană cu gheață.

Cu mare greutate omul își reveni. Deschise ochii, în care mai stăruia o spaimă adîncă, apoi așa, de pe scaun, fără a face vreo mișcare de împotrivire, vărsă lung și repetat, murdărindu-și hainele și împrăștiind în juru-i o duhoare infernală.

Fu luat de pe masă și întins pe două scaune.

El mulțumi băieților cu o figură — ciudat — mai deschisă, mai lucidă.

— Ce-a fost ? murmură el.

Băieții priveau cu aere mironosite unul la altul, ridicînd din umeri.

— Ce să fie ? țineau ei să știe.

— Explozie ! vorbi, de astă dată limpede, comisarul, căruia golirea stomacului îi făcuse bine, îl trezise parcă din toropeală.

— Explozie ? se mirară, în cor, băieții.

Unul, mai înfipt, izbucni în hohote de rîs, arătînd cu degetul spre comisar :

— Explozie ! Auziți, fraților, explozie !

Comisarul clipi de cîteva ori din ochii-i aproape curați.

— Dom'lor ! se rugă el, dom'lor ! sînteți studenți, ce Dumnezeu !... Mi-am pierdut mințile ? N-a fost... o explozie... aici, pe masă, sub scaunul meu ?...

Urmă o tăcere adîncă. Băieții îl priveau cu niște ochi nedumeriți în fețele lor lungi, de o candoare absolută.

— A fost aici o explozie ? se întoarse un lungan spre tovarăși.

Aceștia negară mișcînd capul de la stînga la dreapta.

Comisarul îi privea atent : hotărît, sînt băieți de ispravă, toți, și sinceri ! Dar atunci, Doamne, ce-a fost cu el ? A visat ? I s-a părut ? Doar a pocnit ceva... se mai vede și se simte și acum fumul. Poate că băieții sînt prea amețiți, neobișnuiți cu băutura...

— Dom'lor ! spuse el. Ce frumoasă e tinerețea !...

— Asta da ! Asta e foarte adevărat ! îl încuviință, pătruns de-o adîncă admirație față de comisar, piticul.

Îl privea cu ochi mari, cu toată fața, gata să soarbă de pe buzele lui înțelepciunea care i se prelungea, o dată cu balele, pe guler și pe haină.

— Tinerețea !... repetă el. Studenți !... Viață !... Mă, băieți, mă, eu n-am avut parte...

Se întrerupse, speriat. Apoi sări în picioare, zăpăcit. Voia să fugă, să se ascundă, poate, nimeni nu pricepu imediat ce anume a stîrnit neliniștea comisarului.

Îi urmăriră privirea și se dumeriră.

— A venit ! murmură cineva.

— Nevastă-mea ! șopti, prăbușindu-se iar pe scaun, comisarul.

— E soția dumitale ? se miră un lungan. Și înainte de a primi vreun răspuns, ordonă : Băieți, în onoarea doamnei... comisar ! O parolă ! Gata ? Un, doi, trei !

— Glonț ! Glonț ! Glonț ! izbucni în cor banda, făcînd să se cutremure ferestrele.

— Aici ești, mă, bărbate ? țipă femeia, apropiindu-se de comisar.

Nu vedea pe nimeni, nu cunoștea pe nimeni. Vocea ei ascuțită pornea din adînc, nimic izmenit într-însa, nimic artificial.

— Aici, mă, nenorocitule ? Eu te-aștept acasă ca o smintită ce sînt... că de cînd te-am cunoscut mă prăpădesc, nu alta ! Tu bei ca un porc și eu mă sting ca o lumînare ! Asta-i dragostea ta, mă, asta-i credința ta ?! Ooof ! Doamne-Doamne ! ce-am ajuns !

Izbucni într-un plîns nervos, sincer, zgomotos, cu sughițuri.

— De ce mă omori cu zile, mă ? Nu simţi tu dragostea mea ? Nu vezi că mă topesc ?... Doamne ! Doamne ! Băutura asta o să te nenorocească şi pe mine ai să mă duci repede la cimitir !

Se lăsă pe un scaun, pierdută în viziunea ei macabră. Comisarul o asculta, în picioare, îngîndurat şi copleşit de vină.

Băieţii se strecurau, tăcuţi, pe uşă, unul cîte unul. Piticul le făcuse semn cu ochiul. Prezenţa lor acolo nu mai avea nici un rost, voia să spuie el. Banda îl pricepu.

De la uşă cineva spuse :

— Dom'le comisar şi onorată doamnă ! Noi ne-am cărat ! Petrecere frumoasă !

Comisarul ridică privirea spre băieţi. Le surîse trist, aşa cum surîd bărbaţii prea devreme morţi din fotografiile vechi, de familie. (El se gîndi, fără să vrea, la unchiu-său, croitorul, care surîsese şi el aşa fotografului şi morţii. Poate că a băut şi el, acolo, în tîrgurile mici, cu băieţi de felul lor.) Era în surîsul acela şi mulţumire : de ce, oare, le mulţumea ? Şi o imputare : „Mă lăsaţi aici, singur ?“ părea să spună el.

Banda ieşi în stradă, zgomotoasă.

Izolată la masă, strania pereche şedea mută şi îngîndurată.

— Iartă-mă ! rosti comisarul.

Femeia, aşa cum stătea, cu capul în piept, îi auzea bine vocea — parcă era a altuia : o voce atît de clară, atît de trează ?

Ea îi cunoştea doar vocea răguşită după fiecare noapte petrecută la chef, spartă, din altă lume.

Ridică ochii spre a-l privi, spre a se convinge că vocea venea de pe buzele lui.

— Iartă-mă ! repeta omul.

— Ah ! strigă ea, speriată.

„Ce treaz e !“ Gîndul ăsta o îngrozea. Poate că a priceput ceva. Doamne-Doamne ! Dar comisarul era pe cît de treaz, pe atît de neştiutor.

— Iartă-mă !

Atîta ştia, atît putea să spună.

Femeia îi răspunse, lăsînd iar privirile în pămînt.

— Te-am iertat ! Şi se ridică : Hai — porunci ea. Bărbatul nu se mişca.

— Dragă... draga mea !

— Ce e ?

— Stai puţin aici, te rog !

Înfricoşată, femeia se aşează. (I se părea că îngenunchează.) Poate că totuşi ştie ceva ! Să-i fi spus băieţii, la beţie, în neştire ? S-au întîmplat d-astea. Dar gîndul i se păru straniu şi îl înlătură. Bunul ei simţ de mahalagioaică nu îngăduia asemenea rătăciri. Îşi cunoştea „banda“ ! Dar de unde vocea asta atît de calmă, de unde privirea asta directă, deloc tulbure, după noaptea cheltuită la cîrciumă, de unde hotărîrea tonului, cu care nu se întîlnise pîn-acum ? E drept, omul ei îi spusese (de dovedit, însă, niciodată) că e foarte isteţ şi are o „metodă“ a lui de-a prinde hoţii şi pe alţi făptuitori de rele. Îi priveşte, serios, drept între sprîncene, de le îngheaţă sîngele în vine, şi le spune, cît mai limpede cu putinţă : „Stai puţin aici, te rog !“ Vinovatul, cînd îl vede aşa, cînd aude cum îl îndeamnă să şadă cu acel îngrozitor „te rog !“, îşi dă seama că nu mai e nici o scăpare. Comisarul, vede nenorocitul, ştie tot ! Dar el asta i-a destăinuit-o ei, nevestei, femeii lui de încredere, tovarăşei lui de viaţă, el nu ştia nimic. Din clipa aceea de-abia începea să afle.

— Aşa ! rosti el, simplu.

Se apropie cu scaunul de dînsa. Acum erau faţă în faţă. Ochii lui n-o slăbeau.

— Dragă, continuă el, sînt un porc !...

Femeia tresări. Pe faţă i se ivi un zîmbet. Prin urmare, tot ea biruise ? Repede, ca să-şi reprime bucuria, încercă să-l oprească.

— Te rog ! Să uităm asta ! N-aş vrea să te mai văd prin cîrciumi ! Te vreau la casa ta, la nevasta ta, la masa ta !

Se asculta vorbind şi, pe măsură ce-şi căuta cuvintele, se convingea de marea ei, de sfînta ei dreptate. Şi se înverşuna.

— Să nu mai vii ameţit şi bolnav, să ne rîdă vecinii ! Că n-am altu' pe lume ! Tu eşti steaua mea, dragoste-dragoste !

Şi izbucni iar în plîns. Plîngea de candoarea omului ei şi de nenorocirea ei ca de nenorocirea unei femei străine care îşi vede bărbatul la marginea prăpastiei.

— Ascultă, reluă el cu aceeaşi voce, vreau să-ţi spun că sînt un porc, un porc-de-cîine şi-un ticălos ! Uite, mi-a fost tare rău, m-am speriat, am visat urît, cu ochii deschişi, dracu să mă ia, că nu pricep nimic ! Iartă-mă. N-am să mai fac !

Îi acoperi mîinile cu palmele lui mari, care tremurau puţin, şi i le apăsă.

Au ieşit aşa la braţ, înlănţuiţi, ca în vechile nopţi ale celui dintîi an al căsniciei. Aşa cum se înfăţişa acum, treaz, potolit şi mîndru, comisarul aducea mult cu fotografia de-acasă...

El văzu perechea cotind colţul străzii. De-abia se despărţise de băieţi. Îi implorase să-l lase cîteva ceasuri : trebuie să treacă pe la biroul asociaţiei, trebuie să şi doarmă puţin, seara este iar al lor. Seara ? Tocmai seara ? strîmbară din nas cîţiva. Da' ei de ce nu se duc la birou ? Şi de ce, mai ales, nu se culcă ?

Îi privea — unii erau spătoşi şi voinici, alţii şubrezi şi storşi de vlaga pierdută prin toate paturile muierilor din cartier — şi nu ştia ce să le răspundă. Aveau dreptate şi cei tari, şi cei prăpădiţi : seară de seară şi noapte de noapte cutreierau oraşul, cabaretele, barurile şi casele vesele, iar dimineaţa îi găsea ameţiţi, dar proaspeţi pentru alte risipiri. Trecînd prin faţa unei prăvălii din piaţă, îşi văzu în oglinda pătată din vitrină chipul : o catastrofă.

La birou, girafa, aplecată peste un vast registru de adrese, copia atentă listele de membri noi. La venirea lui a ridicat un cap disperat dintre hîrţoage ; şi ce ochi, Doamne, roşii, plînşi, urîţi ! Ce s-a întîmplat ? Fata ridică din umeri, încruntată. Nimic, nu s-a întîmplat nimic !

El cască, acum se interesează de corespondenţă, întocmeşte o „ordine de zi" pentru şedinţa de comitet şi iată-l gata să plece spre patul de-acasă, rîvnit ca o amantă nepreţuită.

De ce are ochii roşii vrea să ştie dînsul ? izbucneşte din senin girafa. Ah, da ! Uitase : avea, într-adevăr, ochii roşii muierea.. Şi îi e atît de greu deasupra stomacului, îl

apasă și tîmplele, încep să i se zbată pleoapele, își simte pulsul scăpat din hățuri, alergînd nebunește. Da, de ce are ochii roșii ? Ei bine, (fata s-a ridicat și e mai înaltă ca de obicei : cum dracu a crescut de ieri, sau poate are azi pantofi cu tocuri mult mai ridicate, cine știe ?), ei bine (ce voce, Doamne, o aruncă din ceafă !), are să-i spună tot... Da' ce are ? E obosit ? Alt bal ? Alt chef ? Bine, n-are decît să plece, ea nu-l oprește ! A fost doar întrebată, implorată să spună de ce are ochii roșii ! E o tragedie ! O clipă ! Să nu plece, numai o clipă ! Bărbatu-su, doctorul, a gonit-o de-acasă : pretinde că n-a fost fată mare ! Asta o pretinde după atîta timp de la nuntă ! Piticul s-a îmbătat și s-a lăudat la ceainărie ! Ce să facă ? Ce să facă ? E un soț atît de atent doctorul, atît de inimos ! Uite, vede inelul ăsta ? De la el e ! Și brățara ! Și cerceii. O alintă. O cheamă : „Muțulache, muțulache-a lui". („Girafă, se gîndește el, amuzat, nu i-o fi spus niciodată ?"). Ah, zîmbește dumnealui ? Foarte bine ! Se gîndește la porcării, la porecla pe care i-a dat-o ticălosul ? Ei bine, mîine vitriolul va arde obrazul bestiei ! N-are altă ieșire. (Ce cuvînt frumos !)

El îi dă dreptate ; Piticul merită orice pedeapsă. Dar dacă nu e dînsul pricina subitei „reveniri" a doctorului ?

Atunci cine poartă vina ? se întrebă girafa. Ea nu i-a mărturisit nimic, iar din senin nu putea să-i vină bănuiala.

Are să mai reflecteze la întîmplarea asta, care este, într-adevăr, tragică ! Foarte tragică ! (Iar cască.) Girafa clatină dezamăgită din cap.

— Voi sînteți încă prea tineri și nu înțelegeți anumite întîmplări ! se vaită girafa, urmărindu-l cum cască iar, lung și obosit.

— Asta-i drept ! încuviințează el și se întreabă, în același timp, speriat : „Ce anume o fi drept ? Ce-o mai fi constatat girafa ?" Și pentru a nu avea surpriza, îi întinse mîna : Cu bine, duduie ! N-avea nici o grijă !

Și plecă.

Ea îl privi cu dispreț. „N-avea nici o grijă" ! Ah, tinerețea asta brutală, indiferentă, sălbatică...

Se așază la masă : hîrțoagele erau toate grele, de plumb. Și-afară trebuie să fie cald, soarele alunecă printre hîrtii, un adevărat soare de primăvară.

...Grăbea pașii. Girafa ! Nu-i putea uita ochii — roșii, plînși. ...Acum trebuie să-i fie cald trupul. Dealtminteri, întotdeauna e caldă girafa ! și sfîrcul sînilor ei, ademenitor... Iată-l înapoiat, cu mîna pe clanța ușii. Va repeta întocmai scena. Dar îi tremură picioarele. Oboseala urcă spre pleoapele fierbinți și simte arsițeli. Nu, n-are curaj ! Oricînd altă dată. Girafa e doar acolo oricînd. Aceeași. Cu același trup cald, cu aceiași sîni. Își repetă, liniștitor, cuvîntul : „Oricînd". Și grăbi pașii spre casă, spre pat. Așa, pe partea dreaptă, numai pe partea dreaptă și cu ochii strînși, cît mai strînși, cît mai strînși. A început dansul coapselor tari, al picioarelor iuți, al șoldurilor late. Ah, uite-o ! E de nerecunoscut nevasta comisarului în capotul alb, care îi amplifică zîmbetul de călugăriță și o înnobilează subit. Nimic carnal, nimic pămîntesc în apariția asta de vis ! Dar cine o gonește ? Soarele viu ? Lumina țîșnind din cer ca o binecuvîntare ? Nu, e un trup mic și plin, un trup bun de iubit. Și încă unul, mai arătos, mai gustos. Și altul, rînduri-rînduri de femei se înghesuie în fața lui obosită, și-l momesc. Sînt aici, prezente, toate femeile tinereților lui și ale prietenilor din bandă. Nu e timp de dormit, e ceasul experiențelor : să nu-l pierdem !

Ah, țipătul vîrstei e tare și-l supără. Îl chinuiesc tîmplele, îl frig ochii.

— Ce e ? Cine strigă ?

S-a trezit buimac, cu o față asudată, schimbată, neverosimilă.

Mătușa își frînge mîinile:

— E o nenorocire ! O mare nenorocire !

S-a îmbrăcat, își înlătură părul de pe frunte, face ochii mari.

— Da' ce e ? Cine strigă ? repetă el în neștire.

Mătușa arată cu degetul spre casa de dincolo.

— O mare nenorocire ! S-au încăierat ! S-au...

Nu mai aude nimic. Fuge spre han, tremurînd.

Ușa bătrînei e deschisă. Toată mahalaua s-a adunat acolo, vociferînd. În odaie, Sfîntu-Sfinților, însîngerat, e întins pe canapea. Geme. Doctorul blond îi numără pulsul. Clatină din cap îngrijorat. Fetele, despletite, își fac, cu vocea răgușită, imputări. Numai fata mică a rămas — cu obrazul de var și cu ochii de sticlă, mută — într-un ungher al odăii.

Își întorsese fața spre perete și murmura ceva.

Sfîntu-Sfinților întîrziase la o cîrciumă în cartier. Spre dimineață s-a încăierat cu haimanalele bete, ca de obicei. A primit o lovitură în nas și-a sîngerat. Amețit, istovit, s-a tîrît pînă la casa bătrînei. Aici l-au spălat, l-au mîngîiat, l-au „refăcut", după cum îi plăcea să spună singur. Apoi s-a culcat cu o lungană, sub ochii bătrînei și ai fetei mici. Ce s-a mai întîmplat, nu știe nimeni. A înghețat, parcă subit, Sfîntu. A început să-i picure iar sînge din nas. Fetele au încercat zadarnic să-l înzdrăvenească. Omul nu mișca. Atunci au dat în lături ușa, au chemat vecinii.

Țipetele lor l-au trezit, prin urmare.

Doctorul clatină mereu din cap și oftează, discret.

— Se curăță ? întreabă cineva.

Omul aprobă, mutește.

— Poftim ? și un cap se apleacă spre muribund.

Sfîntu șoptește ceva, arătînd spre căptușeala hainei trîntite pe scaun. Nu se aude decît un murmur cleios. Limba i se împleticește, ochii i se zbat.

Bătrîna l-a priceput. Băgă mîna în buzunarul hainei și scoase de-acolo un medalion : un cap de femeie tînără, care rîde cu toți dinții, cu tot trupul, parcă, vieții.

Sfîntu înclină ușor din cap, apoi împietri cu privirea pe medalion. Doctorul i-a lăsat mîna.

— Gata ! spuse el, încet. S-a sfîrșit !

— Dar cine e femeia din medalion ? ar vrea el să știe și i se pare că a și pus cuiva întrebarea.

Gura omului e strînsă și nici un sunet nu-i scapă. Bătrîna s-a prăbușit la pămînt. Fetele au reînceput să zbiere.

— Femeia din medalion, îl lămurește cineva, e fosta lui nevastă. A fost însurat, huiduma !

Fata mică tremura mereu. Iată, a venit și mătușa. Bocește și ea, alăturea de celelalte, soră cu stricatele mahalalei.

O mînă, în febră, i-a strîns brațul : e mîna fetei mici.

Bătrîna o întreabă cu capul : „Ce e ? Ce vrei, dragă ?“ Și-i zîmbește.

Fata tremură și se silește să zîmbească și ea. Ar vrea să-i vorbească, dar nu poate. Arată cu un deget nesigur spre mort.

— E... e... e...

— Taci, puiule, spune mătușa.

„Taci, puiule“ ?

El o privește nedumerit.

— S-o luăm la noi ! îi șoptește el mătușii. Aici se prăpădește !

Mătușa încuviințează, alarmată brusc, reintrată, adică, în apele ei.

— O luăm, o luăm ! Doamne-Dumnezeule, greu mă pedepsești !

Ar fi voit să-și dea cu pumnii în cap, să se vaite cu glas ascuțit și să plîngă cu sete, mult, din adînc. Dar se izbește de privirea fetei ca de o stavilă : o privire mută, o rugă pitită acolo, în pupile, o teamă și o slăbiciune care îi anulează orice disperare și-i îngheață strigătul pe buze.

Bătrîna îi strînge mîna. Fetița încearcă să-i murmure o mulțumire. Dar nimeni nu înțelege nimic. E „mică“, „așa mică !“, atît se aude.

Mătușa o liniștește.

— Bine ! Bine ! Văd și eu ! Las', că nu-i nimic.

Au culcat-o pe canapea.

— Uite, pune-ți rufele aici ! o lămuri femeia după cîtva timp. Eu dorm în pat, tu cum ai să poți !

Fata, păstrînd în ochi aceeași teamă, asculta orbește. Își desfăcu legăturica, își rîndui rufele în dulap și-apoi se repezi să-i sărute mîna mătușii.

Femeii i se umeziră ochii.

El n-a izbutit să readoarmă. Hotărît, îl urmăresc de pretutindeni fantome. Moartea Sfîntului-Sfinților, ultimul lui gest, aducerea fetei în casă, toate l-au obosit. „Păstra, nenorocitul, gîndi el, în medalion un cap vesel

de femeie. fosta lui nevastă, poate iubita lui, o soră, o rudă, cine știe ?“

Se cutremură. Dacă nu e nici fosta lui soție femeia din medalion, nici o iubită ? Dacă-i fata nebunului ? Propria-i fată ? Gîndul îl tulbura. Rememorează fiecare gest al muribundului și-l adîncește și deodată i se face lumină, și în lumina asta, care vine dintr-însul, zărește chipul unei fete care plînge de dorul tatălui fugit de-acasă, năuc.

În curtea de peste drum s-a făcut liniște. E tîrziu. Un comisar însemnează ceva într-un carnet. O trăsură se oprește în gura hanului. Din ea coboară o tînără. El o zărește. și obrajii i se albesc : ea e, fata Sfîntului-Sfinților, fata lui, nu mai încape nici o îndoială ! De unde-i vine certitudinea asta ? Nu știe !...

Oh, prea multe într-o singură zi, prea multe !

Așteaptă seara ca pe un leac al beteșugurilor și al neliniștilor. Nu va ieși (să se bucure mătușa), iar dacă ține cu dinadinsul, face și-o baie de muștar și se vîră sub plapumă chiar acum, odată cu găinile.

A stins lampa, deși se simte singur cu tinerețea lui obosită. Afară miroase a dragoste și-a salcîm. În boschete cîntă femei cu vocea voalată : cîntă sîngele lor aprins în primăvara nopții și a vîrstei. Băieții vînează pe bulevarde sau pe aleile parcurilor obscure codane și văduve. Perechile se îndreaptă spre hotel, unde vor lăsa ferestrele deschise. Suspinele se vor înfrăți cu adierea nopții.

A tresărit. Din odaia cealaltă răzbate un geamăt.

Mătușa ? Avea asemenea nopți rele bătrîna, cînd i se părea că trebuie să-și apere copiii de haitele de lupi flămînzi care se năpustesc asupra lor, și atunci izbucnea în plîns. Gemetele se înmulțesc. Ciudat, de astă dată îl sperie gemetele de dincolo. Nu, nu e mătușa ! Aprinde lampa și se miră văzînd cum îi tremură mîna. (Lui nu i-a tremurat niciodată mîna.) De frică ? De oboseală ? „Atîtea nopți nedormite !“ constată el, încercînd să-și stăpînească enervarea.

La bătaia lui ușoară în ușă, gemetele au încetat. Se aude un suspin și se face iar tăcere. El bate, din nou

hotărît, și cum nu primește nici un răspuns, împinge ușa cu putere. N-avea nevoie de o asemenea sforțare, ușa era neîncuiată.

Cu lampa într-o mînă și cu ochii tulburi privește speriat fata ghemuită pe canapea.

— De ce plîngi ? șoptește el. Ce ai ?

Se apropie, călcînd pe vîrfuri.

— Ce ai, dragă ?

Fata se retrage spre perete. Apoi scoase un țipăt ascuțit (lui i se păru, în clipa aceea, că țipătul i-a însîngerat inima) și se prăvălește la pămînt. Trupul îi tremura, din gură îi curgeau bale. El a rămas o clipă nemișcat. Mătușa, trezită, sări din pat, în panică. Era jalnică bătrîna, cu fața ei brăzdată de cute și cu mîinile uscate păzindu-și (de ce, oare ?) gîtul.

S-a repezit asupra-i :

— Ce e ? Ce-ai vrut să-i faci ? Vorbește !

— Cui ? se miră el. Nu pricep !

Mătușa ridică fata și o culcă iar pe canapea.

Mîngiind-o, continua să-l iscodească ;

— Ce cauți aici ? De ce-ai venit ? Asta-i fată cuminte, ticălosule !

Zadarnic a încercat s-o lămurească. N-a venit, nici nu s-a gîndit, la fată. Îi pare bine c-au luat-o de dincolo, tocmai asta-i pare bine !

Mătușa clătină din cap, neîncrezătoare. Ah ! golănimea asta sălbatică ! Sîngele zvîcnește în trup și-l înnebunește. Noaptea inundată de miresme, alăturea de odaia în care doarme o fată subțire, cine să-și mai stăpînească poftele ?

— O duc de-aici, n-avea nici o grijă ! Nu merge așa ! îl repede bătrîna. Și către fată : Ce-a fost ? Spune, nu te sfii !

— Mi-e frică... Și-atunci... cînd au venit ei, știți, erau călări și flămînzi ! murmura ea. Tot așa a fost ! Noi dormeam în întuneric ! Au aprins lampa...

Mătușa începu să priceapă. Fata e fierbinte, îi clănțăne dinții în gură, e toată numai zvîcnet.

— Bine, bine, taci acum, odihnește-te !

O acoperi cu plapuma pînă sub bărbie.

— Mi s-a părut... știți ?... că vin ei !... Cînd l-am văzut. iertați-mă, credeam că e pe cal ! Mi-a fost frică !

Izbucni în plîns.

— Liniștește-te ! o îndemna mătușa, ștergîndu-i ochii.

— A gemut din somn ! îi șopti el la ureche. La început nu mi-am dat seama ce se întîmplă ! Mi s-a părut că dumitale ți-e rău ! Am vrut să văd cine geme. Am intrat în cameră...

— Am înțeles ! îl întrerupse mătușa. N-ai nici o vină ! E bolnavă, mititica ! Du-te !

Ascultător, trecu dincolo. N-avu timp să se culce : ceva îi bate în geam. Trei lovituri scurte. (Așa bat numai băieții din grup.) Ieși în curte.

— Cine-i ?

— Eu sînt, mă ! Vorbește încet !

Era piticul, asudat și neliniștit. Privea cu ochii speriați în juru-i și nu se încumeta să facă un pas înainte.

— Ce e, mă ?

— Ssst ! făcu piticul. Vor să m-agațe ! Am fost și eu acolo ! Apoi, cu vocea înăbușită, îi șopti : Am fost și eu cu Sfîntu-Sfinților ! La mardeală ! L-au curățat sub ochii mei ! Mi se pare că i-am ars și eu una, la repezeală ! Acu mă caută curcanii ! Trebuie să m-ascund aici !

Intrară în odaie. Piticul se trînti pe pat.

— Mor de oboseală !...

Se pomenise și el în vîrtej, nu știa cum, nu-și mai amintea. Colindase, cu banda, mahalalele și se pierduse de băieți. Rămăsese, cu o ceată necunoscută de parlagii și de lăutari beți, la o cîrciumă din apropiere. Între ei, Sfîntu-Sfinților în criză. Bătea cu pumnul în masă, înjura pe beți și-i amenința cu moartea. El a încercat să-l gonească din cîrciumă. Mesia nici să n-audă ! Piticul, între timp, alături de parlagii și lăutari, golea pahar după pahar.

Deodată se pomeni cu un pumn drept în bărbie. L-a durut rău, l-a orbit lovitura. Era Sfîntu-Sfinților care îl stîrnise, astfel, rînjind :

— Ți-a plăcut ?

Parlagiii și lăutarii rîdeau.

— Bravo, șefule, ești dat dracului !

Sfîntu-Sfinţilor s-a îndîrjit şi mai rău.

— Pe toţi vă omor, boilor, hoţilor, ticăloşilor ! Eu sînt Sfîntu-Sfinţilor !

Şi azvîrli o sticlă în capul unuia din bandă.

De pe fruntea parlagiului începu să picure sînge.

— Sîngele, şopti piticul, ne-a turbat pe toţi. Pricepi tu ? Pe toţi !

Rănitul s-a ridicat, clătinîndu-se pe picioare, şi l-a izbit puternic în faţă pe Sfînt.

— Am dat şi eu, poate, în el, nu-mi aduc aminte bine ! Sîngele m-a turbat ! sfîrşi piticul. Am auzit c-a mierlit. Vor să m-agaţe ! Pe parlagii şi lăutari i-au prins !

Pentru întîiaşi dată faţa piticului se întunecase cu adevărat ; îi dispăruse şi vioiciunea ochilor, rînjetul de pe buze, sarcasmul care întărîta băieţii. Devenise un biet tînăr fricos, ca atîţia în cartier.

Îi displăcu.

— Mai potoleşte-te, mă ! Nu l-ai omorît tu ! N-o să ţi se întîmple nimic. Aici poţi sta cît pofteşti !

Îşi întocmi din trei scaune un culcuş.

— Eu dorm aici ! Hai, închide ochii ; somnul te vindecă de spaimă !

Piticul încercă să zîmbească.

— Nu mi-e frică, mă ! se apără el. Vocea îi tremura şi mai tare. Am auzit că îngrijea de o fată, de un copil al lui.

Prin urmare, gîndi el, e adevărat : tînăra care a coborît din trăsură era fata sau soţia Sfîntului.

— Ştii bine, mă ?

Celălalt încuviinţă din cap. Ştie bine. Îi dădu şi amănunte. Nebunul a divorţat de ani de zile, dar nu şi-a uitat copilul. N-avea voie să-l vadă. Se tîra ca un hoţ pînă la fereastra casei în care locuia fosta lui nevastă, se căţăra pe ziduri, îşi rupea hainele şi se zgîria şi sta acolo ceasuri întregi pînă îşi zărea fata. Pleca apoi întristat la cîrciuma unde devenea Mesia. Nu cheltuia săptămîni de zile nici un ban ca să-i trimită fetei un dar. Purta grija taxelor de şcoală şi a chiriei. O aştepta, în preajma Crăciunului şi a Paştelui, în faţa şcolii, rău îmbrăcat, dar vesel, s-o vadă. Cînd izbutea, îi strecura în mînă o cutie de bomboane, o monedă mică sau un inel, mai ales de ziua ei.

— Pricepi ?

Vocea piticului se îngroșase.

Te pomenești că plînge, huiduma !

Îl privi. Într-adevăr, ochii îi erau tulburi, dar nu se putea vedea bine dacă înoată într-înșii lacrimi.

— Bocești, mă, bocești ?

Piticul încuviință din cap.

Apoi bolborosi ceva din care el nu reținu decît un nume : Mili.

— Ce tot mormăi, mă ?

— Mi-li ! O cheamă Mili !

Printre sughițuri, piticul izbuti să se facă înțeles. Pe fata mortului o cheamă Mili, domnișoara Mili !

...Cîți ani au trecut de-atunci ? Zece, douăzeci, patruzeci ! Cine știe ? E un obosit, ca atîția, un resemnat. Nu mai speră, nu mai dorește nimic. S-au topit anii ca norii, a murit hohotul pe buze, hohotul vieții, și s-a sfîrșit și balul lumesc, în care au rîs, și au dansat, și au petrecut cu toții !

Pe ea, pe domnișoara Mili, a cunoscut-o puțin timp după moartea Sfîntului. Dădea lecții de pian într-o familie cu fete multe. El era dintre presupușii „candidați“ la mîna uneia.

La plecare a însoțit-o.

Fata avea un cap de spaimă. Se pieptăna neîngrijit, ceea ce o urîțea. Ochii îi ardeau sub fruntea încruntată. Păstra, își spuse, privirea de-atunci, din clipa în care și-a zărit părintele întins pe o sofa în casa hanului.

Cînd s-au despărțit, Mili l-a întrebat cu o voce pe care n-a mai uitat-o, pe care n-a putut-o uita :

— Dumneata l-ai iubit ?

Ce să-i fi răspuns ? S-o fi mințit ? El nu l-a iubit pe Mesia. Disperarea insului în criză nu i-a plăcut, nu l-a amuzat, măcar, nu l-a interesat.

Lăsă capul în jos.

— Pricep ! a șoptit Mili. Pe un nebun cine să-l iubească ? Nu era un tip ! Nu era interesant ! Mie, însă, mi-a fost tată ! Un tată bun ! Un tată adevărat !

I se aprinseră obrajii, și vorbele. Evocă mediul casei. Mama, o femeie simplă, absurdă, egoistă, incapabilă să pătrundă drama Sfîntului. L-a izgonit la cea dintîi criză.

— Cu de-a sila l-a internat ! strigă Mili. Să-l fi văzut, continuă ea, cum l-au legat burduf și l-au urcat în dubă. Se zbătea, zbiera, înjura pe paznici... numai la mine se uita blînd, numai mie îmi zîmbea ! Blestema pe doctor, care supraveghea transportarea lui la balamuc, sau pe mama, care, nepăsătoare, rece, calculată, înțepenise într-un colț al odăii, dar era de-ajuns să dea ochii cu mine ca să se liniștească și să-mi zîmbească. Din ochii lui îmi spunea parcă : „Nu te supăra, nu te întrista, nu-i nimic !". L-au urcat în dubă și strigătele lui se auzeau mereu, mult timp după plecarea mașinii. Strigătele lui îmi răsună și azi în ureche și am să mor cu ele în mine, cum am să mor în mine cu privirea lui înghețată, așa cum l-am zărit ultima dată, în casa din han. Tata !... El putea să nu mănînce, să se lipsească de o haină. Fata lui, însă, Mili a lui, nu ! Ca un hoț se strecura prin mulțime să mă vadă și să-mi facă un dar !... Mic, lui Mili a lui !...

De atunci toate s-au sfîrșit. Banda nu-l mai găsea, fetele balului l-au uitat încetul cu încetul. Prin cartier continuau chefurile. Băieții colindau străzile după miezul nopții și trezeau negustorii grași din somn, gospodinele obosite și hahamii sperioși. Răsunau sub cerul primăverii tinerești vechile strigăte : „Glonț ! Glonț ! Glonț !" Se înapoiau de la ceainăria din gang sau de la casele vesele aceiași tuciurii, aceiași bălani, aceiași lungani în căruțele de gunoi, confiscate în faptul dimineții, sau în somptuoase care mortuare. El dispăruse definitiv din ceată pentru că și grupul murise definitiv într-însul. Vag, rar, întîmplător, auzea de cîte o ispravă a minorului, de o nouă dragoste fierbinte a văduvei, de o altă „catastrofă" a girafei. Nu mai întîrzia prin casa proprietăresei trupește, nu mai visa pe pieptul ei mare ivirea balului în viața lui ca o fericire de mult rîvnită, nu se mai interesa de nimeni, de nimic : domnișoara Mili îl depășise, îi anulase toate celelalte entuziasme, îl covîrșise. I se păreau meschine adunările băiețești, goale „petrecerile" lor, lipsite de sens bețiile și evadările în noapte, în goană după altă zi. I se părea ciudată chiar viața revoluționarei, viața pură și aspră, închinată

ideii, jertfa ei de fiecare zi, de fiecare ceas. Evita localul unde știa că o poate întîlni, evita sala de conferințe în care i se auzea adesea glasul. Ce mai însemnau toate acestea pe lîngă Mili ?

...Mili apărea rar în casa cu fete de măritat. Simțea prezența mută a cuiva în jurul ei, a altuia decît a tatălui mort, și asta o neliniștea. Ziua se chinuia, pur și simplu, obligată să îndrepte mîini reci pe clapele vii ale pianului, să dezmorțească degete de piatră și să aprindă în inimi goale cîte o candelă. Aștepta noaptea, trăia numai pentru noaptea care venea, cu întîrziere, i se părea, dar care totuși venea. Atunci i se lumina puțin fața. Se liniștea. Așezată în fața oglinzii, avea răbdare pentru toate : pentru pieptănarea părului ei abundent, pentru examinarea amănunțită a ochilor ei din ce în ce mai obosiți, pentru înregistrarea cutelor de pe frunte și, mai ales, pentru aducerile-i-aminte dragi. Îndepărta cu tot dinadinsul dintr-însa personajele zilei, în mijlocul cărora trebuia să circule, fără voie. Nici pe el nu-l tolera în timpul nopții. E adevărat, tînărul acesta i-a pomenit cu blîndețe de tata. Nu zîmbea inutil, nici de amuzat nu se amuza de întîmplările cu haz ale zilei. Existența Sfîntului nu l-a făcut niciodată să izbucnească într-un hohot de rîs, ca atîția alții, sau să clatine din cap a compătimire. I-a vorbit tata ca de un om necăjit, ca de un biet om ! Asta-i plăcea. Poate că i-ar mai plăcea și melancolia tînărului, stăruința cu care o căuta mereu și rugămintea pe care i-o făcea să-l îngăduie cît mai mult lîngă dînsa. De cîte ori o întîlnește, are o tresărire : o descoperă mereu, o recapătă mereu. Ea devine necontenit o fericire pierdută și regăsită : vede asta bine de pe chipul tînărului, din mișcarea ochilor lui, din tremurul pleoapelor ca în fața unui soare prea abundent și prea strălucitor. Dar n-are timp : gonește mereu după noaptea care-i oferă, ea singură, odihna, viața.

După un an de întîlniri și dispariții, el i-a prins mîna între palme și a întrebat-o :

— Te-ai gîndit la mine ?

Mili s-a speriat. A început să tremure. Voia să se elibereze din strînsoarea bărbătească, și pentru că nu reușea, izbucni în strigăte :

— Lasă-mă ! Lasă-mă !

Nedumerit și intimidat, tînărul îi dădu drumul.

— Dar ce e ?... Ce-i cu dumneata, Mili ?

Fata se frămînta pe loc, mușcîndu-și buzele, netezindu-și inutil pardesiul și tușind ușor, cu mîna la gură.

— Nimic ! nu e nimic ! spuse ea tîrziu.

— Te-am speriat ?

Mili zîmbi. Ce întrebare ! Dacă a speriat-o el ? Nu, au speriat-o ceilalți, a speriat-o viața, au speriat-o morții.

Cum întîrzia cu răspunsul, reveni :

— Te rog mult, spune-mi : te-am supărat ?

— Nu ! Nu m-ai supărat dumneata ! Nu m-ai speriat dumneata ! Sînt alții vinovați ! N-ai să înțelegi asta !...

— Ce vrei să spui ?

O privi cu ochii mari, nedumerit.

— Nimic ! răspunse ea. Nu vreau să spun nimic.

El stărui :

— Totuși...

Ar fi vrut s-o facă să vorbească. Dar Mili tăcea, resemnată și cu neputință de îndouplecat.

— E zadarnic ! Totul e zadarnic ! rosti ea încet.

Îi întinse mîna.

— Mai stai ! o rugă el.

Mili refuză.

— Nu pot ! E tîrziu ! Se face noapte ! rosti ea, calm. Iar în gînd : „Începe viața mea, începe noaptea !“

A plecat mîhnit tînărul.

...L-a căutat și l-a găsit în han pe pitic. Scăpase de „curcani“, dovedindu-și nevinovăția.

— I-am dus ! făcu el vesel, clipind din ochi. La urma urmei, era păcat să m-agațe ! Poate că nici nu l-am altoit eu ! S-a bătut cu atîția ! Apoi, serios : Da' tu la ce dracu te-ai înfundat în casă ? Sau poate ai motive ? N-aștepta nici o lămurire : Pricep ! adaugă el. Ai marfă nouă !

Făcu aluzie la sora cea mică a fetelor.

— E bună, mă ?

El îl privi încruntat. Privea, își spuse piticul, întocmai ca minorul cînd se înfurie de-a binelea. Încruntări de felul acesta nu-s a bine.

— Am glumit, mă, ce dracu ! Nu mai poți glumi cu nimeni, mă ?...

— Să nu mai glumești !

Rostise cuvintele simplu, grav.

— Bine, mă, nu mai glumesc ! Și printre dinți : V-ați scrintit cu toții !...

Au colindat localurile cartierului, muți. Piticul înțelese că orice cuvînt l-ar întărîta pe tovarășul de hoinăreală.

Spre dimineață s-au oprit în gura gangului ceainăriei ; din fund se auzeau chiote.

— Aici e nuntă, frățioare ! făcu piticul.

Voi să-l lămurească. Dar el îl opri cu un gest al mîinii : nu-l interesează !

A doua zi a aflat că se însurase unul din bandă, un golan vesel și bine clădit, care se „ținea“ de cîțiva ani cu o soră a patronului ceainăriei. (Era foarte mîndru de această legătură.)

— A fost și actrița ! i se spuse. A cîntat — ca niciodată — cîntece de lume ! S-a îmbătat și n-a mîorlăit !

Altădată destinul unuia din grup l-ar fi interesat. Într-o oarecare măsură, fiecare act săvîrșit de băieți îl solidariza și pe dînsul. Participa, vrînd-nevrînd, la viața tuturor. De cînd i s-a ivit însă în viață domnișoara Mili, hoinărelile băieților și bețiile lor nu-i mai trezeau curiozitatea. Era străin de ei, străin de acțiunile lor, bucuriile, dramele, nunțile și înmormîntările lor.

Mili se închidea din ce în ce mai mult în propria-i noapte, retrăia, ferită de lume, o viață sfîrșită și alta decît aceea care a fost aievea. Cîteodată obosea. Nu mai încerca să schimbe nimic din ceea ce s-a întîmplat cu adevărat. Nici n-ar fi izbutit. În asemenea nopți iată-l pe tata ! constata Mili. De ce atît de slab și atît de tăcut, Doamne, atît de tăcut ? Poartă un costum uzat, prea uzat. Gulerul cămășii nu-i tocmai curat. Pantofii, de asemenea, sînt vechi și peticiți. E sfios, e stînjenit, e rușinat. Da, asta e, rușinat ! Cum nu și-a dat ea seama îndată că tata e rușinat, rușinat cum nu l-a mai văzut pînă atunci ? De aci venea, desigur, și tăcerea cu care o privește lung. Privirea lui e blîndă, dar rușinată : din clipă în clipă se așteaptă s-o vadă căzînd la pămînt.

— Tată, tată, șopti dînsa, luîndu-i mîna.
Era rece și uscată mîna. Numai oase. O duse la buze. Dar omul și-o retrase, ars.
— Nu ! șopti el. Nu ! Asta nu !
— Tată ! stărui ea, încercînd să-i prindă iar mîna.
— Nu ! Nu !
— De ce ?
— Nu !
Atît știa să spuie : „Nu ! Nu !“
De ce era atît de slab, atît de slios, atît de rușinat ?
Mili vrea să știe de ce ?

Iată, înțelege : tata s-a întors de la ospiciu ! A fost internat acolo cu de-a sila. L-au dus pe sus, legat, ca pe hoții de cai, ca pe ucigași. L-au doftoricit acolo, l-au bătut, poate, l-au lovit în piept — în pieptul lui șubred, de om necăjit —, l-au lovit, poate, și peste mîna asta osoasă...

— Tată, tată, dă-mi mîna ! Nu te speria ! Nu ți-o mai sărut ! Vreau s-o simt aici, în mîna mea, lîngă mine !

Omul zîmbea, tolerant.

Îi întinse mîna, cu aerul mereu rușinat. Îi era teamă să nu-l întrebe nimeni unde a fost pînă acum ? unde a rătăcit ?

Se întorsese la un ceas cu multă grijă ales, cînd știa că nu-și va întîlni nevasta. I-ar fi fost greu să dea ochii cu femeia care l-a lăsat atunci pradă hingherilor. N-are să uite niciodată asta, niciodată ! Cînd s-a încredințat că Mili e singură, a trecut pragul casei.

— Ești bine, tată, ești sănătos ?

Vocea fetei era înăbușită, voalată.

— Da, sînt bine !

Și-i mîngîie părul.

Într-adevăr, îi era bine. Dealtfel, după o săptămînă de atunci se simțise întremat. S-a împotrivit el paznicilor doar din ură împotriva nevestei, care îl izgonea între pereții reci ai celulei de ospiciu. S-a și bătut cu oamenii spitalului, dar din aceeași pricină. Nu, nu se simțea bolnav ! Obosit, poate, cîteodată. Necăjit, nemulțumit, dornic să fie ceea ce nu i-a fost dat să fie — un revoltat, un șef de trib, un conducător, un sfînt, da, un sfînt ! — dar asta nu e boală !

— Tată, sînt atît de fericită că te-ai întors ! îi şoptea ea.

El zîmbea, de astă dată mai în largul său. Acel „te-ai întors“ s-ar fi potrivit oricui : părintele revine dintr-o călătorie, revine de la muncă, din oraş, în sfîrşit, de oriunde ! Nu i-a pomenit de ospiciu, nici de întîmplare. A vrut să ştie fata dacă e bine, dacă e sănătos ? E firesc ca o fată ca Mili să se intereseze de soarta tatălui ei.

— Da, da, repetă el, fără a-şi sfîrşi gîndul.

Pe nesimţite a intrat în odaie şi nevastă-sa. Fusese înştiinţată de o vecină că i s-a întors bărbatul (şi mahalagioaica închise un ochi, apăsînd pe silabe) sănătos tun.

A fost o revedere simplă, aspră, rece.

El s-a ridicat de pe scaun (şi deodată îl copleşi sfiiciunea) şi întinse mîna nevestei.

Ea o primi, indiferentă.

— Cum te simţi ? rostise femeia, privind pe fereastră. Şi, ca şi cînd n-ar fi aşteptat nici un răspuns, adause : Ar trebui să-ţi schimbi gulerul, cămaşa !

— Bine ! şopti omul.

Şi se reaşeză.

Mai tîrziu, Mili a aflat că asemenea reveniri şi asemenea scene s-au mai repetat. Era prea mică fetiţa ca să-şi dea seama de rostul plecărilor şi sosirilor lui, de ţipetele femeii şi de răcnetele paznicilor care îl transportau din cînd în cînd ajurea, departe... Curînd după ultima revenire, Mili l-a văzut pe tata împachetîndu-şi hainele şi rufele.

— Trebuie să plec, puiule ! îi spuse el. Şi duse mîna la gură : Şşş ! Apoi privi speriat într-o parte şi într-alta şi-i şopti : Nu se mai poate ! Mă goneşte mereu ! N-am vrut, nu vreau să plec ! Dar ce să fac ? Mă goneşte ! Dacă mai rămîn, cheamă iar...

Nu isprăvi vorba. Mili ştia pe cine anume cheamă maică-sa.

— Înţeleg, tată !

Şi îşi reprimă plînsul care o încerca interior. Iată un om, un tată — nevinovat că are un sistem nervos cam şubred, că-şi iese din cînd în cînd din propria-i piele — obligat să plece de-acasă, de lîngă copil...

— Tată ! gemu Mili, incapabilă să se mai stăpînească. Tată, mi-e greu !

El o strînse în braţe. O sărută pe frunte.

— Mili, eşti fată mare, deşteaptă... Ce să fac? Să rămîn? Mîine chiamă iar duba şi mă leagă iar zbirii şi mă închid la balamuc! Vrei tu asta?

Nu, nu vrea asta! Nu ştie singură ce vrea! Cu mama nu se poate vorbi, cum nu se poate vorbi cu o perie de ghete sau cu o lampă. Tata trebuie să plece! N-are încotro!

— Tată, tată! gemu Mili. Izbuti să articuleze printre sughiţuri cîteva cuvinte: Ştiu! Trebuie! Înţeleg! Trebuie!

Tata sta în picioare şi o privea cu ochi de cîine lovit pe nedrept.

— Mili! şopti el, punîndu-i o mînă pe umăr. Mili, plec, dar am să te văd des, cît se poate de des! Nu te uită tata! Nu! Nu!

Se repezi la cuier şi îl închise dintr-o smucitură.

Îşi ridică gulerul pardesiului, ca şi cînd l-ar fi pătruns, brusc, frigul.

— La revedere!

Nu-şi dădu seama cînd s-a închis uşa în urma omului grăbit. Cînd a aflat, mama a ridicat din umeri.

— Măcar de-ar trimite bani pentru şcoala ta! De coşniţă am eu grijă!

Femeia lucra în biroul unei societăţi petrolifere.

Fată de burghez scăpătat, crescută în abundenţă, a socotit drept o mare decădere căsătoria cu un biet vînzător de prăvălie. A fost nevoită să-l ia mai mult de gura părinţilor, îngrijoraţi că, pe măsură ce averea le scădea, fata le creştea. Ba unele rubedenii o găseau chiar „trecută".

— Am să mor de foame cu hămesitu' ăsta! încerca ea să-şi înfrunte părinţii.

— Ai să mori de foame! o imita, supărată, mamă-sa. Ai să mori de foame! Numai la pîntec te gîndeşti!

— Şi de ce nu? ţipa ea. De ce nu? Voi la ce v-aţi gîndit, dacă nu la pîntec, numai şi numai la pîntec? La ce dracu' se gîndesc toţi, toţi, toţi?!

Certurile se înteţeau între fiică şi mamă, dar în cele din urmă nunta s-a făcut.

La cea dintîi nemulţumire, ea l-a repezit:

— Nepricopsitule ! Necioplitule ! Nu ești în stare să ții o casă ! Știam eu asta, nu e nici o surpriză pentru mine ! Ah, unde e mama să mă vadă, „mămica“ mea, mînca-o-ar păduchii !

Într-o zi îl vesti scurt :

— Am intrat la birou !

În altă zi, cînd a avut cea dintîi criză, l-a pălmuit. I se părea că e numai beat bărbat-su pentru că mirosea groaznic a rachiu. Un medic, chemat grabnic la căpătîiul Sfîntului, a dumerit-o. Omul suferă de nervi. E un obsedat. Un bolnav. Așa ? Nu e, prin urmare, numai beţiv, e și nebun ! Asta-i prea mult ! Ea nu-l poate suporta ! Nu poate ! Și l-a internat în aceeași seară chiar, în pofida sfaturilor vecinilor și ale rubedeniilor.

— Nu ! Nu ! Cu mine nu merge așa ! zbiera ea. Dacă-i nebun, la balamuc !

Acum domnișoara Mili îl vede bine pe tata. E îmbrăcat ca niciodată, frumos, elegant chiar, și poartă și monoclu. Da, da : în ochiul drept stă înfipt, ca un blazon, o sticlă strălucitoare.

— Tată, îi spune dînsa fără a deschide gura, tată, te doream mult ! De cînd te doream ! Din ziua în care te-am văzut întins, rece, pe sofaua fetelor din han, de-atunci ! Ești elegant și pari mulţumit, tată !

Ridică privirea spre fereastra cu perdeaua trasă. Afară se înteţise noaptea și întunericul era fără sfîrșit, o adevărată noapte de iad. Dar ei nu-i păsa de nimeni. Era în odaia ei mică, alături de cineva — de tata.

— Spune-mi, continua ea, ești mulţumit, așa-i că ești mulţumit ? Mili a ta nu se înșală !

Iată-l, surîde și mai limpede omul. Îi mîngîie mîna, fruntea, părul. Are mîini calde și pline acum, nu ca înainte, reci și osoase.

— Mili, dragă Mili, îi răspunde el, ai dreptate : sînt mulţumit, și elegant ! Îmi pare bine că te văd ! Numai pe tine te-am iubit ! Ţii minte cînd te-am plimbat cu sania ? Eram și-atunci bine îmbrăcat și erai și tu frumos legată la gît, cu un șal roșu ca sîngele, un șal care îţi aprindea obrajii ! Toată lumea ne privea și ne invidia !

Domnișoara Mili rîde cu fața plină, redevenită fetița de atunci, copilul din sanie.

— Țin minte, cum să nu țin minte, tată ? Am înghețat toată, ca un cartof, în sanie ! Tu ai coborît și m-ai băgat sub palton, încălzindu-mă ca pe un pui de găină ! Mi-era atît de bine, atît de bine, tată !

Bătu din palme singură, și zgomotul răsuna ciudat în odaia mică. Dar Mili nu putea observa nimic. Ea îl avea pe tata în fața ei, viu.

— Cînd ne-am întors, ne-a cam luat la zor mama ! spuse omul, ușor încruntat de astă dată.

— Da, da ! Și tu ai tăcut, vinovat, ca un pisoi prins la oala de lapte !

— Ca un pisoi, adevărat, ca un pisoi !

Rîse.

— Tată, îl iscodi ea, nu te mai doare capul ?

— Capul ? se miră el, bine dispus. Și de ce m-ar durea ?

— Nu știu ! Așa mi s-a părut mie !

— Nu ! Nu mă mai doare !

— Nici picioarele ?

— Deloc, dar știi ? Deloc !

Mili îl auzea văitîndu-se adesea de picioare. Sta mereu, o clipă nu se așeza, acolo, în fața raionului său din marele magazin, și i s-au cam șubrezit picioarele din pricina asta.

— Îmi pare bine, tată ! Atunci nu mai ai nevoie nici de alifia galbenă ?

Copilă, încă, îl văzuse — și așa i-a rămas multă vreme imaginea tatii în minte — deschizînd și închizînd o cutiuță cu alifie galbenă, cu care își freca degetele picioarelor obosite.

— Ha ! Ha ! Ha ! rîse tare tata.

„Ha ! Ha ! Ha !“ rîse și cineva, afară.

Mili se apropie de fereastră. Cine ? O căruță zgomotoasă trece prin mijlocul uliței. „Ha ! Ha ! Ha !“ face dimineața care intră în odăița ei mică și o reintegrează vieții celeilalte.

Se privește în oglindă și o umbră de tristețe îi inundă fața. A și venit, odată cu zgomotul căruței de pe uliță, dimineața, în care oamenii grăbiți goneau spre slujbă, fe-

mei palide spre atelierele din centru și mame și tați, cu copiii de mînă, spre școală, tați în carne și oase. Tatăl ei a dispărut, ucis de soarele victorios.

„Ufff.“ face Mili și o supără gîndul că va trebui să reia drumul spre casele burgheze și să miște degetele moarte ale puilor de tejghetari pe clapele vii ale pianului.

I se părea o adevărată profanare acest joc prelungit și fără haz, o profanare a nobilului instrument, pe albeața căruia n-ar fi îngăduit decît degete de înger.

Ziua înțelegea că tata e mort, că mama a plecat de mult la niște rubedenii străini, că a rămas singură și sălbatecă într-o lume simplă, gonind tot timpul după năluci.

Ura ziua, ura lumina, ura zgomotul.

El a găsit-o tîrziu, spre seară. Îi pierise oboseala. Fusese cu „băieții“ să prăznuiască nunta bălanului. Au bătut cîntărețele din „tunel“, unde își țipă disperarea parlagiii și hoții de buzunare, o lună circulînd printre vii și trei mucezind în celula pușcăriei. Voia să uite, și s-o uite, și se înhăitase, ca pe vremuri, cu grupul disperaților.

Au dezbrăcat fetele în bordeluri și le-au silit să se sărute sub ochii lor, tulburi.

Patroana încerca să se împotrivească, fără convingere. (Îi cunoștea doar pe băieți !) Dar cînd dădu de privirea lor aprinsă, cedă, scuzîndu-se :

— Am glumit ! Faceți ce vreți ! Sînteți la voi acasă doar !

Cînd să plece, a observat în sala de așteptare a ultimului bordel un copil, o fată de patru-cinci ani, plimbîndu-se desculță și șoptindu-și un cîntec.

— Madam ! chemă el patroana, trezindu-se brusc din moleșeala beției. Madam, ce e asta ? și arătă cu degetul spre copil.

— E... o nepoată de-a mea !

— Minți ! se pomeni el strigînd, și nu știa de ce.

Poate că femeia spunea adevărul.

— Minți ! repetă el și își strînse pumnii.

— Stai, maică, nu te prosti ! E al unei fete !

— Aha ! Al unei fete ! Nu ți-e nepoată ?

— Noi, bolborosi patroana, noi... o numim așa : nepoata ! Ce ai dumneata cu noi ?

Copilul, cam mirat de strigătele acestui domn (acestui „nene“, cum numea fetiţa pe toţi bărbaţii), se alipise de patroană.

— Uite, o speriaşi ! spuse femeia.

El mîngîie uşor faţa copilului.

— Nu te speria, puiule ! Nu-ţi fac nimic ! Ciţi ani ai tu?

— Patru ani ! răspunse în şoaptă fetiţa, privindu-l drept în ochi.

— Patru ani ? Bravo !

— Şi am ghete noi, cu nasturi ! adause ca. Vrei să-i vezi ?

Şi fugi într-una din odăile din fund, de unde reveni cu o pereche de ghetuţe lustruite.

— I le-am cumpărat de ocazie ! spuse patroana. În oraş nu poate ieşi desculţă !

— Dar o ia cineva în oraş ?

— Cum nu ? A fost de două ori la cinematograf cu fetele !

— Sînt frumoase, nene ? întrebă fetiţa, care îşi revenise, trăgîndu-l de haină.

— Da, da, foarte frumoase ! o asigură el şi se grăbi spre uşă.

Nu mai putea suporta tovărăşia bălanului, nici a celorlalţi din grup. Toate i se păreau zadarnice şi numai imaginea domnişoarei Mili — unicul colac de salvare în oceanul disperării lui lăuntrice — îl făcu să tresară : prin urmare, mai are un motiv, o justificare a existenţei !...

— Se întunecă repede ! constată el. Începe iarna !

Mili îl privi, şi el surprinse o lumină pe faţa ei. Lumina ţinu o clipă doar şi dispăru.

— Da ! îl aprobă ea, intrăm în iarnă !

Gîndea : „De-ar ţine tot timpul noaptea, fără sfîrşit, o noapte ca o viaţă nouă în acest început de iarnă !“ El poate că nu pricepea. Dealtfel, îl simţea încă atît de străin de dînsa ! Dar nu, nu numai dînsul îi e străin, nu ! Ar face o nedreptate să-l socotească astfel. Toţi tinerii, toate femeile, toată lumea întîlnită, iată, acum, pe bulevard, în magazine, toate figurile astea deschise, în care viaţa e abundent depozitată, toate frunţile astea întunecate, capete de galantar modern, îi sînt deopotrivă străine, chiar vrăjmaşe ! Da, da ! Vrăjmaşe ! Vrăjmaşe !

Se gîndi puțin. Nu, exagerează ! Oricum, indiferente ! Asta e sigur ! Firește, bărbatul chel, care își șterge, cu o batistă mică de mătase, fruntea, pe care îl vede bine în vitrina cafenelei din centru, n-are nici un motiv s-o vrăjmășească. Nici lunganul care ajută bătrînei să urce în automobil ! (Toată fața i s-a schimbat într-o pată care rîde — i-o fi mamă sau mătușă bogată bătrîna ! — și e foarte caraghios cum, o dată închisă portiera, își recapătă masca obișnuită.) Nici el n-o vrăjmășește, asta-i sigur ! Nici fetele de la croitorie sau modistele ! Dar tuturor — de asta nu se poate îndoi o singură clipă — tuturor, absolut tuturor persoana ei le e indiferentă ! A, el o vrea cît mai des alături, o iubește, poate, întocmai ca într-o piesă nordică, în care eroii nu-și spun mai nimic. Se interesează de calitatea stofei, de schimbarea vremii și de sistemul de guvernămînt al Nirvanei. Își string, însă, mîinile, oftînd, sau se privesc în ochi cîte un sfert de ceas.

El îi poate oricînd spune, cu voce înăbușită :

— Ce zici ? E cald, nu ?

Ea îi poate oricînd răspunde, cu ochii pierduți :

— E tocmai bine de murit !

Nu, o asemenea dragoste nu i se potrivește. E un fel de indiferență evoluată, o încercare de depășire a vechiului sentiment pe care obișnuiții îl nutresc tinerii de aceeași vîrstă într-un anumit anotimp.

— Iarna ! repetă el, absent.

Mili izbucni în rîs. Un hohot scurt, ca o tuse întreruptă.

O privi nedumerit. Niciodată n-a văzut-o, n-a auzit-o rizînd.

Îngălbeni. Rîsul domnișoarei Mili îi făcu rău, îi dădu amețeli.

— Nu te supăra ! spuse fata. Nu e vina mea !

— Dar de ce-ai rîs ?

Mili ridică din umeri, cu simplitate.

— Mă gîndeam că o să vorbim de timp ! Poate și de revoluționara care ne pregătește o altă lume ! Și, într-adevăr, am vorbit de timp ! De timp și de revoluționară ! Continuă, cu o voce voalată, depărtată, o voce cu care se constată deșertăciunea tuturor zbaterilor noastre pămîntești, bună cînd aparține muribunzilor înțelepți, resemnați

și împăcați cu fatalitatea de neînlăturat : Orice-am face, ajungem aici ! Vorbim de timp cu gravitate... Sîntem doar intelectuali, adică niște făpturi familiarizate cu hîrțoagele și cu un vocabular frumos și știm să ne ascundem gîndurile. Ai fi vrut poate să-mi spui, simplu, că mă placi ! Sînt cam ciudată — nu uita că am avut un tată cu nervii zdruncinați și o mamă atît de absentă, încît și ea trebuia să fi fost cam altfel decît sînt, îndeobște, mamele — sînt cam sălbatecă, în sfîrșit, un „subiect". Asta interesează un tînăr care n-a cunoscut decît fetele din bandă, lumea cabaretelor și nevestele aprinse cînd se oferă în lipsa soților. Înțeleg ! Dar ți-e greu să-mi spui, pur și simplu, așa : „Hai să ne culcăm împreună" ? Așa-i. Atunci vorbim de timp. Ești în stare să oftezi și să constați : „E iarnă ! Începe iarna !" Nu ?

El o privi înmărmurit. Nu se aștepta la o asemenea atitudine. Ea îi suportă căutătura.

Clătină din cap de cîteva ori.

— O cunoști pe revoluționara ?

— O cunosc, în sfîrșit, o voluntară, una care nu întrebuințează parfumul, nici colonia, decît pentru trup, nu pentru suflet, un fenomen, în sfîrșit !

Îl enerva acest „în sfîrșit" repetat cu indiferență. (Ce repede își schimbase vocea !)

— N-o cunoști, Mili ! Iartă-mă ! N-o cunoști !

— Bine, fie ! N-o cunosc ! Ei și ? N-am dreptate, vrei să susții ? Am vorbit de timp și de revoluționară în loc să ne fi lămurit, cu sinceritate, ca doi oameni adevărați ! Vezi, d-aia mi-e greață de voi, ăștia, care vă închipuiți că viața se reduce la cîteva tone de hîrtie tipărită și la o „atitudine !"

— Dar nu-mi închipui asta deloc, Mili !

— Atunci ?

— Atunci... nimic.

Nu voia să-i spuie că o iubește și că pentru întîiași dată e intimidat de o femeie. Nu-și dădea bine seama de ceea ce se petrece cu dînsul. Dacă ar fi să-și mărturisească exact gîndul, ar supăra-o și ar îndepărta-o.

Într-adevăr, întîlnită în alte împrejurări, Mili ar fi însemnat tot atît de mult pentru dînsul ? L-a cunoscut pe Sfîntu-Sfinților, l-a cunoscut, mai ales, în clipa în care,

singerînd, în ultimul ceas al vieții, și-a îndreptat privirile spre medalionul ei. Toate acestea n-au nici un rost în trezirea simțimîntului de care e covîrșit ca niciodată ?

Nu îndrăzni să-și răspundă.

— Ești rău impresionat, desigur, de vorbele mele ! N-am încotro ! Și-apoi, în șoaptă : De ce să ne mințim ? Asta ar putea dura o lună, un an, zece. Creștem, ne luăm, avem copii, griji, păr alb și... vorbim de timp și mereu de înnoitele contingente de revoluționare ! Ei și ?! Sînt eu făcută pentru astea ? Fiecare zi mă obosește, fiecare zîmbet întîlnit în stradă, în case, în localuri publice mă înspăimîntă, fiecare frază de vanilie îmi dă greață ca untul de rîncă... Ce să fac ? Să fac așa cum fac toți ? Să ne strîngem mîinile și să admirăm atitudinile de sezon ?

Nu-i plăcu.

Pentru întîiași dată îl supără acest chip al ei de a se rosti, cruzimea ei. Revoluționara nu era chiar un subiect de glumă. Voia să-i spuie, chiar, că viața unei asemenea făpturi e o viață sfîntă (un suflet ca o candelă, care se consumă ceas cu ceas pînă la urmă), dar Mili îi întinse mîna.

— Iartă-mă ! Trebuie să plec ! Am de lucru !

Cum fața lui mărturisea o mirare greu de reprimat, ea adăugă :

— Am de scris cuiva ! Trebuie să răspund cuiva ! preciză dînsa.

— Bine, șopti el, atunci pe mîine !

Ea întîrzie o clipă cu privirea în pămînt și răspunse cu o ușoară ezitare în voce :

— Pe mîine... poimîine. Sînt atît de ocupată zilele astea !

— Mili ! strigă el și se înfioră de brutalitatea tonului. Mili, nu se poate ! Așa nu se mai poate ! Așa !

Se pomeni rostind cuvinte tari. Își scoase pălăria. Părul, cam lung, cam neîngrijit, îi fîlfîia în bătaia vîntului. Avea obrajii și ochii aprinși.

— Mili, reluă el, te iubesc ! Nu-mi răspunde așa ! Te rog ! Te implor ! Vezi tu, eu te iubesc !

Ea rămase nemișcată în aceeași atitudine. Se aștepta (era sigură de această scenă !) la o mărturisire.

— Bine, răspunse dînsa, bine, mă iubești ! Înțeleg ! Nu e greu !

Își spuse în gînd : „Poate că nici lui nu-i sînt indiferentă. Mai e, prin urmare, încă unul care mă privește altfel, încă unul : în afară de tata, adică !“ Pentru domnișoara Mili, Sfîntul-Sfinților era viu, trăia în propria-i viață, îi popula nopțile cu prezența lui surizătoare și bună.

— Nu e greu ? se miră el. Ce anume nu e greu ?

— Nu e greu să-mi dau seama, în fine, că mai e cineva...

Se opri, speriată, ca și cînd și-ar fi dezvăluit, fără să vrea, o taină.

— Mai e cineva ? Ce tot vorbești, Mili ?

— Da... vreau să spun că m-am convins că ții într-adevăr la mine ! Dar...

— Dar ? vru el să fie lămurit.

— Nimic. E greu, e imposibil să-ți vorbesc acum. Mai e timp. Altă dată ! Lasă-mă !

Nu, nu putea să-i refuze mîna și nici să i-o țină mai mult decît o clipă.

— Am să te caut, Mili !

— Bine, caută-mă !

A dispărut într-un gang. Desigur, își spuse dînsul, și p-aici e o casă cu fete de măritat, și p-aici se încearcă pianul, și ochii Milici obosesc peste note, și mîinile ei se luptă cu mîini de lemn, cu mîini inanimate, cum îi plăcea să le numească mîinile burghezelor ambițicase. De ce or fi voind grăsanele astea să învețe pianul și să culeagă zîmbete de încuviințare din partea rubedeniilor ! Ele se pot mărita, doar, și fără pian, și pot prăsi în liniște, scutite de cunoașterea sonatelor clasice !

Dar ce-ar face Mili fără ele ? Îl durea întrebarea ca un cui bătut în tîmplă. Era atîta puritate în ființa acestei fete, atît alb în ținuta, în gestul, în gîndul ei (ciudat : nu știe de ce i se pare că e toată o compoziție de alb Mili), încît îl tulbură și-l neliniștește ideea că profesoara de pian suferă ca oricare alta, ca oricare femeie tînără nevoită să-și cîștige existența.

Casieriță ?

I se pare o glumă, o aventură a altuia, a unuia din grup, un biet golan fără daruri deosebite care își trăiește experiența sentimentală, obișnuit. „Obișnuit !“ îi place să accentueze.

Ce-o fi făcînd blondina acolo, în provincie ? Se întreabă ca și cînd ar fi vorba de o femeie expatriată, de o ființă de mult îndepărtată, și, punîndu-și întrebarea, surîde tolerant. Copii, firește ! Asta face brava casieriță : copii ! Foarte bine, foarte frumos !

Dar oficioasa ? Cutreieră balurile, desigur, și cere băieților s-o danseze ! Săraca ! Poate că la primăvară moare, cuminte și resemnată, pe un pat curat de sanatoriu, sau acasă, între surori, între frați...

Văduva ? A iubit-o, într-adevăr ? I-a ieșit cu desăvîrșire din sînge văduva ! Nici n-a fost vreodată — hotărît ! — în sîngele lui ! E o minciună, o iluzie gîndul c-a iubit-o ! A te culca o dată sau de o sută de ori cu o femeie e un lucru prea simplu și prea obișnuit ca să fii îndreptățit să crezi c-o și iubești. Ah, ideea asta a iubirii, maculată de toți bărbățoii aprinși după o femeie, n-ar mai trebui să slujească de pretext pentru teorii !

Mili are dreptate poate !

Înlătură, însă, ideea ca pe o durere materială. Nu, cu Mili s-a întîmplat, totuși, altceva. Nu-i vine s-o invite, așa cum crede dînsa, să se culce împreună. Nu ! Îngălbenește de cîte ori cineva îi pronunță numele. Cînd îl vede tipărit pe firma unei case de mode sau cînd îl aude rostit undeva în stradă, se oprește, zguduit din adînc. Hotărît, pînă la Mili viața i-a fost altfel, și dansul femeilor altfel. Cea dintîi, însă ?

A, da ! Își amintește ca prin ceață : a fost, într-adevăr, una...

Păru înduioșat ca un înviat din morți care și-ar recunoaște, după zeci de ani, în bărbatul obez și bolovănos, copilul delicat și palid pe care l-a lăsat atunci, la plecare !

...Poate că fata ascunsă de mătușa i-a dat vreodată un tremur lăuntric !

Ridică din umeri cu indiferență amară. Are, într-adevăr, un trup slăbuț și neastîmpărat fata, dar nebunia ei, spaimele ei, suferințele ei au îndepărtat-o de bărbatul dintr-însul definitiv ! Nu se poate iubi un mic depozit de nervi, o panică încorporată într-un fleac de fată, o maniacă. Noaptea, cînd obosește peste un vis, incapabil s-adoarmă, îi aude, de dincolo, răsuflarea și gemetele. Fata e numai în cămașă sub plapuma subțire, gîndește el. Mă-

tușa e în altă cameră. Se simte cînd rece, cînd înfierbîntat. Ce-i cu el ? Nu-și dă seama. Picioarele îl duc dincolo. Ar vrea să-i pipăie linia subțire a șoldului ! Dar se răzgîndește. Nu, nu se poate pipăi febra !

Dar revoluționara ? A fost atît de prezentă în mintea lui, și-atît de curată !

La „Mămica“ s-adună mereu băieții ceilalți, visătorii din sala de conferințe, pletoșii, mucenicii laici și croitorii altor întocmiri. Vine și „artistul universal“, un fel de Sfîntu-Sfinților calm și lucid, și se petrece simplu un ceas, două...

A aflat întîmplător că de-acolo, din local, au ridicat-o de curînd oamenii stăpînirii și au dus-o la poliție.

Ea n-a articulat un cuvînt. Știa că se va întîlni iar cu „inspectorul“ și-i va suporta zîmbetul ochilor albaștri și dulceața vorbei lui moldovenești, precum va suporta bătaia în arestul înecat în beznă.

— Lăsați, nu-i nimic ! a rostit ea în cele din urmă tovarășilor.

După trei zile de interogatorii i s-a dat drumul.

— Fiecare ne plătim tributul ! spuse ea, veselă, cînd o revăzu.

Îi plăcea, firește, zvelțeța trupului, care nu era numai a trupului, ci și a gîndurilor fetei, și-i mai plăcea și-acum curajul și ceea ce numim sufletul puternic al unei asemenea făpturi deosebite. Dar trebuia să constate că o privea totuși liniștit, fără nici un zbucium, fără emoție.

„Cînd stai în fața gagicii și numeri pînă la zece fără să bîțîi, s-a sfîrșit : ia-ți alta !“ spunea unul din bandă, un necioplit și-un nespălat.

„Are dreptate bădăranul !“ gîndi el. În fața lui Mili tremură și e nesigur pe cuvinte, nesigur de dînsul. Ciudat, a început să-l regrete și pe tatăl fetei, pe Sfîntu-Sfinților, despre care aflase alte amănunte : să-l regrete și să-l iubească ! Dealtfel, a început să iubească și pe elevele domnișoarei Mili, să iubească îmbrăcămintea ei, mănușile ei, scara locuinței ei, tot ce se apropia de dînsa.

Îi pare rău de răspunsul pe care i l-a dat atunci, demult, cînd l-a întrebat dacă l-a iubit pe Sfîntu-Sfinților.

Dacă l-a iubit ? Dar cum poate să nu-l iubească pe tatăl Miliei ?

A fost un om întreg, un om asuprit. Douăsprezece ceasuri pe zi muncea, ca o vită la un stăpîn crud, fără nici o bucurie. Își creștea fata, îi plătea taxele școlare, chiria locuinței... Fosta-i nevastă continua să-l urască și să-l blestemе. Avea gura fierbinte femeia și era în stare să născocească vorbe drăcești.

— M-a nenorocit nebunu' ! zbiera ea, și în privirea ei, fixată asupra Milici, era o imputare parcă : i se părea că în acest fel se răzbună și pe bărbatul dus.

Nu-i plăcea Mili, nu-i putea suferi tristețea, tendința ei de a se izola de lume și, mai cu seamă, dragostea pe care o nutrea în taină pentru tat-su.

Spunea cu răutate „tat-su", și fața i se preschimba toată într-un rînjet.

Venea, adesea, alarmată :

— Iar ai primit ceva de la tat-tu ?

I se părea că Mili e într-o continuă corespondență cu „nebunu".

Fata îi răspundea liniștită, și cu cît tonul ei era mai liniștit, cu atît se înverșuna dînsa mai mult.

— Nu, n-am mai primit nimic !

— N-ai mai primit ? Prin urmare primeai ?

— Cîteodată !

Femeia trîntea ușa și se refugia în odaia ei, tremurînd.

Sfîntu-Sfinților continua să se îngrijească de Mili.

Mai tîrziu, cînd domnișoara lui a început să dea lecții de pian, o aștepta pe la casele burgheze, s-o vadă numai intrînd și să-i zîmbească. A rugat-o (ce mare s-a făcut, și-a spus, și ce frumoasă !) să-i dea o fotografie, un medalion. Are să-l poarte bine medalionul, cum își poartă inima, acest dar mai scump decît inima !

...Au trecut cîteva luni, iarna era pe sfîrșite, și Mili nu s-a mai arătat. Căutările lui au fost zadarnice. La ultima ei adresă i s-a răspuns că „domnișoara a plecat la mama dumisale, în provincie". Pe la casa cu fete de măritat nu mai avea cui preda lecțiile : toate s-au „plictisit". Cea mare, îndeosebi, în preajma cununiei religioase, a fost împotriva continuării pianului. „N-am nici un interes, spunea; să învăț ! Știu destul ! Pot să cînt orice tango !"

Era o fată voinică, înaltă și excesiv de sănătoasă. Prea sănătoasă, prea arătoasă ! Avea un fel al ei de-a lua con-

tact cu obiectele de îmbrăcăminte. De cîte ori își punea ciorapul, miorlăia : „Ah ! oh ! hi !“ Sau pălăria : „Vaai ! ooh ! hiii !“ Toate o stînjeneau : de la pantof la rochie, de la cămașă la pieptenele din cap. O vedea mereu curbată, îndreptîndu-și ciorapii cu un „aah !“ care îi crispa obrazul, sau netezindu-și rochia pe șold și întovărășind gestul de un „vaai !“ prelung.

— Domnișoară Mili, îi șoptea ea cu orice prilej, crezi că e bine să mă mărit ?

Profesoara de pian o privea cu liniște multă în ochii ei mari și-i răspundea simplu :

— Cred că e bine !

— Domnișoară Mili, continua eleva, știi că nu-l iubesc deloc !

Profesoara era obligată să se mire.

Dar fetei nu-i plăcea liniștea din ochii Miliei. S-a hotărît : nu mai învață ! nu mai are de ce învăța și la ce !

Gazda profesoarei de pian i-a mărturisit, cu vocea scăzută, ferindu-se parcă de vrăjmași închipuiți :

— Domnule dragă, te văd băiat cumsecade și serios. Mă mir că te interesezi de dînsa ! Fată bună, cuminte, ce să zic ? M-ar pedepsi Dumnezeu dacă aș vorbi-o de rău. Fată mai cuminte ca ea n-am pomenit ! că de avut domnișoare în gazdă, am avut mereu de cînd cu moartea răposatului ! Că era bun răposatu' și nu mă lăsa, pentru nimic în lume, să dau odăi cu chirie. „Ce-ți trebuie ? zicea dumnealui. Vrei să iasă vorbe ?“ Și avea dreptate, așa-i p-aici pe la noi : care cum închiriază o cameră mobilată, se aude, *iese* vorbe ! Și mie, drept să-ți spun, mi-e groază d-astea. Nu vreau ! Dar după ce s-a curățat, am fost nevoită — ce să fac ? — să închiriez odăi. Mi-a venit destul de greu, dar Dumnezeu mi-e martor, n-am avut încotro ! Și uite-așa, dragă domnule, mi-am umplut casa cu păduchi, m-am inervat mereu și am și slăbit, că eram înainte uite atita ! Am avut una d-alea care'cea că-i studentă, iartă-mă Doamne, și se înhăita cu golanii pe nealese. Venea și amețită cîteodată, în zori de zi. „Ce faci, maică, păcatele mele, vrei să te prăpădești ? Tînără ești, frumoasă ești (nu prea era, da' ce să-i faci ? îi cîntam și eu, s-o cuminţesc !), de ce nu te mai astîmperi ?“ Știi ce mi-a răspuns ? „Ia mai lasă-mă în

pace, mătușă : Fac ce vreau cu...“ ptiu ! bat-o Dumnezeu s-o bată ! cu... pricepi dumneata ce ! N-avea frîu la gură, domnule dragă, și se mîndrea că era studentă cică ! M-am crucit și am intrat în casă. Mi-era și frică să nu mă altoiască ! Te joci cu nebunele astea ? Am mai avut eu și-o altă pramatie ! Funcționară de birou cică ! Se scula la douăsprezece, mînca la trei și pornea la serviciu la șase, pe înserate. „Ce serviciu faci 'mneata, cucoană !“ am repezit-o într-o zi. „Ce serviciu fac, mă privește ! s-a răstit dînsa. Ce serviciu fac eu nu-l mai poți face 'mneata !“ Și a trîntit ușa ! Ei, ce să-ți spun ? Am fost trei zile bolnavă ! Dar cu divorțata n-a fost la fel ? „Dau odaia numai unei femei serioase !“ am lămurit-o eu. „Păi mai serioasă ca mine ?“ s-a izmenit 'nneaei. Era divorțată și acu umbla bărbat-su s-o împace. Așa susținea. Mi-a și recomandat pe bărbat-su, un ăla gras și cu trabuc în gură. „Săru' mîna !“ s-a aplecat el spre mine, da' mîna nu mi-a sărutat-o. Venea cam la două zile o dată, nimic de zis ! Dar într-o seară, ce să vezi ? Altu' ! Tot borțos, da' altu', fără trabuc ! Și-apoi altu', ș-altu'... „Madam, zic, la mine nu merge ! Nu-i hotel, să mă ierți de expresie ! Dacă ai nevoie de golani, caută-ți altă odaie, pricepi ? Eu sînt femeie cinstită și nu-mi place ! Scurt !“ Ea a dat ochii peste cap, a început să țipe că-i femeie onestă, cît p-aci să leșine. La ea, zice, nu vine decît fostu'. Cum „fostu“, cînd e altu', ș-altu', ș-altu' ?... Nu, nu-i nici un altu', e tot ăla ! „Care ? zic. Ăla grasu' și cu trabuc în gură ?“ „Ăla !“ zice ea. „Nu-i altu' ?“ „Nu, zice ea, e tot ăla, numai că s-a ras !“ D-aia nu-l recunosc... s-a ras ! Am tăcut. Dar la lună i-am pus mutu' la ușă ! Ce să-i fi făcut, dragă domnule ? Să mă fi lăsat amețită și prostită ? Că-i mergea gura : morișcă ! Am înțeles îndată că degeaba mă canonesc s-o cuminț esc ! E de la Dumnezeu ! Unele sînt domoale, altele rele de muscă ! Să te ferească Sfîntu' ! Cîte am îndurat de cînd cu odăile astea mobilate, oi spune și morților din groapă ! Uite, mă crezi ? Mi-e lehamite ! Sînt sătulă pîn-aici ! N-am avut parte de-o viață liniștită, de o casă tihnită. Săracă și amărîtă, a trebuit să intru slugă la dîrloagă ! Cine închiriază camere mobilate, asta e : slugă la dîrloagă ! Crede-mă ! Nu-s nebună, nici pornită ! Acu,

de domnișoara Mili n-am ce zice ! Înger, nu fată ! Ea și cu ea, atît ! Nici tu „logodnic“, nici tu „prieten“, nici tu „coleg“, nimic ! Numa' — iartă-mă, dragă dom'le, că te văd tînăr și serios — numa' că mi se părea cam... trăsnită. Noaptea, mai ales, pricepi ? Nici să doarmă, nici să lucreze, alta mai face ceva cînd nu se culcă. Ea... nu pricep ce făcea ! Am văzut-o cu ochii mei, maică, ședea pe scaun și vorbea. Cu cine ? Nu știu ! Cu nimeni, că era singură în odaie și zicea : „Tată ! tată ! mulțumesc, tată !... N-ai dreptate, mamă. E un om necăjit ! Săracu' ! Săracu'...“ și nu mai știu cîte ! Dimineața porneа obosită în oraș, la lecții. Am întrebat-o așa, pe ocolite, de ce nu doarme ? S-a mirat c-o întreb, da' tot dulce mi-a răspuns : „Las' că dorm, doamnă, nu-i nimic !“ „Doamnă“ îmi spunea, ți-o jur pe viața mea !...

...La „Mămica“, revoluționara se interesa tocmai de adresa lui.

— A, bine că te văd ! Te căutam. Îi privi obrazul și făcu un gest de nemulțumire : Da' ce-ai ? Nu-mi placi ! Vreo femeie, nu ?

Cum întîrzia să răspundă, revoluționara adăugă :

— Am înțeles ! Hm ! Nu era greu ! Vă țineți voi, ăștia, care vă credeți altceva decît sînteți, numai d-astea !... de fleacurile astea !...

O privea cu nedumerire. Iată ce știa o fată de acolo, din mișcare, despre dragoste !

— Ați dezertat din clasa voastră și vă împrăștiați zadarnic puterile ! mai spuse dînsa. Își înlătură părul de pe frunte și, hotărîtă : Da' n-am timp ! Nu e timp ! Ascultă, fata care doarme la voi, nebuna, e urmărită ! A fost trimisă de partid cu niște afișe ! Pricepi ? Te duci repede acasă și-o previi ? O ascunzi undeva, la unul din banda voastră. Acolo nu le dă în gînd s-o caute ! Pînă trece !... Pricepi ?

Ce anume să priceapă ?

Capul și-l simțea greu și încă plin de pălăvrăgeala fostei gazde a domnișoarei Mili.

„Nebuna“ acționează în mișcare ? E urmărită ! Și el, el trebuie s-o scape ? Sau poate n-a auzit destul de bine ? El

atîta confuzie într-însul ! E atîta ceaţă în faţa ochilor săi, e tulburat şi obosit şi-ar vrea să dispară într-un vis adînc, în care toate măştile să piară definitiv, în care să piară şi el, odată cu ceilalţi, odată cu celelalte.

Revoluţionara îl zgîlţîi :

— Ei, pricepi ?

Gîfîia.

— Repede, repede, te rog !

Fata de-acasă ? Întîmplarea îl indispunea. Făcu un cap plictisit.

— Să-ţi fie ruşine ! îl repezi revoluţionara. Da' ce eşti tu să uiţi toate ? Eşti un găgăuţă, băiat de burghez bine îndopat de cărnuri, care toată ziua şi toată noaptea despică firul în patru : mă iubeşte sau nu cutare fasonată ? Eşti un necăjit, un om de jos, un om de rînd, care te-ai instruit puţin şi ţi se pare că trebuie să te intereseze o „domnişoară", una la fel ca toate !... La fel ca toate, nu da din cap ! N-ai să mă mai faci să cred altceva decît simt şi văd !

Ah, revoluţionara vorbea despre Mili întocmai ca aceasta despre revoluţionară.

— Sst ! făcu el. Lasă-mă ! Uite, mă duc s-o vestesc !

Sări într-o trăsură şi ceru birjarului să gonească. Nu fu în stare, tot timpul, să se reculeagă. Unde o fi Mili ? Unde-o fi ? Trăsura, iat-o, a ajuns.

— Repede, repede, îndemnă el fata, nu e timp de-aşteptat ! Te duci la ceainăria din gang şi dai patronului biletul ăsta !

O lămuri, însoţindu-şi cuvintele cu gesturi repetate, şi o împinse spre uşă.

— Repede ! Repede !

Mica făptură a fetei se strecură pe uşă, hipnotizată. Fusese, într-adevăr, cu grupul revoluţionarei la sediu, distribuise şi afişe de propagandă, dar n-avea convingerea că făptuise ceva grav.

— Ascultă, încercă ea, ascultă...

El n-o lăsa.

— Isprăveşte ! îi strigă, închizînd puternic uşa în urma ei. Isprăveşte !

Fata scîncea.

Slab, se apăra, parcă îi spunea ceva. El refuza, cu încăpăţînare, s-o asculte.

— Isprăveşte ! repetă el. Nu e timp de pierdut !

Îl durea capul. Ce complicaţie ! De pitic a scăpat, acum altă belea ! Dacă o s-o caute aici sticleţii, mătuşa are să se alarmeze iar ! Şi Mili, unde-o fi Mili ? Să fi plecat în provincie ? Ar trebui să se înapoieze la gazda gureşă. Poate că, totuşi, are să afle ceva !

— Ah ! bine c-ai venit, dom'le ! îl întîmpină cu familiaritate cumătra. Ai o scrisoare de la domnişoara Mili. Ştia c-ai s-o cauţi. Uite, mi-a venit asta cu poşta ! Poftim !

Nu, n-are timp să plece, să se aşeze undeva şi să deschidă, liniştit, plicul. Îl rupe. Tremură. E un tremur de spaimă şi de bucurie care îi fură minţile şi glasul. Înclină doar din cap, ca şi cînd ar mulţumi gazdei, care îl priveşte cu ochi mari, de vacă, mirată că e lumină şi soare. Ah, scrisul ei ! Fiecare literă a ei, fiecare virgulă, fiecare punct ! Toate sînt vii, scrisoarea e o altă domnişoară Mili, nu : e aceeaşi, numai că prezenţa ei materială întîrzie puţin, o clipă, un ceas. I se pare că a întîlnit-o. Scrisoarea îl linişteşte : vine ! trebuie să vină ! de vreme ce are în mînă hîrtia pe care s-a plimbat mîna ei !...

„Atunci, glăsuia domnişoara Mili, cînd ţi-am spus că mă grăbesc, că trebuie să scriu, nu te-am minţit. Precum vezi, m-am grăbit ca să-ţi pot scrie. Sînt o fată care vine dintr-o lume nelămurită, dintr-o casă fără tradiţie, fără temelii. Mi-era greu să-ţi vorbesc fie de mama, fie de tata ! Mi-era cum trebuia să-mi fie ! Ne luăm, şi n-are să fie cum ar trebui ! Mama are toate vocaţiile de bună gospodină, de bună casieriţă, de soacră, numai vocaţia de mamă, nu ! N-am simţit-o, prin urmare, niciodată mamă. Veşnic trîntită pe canapea, în aşteptarea cuiva : avea un depozit de imputări într-însa, cu care trebuia zilnic să covîrşească pe cineva. Lipsită de prea multe rubedenii, de slugi şi de prietene, toate imputările acestea le zvîrlea în capul tatii. Obişnuit cu ele, tata le primea cu capul în piept, tăcut. Cînd sfîrşea, o întreba liniştit :

— Nu te simţi obosită ? N-ai vrea să te plimbi puţin la aer ?

Era atît de bun şi de iertător. Nu-i păsa că-i batjocorit şi luat în rîs. Nu-i păsa că e blestemat fără vină. Era gata

să ia asupră-i toate păcatele lumii, să creadă, el însuși, că poartă răspunderea grozăviilor, cine știe căror grozăvii. I se părea firesc să devie, zi de zi, ținta amărăciunilor mamei. Aștepta, resemnat, cu ochii plecați, ploaia ocărilor, și nu se supăra, n-avea cum, nu știa cum și dacă trebuie să se apere. Tata era un om blînd și tare amărît. N-avea nici o bucurie, săracu' ! E adevărat, întîrzia din cînd în cînd la cîrciumă. Vorbea, cîteodată, cam ciudat. Atît. Nu făcea, însă, nimănuia rău. După internare, de-abia, tata a decăzut. Numai după ce-a fost legat și dus, pe sus, la balamuc s-a schimbat ! Mai bine zis, după divorț, pentru că mama n-a mai vrut să prelungească un «asemenea trai», cum spunea dînsa, cu un «nebun». Spunea mereu tuturor că ea a prevăzut toate nenorocirile astea, că de-aceea s-a împotrivit la căsătorie, că s-a făcut o crimă, un mare păcat cu dînsa c-au îngropat-o părinții de vie și că vor avea toată viața remușcări.

— Ah ! ce viață ! gemea dînsa mereu.

— Ce-ai, mamă ? încercam s-o mîngîi.

— Am pe dracu ! se răstea la mine.

Și mă privea crud.

De pe atunci simțeam privirea ei ca un junghi.

— Mamă, încercam eu, mamă, liniștește-te !

— Taci ! strigă dînsa. Taci, că mă omorîți !

Tăceam...

Vezi, prin urmare, de unde viu : dintr-o casă tristă.

Tata a murit, cum știi, unde știi și în împrejurări pe care le cunoști poate mai bine decît mine ! Mama e în provincie, ca mîine are să se mărite. E încă tînără și se vrea tînără, ceea ce este aproape egal. Eu să urmez destinul oricăreî domnișoare din cartier : să primesc curtea unui tînăr, să mă plimb prin grădinile publice cu dînsul și prin cinematografe și, după un timp, să mă mărit, pur și simplu, și să deviu o mamă cuminte și harnică ? Ce bine ar fi, dar cum să fac asta cînd nu pot ? Nu pot ! Pricepi ? Sînt sigură că n-ai să îngădui această incapacitate a mea de adaptare la realitățile simple ale vieții. Ai să mă socoți, poate, o încăpățînată, și nu sînt ! Mă împiedică doar cineva să fiu ca toate fetele de vîrsta mea.

Tata e mereu lîngă mine, restul n-are importanță !

Nu mă căuta ! Nu pot să fac niciodată ce ar trebui să fac și cum ar trebui să fac ! Iartă-mă că te-am făcut o singură clipă să crezi altfel. N-am nici o vină ! Îmi placi mult. Îmi amintești de tata, mai ales cînd zîmbești ! Aveți un zîmbet, voi ăștia, învinșii, care mă înnebunește ! Pentru că și tu, ca și tata, ești un învins, adică un om slab, un om bun ! Ai să te însori, desigur, ca toți ceilalți băieți din grup, ai să chemi din noapte cîteva suflete și-ai să le porți de grijă ca un tată adevărat, cum ești destinat s-ajungi ! Poate că ai să ai o altă domnișoară Mili, îngrozită de zgomotele zilei și dornică de noapte ca de un refugiu al tuturor obo-
selilor și dezamăgirilor ! Pe mine să nu mă dorești ! E zadarnic gîndul, zadarnică vorba ! Să nu-ți închipui că se poate schimba ceva. N-am ce să schimb. Crede-mă, mi-ar fi plăcut să fiu și eu ca toate celelalte, o fată în dragoste cu un băiat de seama ei, din strada ei, din lumea ei, să umblu pe la baluri și să mă fotografiez, într-o atitudine duminicală, cu dînsul la braț. Cînd eram mică, m-a luat, într-o seară, tata la un restaurant din cartier. (Le cunoști, desigur, restaurantele astea mici, în care mușteriii se știu pe nume și muzica știe ce anume place fiecăruia în parte să i se cînte !)

Era lume acolo, și tata părea mîndru de mine, de cu-
minția mea, de limpezimea vocii mele și de răspunsurile precise pe care le dam cunoscuților. Oprea tata pe prietenii săi mustăcioși și bărboși și mă prezenta, și nu-și mai încăpea de bucurie. Mîini aspre treceau peste părul meu și peste obrajii mei, în chip de mîngîiere, și-ți mărturisesc, mă simțeam destul de bine. Tata a băut cam mult, cred ; poruncea muzicii tot felul de cîntece triste și se interesa de soarta fiecărui lăutar în parte. Apoi m-a sărutat lung pe frunte și mi-a spus că odată, cînd am să fiu mare, «domni-
șoară», am să vin acolo, la restaurant, cu bărbatu' meu ! Cu «bărbatu' meu». Tata, pronunțînd cuvintele, a izbucnit în plîns. Eu nu mi-am dat seama de ce. Mi se părea că nu trebuia să facă asta, că e urît să plîngi așa, fără pricină, într-un restaurant plin de lume. El și-a șters ochii și mi-a spus :

— Atunci ai să te gîndești la mine, puiule ?

Era aprins la față și înduioșat. Mi se părea că totul e un joc, că tata a băut prea mult, că nu știe cum să-și distreze

copilul, și-am tăcut. Dar el s-a uitat adînc în ochii mei și a repetat cu aceeași voce :

— Atunci ai să te gîndești la mine ?

«Atunci», adică după moartea lui ! Nu prea pricepeam (eram prea crudă !), dar simțeam că e multă tristețe în întrebarea lui și m-am încăpățînat să nu-i răspund nimic.

El a încercat mereu să mă scoată din muțenia în care m-am închis, dar n-a izbutit !

Mai tîrziu, adică peste un an sau doi, mi-a făcut plăcere amintindu-mi de întîmplare. Numai că nu mă vedeam soție, cu bărbatu' meu (cum dorea tata !) alături, ci logodnică. Aș fi vrut să devin o domnișoară subțire, să am un logodnic înalt și blond și să fiu cu el, într-o seară, într-un asemenea local de cartier. Lumea să ne privească : «Sînt potriviți !» să-și spună, și eu să tac, și să ascult muzica, și să mă gîndesc că la iarna viitoare s-ar putea să fac o călătorie în Elveția ! De unde să bănuiască, pe-atunci, tata, de unde să bănuiesc eu că va veni o zi în care toate acestea au să mi se pară fără nici un rost ? Logodnică ? Nevastă ? Nu, nu se poate ! E zadarnic și e imposibil ! Cînd îți moare tatăl — de-abia ieșit din ospiciu — într-o încăierare cu bețivi, cînd îl găsești însîngerat, întins pe podeaua unei case de prostituate, la ce bun să te mai înșeli, încercînd să continui o existență după un plan, după o regulă ? Se mai poate urma un plan ? Ai să-ți spui : bine, dar ce legătură are moartea tatii cu dragostea mea ? Știu ! Ești îndreptățit să te întrebi astfel. Dar și eu sînt îndreptățită să nu-ți dau nici un răspuns, absolut nici unul. Nu știu ce ți-aș mai putea spune : nu mai pot vedea pe nimeni — absolut pe nimeni — și nu mai vreau să întrebuințez vorbele știute, gesturile vechi, toate acele atitudini care ne aseamănă atît de mult și care convin de minune domnișoarelor mediocre, adică așa cum e cuviincios să fie fetele și tinerii de orice condiție ! Pentru mine viața cealaltă, de afară, s-a sfîrșit. Umblu în ulița și mi se pare că e o alta care calcă apăsat trotuarul spart, o alta care privește lumea, care răspunde zîmbind la salut, care deschide ușa elevelor și începe să le dezgheațe degetele pe clapele pianului tolerant. Nu mă găsesc, nu mă regăsesc decît noaptea, cînd sînt iar Mili, fata lui, cînd îl simt aproape material, cînd trăiesc clipele moarte, sau cînd mi se pare doar că le re-

trăiesc. Scumpul meu, cum vrei să te culci cu o moartă ? cu o alta ? Nu sînt decît o biată epavă, o învinsă, o rătăcită. Să nu-ţi închipui o singură clipă că-mi aleg cuvintele sau că ţin să te impresionez. Nu ! Mi-e milă de voi toţi, mi-e milă de mine însămi, de toată truda noastră zadarnică, de toată viaţa noastră netrăită. Da, ăsta-i adevărul : viaţa nu ne-a aparţinut niciodată întreagă. Iartă-mă, iartă-mă şi crede-mă !"

..Mătuşa îl privi în ochi, bănuielnică.

— Te-ai îmbătat, aşa-i că te-ai îmbătat iar ? Ah, Dumnezeule, de ce mă pedepseşti, de ce mă chinuieşti ? Cu ce ţi-am greşit, Doamne ?

El a murmurat un răspuns. Bătrîna a înţeles doar atît : că tînărul neagă că ar fi băut. Dar asta n-o mulţumeşte. Îi place să nege : nu se vrea defăimat.

— Atunci, de ce ţi se încleştează limba, ha ? Ia spune, de ce ?

Nu i se încleştează limba. E obosit. Atît.

— Nu mi-e bine ! şopti el. Sînt obosit şi bolnav. Puţin bolnav. Am răcit ! minţi el şi i se păru îngrozitor că trebuie să-i vorbească astfel mătuşii.

Ar fi dorit acum pe cineva în preajmă-i, o femeie lucidă mai ales, căreia să-i poată spune adevărul. O mînă să-l mîngîie şi să-l vindece. E bolnav, cu adevărat bolnav.

— Mili ! se pomeni el şoptind.

— Ce ? Ce-ai spus ? strigă mătuşa. Cu cine vorbeşti ? Ce tot vorbeşti ? Cînd îi spun eu că-i beat ! Maji ! Poftim ! Mali ! Cine mai e şi asta ?

El duse mîna la buze.

— Ssst ! făcu moale. Ssst ! O să trezim morţii din noi, din cimitirele noastre ! Fiecare avem în noi cimitire.

— Băiete ! Băiete ! strigă mătuşa. Ce-ai, băiete ? Doamne-Dumnezeule, priviţi-l ! Ce dracu îndrugă el ?

— Mătuşă dragă, lasă-mă să dorm ! Sînt obosit şi bolnav, ţi-am mai spus ! Lasă-mă să dorm şi să vorbesc aşa... asta-mi face plăcere... Vocea îi era dulce, uşor voalată. Te supără asta, mătuşă ? Nu sînt beat, n-am băut nimic ! Mili nu e o fată ca atîtea pe care tu le cunoşti... Mili nu mai e nimic...

Se ridică, și femeia observă că-i tremură picioarele. Îi puse o mînă pe umeri. Mîna de asemenea îi tremura. Ciudat. Pretinde că n-a băut și, într-adevăr, se pare că-i așa. Altfel e atunci cînd vine ameţit. Îl simte de departe. Nu, nu e băut : e chiar foarte treaz. Atunci ? Despre care Mili e vorba ? Ce însemnează tremurul ăsta și tristeţea asta ? S-o fi înapoiat casieriţa ? S-o fi otrăvit alta ? L-o fi dat afară din slujbă ?

— Te-a bătut cineva ?

El mișcă din cap negativ.

— Mai ai slujbă ?

Înclină din cap afirmativ.

— Atunci ? Vocea i se subţie : Atunci ?

— Lasă-mă ! Te rog, mătușă ! Lasă-mă !

Hotărît, trebuie să se mute. Femeia pricepe.

— Bine, te las ! consimte ea.

Se îndepărtează cu pasul ușor, ca și cînd ar ieși din casa unui bolnav autentic. „E, totuși, beat, își spune, dar n-am ce-i face. E și beat și amărît. Trebuie să-l las ! Somnul are să-l înzdrăvenească."

Desfăcu dintr-o smucitură așternutul. Ah, plapuma asta ca o piatră de mormînt aruncată peste cap, cît mai sus, cît mai bine !

„Cît mai bine !" repetă el. Trebuie să-și uite gîndul și să nu mai fie nimeni și nimic. Să fie una cu plapuma, cu patul, cu obiectele odăii reci. Așa o fi gîndit cîndva și bunicul bolnav, mort de timpuriu, într-un atelier de croitorie, departe de copii. Era un om cumsecade croitorul, și cam ciudat, un vagabond, un neîmpăcat cu oamenii și cu stările de azi. Numai mătușa, fata lui cea mare, îl mai ține minte ! Dacă ar fi trăit cel puţin mama. Era singura care l-ar fi înţeles ! Ea n-ar fi spus : Mali în loc de Mili. Ei i s-ar fi putut destăinui în voie. Inima lui ar fi bătut deopotrivă cu a ei. Poate că și bunicul l-ar fi înţeles.

„Mamă, ar vrea dînsul să întrebe, ce fel de om era bunicu' ? Și ar adăuga : Eu nu-l cunosc decît din fotografie !"

„Bunicu' ?" ar fi surîs dînsa.

„Da, mamă, bunicul ? Aș vrea să știu : ce fel de om era ?"

Mama l-ar fi lămurit.

Dar de ce îl chinuiesc arătările astea ? A, iată-l în bordelul în mijlocul sălii căreia se plimbă, veselă și neștiutoare, o fetiță de patru-cinci ani. Și de ce e veselă ? vrea el să știe. Nu e nici un motiv — absolut nici unul — ca acest copil să fie atît de fericit ! Ah, ce uituc e ! Doar i-a spus fetița de ce e veselă ! Are ghete noi, nu știe ? Da-da, știe, dar nu e suficient ! Milioane de copii au ghete noi și totuși...

Dar ofticoasa ce mai vrea ? Bine, danseaz㠄 cu dînsa, de ce să nu-i facă o bucurie ?

„Arăt bine azi, așa e ?“

Rîde. Poftim ! Ofticoasa nu mai poate de bucurie. Și arată într-adevăr bine ! Are obrajii roșii, deși n-a dat cu fard niciodată. Dealtfel, nu mai are timp să dea. Moare.

„Arăți foarte bine ! spune dînsul. Mă și mir că arăți atît de bine !“

Ofticoasa îi dă cu tifla. Luminile sălii se sting, de afară se aud chicotele grupului dezlănțuit. Hahamii, negustorii, boșorogii cartierului se feresc : vin „băieții“, vine banda.

Domnișoara Mili e acum în provincie (ce frumos tîrg aici, cu tei și cu bătrîni în jachete cenușii !) și compune sonate pentru mîini delicate de artiste. Ce caută, prin urmare, copilul la bordel și ofticoasa, și ce caută, printre ei, bunicul ? Îi e dor de mama, de privirea ei obosită, de mîna ei (numai oase), de suferința ei adîncă, fără leac.

„Mamă, dumneata ai fost acum în provincie ! Ai întîlnit-o, desigur, în parcul orașului, pe Mili ? O cunoști, nu se poate să n-o cunoști !“

Era sigur. Mama înclină din cap. O cunoștea și-a întîlnit-o. E foarte iubită în oraș Mili și dă lecții de pian copiilor de gospodari cuprinși. A vrut s-o învețe și pe fetița din bordel, dar au oprit-o femeile.

„Mamă, pe dumneata n-am să te uit niciodată ! Nici pe Mili !“

S-o uite ? Dar de ce s-o uite ? Așa a fost întotdeauna copil cu mintea aprinsă. Se uitau la dînsul, pe vremuri, ca la o ființă neobișnuită. Părea atît de străin, venit de departe.

— Ești un bătrîn ! i se spunea.

El zîmbea.

— Bătrîn ?

— Da, da, un bătrîn !

Mama îl privește, e aproape de el, și totuși îi trebuie mult pînă s-ajungă cu mîna pe umărul ei ! (Vrea să-i atingă umărul ca pe vremuri.) Ridică mîna, dar se izbește de gol — de unde vine atunci surîsul mamei ?

„N-am să te uit ! Crede-mă ! Mi-a părut atît de rău, știi tu, cînd mureai ! Eram sigur că o să ne mai vedem ! Nu se face asta cu ușurință ! O mamă nu moare simplu, ca vecina de peste drum, de pildă, sau ca madam cutare !“

Ah, Mili îi rîde în nas. Nu-i place revoluționara. Poate că are dreptate ! Mili are întotdeauna dreptate. Dar de ce se amestecă ofticoasa în vorbă ?

Vrea să trăiască, susține, cu îndîrjire. Și să danseze. Îl vrea. Are atîta poftă de viață ! Nici prin cap să nu-i treacă gîndul morții. E mai sănătoasă ca oricînd și mai sprintenă decît își închipuie. Nu, nu mai tușește și nici n-o mai doare pieptul.

„Ții mult să dansezi ?“

„Firește !“

„Mult de tot ?“

„Se înțelege !“

Are dreptate ofticoasa.

Dansul e viața, întocmai ca balul. E tînără și încă frumoasă, cu obrajii ei ușor împurpurați, cu acrul ei suferind care poate să placă poeților. „De ce nu ? Poftim, domnișoară ! Poftim !“ îi întinse brațul. De ce-l strînge de braț ? Îl indispune asta. Pe el nu trebuie să-l strîngă nimeni de braț ! A, mătușa !... „Păcat, își spune, păcat !“ (Nu-și poate prelungi somnul și visul niciodată !)

...S-a trezit. Prin urmare, toate sînt limpezi : iarna, lumea străzii, tristețea hanului cu fete, tristețea mahalagiilor cu obrajii străvezii în seara rece, plecarea domnișoarei Mili.

În oraș a aflat o veste. O primește tăcut, absent. Au prins-o pe fata rău ascunsă în cealnăria din gang. Băieții și-au dat toată silința s-o scape, dar nu era chip. Piticul l-a convins chiar pe comisar s-o țină la dînsul o zi, două. Nevastă-sa l-a hotărît, și el era gata s-o primească. Dar chiar în seara aceea „puștanca“ a „căzut“.

Au bătut-o la poliție.

— Comuniste ! Hm ! Comuniste ! a mormăit inspectorul cu ochii albaștri. Toate la fel !

Să nu încerce să-l „ducă“, să-l „încurce“, să-l „ameţească“. Să spună tot !

A, e încăpăţînată ? Face mofturi ? Atunci, pe ea, băieţi !

Fata primea pumnii zvîrliţi în obraz şi de-abia scîncea. Nu-i era frică de bătaie. Îi era frică să nu se ivească, în puterea nopţii, pe cai flămînzi, cei de-atunci. Rezista cu uşurinţă la bătaie, dar se îngrozea de singurătatea arestului „secret“ în care au băgat-o.

Cînd i-au dat drumul, a rîs, cu capul vîrît între umeri.

Tuciuriul care i-a dat vestea adaugă, pe şoptite.

— E candrie ! Acu d-abia să ştii că e candrie !

Fata a mers — tîrîş-grăpiş — pînă la ei şi a căzut pe canapea istovită. O durea şezutul plin de vînătăi. O dureau şalele şi avea ameţeli.

Mătuşa a oftat, a gemut şi a încercat s-o iscodească :

— Spune, dragă, ia spune, ce ţi-au făcut ?

Fata o privea blînd, cîineşte, şi iconea.

— Te-au bătut, mamă, te-au bătut ?

Fata înclina capul în chip de încuviinţare : au bătut-o !

„De ce o socotesc toţi nebună ? se întreba mătuşa nedumerită. E un biet copil nenorocit ca atîţia, o fată slabă, o prăpădită.“

— Ce ţi-au trebuit ţie toate astea ? mai vru să ştie mătuşa.

„Toate astea“, adică prietenia cu revoluţionara şi împărţirea manifestelor.

Ea ridică din umeri şi rîse. Rîsul ăsta o cam sperie pe mătuşa.

— Şi de ce rîzi, puiule ?

După o pauză de cîteva clipe fata îngînă :

— Mă doare !

— Ce te doare, puiule ?

— Aici ! Aici mă doare !

Şi cu un deget mic fata arăta spre şezut şi-apoi spre şale.

— Aaah, Dumnezeule ! face mătuşa, ridicînd braţele spre cer. Pedepseşte-i, Doamne !

Între timp a sosit şi mama fetei, cu obrajii albi şi cu ochii umflaţi.

— Ce i-au făcut, mamă-mamă, ce i-au făcut ?

Bătrîna își frînge mîinile. Aflase tîrziu de întîmplare.

— Ce i-au făcut ? repeta ea, cu privirea aţintită spre mătușă.

— Vezi și dumneata ! Au bătut-o !

— Au bătut-o ?

— Da' ce voiai să-i facă acolo ? Mătușa era furioasă : Ce-i trebuiau ei toate astea ?

Bătrîna încuviința. Are dreptate, perfectă dreptate femeia.

— Ce ți-a trebuit, mamă, să te bagi în astea ?

Fata privește în ochii amîndurora și nu izbutește să mai articuleze un singur cuvînt.

— Poftim ! Nu era mulţumită c-a scăpat de noi ? Alta ar fi fost fericită să găsească o asemenea casă primitoare, cinstită...

Bătrîna clatină din cap, resemnată. Ştie ea ce se întîmplă cu fetele astea care împart „manifeste". A cunoscut ea multe acolo, acasă la dînșii. Erau niște făpturi zdravene, care nu se sinchiseau nici de comisari, nici de pușcărie. Erau și slăbănoage printre ele, nu-i vorbă, cam așa cum e fii-sa, dar nici una bolnavă, toate știau să înfrunte poliţia și să nu se sperie de bătaie sau de arest ! Dar fata ei e neajutorată, săraca !

Bătrînei i se face deodată milă de acest trup slăbuţ, umplut de vînătăi.

— Au bătut-o, oftează ea.

Își șterge cu o batistă colorată ochii.

Se apropie de canapeaua pe care e întinsă fata și vrea s-o mîngîie. Fata se strînge, cu spaimă.

— Nu te speria, dragă ! Nu-ţi fac nimic, dragă ! Și către mătușă : E așa de sperioasă, așa de sperioasă !

Mai stă cîteva clipe și-apoi se îndreaptă spre ușă.

— Mă duc ! M-așteaptă !

„Cine-o așteaptă ?" se gîndi mătușa. Desigur, fetele, zvăpăiatele, stricatele. O altă mamă s-ar fi spînzurat de mult să aibă asemenea fete, să trăiască de pe urma lor, să le aducă ligheanul cu apă, să înfrunte pe beţivi și să înghită la sudălmi cu nemiluita.

E adevărat, bătrîna pare destul de cumsecade. E și reu-

matică, și amărîtă. Viața și-a bătut joc de ea, ca de atîtea în cartier. La urma urmei, poate că n-are nici o vină. Nici ea, nici fetele. Cine se încumetă să-și judece semenii ?

— Du-te, madam ! o îndemnă mătușa. Vezi-ți de treabă ! Avem noi grijă de ea ! O facem bine !

— Da ! Da ! Văd ! spuse bătrîna.

Plecă, și din prag adăugă :

— E așa de sperioasă... de cînd... știți... de acasă !

— Bine ! Știm ! o aproba mătușa. La revedere.

— După cîteva clipe, femeia se înapoie, urmată de cele două fete, vopsite și agitate. Purtau paltoanele pe umeri și erau îmbrăcate subțire.

— Ce-ai, mămicule ?

— Ce faci, scumpo ?

Amîndouă îngenunchează în fața canapelei.

Mîinile lor căutau fruntea, obrazul, ochii surorii bolnave.

— Tu, șopti una dintre fete către sora-sa, te uiți la ea ? E galbenă, parcă ar fi moartă ! Ce dracu a mai pățit și asta ?

Cealaltă îi făcu semn cu degetul la buze : să tacă. Nu e bine să vorbească în auzul străinilor. Și-apoi mama lor care doar atît așteaptă ca să izbucnească în țipete și-n blesteme !

— Da ! Da ! Uite ce galbenă este ! Au bătut-o rău de tot ! Puteau s-o omoare !

— Vorbește mai încet ! Eu știu bine cum s-a întîmplat, șopti una din fete. Nu știi că am fost ieri cu o caiafă, unul d-ăia de la poliție, ăl cu mustața lăsată pe gură ?... Ea n-a vorbit nimic. Încăpățînată ! Dacă dădea adresa fetelor care au trimis-o cu manifeste, scăpa ! Dar o știm noi, cînd intră mută-n ea, s-a isprăvit !

Mătușa se apropie de fete.

— Ce tot vorbiți voi aici ? Vă feriți de mine ?

Fetele, mereu îngenunchiate, o priviră fără cuvînt.

— E, n-auziți ! Ce tot vorbiți ? !

— Vorbim d-ale noastre, spuse una încet.

— Nimic interesant ! adăugă cealaltă. Fleacuri.

— Bine, bine ! făcu mătușa, îndepărtîndu-se cu cîțiva pași de fete.

— Să știi că s-a supărat ! Te pomenești că ne-o trimite iar pe cap !

— Nu, nu, așa e dînsa : numai vorba de ea ! Are inimă bună !

— Tu, repetă cealaltă, caiafa mi-a spus că dacă a intrat pe mîna lor, nu mai scapă toată viața !

— Cum așa, de ce ?

— Păi să vezi ! Acu ea e luată la ochi ! La orice adunare, la orice manifestație, o să fie și ea căutată !

Cealaltă clătină din cap, îngrijorată.

— Ce i-a mai trebuit și asta ?

Întinse mîna spre bolnavă. Cealaltă o imită. Voia să-i pipăie mîna, pieptul, coapsele. Voiau s-o simtă, soră mică și bătută, alături de ele, ca pe vremuri. Căutau cu înfrigurare obrazul bolnavei. Dibuiau parcă prin întuneric, cu mîinile lor febrile, sub plapumă. Erau neliniștite și țineau cu tot dinadinsul să-și mîngîie sora.

Dar fata se retrase spre perete, gemînd. Părea lovită, în clipa aceea chiar, de-o mînă nevăzută.

— Aaah ! se auzi înfundat.

Mătușa privi, încruntată, spre noile-sosite. Era în uitătura ei o imputare.

Una din ele, ridicînd sprîncenele a mirare, se dezvinovăți :

— Nici n-am atins-o !

Cealaltă o ajută :

— Nu i-am făcut nimic ! Adăugă, resemnată : E nervoasă !

Mătușa ar fi voit să le spună că e mai bine să plece toată lumea din odaie. Bolnava are nevoie de liniște.

Fetele înțeleseră gîndul bătrînei :

— Hai, mamă, s-o lăsăm ! Nu vezi că nu-i place ?

— Bine, să plecăm ! consimți femeia.

Ieșiră.

— Uff ! făcu mătușa în urma lor. Ce mai bucăți !

Bolnava îi surîse, recunoscătoare.

El se strecură afară, pe nesimțite.

Dimineața aflase că fata era cît pe-aci să se spînzure. A prins-o servitoarea. I-a fost cu neputință mătușii s-o hotărască să spună de ce anume a vrut să se omoare.

— Atunci nu mai ai ce căuta aici ! a obiectat dînsa, ridicînd mîinile spre cer.

Dar nici amenințarea asta n-a fost în stare s-o convingă la mărturisiri. Tăcea, încăpățînată, cu ochii în podea.

La intrarea lui, fata ridicase capul, și atunci de-abia i se lumină puțin privirea.

„Ciudat, constată el, cum aduce și cu revoluționara, și cu Mili, în același timp, fata asta !“ Vedea dîrzenia fetei în luptă cu întocmirile de azi, cu stăpînirea și cu toți cei din juru-i, care ori o vrăjmășeau, ori o disprețuiau, și mai avea și tristețea și tăcerile domnișoarei Mili, acea nemulțumire gravă care îi mînca sufletul ca un cancer, disperarea mută care o închideau lumii dinafară, groaza de zgomot, de lumina zilei și de semeni. Dar tocmai din pricina asta nu-i plăcea. Ar fi vrut-o fie egală revoluționarei, adică una în plus, fie egală Miliei, ceea ce, își dădea seama, era imposibil.

Fata i-a zîmbit, și mătușa a observat asta și s-a mirat.

— Întreab-o tu, îl îndeamnă ea. Poate că ție are să-ți spună de ce a vrut să se spînzure ! Hai !

Nici nu știe cînd i-a luat mîna caldă între mîinile lui grele de băiat crescut în stradă, în bătaia ploilor și a vînturilor.

— Ce-ai vrut să faci ? De ce ?

Fata a ridicat din umeri.

— Nu știu ! Mi s-a părut... știi... ca atunci... cînd au venit călări...

Îi mîngîie fruntea.

— Ai visat, desigur !

— Am visat ! încuviință dînsa. Dar nu mai vreau să visez asta ! Nu mai pot ! Și-atunci m-am gîndit că se poate isprăvi cu visul ăsta ! Înțelegi ?

El înclină capul.

— N-am vrut să mai visez asta... mereu asta !

— Mătușă, rosti el calm, fata a avut dreptate ! A vrut să se liniștească, asta a vrut !

Femeia îl privi ca pe o arătare din altă lume.

— Să se „liniștească“ ? D-aia a vrut să se spînzure ? Ce îndrugi tu acolo ?

— Și cu toate astea, e simplu ! N-o vezi ? E mereu chinuită de ăia... de caii lor flămînzi !

— Bine ! Și ?

— A crezut că se poate isprăvi cu neliniștea asta repede-repede !

Nu știa ce anume trebuie să-i spună bătrînei. Toată întîmplarea asta, care — hotărît ! — o supărase, îl făcu să constate că pentru întîiași dată se simte incapabil să participe la drama cuiva. Gestul fetei nu-l impresionase de loc : îl plictisise ! Se rușină de acest sentiment, dar n-avea cum să-l îndepărteze. Era pornit împotriva acestui nod de carne mereu în stare să-i facă surprize. Nici n-o bănuia prietenă cu revoluționarii, sinucigașă cu atît mai puțin, mai ales acum, de cînd are un pat al ei, unde se poate dormi nestingherit. Nu mai vede mereu bărbați beți, rînjind pofticoși și făcîndu-i cu ochiul. Nu mai asistă la împreunări aprinse și nu mai are, deci, motiv să se sperie. „Fetele", surorile ei, sînt peste drum, în han, departe, prin urmare, ca și cînd ar fi în altă țară ! Cînd îi e dor de ele, însă, face un pas și iată-le ! Pe mă-sa de asemenea o poate vedea oricînd ! Ah ! imaginea năvălitorilor care au tăbărît pe fete atunci ! Hm ! e într-adevăr neplăcut să te urmărească, noapte după noapte, o asemenea viziune ! „Supărător ? se dojeni el. E numai supărător ? O asemenea viziune te poate dușmăni definitiv cu viața." Nu-și continuă, însă, reflecția.

— Foarte bine și foarte simplu ! se adresă el mătușii. Fata a vrut să se spînzure ! Economie de țipete, de doctori, de „scene". Te-ai fi trezit cu ea atîrnînd de tavan și toate s-ar fi isprăvit.

Iar în gînd : „De n-ar face asta într-o zi și Mili !" Atunci, hotărît, n-ar mai fi nici un motiv de prelungit jocul ăsta caraghios de-a îmbrăcatul și de-a dezbrăcatul, de-a mîncarea și de-a plimbarea ! Mili trebuie să trăiască oriunde, dar să trăiască ! Certitudinea existenței ei fizice — într-un oraș de provincie, într-o insulă din nu importă ce ocean, într-o văgăună de munte, egal ! — îi face și lui viața posibilă.

— Isprăvește ! îl repezi mătușa. Nu m-am înșelat ! Ești beat ! Ah, banda aia blestemată care-ți otrăvește viața !

Trînti ușa, furioasă.

Fata s-a ridicat în coate și-l privește calm. Își reprimă durerile pricinuite de mișcările prea repezi pe care le-a făcut și-i zîmbește.

Nu, nu e nici o greşeală ! Lui îi zîmbeşte cu ochi cu care se zîmbeşte imaginilor din vis. Astfel zîmbesc îndrăgostitele, sinucigaşele, nebunele.

— Ce bine e să... cum să-ţi spun ?... să scapi aşa de la moarte... să stai întinsă pe canapea şi să vezi oameni !...

Vorbea încet, pe şoptite aproape, dar cu o căldură în fiecare silabă care îl impresiona.

— Dă-mi mîna ! îi spusc. Nu te speria, nu sînt numai o nebună !... Dă-mi mîna !

Iat-o că ştie şi asta : să mîngîie ca o adevărată femeie îndrăgostită ! Dacă n-ar fi în clipa asta plin de imaginea Miliei, dacă nu l-ar stînjeni atîta absenţa pianistei, i-ar place gestul fetei.

— Eşti o fată bună ! îi spuse el cu tonul cu care un frate cuminte şi burghez îşi laudă sora absolventă, cu premiu, a liceului. Eşti o fată bună ! repetă el, maşinal.

Ea izbucni în rîs. Apoi îi lăsă mîna, se ghemui iar între perne, lîngă zid, şi închise ochii.

— La revedere ! îi spuse, hotărît să curme un joc care se prelungea şi-l supăra.

Bolnava murmură ceva, el nu pricepu nimic şi ieşi.

De atunci, în fiecare zi la sosire, se simţea urmărit de ochii fetei. Se întîlneau rar, la intrarea casei, într-una din camere sau în stradă. El se ferea să rămînă mult timp cu dînsa. (Ideea că se fereşte de cineva îl enerva. Totuşi, nu se încumeta să-şi învingă teama asta bolnăvicioasă de a rămîne un ceas alăturea de fată.) Ea potrivea lucrurile în aşa fel încît să pară întîmplătoare întîlnirea aceasta bine urmărită. „Aa ! făcea ea şi rămînea o clipă mirată. Dumneata !“

Chiar cînd se afla singur, se simţea privit de ochii bolnavi ai fetei. N-ar fi deloc surprins dacă, deschizînd brusc uşa, ar prinde-o acolo. I se părea că-i vede lucirea ochilor prin gaura cheii.

...Colindase toate cunoştinţele, sigur fiind că va afla, în sfîrşit, ceva despre Mili. A fost zadarnic. Fata dispăruse definitiv. Îi lăsase, însă, împreună cu scrisoarea, putinţa de a nădăjdui că odată şi odată i se va ivi iar în viaţă. Şi dacă e sigur de asta, ce însemnătate mai au toate celelalte ?

Ofticoasa ? Văduva ? Fata ?

...Domnișoara Mili s-a înapoiat la București după cinci ani de rătăciri prin orașele de provincie.

Mama ei s-a remăritat cu un mic droghist și se simte, iar, stăpînă peste trei odăi mobilate, un cățel mărunt și o servitoare toantă.

Cîtva timp a locuit la dînsa. Avea lecții, cîștiga ceva și-o mai ajuta. Niciodată n-a întrebat-o de tata. Vorbeau, dealtminteri, foarte puțin.

Mili evita orașul, vizitele, prieteniile care se leagă obișnuit într-un oraș de provincie, în care mai toată lumea se cunoaște și, ca într-o familie veritabilă, se disprețuiește și se dușmănește.

Trăia trecînd dintr-o casă în alta, de la o elevă la alta, în așteptarea nopții, care venea totdeauna mai tîrziu decît ar fi dorit dînsa.

Atunci se închidea în odaia ei, lăsa perdelele, ca să se simtă cu adevărat singură, și reîncepea viața de altădată.

Tata venea în haină deschisă, cu țigara aprinsă în colțul buzelor.

Își amintea că, după divorț, mama i-a interzis să-l mai vadă. Servitoarea era amenințată cu bătaia și cu poliția dacă va îndrăzni s-o ducă vreodată la dînsul ! Dar Sfîntu-Sfinților izbutea s-o vadă așteptînd ceasuri întregi la stațiile de tramvai sau în colțul uliței. Adesea nu-și spuneau nimic. Schimbau, doar, o privire. El era mulțumit c-a văzut-o.

— Șezi, tată, șezi !

Tata e vesel, a muncit mai puțin azi și e mai odihnit.

— Te-ai plimbat, așa-i că te-ai plimbat ?

Începuse primăvara devreme. Orașul era proaspăt și străzile luminate. Din fiecare fereastră rîdea lumii un cap de fată sau o floare.

— M-am plimbat ! mărturisește el învins.

Mili e mirată că tata se simte vinovat. N-a făcut doar nimic ! S-a plimbat ! Unde este grozăvia ?

— Tată, îi spuse dînsa, mie îmi face plăcere că te-ai plimbat ! Prea ești obosit, prea muncești mult !

El zîmbește mereu, stînjenit puțin, și își scutură ușor reverul hainei de praf.

— A fost frumos ! spune el. Şi deodată se încruntă : Ssst ! face, cu mîna la gură. Să nu știe mama ! Te iubesc mult, Mili ! Puiul tatii, pui !

Ei i se umezesc ochii. Asta-i prea mult ! O podidesc lacrimile. Parc-ar fi un copil. Dar ea nu mai e copil, e o domnișoară în toată firea, ce Dumnezeu !

— Tată, rostește dînsa, nu mai mă alinta atîta ! Nu e bine ! Mă crezi mereu copil !

El o privește speriat. A greșit ? A făcut iar una boacănă ?

— Nu, tată, nu te supăra ! Spune-mi cum vrei, spune-mi ce vrei ! Mi-e dor de tine ! Îmi lipsești atît de mult !

Aici, de obicei, se trezea : propriile ei cuvinte o trezeau, ca o mînă rece trecînd peste pleoapele încinse ale unei bolnave, pe jumătate adormită. Cum îi lipsește, cînd tata e aici, lîngă dînsa, atît de aproape ?

Vrea iar — cum îi făcea odinioară — să-i atingă umărul. Mîna ei se izbește, însă, de gol. Ah, a sosit altă dimineață, soarele inundă uliţa, căruţele... căruţele pornesc spre piaţă !

Mili e ursuză și mama ei n-o întreabă nimic. După puţin timp nu mai are nici o lecţie în oraș. Elevele sînt nemulţumite de această domnișoară care nu le spune nimic în afară de strictul necesar, care nu le întreabă de adresa croitoresei sau a modistei, de ultimul scandal sentimental din tîrg...

— Tu, i-a spus odată mă-sa, n-ai putea fi mai veselă ? Ai un cap îngrozitor, ce ţi s-a întîmplat ? Ce...

Rămase cu vorba în gît. Acest „ce“ fără urmare n-are să-l uite Mili niciodată.

— Nu mi s-a întîmplat nimic, mamă !

— Atunci ? ţipă femeia. Atunci ?

Mili a ridicat din umeri. Nu știe ce să-i răspundă. În aceeași zi a plecat de acasă. Şi-au strîns mîinile fără emoţie. Mama i-a spus doar din pragul uşii :

— Fii mai vioaie ! N-ai să faci nimic cu capul ăsta de contesă ofensată !

— Bine ! i-a răspuns Mili. Am să-ncerc !

A pornit apoi să colinde tîrgurile provinciale. Acompania la pian filmele mute din cinematografele modeste. Prefera această îndeletnicire lecțiilor. Acolo, în sala în care odată cu reluarea filmului cobora noaptea, domnișoara Mili putea continua lungile ei convorbiri cu tata. N-avea de dat nimănui nici o socoteală. Nu trebuia să aprobe gustul artistic al fetelor de burghezi, care o întrețineau cu mărunțele lor preocupări, nici să zîmbească graselor matroane și să spună „mersi !“ de cîte ori o pofteau la un ceai.

Acolo, la pian, degetele ei familiarizate cu albele clape își îndeplineau cu ușurință sarcina, pe cînd dincolo de pleoape apărea tata, așa cum l-a cunoscut, așa cum îl voia. Din cînd în cînd, ridicînd ochii pe pînză, se mira văzîndu-l și acolo pe tata. Nu, nu e un artist oarecare domnul acesta elegant care privește, atent, vitrina magazinului, e pur și simplu tata. Acum s-a întors cu fața spre dînsa. O vede, desigur, cum se trudește la pian pentru o pîine și i se face milă ! Da, da, i se face milă de ea, de unica lui fiică, de domnișoara Mili ; o întreabă, din ochi numai, de ce face asta ? Ea ridică din umeri. Ce vrea să însemne gestul ei ? Ce să facă ? Trebuie să trăiască ! Bine, se înverșunează părintele, da' el unde e ? Nu știe Mili că el îi plătește taxele școlare și chiria și-i mai trimite mamei destul de des bani și alimente ?

Taxele școlare ? Chiria ? Mili vrea să-și amintească de ceva, de ceva îndepărtat și, totuși, prezent. „Tată, ar vrea să-i spună, hai să ne plimbăm puțin pe bulevard sau în parcul orașului, e foarte frumos ! Aș vrea să-ți vorbesc !“ Tata înclină din cap, e gata să se apropie de dînsa, dar se face lumină. Capul domnișoarei Mili se apleacă asupra pianului. Închide ochii luminii ca unei vrăjmașe : nu vrea să vadă, nu vrea s-audă nimic. Lumina e totuși prezentă ; spectatorii fac zgomot ; tata e, prin urmare, mort, și ea e o biată maniacă, o domnișoară pianistă care îmbătrînește în provincie ca atîtea altele, cîștigîndu-și cu greu o leafă de mizerie !

În plin București, domnișoara Mili, cu pași mărunți și grăbiți, colindă vechile cartiere, sunînd la vechile uși, așteptînd vechile chipuri s-o întîmpine și s-o asculte.

Ea le va propune reluarea lecţiilor de pian, ce alta le-ar putea propune ?

Dar în străzile pustii s-au ridicat azi case multe, cu mulţi locatari. Vechile uși au dispărut, și unde sună ea apar alte fețe mirate, care de-abia o ascultă. I se răspunde cu nepăsare :

— Nu cunoaștem !

I se repetă pretutindeni acest nesuferit „nu cunoaștem“ care a început să-i dea greață, s-o ameţească, s-o îmbolnăvească.

— Domnișoara ?... Și servitoarea se miră fără rușine și-i zîmbește cu milă reținută : Nu ! Nu șade aici !

Nu mai așteaptă nimic, îi închide ușa, cu zgomot.

— Vă rog, nu vă supăraţi, locuia aici familia...

— Familia ?... Se poate ! Acum locuiește aici doctorul A., care nu e însurat și nici n-are să fie ! E contra !

De astă dată un fecior tînăr și gras îi rîde, indiferent, în față.

— Madam, cum ați spus c-o cheamă ? A... nu ! Nu ! Nu ! întrebați alăturea !

Seara cade zdrobită pe patul rece din odaia hotelului mărginaș, incapabilă să facă o mișcare. Picioarele și mîinile îi sînt grele, de plumb, nu-și mai simte trupul.

În întunericul dens apare iar tata. Are o figură ușor încruntată. De ce a alergat atîta Mili ? De ce e atît de obosită ? Nu i-a spus să nu se obosească ? N-are nevoie de lecţii ! El e aici, gata s-o ajute ! De cîte ori să-i repete aceleași lucruri ?

Să nu se supere tata ! se roagă Mili. Uite, i-o jură c-a uitat cu desăvîrșire de prezența lui ! E urît din parte-i, e adevărat, da' de ce ar minți ? Mai bine spune limpede și simplu : a uitat !

A uitat ?

Zîmbetul i s-a întins pe toată fața. Nu-i nimic ! El înțelege ! A plecat, doar, de mult de-acasă.

A plecat ?

Mili caută să-și amintească. Tata a fost și parcă n-a fost ! „A plecat.“ Prin urmare : acum este aici, lîngă dînsa.

— Tată, șoptește ea, dă-mi mîna ! Vreau să-ți simt mîna ! Mîna ta mă ferește de rele, e o mînă ocrotitoare, un balsam !

Omul îi întinde mîna.

— Poftim, Mili ! Poftim !

S-a ridicat din pat cu o durere ascuțită în creștetul capului.

Prin fereastră se vedea plumburiul zilei care începea.

„Oh, altă zi !“ constată dînsa, nemulțumită.

Se grăbea. Trebuia să-l găsească acasă.

— Mili !

Atît a putut spune. O privea mișcat, tulburat, clipind des din ochi. Orice întrebare i se părea zadarnică. Iat-o, după cinci ani, ceva mai întunecată, cu o cută, două în obraji, ceva mai tristă și mai greoaie în mișcări. Ea îl găsi de asemenea schimbat. Un tînăr îmbătrînit, constată ea cu melancolie, un tînăr bun să fie tată, așa cum sînt atîția din cartierul ăsta evreiesc. E mai slab, mai șubred.

Mătușa voia să știe ce s-a întîmplat ? Prezența femeii îl stînjenea. O lămuri.

— Lasă-mă, mătușă, te rog, nu te supăra !

Cum, însă, femeia ieșea o clipă și revenea, nervoasă și curioasă, el îi făcu semn Miliei.

— Ieșim !

Fata consimți. Își strînse cordonul trencicotului și se înclină.

— La revedere ! spuse ea mătușii.

Femeia îi răspunse de-abia mișcînd buzele și urmărind cu privirea speriată fiecare gest al fetei. și al nepotului. Rămase mult timp după plecarea lor cu ochii pe fereastră, în adăstarea catastrofei. Hotărît, trăiește permanent în aventură. Spaimele o înnebunesc. Trecerea acestei femei, mai ales, prin casa ei a obosit-o, i-a ucis puținele resurse de răbdare pe care le mai avea. Fata îl pîndea mereu pe tînărul ei nepot, cu ochii arși de dorință. (Ea o vedea și nu se înșela : neam rău !) O dată a surprins-o la ușa lui.

— Ce cauți aici ?

Ea a dat un țipăt, ca mușcată de un șarpe, și a izbucnit în plîns.

— Am vrut să-l văd !

— Marș d-aici ! i-a strigat dînsa. Un copil, o fată ca tine n-are ce căuta la ușa băieților.

Întîmplarea n-a avut nici o urmare. Ea continua să-l pîndească. Îi scria bilețele, îi trimitea cîte o floare presată într-un caiet.

— Mătușă, îi spuse el odată, nu te supăra pe dînsa. N-are nimic în viață. Îi e goală viața ! Las-o în pace ! Dacă fleacurile astea îi fac plăcere, de ce s-o chinuiești ?

— Bine ! Bine ! murmura indispusă femeia. Așa încep astea... cu pînda la uși, cu bileţele și cu flori...

— Ce vrei să spui ?

— Nimic. Într-o zi ai s-o vezi iar atîrnînd de un cui ! Așa ai s-o vezi ! Și n-are să mai fie nimeni care s-o scape!

El căuta s-o convingă că fetele care încearcă să se omoare și nu izbutesc, nu mai repetă niciodată gestul. Avea atîtea pilde :

— Uite...

— Taci ! îl întrerupse mătușa. Nu mă interesează, la urma urmei, nimic. N-are decît să-ți scrie bileţele, să te pîndească la ușă, să se și spînzure. Treaba ei ! Își frîngea mîinile și pleca, furioasă, în altă odaie, să continue un plîns fără lacrimi care o chinuia tot timpul.

De cîteva zile fata întîrzia mereu în oraș, la „Mămica“ sau în sala de conferințe a partidului. Se înapoia cu obrajii aprinși, obosită, și refuza mîncarea.

— Trebuie să lucrez ! spunea ea și se așeza la masă, unde începea imediat să scrie.

— Nu-mi plac toate astea ! repeta mătușa. Nu-mi plac.

Într-o seară fata nu s-a mai întors acasă. Au căutat-o peste drum, la bătrîna, prin vecini, zadarnic.

— Nu-i nimic ! a liniștit-o dînsul. Au prins-o iar cu manifeste ! Au să-i dea drumul ! Nu-i nimic !

Dar de data ceea nu i-au mai dat drumul. Amestecată într-un proces complicat, a fost judecată și osîndită la zece ani închisoare...

— Mili ! repetă el cu ochii umezi.

Ar fi dorit s-o sărute. Își reprimă gîndul. Trebuie să umple, însă, cu ceva tăcerile. (Cu orice !) Pomeni de fată.

Mili o cunoștea.

— Știu tot ! spuse ea. Apoi adăugă încet, făcînd pauze mari între cuvinte : Și ea, una ca atîtea, o neizbutită, o nerealizată, cum spuneți voi... Ce crezi c-o mîna la jertfe ? Convingerea ? Nu știu ce-i aia ! Setea de dreptate ? Altă vorbă mare pe care n-o pricep ! O mîna un foc lăuntric, o nevoie de altceva ! Asta vine dintr-o mare dezamăgire, dintr-o mare înfrîngere ! Toate celelalte intră în viață fără complicații. Una ca ea e modistă, croitoreasă sau funcționară de birou și așteaptă la ore potrivite prietenul, se mărită, și toate se isprăvesc cum se cuvine ! Dar ea a avut nenorocul de a fi mică atunci cînd au tăbărît bestiile... Cunosc povestea !

— Bine, o întrerupse el, dar nu se-ntîmplă așa cu toate !...

— Ba cu toate !

El ar fi voit să-i vorbească de revoluționara, care, în chip voluntar, renunță la toate de dragul ideii, dar ea îi bănui gîndul.

— Știu ! Revoluționara !... O să-mi spui că ea n-a avut nici o dezamăgire și că și-a întocmit o altă viață numai din convingere ! Nu cred !

— E de-ajuns să nu crezi ca să ai dreptate ?

— Da, e de-ajuns ! Dealtminteri, nu cred să mă-nșel !

— Ba te-nșeli !

Îi vorbi mult, îi făcu o adevărată biografie a revoluționarei. Mili îl asculta fără a încerca nici o obiecție. Se mulțumi doar să spună la sfîrșit cu simplitatea care o prindea atît de bine :

— În definitiv, poate să ai dreptate ! Sau poate nu știi bine ce anume o macină lăuntric, ce mare durere secretă i-a îndreptat pașii spre partid.

Îl privi în ochi și gîndi : „E mult schimbat !"

Pe el îl muncea același, exact același gînd.

— Ai lucrat în ultimul timp mult ! constată el.

— Da, răspunse Mili, am lucrat mult ! Se cunoaște ?

— Nu, nu se cunoaște ! E numai o presupunere a mea!

— Înțeleg ! Și continuă : Am trecut pe la fosta mea gazdă. Mi-a spus că m-ai căutat !

— Te-am căutat într-adevăr și pe-acolo !

— Ascultă ! Ți-amintești cînd m-ai întîlnit în parc ? Eram însoțită de o femeie înaltă, mătăhăloasă. O femeie ca în revistele ilustrate de familie.

— Sau ca în suplimentele de duminică ale magazinelor engleze !

— Da ! Ei bine, era gazda mea, care se ducea la o întîlnire de amor !

— Cum așa ?

— I se „vorbea“ un pensionar. Eu eram confidenta ei. Ai venit atunci să-mi lași o adresă !

— Mi-aduc aminte. Nu te-am găsit !

— Și-ai început o lungă controversă sentimentală asupra statorniciei, sau așa ceva, cu o vecină.

— Da, într-adevăr !

— Ea mă lăuda, nu ?

— Da, te lăuda foarte mult. Spunea că ești o adevărată călugăriță !

— Care dă lecții de pian și fuge de oameni !

— Asta nu putea s-o știe !

— Din nefericire, știa toate !

— Atunci, puteu să-ți fie și confidentă !

— Confidentă ?

— De ce nu ? Vecinele astea sînt bune la toate !

— Da, poate că ai dreptate ! S-o vezi acum, de cîteva zile măritată ! N-o mai recunoști ! Se piaptănă în fiecare zi și răspunde scurt la întrebări. Pomenește foarte grav de „dumnealui“.

— Trebuie să fie interesant !

— Foarte interesant. E o întreagă lume ca ea !

Au rămas cîtva timp tăcuți.

— Mili, ai o memorie foarte bună !

Ea încuviință, înclinînd capul. „Ciudat, își spuse. Nu i-am pomenit ceea ce era mai esențial !“

Continua să tacă, incapabilă de cel mai mic efort.

— Cred că are să-i facă bine închisoarea ! spuse, deodată, ca și cînd ar fi răspuns unei întrebări grăbite. Da, da, are să-i facă foarte bine, întări ea !

— Fetei ?

— Fetei, firește ! De ea vorbim doar ! Știi... acolo se poate medita în tihnă. E o noapte permanentă acolo, în care fiecare ne putem croi viața după pofta inimii. Nu sînt

tramvaie acolo, nici lecții de pian și nici oameni care te sîcîie. Dacă vrei — și de ce să nu vrei ? n-ai altceva de făcut decît să vrei asta ! — te izolezi de semeni, te închizi în tine și-ți trăiești viața ta ! Fata are să iasă din pușcărie alta, cu totul alta !

— Ai dreptate ! consimți el. Închisoarea are să-i redea propria-i fire, propriile ei impulsuri !

— Și are s-o facă imună plăcerilor mărunte, cremei de frișcă a vieții ! Are să iasă de-acolo o femeie adevărată !

— O adevărată revoluționară !

— Ce numești „o adevărată revoluționară" ?

— Tocmai ceea ce ai spus acum o clipă : o femeie în stare să-și bată joc de convenințe și să se dispenseze de mărunțele ei bunuri trecătoare, de crema de frișcă a stării „bune", a stării „comode", vînată de toate fetele de condiție.

— Ne înțelegem bine, după cum văd !

— Cred că ne-am înțeles bine dintotdeauna !

Ea zîmbi.

— Se poate ! Nu te contrazic ! Nu știu ! Ești un tînăr cumsecade !

Îl privi mult drept în ochi.

Apoi, fără nici o schimbare de ton, îi mărturisi că o duce greu ; caută lecții ; vechile ei cunoștințe s-au risipit în ultimii ani ; e aproape o străină aici, în București ! Umblă ceasuri întregi prin străzile din centru, ca și prin ulițele mahalalei, urcă și coboară scări, intră și iese din ascensoare, bate la uși care nu se deschid, întîmpină zîmbete cinice sau de politețe rece, nici o inimă nicăieri, nici o vorbă care s-o încălzească. Ar primi orice alt serviciu, nu caută numaidecît un angajament la cinematograf sau lecții de pian. Nici atît de tînără nu mai e ! Nu, nu, să nu protesteze. N-are nevoie de complimente (și nici nu i le îngăduie) sau de o vorbă amabilă.

— Știi... nici camera de hotel n-o mai pot plăti ! Sînt, iartă-mă că ți-o spun, o fată fără domiciliu ! N-am, pur și simplu, unde dormi !

În altă împrejurare n-ar fi îndrăznit să se destăinuie unui tînăr. Asemenea intimități, îndeosebi, le socotea exclusiv ale ei, trebuind să rămînă mereu ale ei. Dacă o altă femeie s-ar fi mărturisit în auzul ei unui bărbat în felul

acesta, ar fi revoltat-o, ar fi găsit-o lipsită de gust, vulgară, țipător de vulgară.

— Te rog să mă ierți, spuse ea cu vocea gîtuită, m-am pierdut cu totul ! Mi-am pierdut capul, nu mai îmi dau seama de nimic.

Își șterse nasul, dar lui nu-i fu greu să constate că ochii domnișoarei Mili lăcrămau.

— Ai răcit, îi spuse el, căutînd cuvintele.

— Într-adevăr, am răcit !

Îi atinse ușor mîna. „Ce mînă fierbinte ! își spuse. Trebuie să aibă și febră, Mili.“

— Ascultă, vorbi el, n-ai nici o grijă. Îți găsim o ocupație.

Întrebuințase pluralul gîndindu-se la băieți, ca pe vremuri, cînd nu se putea lipsi de bandă o zi măcar, un ceas, o clipă.

— În privința camerei, avem unde să te plasăm ! Chiar acum mergem la hotel, să-ți luăm bagajele.

— Odaia e plătită pînă azi ! N-am deocamdată nici o datorie ! precizează Mili.

— Perfect !

Luară o trăsură.

Mili tăcea, retrasă în colțul canapelei, și ținea ochii închiși. Nu e, așadar, cu totul singură !

...Au ajuns repede în casa comisarului. Nevasta acestuia îi primi veselă. Fosta cîntăreață îi strînse voinicește mîna și-și mărturisi încîntarea că-l poate servi.

— Îmi pare bine, domnișoară ! se adresă ea direct fetei. Și eu am fost artistă ! Sîntem între noi ! Privi la tînăr, clipind : O prietenă, așa-i ? Nu te sfii !

El o lămuri. Nu, nu e o „prietenă“, cum se poate crede. Domnișoara Mili e o făptură aparte.

— Am greșit atunci, iertați-mă ! N-am crezut nimic rău !

— Nu, nu ! o liniști el. N-ai crezut nimic rău. Da' e mai bine să cunoști adevărul, nu-i așa ?

— Firește !

Domnișoara Mili voia să știe cît va trebui să plătească pentru odaia, destul de arătoasă, pe care noua ei gazdă i-o oferea.

— Nimic ! hotărî nevasta comisarului. Între noi nu există socoteli !

Cum Mili se arătă nedumerită, el trebui s-o lămurească. Nevasta comisarului e o cunoştinţă veche, o fată „bună“.

— Şi-apoi, se adresă femeia către dînsul, minorul s-a însurat, are o nevastă drăguţă, bogată şi cuminte ca un copil. Are şi-o fetiţă : o bombonică ! Dumneaei n-ar vrea să intre acolo ca guvernantă ?

El îşi aminti de acel băiat în stare oricînd să ia apărarea victimelor bandei. Un băiat construit din alt material, un tip singular.

Şopti ceva la urechea Milici.

Ea aproba, mişcînd de cîteva ori capul. Era tocmai ceea ce căuta : un loc, o odaie, un adăpost.

Nevasta comisarului s-a însărcinat să-i aducă răspunsul chiar a doua zi.

— Tu, îi spuse apoi tînărului, în timp ce domnişoara Mili îşi desfăcea, dincolo, cuferele, am isprăvit cu ei ! Apoi, în şoaptă : Am închis pentru totdeauna fereastra ! Nu mai primesc niciodată pe nimeni ! La ce bun ? ! El e un om cumsecade acum, se îmbată foarte rar, şi chiar atunci se poartă frumos cu mine ! Apoi... Făcu o pauză de cîteva clipe : ...dacă vrei să ştii adevărul, nici nu-mi făcea plăcere ! Băieţii au înţeles ! La început mi-au făcut hai ! Au încercat să spargă geamurile, să mă bată ! Mai ales piticul ! A venit odată roşu ca sfecla (băuse, se vede, al dracului) şi a cerut să intre. „Nu se poate, zic. Nu ştii că s-a isprăvit ?“ A început să urle. „Nu s-a isprăvit nimic ! zbiera el. Cu mine nu merge aşa uşor !“ Ce să-ţi spun ? Mi-a făcut un scandal cum n-am mai pomenit ! Tăcu iar cîteva clipe, apoi încheie rece : Da' degeaba s-a burzuluit ! N-am deschis fereastra ! N-o mai deschid ! Acum toţi s-au potolit, ba unii dintre voi mi-au şi spus : „Bravo ! Aşa te vrem ! Muieri mai găsim noi, berechet, în cartier !“ Şi au dreptate !

...Mili reveni într-o haină de casă. Pe faţă i se aşternuse o linişte care putea fi şi semnul unei împăcări cu soarta. Gîndul că o vede astfel îl bucura. Rar de tot a văzut-o atît de calmă, atît de sigură de dînsa.

Îşi luă rămas bun.

— Chiar de mîine, speră prietena noastră, ai să fii angajată, așa-i ?

Și se întoarse către nevasta comisarului.

— Da, da ! Sînt sigură de minor ! Cînd o auzi că e recomandată de tine, de unul din bandă, pricepi ?...

A doua zi nevasta comisarului a bătut la ușa domnișoarei Mili.

O găsi schimbată, prea palidă, prea obosită. „A făcut noapte albă“, își zise femeia, pricepută în „d-astea“. (Ieri era încă atît de proaspătă, atît de calmă.)

— Ai dormit bine, domnișoară ? o întrebă, surîzînd.

Miliei i se păru ciudat rîsul cu tîlc al femeii.

— Destul de bine, mulțumesc ! răspunse dînsa, ferindu-și ochii.

Nu cumva, gîndi ea, s-a trădat prin ceva ? N-ar mai vrea pe nimeni străin în puritatea nopților ei, în care îl învie pe tata și în care viața i se pare, în sfîrșit, bună și suportabilă.

Cum nevasta comisarului constată că e tocmai ceasul potrivit să plece la minor, Mili găsi prilejul să-i spună :

— N-am să te uit niciodată ! Îmi faci un mare serviciu!

Cîntăreața rîse cu gura plină :

— Ohoho ! I-auzi !

Și plecă, lăsînd în urmă-i un miros greu de colonie strident mirositoare.

Nu, reveni Mili asupra gîndului, femeia asta simplă și inimoasă nu bănuiește nimic.

Seara, înainte de a se duce în camera ei, gazda o vesti :

— S-a făcut ! De mîine intri la minor, la familia Helman, așa-l cheamă pe puștiu !

În puține cuvinte o lămuri. Au fost încîntați că le-a găsit o asemenea guvernantă. Nevasta bălanului cîntă și ea la pian. Vrea să se perfecționeze. Ce zice ? O să se ocupe și de ea din cînd în cînd ?

Mili răspunse afirmativ.

— Copilul e foarte liniștit, îi seamănă lu' tat-su ! constată femeia. E o familie liniștită, burgheză, de oameni cumsecade ! continua ea s-o lămurească.

Într-adevăr, trebui să accepte domnișoara Mili mai tîrziu, familia Helman e liniștită și cumsecade. El e aproape

toată ziua plecat la birou. (Conduce direcția comercială a unei societăți petroliere.) Se întîlnesc rar, își surîd cuviincios și își pun întrebări banale.

— Te simți bine la noi, domnișoară ?

Sau :

— Cum merge, domnișoară ? Ești mulțumită ?

Ea înclină capul și găsește întotdeauna un cuvînt bun de spus :

— E tot ce mi-am dorit, domnule Helman.

Sau :

— Merge bine, v-asigur !

Nevasta bălanului este înaltă, bine hrănită și foarte sensibilă la noblețe. E fata unor evrei spanioli care s-au îmbogățit, cu mulți ani în urmă, din negoțul de cereale într-un mic port dunărean. O cam supără faptul că-i evreică, dar se consolează : este evreică spaniolă, nu evreică pur și simplu, ceea ce o măgulește mult. Nu uită niciodată să precizeze că e născută Hincas : „Poate ați auzit de familia Hincas, o familie de spanioli. E de cel puțin două sute de ani în țară ! *Grand-papa* a fost și în războiul de la 77 !“ Ea spune „o familie de spanioli“ evitînd, astfel, celălalt cuvînt, care nu-i place.

Își iubește mult bărbatul, cu toate că-i convinsă că l-a „înălțat pînă la dînsa“.

Pe domnișoara Mili o place cum îți place un ceasornic rar, un obiect de artă cumpărat într-un magazin exotic. Domnișoara Mili nu e pentru dînsa o guvernantă stilată, pur și simplu, ci o „profesoară“, o „intelectuală“ (cum o gîdilă și o încălzește cuvîntul, ca o băutură fină), o „ratată“. (Alt cuvînt în fața căruia se descoperă ca bărbații la trecerea unui cortegiu mortuar !)

Doamna Helman e fericită cînd o vede pe domnișoara Mili răsfoind notele de pian sau învățînd pe copil cum să ție furculița și cum să mînuiască lingurița.

— E foarte delicată fetița ! constată Mili, și doamnei Helman îi rîd ochii de bucurie.

— Găsești, într-adevăr, că are maniere ?

Mili surîde cu blîndețe.

— Firește, firește !...

...Peste cîțiva ani, familia Helman număra doi copii mai mult, încă o fetiță și un băiat — acesta leit minorul. Domnișoara Mili a slăbit, s-a mai înălțat parcă și are privirea din ce în ce mai obosită. Din cînd în cînd o caută „tînărul“ (așa-l numește doamna Helman), care pe vremuri a fost prieten și cu soțul ei. „Pe vremuri“, își spune, și se liniștește, doamna Helman. Pe el nu-l place nevasta minorului. A rămas de capu' lui, neînsurat, poate că mai face parte din bandă, poate că se mai strecoară noaptea prin odăile femeilor desfrînate, cine știe ? !... Tînărul acesta e singura imputare pe care ar putea-o face domnișoarei Mili. Cum se poate înțelege dînsa cu un asemenea tip ? S-au iubit cîndva, așa i se pare că l-a auzit pe minor povestindu-i, dar nu s-au înțeles. Era și greu ! își spunea dînsa. Mili e făcută să rămînă fată și în afară de lume. E făcută, parcă, să fie guvernantă și profesoară de pian în familia Helman și mai ales confidenta doamnei Helman, a cărei familie, Hincas, e „spaniolă“. Mili circulă cu egală atenție și mulțumire printre copiii familiei și așteaptă necontenit sfîrșitul zilei : o chinuiesc așteptările astea, o obosesc, dar știe să se stăpînească și nu se arată plictisită. Caută oricînd să zîmbească stăpînei sau slugilor și își ascunde bine depozitul de amărăciuni lăuntrice.

Noaptea o găsește, la început, calmă și mulțumită. Trage. ca de obicei, perdelele și aprinde o lampă mică de gaz. Se așază în fața oglinzii, își privește fața și i se face deodată milă de dînsa, de capul acela trist de fată izolată de lume, lipsită de mîngîieri, de prieteni, de dragoste...

— Tată, rostește ea încet, și-i place să repete cuvîntul. Tată, îmi pare rău că te văd atît de rar !

— Dar m-ai văzut și mă vezi mereu, Mili ! o asigură omul care i s-a ivit iar în față. (E atît de liniștit, atît de surîzător !)

— Ai dreptate, am uitat, nu-mi dau seama ce vorbesc !... Iartă-mă !

Tata face un gest cu mîna : „Nu face nimic !“

— Înainte, cînd eram mică și mergeam la școală (la „călugărițe“, îți amintești ?), mama nu te lăsa niciodată să te apropii de mine !

— Ei și ? face calm tata. Parcă nu ne-ntîlneam noi ?

Clipește strengărește din ochi. Ah, cum știe tata, ca nimeni altul, să facă, atunci cînd crede el că-i bine, cu ochiul !

Mili rîde cu poftă.

— Erai foarte iscusit, tată !

Și-apoi, pe șoptite :

— Ți-aduceam, cîteodată, prăjituri cu cremă de ciocolată. (Astea îți plăceau ție mult !) Le mîncai pe drum, și cînd ajungeai acasă, erai cu gura pătată de ciocolată. Mama te lua la rost : „De unde bani pentru prăjituri ? Sau nu cumva tata ?...“ Cum tu nu știai și nici nu puteai s-o minți, mama se supăra, o certa pe servitoare, o izgonea chiar, și te conducea singură cîteva zile la școală. Cînd se plictisea, te lăsa iar să mergi cu servitoarea. Eu te așteptam mereu! Aveam răbdare ! Știam că, la urmă, tot am să-ți vorbesc ! Și-apoi : vrei să știi ? Eu te vedeam ! Te vedeam de departe cum te ducea mama de mînă ! Te uitai la fiecare om de pe stradă, întorceai mereu capul, te săltai să vezi mai bine lumea, doar-doar ai să mă descoperi în mulțime ! Așa-i ? Dar eu eram pitit bine, după un stîlp de tramvai sau într-o simigerie. Te vedeam, mică și neastîmpărată, și eram mulțumit. A, da' ce-i asta, Mili, plîngi ? D-aia am venit ? Se poate ?

— Nu plîng, tată, îmi sînt ochii obosiți de lucru !

Tata s-a înveselit. O clipă i-a dispărut zîmbetul de pe fața proaspăt bărbierită și-acum a reapărut iar.

— Așa te vreau, tată, veselă ! îi spune el.

A întrebuințat, pentru întîiași dată, un cuvînt nou : „tată“. Nici „puiule“, nici „dragă“, nici scurt „Mili“. Îi place acest cuvînt, „tată“ !

S-a ridicat de pe scaun. Ar vrea să fie iar fetița de școală, veselă că-și întîlnește părintele. Ce-ar fi dacă i-ar săruta mîna ? E atît de singur tata, atît de amărît ! N-are pe nimeni în afară de dînsa, în afară de „Mili a lui“. Se apropie încet de imaginea tatii și, odată cu pașii ei de vată, se apropie și dimineața, care, iată, a și răzbit printre perdele.

Domnișoara Mili își plimbă mîna pe frunte. E obosită și ar vrea să doarmă. Ziua asta, ca toate, dealtfel, e atît de

tristă, atît de goală de sens. Ziua... oameni gonind, în paltoane, prin nămeţi, copii străvezii, în zdrenţe, căruţe zgomotoase urcînd spre piaţă, bătrîni, mai bătrîni în lumina soarelui, oprindu-se să răsufle, o lume văzută bine, deci o lume fără poezie !

Termină repede lecţiile de gimnastică pe care le dă copiilor, grăbeşte toaleta lor de dimineaţă şi se întoarce în odaie.

— O doare capul pe domnişoara Mili ? se interesează doamna Helman.

Copiii răspund, îngrijoraţi :

— O doare capu' ! E bolnavă domnişoara ! N-a dormit noaptea !

Doamna Helman clatină din cap, înţelegătoare. De ani de zile vede lumină în odaia profesoarei. Probabil că lucrează, îşi spune, citeşte sau scrie ! Şi, oftînd pentru destinul trist, dar totuşi potrivit, după părerea ei, al Miliei (alt destin nu-l vede !), se duce la culcare, alăturea de-un soţ, în apropiere de trei copii sănătoşi, într-o odaie bine mobilată, soţie, mamă şi stăpînă, cum se cuvine.

— S-o lăsaţi să se odihnească ! spune dînsa şi se pregăteşte de o probă la croitor.

Toate îi plac, o dispun convenabil : nici prea mult (nu zburdă), nici insuficient, ca să nu fie mulţumită. Îşi spune : „Mă duc la croitor, îmi place aşteptarea în salon, alăturea de cîteva femei de lume. Are să-mi placă zîmbetul croitorului, care va găsi că am slăbit. În acest timp, copiii sînt toţi la locul lor. Cele două fete la liceu, băieţaşul în mijlocul urşilor de lemn şi al trenurilor electrice, acasă, supravegheat de fata din casă. Domnişoara Mili doarme greu şi are o compresă pe frunte.“ (Aşa şi-o închipuie şi-i place şi asta !)

...Spre seară, domnişoara Mili s-a trezit, speriată. „E prea tîrziu“, îşi spuse. A liniştit-o zîmbetul stăpînei.

— Te simţi mai bine ? Mi-au spus copiii că eşti indispusă.

— Mă simt bine ! o asigură Mili.

Ideea că domnişoara Mili se simte bine (chiar bine !) fu primită de doamna Helman cu un dublu sentiment : de potolire a grijilor pe care le provoacă oricărei gospodine

îmbolnăvirea „personalului“ și de ușoară părere de rău că profesoara de pian și guvernanta lor atît de distinsă nu mai are migrenă. (O prinde pe o asemenea guvernantă migrena cum o prinde pieptănătura ei sobră !)

...Într-o altă seară se pomeni cu dînsul, agitat și cu privirile neliniștite.

— Mili, trebuie să te întreb ceva... trebuie...

Șovăia. Cuvintele se legau anevoie.

— Te ascult.

— Mili... vreau... trebuie să ne luăm ! Sîntem destinați... făcuți unul... pentru altul... în fine !...

Domnișoara Mili îl privi liniștită. Nu zîmbea, nu se încrunta.

— Nu se poate, spuse ea, în cele din urmă, cu o voce egală. Noi rămînem așa.

Întrebuințase intenționat pluralul. Nu-și mărturisea o părere, dădea o sentință.

— Pricep ! Ai să-ți spui : e o nebună Mili asta ! N-are nici un motiv să se izoleze, să-și sfîrșească viața zadarnic într-o odaie de guvernantă ! Un tînăr o iubește... o place... E un tînăr care i se potrivește ! Atunci ? Nu-i așa ? Ai dreptate, sînt o nebună, dacă vrei, asta sînt ! N-am nici un motiv să te refuz și, totuși, o fac, sigură fiind că nu se poate altfel ! Nu poți lupta cu tine însuți !

El s-a ridicat, alb și îngîndurat.

— Bine ! spuse. Te las. La revedere !

Ridică din umeri ca și cînd ar fi vorbit : „Dacă nu se poate altfel !“

Mili îi urmări gestul și parcă i-ar răspunde : „Nu, nu se poate altfel ! La revedere !“

...A căutat zadarnic pe pitic, pe bălan, pe oricare din bandă. La „Mămica“ nu se duce. O va găsi pe revoluționară ca pe o mustrare vie și nu mai poate suporta nici vocea ei fermă, nici judecata ei temerară, de fată obișnuită cu realitățile și adevărurile.

— Ți-ai părăsit clasa ! Ești suspendat între două lumi. Ești un dezechilibrat. Azi nimeni n-are voie să dezerteze dintre ai lui ! Dragoste ? „Realizări“ ? A-ți trăi viața ?

Mofturi ! Dragoste ? Se face cu simplitate și fără pierdere de timp, cum îndeplinești orice act natural ! A te realiza ? A-ți trăi viața ? Stînd adică o noapte la chef și trecînd prin cîteva femei ca prin cîteva stații de cale ferată ? ! Asta se numește... a te realiza ? A-ți trăi viața ?

Așa-i vorbește revoluționara. Nici nu se întreabă dacă are dreptate fata ! Acum, în clipa de față, nu-l interesează nimic. Îi e lehamite de masca speriată a mătușii, care are să-i pomenească iar de fată (îi scrie, zurlia, din pușcărie), îi e greață de sine însuși ca de un hoit, ca de o obsesie ! (Ca de o obsesie pe care n-are cum s-o înlăture, se corectează dînsul.) În asemenea clipe înțelege lămurit gestul singuratecelor care se înfundă în boschetele grădinilor publice și sfîrșesc acolo, cu un glonte bine tras în tîmplă, o existență grea ca o tonă de plumb, sau pe tăcuții din spitale și sanatorii, găsiți într-o dimineață reci în patul lor de bolnavi exasperați de-o suferință lăuntrică mai apăsătoare decît cealaltă.

Va trebui să se îmbete, ca pe vremuri, la „Pivnița dulce", n-are încotro ! Își dă seama de lașitatea lui organică, singura care îl împiedică să termine acest du-te-vino zadarnic. (Într-adevăr, nimic nu-i mai place, nimic nu-l mai reține sub cerul de leșie al iernii, întocmai ca și cerul său, gol de orice stea.)

Și apoi ?

„Toate fetele au loc aici, la masă !" porunci el, în gînd, unui chelner fictiv.

Dimineața va fi rece, drumul spre pat inevitabil. Nu, nu ! Trezirea e și mai anevoioasă, și mai rea. Nu avea doar să uite nimic. Nici nu poate uita ceva. Tot ce a trăit pînă la ivirea Miliei e fără importanță. Un bal prelungit în mărunte odăi de domnișoare stilate, o lecție de dans care continuă mai mult decît se cuvine, un ospăț repetat, o împreunare, și încă una, și încă zece, și-atît. Lumea ? Băieți și fete. Puține deosebiri între ei, între ele. Cam aceiași, cam aceleași, toți, toate.

...Girafa îl întîmpină grăbită. Are atîtea să-i spună ! Au întrebat de dînsul mereu la birou. Domnul președinte

s-a mirat de întîrzierile repetate ale „domnului secretar". Domnul președinte are o falcă umflată și vorbește peltic... A sunat și telefonul. E și o doamnă de undeva, din provincie, care s-a interesat de dînsul. Parcă ar cunoaște-o ! După ochi, ar fi casieriță — își amintește de ea — nu ? (Girafa surîde, închizînd strengărește, un ochi.) Dar după trup și după glas, e o femeie cu totul străină. E prea lată (slabă n-a fost, e drept, niciodată casieriță) și prea vorbește gros ! Domnul casier cere tabloul membrilor în restanță !

Face o pauză și-apoi continuă :

— M-am împăcat cu-al meu ! L-am pus să-mi jure că mă crede — nu că mă iartă, că mă crede, înțelegi ? — c-am fost cinstită ! Mie nu-mi trebuie iertarea nimănui, nu-mi trebuie !

E trată dicot. Obrajii îi ard. Acum, gîndește el, trupul girafei e mai cald ca oricînd ! De s-ar ridica și i-ar trece mîna pe după gît... Ea n-ar întreba nimic, n-ar cere absolut nici o lămurire. Canapeaua e aproape ! S-ar ridica, apoi, ca atunci, simplă și firească, și ar constata : „Avem atîtea circulări de expediat !" Și poate că, făcînd această observație, și-ar îndrepta coafura.

Nu, nu mai repetă jocul !

S-a aplecat peste hîrtii, scrie și oftează, fumează și socotește.

— Ah, bărbații ! De ce crezi c-a făcut atunci piticul porcăria ?

Vrea să știe de ce ?

El scrie înainte, fumează și clatină din cap : ar vrea, adică, să știe.

Ei bine, girafa nu se sfiește, i-o spune : piticul a crezut că se poate culca oricînd cu dînsa ! L-a refuzat ! Ea e o femeie cinstită, s-a isprăvit cu „nebuniile". Și-apoi, nu-i place ! E cam zănatec. De-aia a și căzut !

Girafa se miră că el nu știe nimic. Piticul a fost prins de patronul ceainăriei din gang tocmai cînd se lupta cu fii-sa, a mică — de-abia a împlinit cincisprezece ani fîșneața, cu toate că-i arătoasă și lăptoasă de crezi că-i o nuiere în toată firea — și l-a pedepsit cum știe el ! L-a bătut de credeai că-l duc la morgă de acolo, nu la spital.

I-a spart capul, i-a scos un ochi și i-a crăpat buza ! Mare mirare să scape !

— Așa-i trebuie ! încheie girafa, mulțumită.

El scrie mereu, cu capul între hîrtii, cu toate că-i vîjîie urechile și e asudat leoarcă. Să-l fi tulburat pățania piticului ? Ce-l apropie pe el — mai ales azi, după ce i s-a revelat Mili ca o dovadă a unei vieți definitiv zădărnicite — ce-l apropie de dînșii, de bandă, de golanii robi sexului, burții și zgomotului ? Își umplu existența cu zgomotul chiotelor, al muzicilor, al dansului, al strigătelor în noapte și își închipuie că la atît se reduce o viață bine, complet, adînc trăită ! Ce-l leagă de pitic ? Vrea să știe, dar nu mai are răgaz să-și răspundă.

S-a ridicat, palid, de pe scaun.

— Pleci ? se miră girafa.

— Plec ! da, plec !

Girafa e nemulțumită. Mai așteaptă ceva. E atît de aproape de dînsul, atît de caldă, ca o vară fierbinte (ea însăși e acum vara !) și atît de ascultătoare.

— Și domnul președinte ? face girafa, alintîndu-se.

— Ce-i cu domnul președinte ?

A uitat cu desăvîrșire de acest personaj.

— Vrea să te vadă, te-a căutat, nu ți-am spus ?

Da, i-a spus. Cum dracu a uitat de domnul președinte?

— I s-a umflat falca, nu-l mai recunoști. E foarte impunător. Îți vine să-i zici „domnule prim-președinte", atît de umflat e și de mîndru !

— Bine, spuse dînsul. Bine !

— Și telefonul ? Mereu sună și mereu se supără cineva că nu te găsește !

— Bine ! repetă el. Înțeleg !

E cu totul absent. Domnul președinte e cu falca umflată, își zice, și e atît de mîndru, că nu mai pare președinte, ci prim-președinte ! Ce rost au toate astea ?

— Și aia care e și nu e casieriţa ! Ți-am spus : te-a căutat dacă te-o fi căutat !

Cum dracu vorbește girafa ? De ce se încurcă ?

— Nu mai face ochii ăștia mari și nu mai deschide gura ! Te-a căutat una care aducea și n-aducea cu casieriţa ! Ce faci cu ea ?

— Mă-ntorc ! S-aștepte toată lumea ! Viu imediat ! Prin urmare, tot n-a scăpat de bandă ! Mai sînt legături pe care nu le vede (destul de puternice) care îl țin de grup.

...În sala comună, pe un pat scund, piticul se zvîrcolea, complet bandajat.

— Tu ești, mă, lua-te-ar dracu ! geamu bolnavul.

Îngrijitoarea îl lămuri :

— N-am mai pomenit așa dihanie, dom'le ! A rămas chior, știrb și pocit. Îl dor de crapă fierea în el rănile astea, și ce crezi că face tot timpul ? Se vaită ? Aș ! Zbiară, zi și noapte, că intră el, patronul ceainăriei, pe mîna lui ! Asta face ! Planuri de omor !

— Mă băiete, mă, ce-ai mai pățit ? îl întreabă el și se pomenește înduioșat.

Golanul e mascat de bandaje. Nu i se zărește decît un sfert de ochi sănătos și vîrful nasului, și el vînăt. Dar în ochiul ăsta nu tremură nici o durere. E un ochi înversunat, dușmănos, pornit pe harță. Tocmai ochiul ăsta al piticului îl tulbură, îl înduioșează. E un ochi de sine stătător ca un alt pitic, cu totul în afară de restul trupului bolnav. (Piticul, pe jumătate mort și destinat să rămînă toată viața neom, nu scoate un geamăt, un suspin.)

— Ai venit să mă vezi și tu, mă, nobile ? Rîse gros. Se vedea bine că rîsul îi face rău. Au fost toți, mă ! Au fost și... maimuțele ! Numai tu nu te arătași ! Înțeleg...

Voi să facă o glumă, dar renunță brusc la cuvînt. Închise o clipă și ochiul sănătos, și-atunci el văzu, îngrozit, că piticul nu mai are nimic, absolut nimic viu în figură. E un bandaj care suferă, atît.

Răsuflă greu.

— Mi-a trecut ! bolborosi printre gingii și rîse. Scap eu de aici, n-avea grijă ! Să-și îngrijească un loc frumos la „Filantropia", spune-i, dacă-l întîlnești ! Și o piatră arătoasă să-și pună ! Are de unde ! Vorbea de patronul ceainăricei. Nevastă-sa... o știi... umflata de nevastă-sa trebuie de pe acum să-și comande de doliu !.. Nu glumesc !

Cum el păstra același cap mîhnit, piticul, privindu-l mereu cu fărîma de ochi sănătos, izbucni :

— Ești fiert și tu !... Pricep ! Ah, maimuțele astea, parșivele astea !

El știa la cine se gîndea piticul. Dar nu îndrăznea să-l înfrunte.

— Eu tot din pricina uneia am căzut ! Îi șopti ceva în ureche. Vino mai aproape ! îl îndemna bolnavul.

Continuă să-i șoptească, aprins, cu convingere.

N-are nici o vină în toată întîmplarea asta, pretindea piticul. El e un golan sincer, îl știe ! Cînd cu Sfîntu-Sfinților, a mărturisit. I se părea că l-a lovit și el pe bețivan. Se simțea cu păcatul, nu numai cu ponosul. Dar acu — acu i-o jură ! — n-are nici o vină.

Cum el se dovedi nedumerit (ridicase sprîncenele și umerii și era gata să-l întrebe : „Atunci ?"), piticul spuse:

— Se ținea de mine puștanca ! Mă ciupea de pulpe, mă gîdila la ceafă ; cînd ațipeam afară, la masă, mă stropea cu apă, m-a și sărutat o dată ! Are, se zice, numai cincisprezece ani, putoarea ! Se poate ! Dar sînii îi sînt ca la douăzeci, și trupul, la fel ! O repezeam : „Car-te, că te arzi !" Ea îmi rîdea în nas : „Încearcă !" Azi așa, mîine la fel, într-o seară i-am pus gînd rău. Zic : „Ți s-a înfundat !" Ea ridică din umeri : „Mă doare... știi unde !" Și rîzînd : „Uită-te la el ! Cine să mă înfrunte pe mine ! Ți-ai și găsit !" Și-mi face cu tifla. Atunci am poftit-o în magazia din curte, unde-și ținea decedatul bulendrele...

— Care decedat ? se miră el.

— Patronul ! Eu așa îl consider de pe acum : decedat ! Ei, și crezi că n-a mers puștanca ? A mers de bunăvoie, crede-mă ! Noi, ăștia, între noi nu ne mințim, știi bine ! A țipat. E adevărat, a țipat ! O fi văzut că nu-i glumă, s-o fi răzgîndit, s-o fi speriat, dracu s-o ia ! A țipat și-a venit tat-su. N-a stat mult pe gînduri și m-a altoit ! Piticul îi mărturisi că era în stare în orice altă împrejurare să-l bată el pe patron : Da' atunci cînd m-a prins era... tată ! Pricepi ? Cum dracu să mardești un tată ? Fata a rămas fată, eu am rămas chior, și știrb, și urît ! Cînd îmi suflu nasu', ies mucii prin urechi ! Ai mai pomenit vreodată

așa ceva ? Ochiul sănătos îl fixa stăruitor. Spune, ai mai pomenit aiureală ca asta ?

Cum el tăcea, piticul adăugă :

— Da' nu-i nimic ! Se isprăvește și cu dandanaua asta ! Am să fiu chior, nimeresc ocna și cu un singur ochi !

Ar fi vrut să-l „încurajeze". Dar cum ?

Piticul îi ghici gîndul.

— Nu te mai osteni ! M-ai văzut, m-ai atins cu o cutie de țigări (am să le fumez cînd mi-or scoate masca !), ce-ți mai pierzi vremea ? Sănătate !

Îi întinse mîna.

...În stradă îl izbi vîntul rece al iernii și fulgii de gheață ai zăpezii. De mult, constată el, n-a mai nins cu gheață !

La birou nu mai găsi pe nimeni. Girafa îi lăsase un bilet : „Te-a căutat aia ! E casieriţa, sînt sigură ! S-a deghizat doar în nevastă și-i șade bine ! Pute a provincie. Altminteri, încă bine !"

De-abia zvîrli bilețelul, cînd ușa se deschise brusc, împinsă de o mînă grăbită, și în prag se ivi o femeie corpolentă și surîzătoare.

Era, într-adevăr, casieriţa.

Ciudat. O privea liniștit, fără emoţie, cum ar privi ușa trîntită sau hîrtia de pe masă.

Casieriţa i-a întins o mînă mică și grasă, plină de inele, și l-a rugat s-o ierte că-l „deranjează".

Toate i se păreau fireşti casieriţei.

El aproba totul din cap, în neștire.

Femeia picase din tîrgul ei pierdut la un capăt de țară ca să organizeze un congres al „divorţatelor".

— Al divorţatelor ?

— Exact !

Nu pricepe ? E foarte simplu, totuși. În tîrgul ei bărbaţii își cam părăsesc nevestele. Sînt o sumedenie de femei fără nici un rost. Ea e cineva acolo, o femeie bine. „Divorţatele" s-au constituit în societate : să se apere, să se ajute între ele. Pe dînsa au ales-o președintă de onoare.

— Da' ce, ești divorţată ?

— Nuu ! face dînsa, cu convingere.

Ea e foarte mulţumită, e, s-ar putea spune, foarte căsătorită chiar ! De aceea e de „onoare“, nu președintă activă. Președinta activă, aia, da ! e una din divorţate !

I-a fost frică să nu-l supere ocolindu-l. Știa că era să-l supere fiind aici, în București, și necălcîndu-i pragul. Așa-i ?

El o asculta, o privea și tăcea. Asta e, prin urmare, femeia din primele lui visuri, femeia tinereții, înfometată de filme sentimentale și veșnic îndrăgostită de primii-amorezi de cinematograf, de boxeri și de aviatori.

Îi merge destul de bine, susţine, din care pricină s-a și îngrășat „puţin“. Nu găsește ?

Femeia se ridică și își măsoară talia.

— A, nu ! Trebuie să recunosc că m-am îngrășat puţin. Ce vrei, provincia !

Bărbat-su ?

Un om admirabil, un adevărat martir în felul lui. Un idealist. Și el e președinte.

— Serios ? se miră el, cu multă bunăvoinţă.

— Da, e președintele Societății voiajorilor comerciali.

— Păi el e voiajor ?

— Nuu, respinge dînsa ideea cu dispreţ. E președinte de onoare, întocmai ca mine la văduve. Președintele activ, ăla este voiajor.

— Foarte frumos !

— Să vezi, continuă casieriţa, în oraș, cînd ieșim, ni se spune : „Au ieșit președenţiile !...“ Adică eu și bărbatul meu... Frumos, nu ?

— Frumos, într-adevăr ! spuse, și în aceeași clipă îi trecu pe dinaintea ochilor imaginea Miliei.

Nu mai putea aștepta confesiunea casieriţei. Parcă și dînsa a înţeles asta.

— Iartă-mă, îi spune, sînt foarte grăbită ! Trebuie să facem cumpărături. Avem și copii acasă...

I-a sărutat mîna corect, ca unei cucoane oarecare, ca unei rubedenii de departe, ca unei funcţionare de birou. Nimic n-a tresărit într-însul.

— Dacă ai ocazia și vii pe la noi... sper că ne cinstești cu o vizită ?

— Se poate ? o asigură el și se simte cu desăvîrșire idiot.

Nu, nu se mai poate amîna, nici schimba nimic. Repede la „Pivnița dulce“, cu băieții din bandă și cu fetele vesele, repede la viața dinaintea Miliei ! Nu, nu se poate face nimic. E osîndit existenței acesteia, goale, triste, fără surprize. N-are nimic în ce să creadă : Mili i-a zăvorît ultima ușă spre paradisul închipuit ca o salvare din naufragiu.

Gîndindu-se, își spuse : „Poate că are dreptate Mili“.

Ei i-a părut rău de întîmplare. Dar nu putea minți, nici nu se putea minți. Între dînsa și lume, între dînsa și acest tînăr e tata.

Cum ar putea să mintă ?

....Aștepta, resemnată, noaptea. A culcat copiii, a lămurit-o pe doamna Helman asupra sonatei pe care o cînta destul de bine, dealtfel, și-acum reintrase în lumea ei adevărată.

Au început să cînte fetele mici ale școalei. E un cîntec de ocazie, naiv și cald. De nunta ei s-ar cuveni să cînte și ea. Are doar voce !

Mili se pomenește cîntînd, dreaptă, în mijlocul odăii.

E obosită. Se simte deodată mai obosită ca oricînd și se întinde în pat.

Tata înclină din cap.

— Desigur că ești tînără, ești chiar foarte tînără ! Un copil !

Mili știe că tata exagerează, dar și-n asta găsește o plăcere. Tata exagerează ca s-o bucure pe dînsa : numai la asta se gîndește, săracu' !

Ar trebui să înceteze corul fetelor de școală. A spus, doar, că-i obosită și are nevoie de puțină liniște.

— Fetelor, le strigă ea, puțină liniște ! Mi-e somn, mă dor ochii de oboseală, n-am dormit mai deloc !

Fetele își fac semn cu ochii, rîd și continuă să cînte din ce în ce mai tare.

Ah, sînt nesuferite școlărițele astea obraznice. Poftim ! Li se strîmbă gura de rîs și cîntă de te asurzesc ! De fapt, ei nu i-au plăcut niciodată corurile școlare. Te plictisesc, copiii sînt stîngaci și sălbateci.

— Tăceți odată, n-auziți ?

Copiii, întărîtați, rîd în hohote și cîntă și mai tare, și mai dezordonat.

— Ho ! Ho ! Ho ! se aude de pretutindeni.

Camera ei mică e plină de acest hohot bolovănos, și Mili se trezește, în sudori, și constată cu groază că dimineața a intrat, brutală, înlăuntrul încăperii. Căruțe multe, căruțe goale trec spre piață, luptîndu-se cu pietrele străzii.

Mili își dezbracă, rușinată ca de o faptă urîtă, rochia albă și începe a se pieptăna corect, cu cărare la mijloc.

Nu mai e tînără, constată la oglindă, nu e însă nici bătrînă. S-ar putea zice de dînsa : o femeie trecută ! O femeie care arată întotdeauna cu zece ani mai în vîrstă !

— Domnișoară, o întreabă cu glasul intenționat vătuit stăpîna, ai declamat azi-noapte pe întuneric, așa-i ?

Mili își simte obrajii purpurii și un tremur ușor o zguduie. Tace cîteva clipe, încurcată. Ține mereu capul în piept.

— Vai, domnișoară, da' nu e nimic grav ! face madam Helman.

Domnișoara Mili își numără cutele de pe obraz, la lumina scăzută a lămpii (îi displace electricitatea !), și-și rînduiește rochiile.

Cu multă grijă alege una — albă —, o netezește cu mîna, o examinează iar cîteva clipe și-apoi și-o îmbracă. E albă ca și rochia pe care o poartă.

Domnișoara Mili se privește în oglindă și constată că e mireasă.

— Îți place, tată ? șoptește ea.

Dar i se pare că fereastra nu e bine închisă. Stinge repede lampa și încearcă perdeaua. Așa, acum e singură, cu adevărat singură. Dincolo de fereastră sînt casele celelalte, casele celorlalți. Acolo se glumește obișnuit, lumea dansează după tangoul patefonului, lumea se iubește și se urăște — ei îi e indiferent tot ce se petrece acolo. În unele case mor oameni în paturi reci, în altele se nasc — nimic de afară nu pătrunde pînă la dînsa.

— Uite-mă și mireasă ! șoptește ea în întuneric.

Nu e nimeni în odaie, dar ochii ei îl văd pe tata.

E și el în haină festivă. O conduce pe mama — care e foarte demnă în rochia ei decoltată — spre altar și încuviințează spusele ei dînd mereu din cap.

— Să trăiești, Mili ! face tata, și mireasa îi rîde, neliniștită.

— E un tînăr foarte distins ! se-aude în sală.

— Ce partidă potrivită !

Unde se află ? Ah, ce uitucă e, ce distrată ! Se află la sinagogă, e doar nunta ei !

Un cantor gras și răgușit (îl cunoaște, l-a mai văzut oficiind la nunți în cartier) cîntă frumos.

Ea lasă ochii în podea, puțin îngîndurată, așa cum se și cade să fie o fată ca dînsa, ieșită din rînd. Firește, ar fi renunțat la nunta religioasă, dar nu vrea s-o supere pe mama. (E foarte religioasă mama !)

— Bine ai făcut, Mili, aude ea, limpede, vocea tatii. Ești o fată cuminte, se vede asta ! Ai inimă bună.

Tace și se simte veselă.

— Iată-mă mireasă, tată ! repetă ea, fără să-și dea seama de ce.

Și cum Mili păstrează aceeași atitudine :

— Nu mi-aș fi închipuit, continuă dînsa, să te fi jignit ! Nu e nimic, absolut nimic, poți declama în toată voia ! Nu văd nimic rău în asta !

Mili a ridicat capul. O privește tăcut. I-a dispărut brusc roșeața din obraji și nu mai tremură.

— S-a auzit ? întrebă dînsa, de astă dată calmă, cu desăvîrșire calmă.

— Da ! o lămurește stăpîna. Tocmai ne culcasem, cînd auzim pe cineva cîntînd. La început mi s-a părut că sînt mai multe voci !

Mili o întrerupse :

— Cum ați spus ? Vi s-a părut că sînt mai multe voci ?

— Da, răspunse simplu madam Helman. Așa ni s-a părut și mie și lu' bărbatu-meu ! Credeam că se cîntă pe stradă ! S-a făcut puțină liniște, și cîntecul (noi tot cîntec credeam că era, te rog să ne ierți !) a reînceput. M-am ridicat și am cercetat, în vîrful degetelor, de unde venea cîntecul. Așa m-am oprit la ușa dumitale. Mi-am dat imediat seama că, de fapt, declamai. Lumina era stinsă și dumneata declamai, probabil în pat. Am plecat repede, nu

e deloc frumos s-asculți pe la uși ! Dar ce-ai, domnișoară ? Vai de mine ! Ia priviți-o cum a îngălbenit. Ah, Dumnezeule mare, leșină !

Madam Helman sună, și într-o clipă s-a ivit servitoarea.

Mili, cu buzele strînse, cu ochii pe jumătate închiși, e întinsă grabnic pe o sofa, și stăpîna îi duce, alarmată, o sticluță de eter la nas și o freacă pe frunte cu același lichid.

Încet-încet, domnișoara Mili își revine.

— Iartă-mă, te rog, spuse ea cu vocea scăzută doamnei Helman. N-a fost vina mea ! Mi s-a făcut rău !

— Bine, înțeleg ! Ar trebui să te odihnești cîteva zile !

— Deloc, crede-mă ! Uite, mă simt bine de tot ! S-a ridicat și s-a îndreptat spre ușă : Vai, ce cap speriat ai, madam Helman ! constată dînsa și e gata să rîdă. Simte însă că rîsul ei n-ar fi bine primit și se stăpînește : Mă duc să-mi pregătesc notele ! mai spune. O clipă ! și ieși, urmărită de privirile neliniștite ale doamnei Helman.

Noaptea, domnișoara Mili a stat tot timpul cu urechea la ușă. Nu cumva revine stăpîna s-o surprindă în lumea ei, cu gîndurile ei, cu tata, cu viața ei netrăită ?

A fost liniște, însă, și Mili s-a trezit din somn jos pe podea, unde adormise cu mîinile sub cap. Era încă întuneric, trebuia să fie ceasul două sau trei după miezul nopții.

Se închipuia o tînără căsătorită. Nu mai e profesoară de pian, este o simplă și bună gospodină. El e, de asemenea, simplu și bun, un soț tînăr, atent față de dînsa și mulțumit că trăiește ! Sînt mulți tineri de felul lui, care nu cer nimic vieții, bucuroși că pot respira, că se pot plimba cu trăsura, că pot mînca seara la un restaurant burghez, cu muzică, și-și pot îngădui chiar o floare la haină.

Curînd-curînd vor avea un copil — un băiat, desigur, blond, cu ochii verzi. Vor angaja o guvernantă. Ar prefera una din fetele de condiție, scăpătată, puțin vîrstnică și dezamăgită. Astea sînt indicate pentru asemenea îndeletniciri. Ele nu mai doresc, nu mai pretind nimic vieții. Se lipsesc de teatre, de baluri, de dragoste, de petreceri. Rămîn cu lunile, cu anii chiar în casă, în preajma copilului, pe care îl îngrijesc cu multă dragoste.

Fete bătrîne, necunoscînd maternitatea, se mulţumesc cu copii străini, asupra cărora revarsă toată afecţiunea depozitată cu ani în urmă pentru cel care n-a venit.

— Tată, tată, şopteşte ea. Mă simt bine că te văd !

Noaptea e vastă, odihnitoare, prietenoasă.

Tata e gata să-i răspundă, cînd iată se şi ivesc zorile.

Domnişoara Mili se revede aceeaşi, singuratică şi îmbătrînită. (Îmbătrînită, mai ales, constată dînsa.) O copleşeşte mila de ea însăşi, o milă ca o durere materială. E mereu atît de singură ziua ! Printre oameni şi, totuşi, singură. Vorbind cu copiii doamnei Helman şi, totuşi, izolată de o lume destinată zilei, exclusiv zilei. Şi-apoi ?... Nu, nu, nu poate primi pe nimeni ! Foarte bine a făcut servitoarea că i-a spus asta ! A plîns tînărul ? Nu se poate, a fost o părere! Avea ochii umezi ! Tot ce se poate ! Aşa îi sînt ochii, pur şi simplu !

...Iar se sting luminile. Doamna Helman n-are să mai vină la uşa ei, s-o surprindă „declamînd". În casă e linişte, familia se pregăteşte de culcare.

În asemenea clipe, domnişoara Mili e foarte bine dispusă. Mîngîie copiii, cărora le povesteşte despre isprăvile războinice ale unor indieni viteji, şi e gata să zîmbească tuturor : făpturilor din juru-i, ca şi celorlalte, puţine, din vis. Ştie că peste un ceas, două rămîne în marea ei noapte, de capu' ei — liberă să-l vadă pe tata şi să-i vorbească !

Exact ca astăzi se vor petrece lucrurile şi peste un an, şi peste zece. Ea va deveni tot mai bătrînă, tot mai ursuză, tot mai ermetică.

În odaia mică perdelele de la ferestre sînt bine trase şi o femeie corect îmbrăcată, în întunericul dens, mîngîie şi legănă un copil imaginar :

— Puiu' mamei ! murmură domnişoara Mili, plimbîndu-se cu paşii ei mărunţi prin cameră, cu un ochi deschis lumii ei şi cu un altul treaz pentru lumea dinafară : „Te pomeneşti, îşi spune, că doamna Helman vine iar s-asculte la uşă".

Umblînd încet, ferindu-se ca o hoaţă să facă zgomot, Mili şopteşte tatii bucuria ei :

— Ce frumos e ! Ce zici ? Aşa-i că-i frumos ?

— Ce mai întrebi, Mili ! îi răspunde tata. Eşti o mamă fericită. Ai un copil o minune !

Îi rîd tatii ochii.

Domnișoara Mili se închipuie femeie tînără și mamă, întocmai ca atîtea, și-i place ideea că e una ca atîtea, una dintr-o mie, o normală, o mediocră, o burgheză mediocră... Zilele i se scurg egale. Nu le poate deosebi. Nu-i spun nimic.

După alți zece ani, domnișoara Mili se pomenește bătrînă sau aproape.

Familia Helman a trăit drame și bucurii. Numai viața ei s-a risipit fără surprize în nopți închinate visului cu ochii deschiși.

Ea nu mai îndeplinește nici un serviciu. Fetele Helman s-au măritat, băiatul e de sine stătător, s-a mutat de-acasă și are o metresă.

În repetate rînduri a voit să plece.

— N-am nici un rost aici ! De pomană nu vreau să mă țină nimeni ! spunea dînsa, cu toate că nu știa bine unde ar putea să-și culce aiurea oasele trudite și să aibă o fiertură.

— Se poate să ne vorbești așa, domnișoară ? o dojenea doamna Helman, care părea mult mai tînără ca profesoara de pian. Dumneata ești a noastră ! faci parte din familie !... Și-apoi nu observi ce tristă a devenit casa ? Copiii s-au risipit. Dacă pleci și dumneata, ce-o să ne facem ?

Domnișoara Mili a simțit că dincolo de amabilitatea burgheză a femeii era și o doză de sinceritate, de adevăr, și a rămas.

Ziua pleca, rar, să facă o vizită cînd uneia, cînd alteia din fetele măritate.

Acestea o numeau, simplu, Mili, o întreținea cu mărunțele lor griji casnice și-o îndemnau să vină cît mai des.

— Ne lipsești foarte mult ! obișnuiau să spună fetele, ca și cum s-ar fi înțeles între ele.

Bărbații au privit-o la început nedumeriți. Cine mai e și dihania asta de „domnișoară“, care poartă toalete demodate, are ochii veșnic obosiți și e de-o melancolie contagioasă ca o gripă ?

Cu vremea s-au obișnuit însă cu ea și-au ajuns să întrebe ei de Mili.

— Cînd vine ? Ce mai face ?

Mili se arăta rar. Trăia așteptînd, în jilț, nopțile. Pe dînsul, îndeosebi, îl evita. Îl voia cît mai departe, undeva într-un ținut exotic, fermier cuprins, cu nevastă și copii, calm și satisfăcut de viață.

Cînd se apropia seara, se ridica din jilț, saluta din cap pe doamna și pe domnul Helman și se închidea în odaia ei, în care se înstăpînise bezna.

El de asemenea devenise, în ultimii ani, un om resemnat și potolit. Nu-și mai căuta golanii din bandă și nici nu mai vîna surpriza în localuri zgomotoase. Viața i se terminase în fața domnișoarei Mili. Dincolo de ea nu mai exista nimic, nu mai putea exista nimic. O înțelegea, în sfîrșit, pe fiica Sfîntului-Sfinților și-i dădea dreptate. Pe fiica Sfîntului, precizează el, căci numai calitatea asta o deosebea fundamental de lume și o împiedica să i se adapteze.

— Domnișoară Mili, îi spuse servitoarea, aveți o scrisoare.

Ea luă plicul din mîna fetei, îl deschise, calm, și citi, fără tresărire, rîndurile lui.

— E un comisionar afară care așteaptă răspunsul !

— Spune-i că am primit scrisoarea și atît.

— Prea bine !

Servitoarea plecă, și Mili, singură, închise ochii, să uite cu desăvîrșire anii, iarna, oamenii, să-l uite și pe dînsul care, din cînd în cînd, îi trimite un mesaj de dragoste tîrzie.

Altă noapte, în care Mili își mărturisește confidentului invizibil amărăciunile și speranțele. O noapte ca o cetate ferecată.

Și-a pus o rochie de casă, neagră. E aproape o bătrînă.

— Uite, șoptește ea oaspelui imaginar, am și nepoți. Fiu-meu (ăl mare) e la Paris. Îmi scrie. Vine curînd. E un băiat admirabil, tată !

Mili, la vîrsta ei coaptă, își atribuie această calitate de bunică în chip firesc. E doar timpul să fie !... Peste alți ani (nu mai știe cîți) profesoara de pian începe să se vaiete de insomnie.

Cartierul îi cunoaște și-i înfloreste existența cu pățanii de basm.

Cînd trece, rar, pe dinaintea caselor și curților pline de norod, aude șoapte.

— Uite-o ! Profesoara !

— Asta-i ! Asta-i profesoara de pian !

— Da, da ! Ssss !

— O vezi ?

Mamele își ridică în brațe copiii : s-o privească bine, să nu le scape prichindeilor nici un amănunt al figurii domnișoarei Mili.

...Toamna e ca pe vremuri : puțin ploioasă, puțin tristă.

...Are prea mulți ani domnișoara Mili și o singură experiență : a nopților ei lungi, în tăcerea și întunericul cărora și-a trăit visul.

Ea presupune nopțile tuturor celorlalte. Întîrzieri prin parcuri. Prinderea dimineții în vîrful munților, în tovărășia *lui*. Nopțile balurilor răsunînd puternic în viața fiecărei fete. Nopțile dragostei, chinurile incertitudinilor dorite, nopțile consumate pe malul mării în aprinse dispute sentimentale. Nopțile vîrstei, nopțile care nu se mai întorc.

— ...care nu se mai întorc ! repetă domnișoara Mili.

El o privește cu ochii stinși.

Tușește, bătrînește (așa tușeau, desigur, toți bărbații bătrîni din familia lor : încet, cuviincios, melancolic).

— Poftim ? o întreabă.

— Nimic ! răspunde Mili. A început să se întuncce !

— Da, da ! face el, clătinînd din cap. Se întunecă.

Gîndea : „Se întunecă și în noi".

Îi întinse mîna de plecare.

Mîna ei e rece, osoasă. (Îl tulbură mîna ei ca o prevestire de moarte.)

— Te las cu bine, Mili ! Mai ia din cînd în cînd praful galben ! Combate insomnia !

— Da, da ! face dînsa, încet. E un praf foarte bun !...

București, 1935

Lei 6,25

Colecția
«Romanul de dragoste»
121

«Ceea ce mi se pare modern în cărțile lui I. Peltz e neliniștea ce stăpînește viața personajelor sale, o delicată balanță în care se află fiecare față de altul. Nu pîndindu-se reciproc, nu fiind într-o stare de perpetuă suspiciune morală. Cauza o aflăm în raportul precar dintre dorința de viață, de dragoste, de afecțiune, de reușită și împrejurările realității.

...eroii lui I. Peltz au ca supremă forță vitală amăgirea, ei nu sînt fericiți, se cred fericiți, și fiecare clipă de mulțumire, de liniște, fiecare gest de bunăvoință al cuiva este suprasolicitat, este văzut prin lentilele unui suflet mulțumit, ca o rază trecătoare de soare ce pătrunde în ceața unei zile mohorîte de iarnă.»

VALERIU RÂPEANU

ULTIMELE APARIȚII:

112 Cezar Petrescu — Duminica orbului
113 Gárdonyi Géza — Contract de căsătorie
114 Emmanuel Roblès — Ceasul limpezirilor
115 Jean Cayrol — Să nu uitați că ne iubim
• Străinele corpuri
116 Thomas Hardy — Doi ochi albaștri
117 Corneliu Ștefanache — Ziua uitării
118 Charlotte Brontë — Villette
119 Teodor Mazilu — O singură noapte
120 Galina Serebreakova — Mireasmă de micsandre